

GERZE İLÇESİNİN COĞRAFYASI

Neslihan AKÇAOĞLU

Doktora Tezi
Coğrafya Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN
2022
Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

Neslihan AKÇAOĞLU

GERZE İLÇESİNİN COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN**

ERZURUM – 2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “GERZE İLÇESİNİN COĞRAFYASI” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

28.12.2022

[Neslihan AKÇAOĞLU]

Aslı Islak İmzalıdır

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş** veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mehmet ZAMAN danışmanlığında, Neslihan AKÇAOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 28/ 12 /2022 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Coğrafya Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kenan ARINÇ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İhsan BULUT

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Günay KAYA

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLOLAR DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
HARİTALAR DİZİNİ	XIV
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XV
ÖN SÖZ.....	XIX
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI VE BAŞLICA	
ÖZELLİKLERİ	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	7
III. ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILMIŞ BAZI	
ÇALIŞMALAR	8

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER	11
1.1.1. Dağlık Alanlar	13
1.1.2. Aşınım Yüzeyleri	15
1.1.3. Vadiler	17
1.1.4. Platolar	17
1.1.5. Sekiler.....	18
1.1.6. Kıyı Şekilleri	18
1.1.6.1. Falezler	19
1.1.6.2. Birikim Şekilleri	21
1.1.6.3. Kıyı Tipleri	22
1.1.7. Kütle Hareketleri	23
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	27
1.2.1. İklim Elemanları.....	28
1.2.1.1. Sıcaklık	28

1.2.1.2. Basınç ve Rüzgârlar	35
1.2.1.3. Nem ve Bulutluluk	40
1.2.1.4. Yağış	43
1.2.1.5. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi	48
1.3. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER	51
1.3.1. Akarsular	51
1.3.2. Karadeniz	53
1.3.3. Yeraltı Su Durumu ve Kaynaklar	54
1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	55
1.4.1. Kahverengi Orman Toprakları	55
1.4.2. Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar	57
1.4.3. Alüvyal Topraklar	57
1.4.4. Kolüvyal Topraklar	57
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ	58
1.5.1. Makiler	60
1.5.2. Geniş Yapraklı Ormanlar	60
1.5.3. Karışık Yapraklı Ormanlar	61

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS	63
2.1.1. Genel Bakış	63
2.1.2. Nüfusun Gelişimi	65
2.1.2.1. Cumhuriyet Öncesi Nüfus	65
2.1.2.2. Cumhuriyet Döneminde Nüfus	66
2.1.3. Nüfus Hareketleri	74
2.1.3.1. Doğumlar ve Ölümler	74
2.1.3.2. Göçler	76
2.1.3.2.1. İç Göçler	77
2.1.3.2.2. Dış Göçler	81
2.1.4. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri	83
2.1.4.1. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş yapısı	83

2.1.4.2. Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu	93
2.1.4.3. Aile Büyüklükleri	101
2.1.4.4. Sağlık Durumu.....	104
2.1.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları	106
2.2. YERLEŞME	112
2.2.1. Genel Bakış	112
2.2.2. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi	114
2.2.3. Yerleşme Şekilleri	116
2.2.3.1. Kır Yerleşmeleri	116
2.2.3.1.1. Köy Yerleşmeleri.....	116
2.2.3.1.1.1. Adlarına Göre Köyler.....	118
2.2.3.1.1.2. Kuruluş Yerlerine Göre Köyler.....	124
2.2.3.1.1.3. Dokularına Göre Köyler.....	127
2.2.3.1.1.4. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler	130
2.2.3.1.1.5. Ormana Göre Köyler.....	134
2.2.3.1.1.6. Ekonomik Faaliyetlerine Göre Köyler	136
2.2.3.1.1.7. Yüzölçümü ve Nüfus Büyüklüğüne Göre Köyler.....	138
2.2.3.1.2. Kırsal Konutlar	142
2.2.3.2. Şehir Yerleşmeleri	145
2.2.3.2.1. Gerze Şehri	149
2.2.3.2.2. Şehirsel Fonksiyonlar	151
2.2.3.2.2.1. Hizmetler Fonksiyonu.....	154
2.2.3.2.2.2. Tarım Fonksiyonu	159
2.2.3.2.2.3. Sanayi Fonksiyonu	161
2.2.3.2.3. Şehir İçi Arazi Kullanışı ve Fonksiyon Alanları	162

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. TARIM	168
3.1.1. Tarımsal Faaliyetlerin Başlıca Özellikleri.....	168
3.1.2. Arazi Kullanımı	170
3.1.3. Tarım Ürünleri Ekiliş Sahaları ve Üretim Durumu.....	173

3.1.3.1. Tahıl Tarımı.....	176
3.1.3.2. Baklagil Tarımı.....	182
3.1.3.3. Sebze Tarımı.....	184
3.1.3.3. Patates Tarımı.....	187
3.1.3.4. Şekerpancarı Tarımı	187
3.1.3.5. Tütün Tarımı.....	188
3.1.3.6. Yem Bitkileri Tarımı	189
3.1.3.7. Meyvecilik.....	192
3.1.3.8. Organik Tarım	196
3.2. HAYVANCILIK	197
3.2.1. Büyükbaş Hayvancılık	198
3.2.2. Küçükbaş Hayvancılık	202
3.2.3. Yük ve Çeki Hayvancılığı.....	206
3.2.4. Kumes Hayvancılığı.....	207
3.2.5. Arıcılık	211
3.3. BALIKÇILIK	213
3.4. ORMANCILIK	217
3.5. SANAYİ	220
3.6. TİCARET	223
3.7. ULAŞIM.....	227
3.8. TURİZM	232
 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	 245
KAYNAKLAR	254
ÖZGEÇMİŞ.....	268

ÖZET**DOKTORA TEZİ****GERZE İLÇESİNİN COĞRAFYASI****Neslihan AKÇAOĞLU****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****2022, 268 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Prof. Dr. Kenan ARINÇ****Prof. Dr. İhsan BULUT****Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN****Doç. Dr. Günay KAYA**

Gerze ilçesi Batı Karadeniz Bölümü'nde, Sinop ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Gerze şehri, tipik Karadeniz kıyı kentleriyle benzerlik gösterir. Kırsal yerleşmeler, kıyıdan yüksek yamaçlara ve iç kesimlere doğru dağılmıştır. İlçe zengin su kaynakları, ormanlar ve önemli turistik alanlara ve elverişli bir konuma sahip olmasına rağmen uzun yıllardır sürekli olarak dışarıya göç vermektedir. Bu durum özellikle sosyal ve ekonomik gelişmeyi büyük ölçüde engellemiştir. Aynı zamanda bu mevcut durum, Gerze ilçesinin tez konusu olarak seçilmesinde etkili olan en önemli nedeni oluşturmıştır.

Bu çalışmada ilçenin doğal, beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri incelenmiştir. Araştırmada belirlenen sorunlara yönelik çeşitli önerilerin geliştirilmesi ve gelecekte oluşturulacak plan ve stratejilere katkı sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle doğal çevre özellikleri incelenmiş ve bunların insan faaliyetlerine etkileri analiz edilmiştir. İkinci bölümde nüfus ve yerleşme özellikleri ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde özellikle ekonomik nedenlerin ilçe dışına yönelik göç olayında çok önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Yerleşmeler ise kırsal ve şehir yerleşmesi olarak sınıflandırılarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise ilçenin ekonomik durumu ortaya konulmuştur. Böylece doğal zenginlikleri, sosyal, kültürel ve ekonomisi ile ilgili potansiyel kaynakların belirlenmesine önem verilmiştir. Araştırmanın son bölümünde yöresel kalkınmaya yönelik çeşitli önerilerin geliştirilmesine ve yörenin kalkınmasına yardımcı olabilecek kaynaklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Gerze'nin 2017 yılında Sakin Şehir (Cittaslow) unvanı elde etmesiyle birlikte ekonomik gelişmeye katkı sağlayacak turizm potansiyelinin değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Neticede sahip olunan coğrafi, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikler, ilçenin sosyo-ekonomik yönden bugünden daha iyi bir duruma gelebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Gerze, Sinop, Sosyal ve Ekonomik Gelişme, Nüfus, Yerleşme, Sosyo - Kültürel Özellikler, Sakin Şehir (Cittaslow).

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****GEOGRAPHY OF GERZE DISTRICT****Neslihan AKÇAOĞLU****Advisor: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****2022, 268 Pages****Jüri: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Prof. Dr. Kenan ARINÇ****Prof. Dr. İhsan BULUT****Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN****Assoc. Prof. Dr. Günay KAYA**

Gerze district is located in the Western Black Sea Region, within the Borders of Sinop Province. The town of Gerze shows similar features with typical Black Sea coastal towns. Rural settlements are scattered around from the coast to the high slopes and inland. In spite of the fact that the district owns rich water resources, forests, important touristic areas and a convenient location, it has been consistently emigrated for many years. All these have hindered social and economic development to a great extent. At the same time, this current situation has been the most important reason for Gerze to be chosen as the subject of the thesis.

In this study, the natural, human, and economical geographic characteristics of the district were examined. It is aimed to develop various suggestions for the problems identified in the research and to contribute to the plans and strategies to be created in the future. In this context, firstly, natural environmental features were examined and their effects on human activities were analysed. In the second chapter, population and settlement characteristics are discussed in detail. Here, it has been concluded that especially economic reasons are vitally important in the case of district's emigration. Whereas the settlements were examined by classifying them as rural or urban settlements. In the third chapter, the economic condition of the district is revealed. Therefore, caution was paid to identify potential resources related to natural wealth, social, cultural and economic resources. In the last chapter, we tried to offer various suggestions for local development and to reveal the resources that can help the development of the region. Within this context, it is emphasized that the tourism potential which may contribute to economic development should be evaluated, since Gerze received the Cittaslow title in 2017. As a result, the geographical, social, economic, and cultural features of the district show that the district can be upgraded into a better socio-economic state than it is today.

Keywords: Gerze, Sinop, Social and Economic Development, Population, Settlement, Socio-Cultural Features, Cittaslow.

KISALTMALAR DİZİNİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ADSYB	: Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
BSK	: Bitümlü Sıcak Karışım
COVİT 19	: Korona Virüs Pandemisi 2019
Da	: Dekar
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DMİGM	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
DSİGM	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
Ha	: Hektar
HGM	: Harita Genel Müdürlüğü
KHGM	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Km	: Kilometre
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
M	: Metre
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SSB	: Silindirle Sıkıştırılmış Beton
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Seçili İstasyonlara Ait Ortalama Sıcaklık, Ortalama Yüksek, Ortalama Düşük, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri.....	29
Tablo 1.2. Seçili İstasyonlara Ait Aylara Göre Don Olaylı Gün Sayıları (1960-2013).....	35
Tablo 1.3. Seçili İstasyonlara Ait Aylara Göre Ortalama, Maksimum ve Minimum Basınç Değerleri (1960-2013).....	36
Tablo 1.4. Gerze Meteoroloji İstasyonu’nda Ortalama Rüzgâr Hızı, En Hızlı Rüzgâr Hızı ve Yönü.....	37
Tablo 1.5. Sinop Meteoroloji İstasyonu’nda Rüzgârın Mevsimlere Göre Esme Sayıları ve Frekansları (1960-2013).....	38
Tablo 1.6. Sinop Meteoroloji İstasyonu’nda Rüzgârın Mevsimlere Göre Esme Sayıları ve Frekansları (1960-2013).....	40
Tablo 1.7. Seçili İstasyonlara Ait Ortalama Nem Değerleri (%).	41
Tablo 1.8. Seçili İstasyonlara Ait Ortalama Aylık ve Yıllık Bulutluluk Değerleri.	42
Tablo 1.9. Seçili İstasyonlara Ait Aylara Göre Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayıları.....	42
Tablo 1.10. Seçili İstasyonlara Ait Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri (mm)....	44
Tablo 1.11. Gerze’de Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.	49
Tablo 2.1. Kastamonu Vilayet Salnamesine (1870) Göre Gerze’de Nüfus ve Hane Sayısı.	66
Tablo 2.2. Sayım Yıllarına Göre Gerze İlçe Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (‰).	67
Tablo 2.3. Sayım Yıllarına Göre Gerze İlçesi Kasaba-Şehir Nüfusu ile Kırsal Nüfusunun Seyri.....	72
Tablo 2.4. Gerze İlçesine Ait Doğum Sayıları (2014-2019).	75
Tablo 2.5. Gerze İlçesine Ait Ölüm Sayıları (2009-2019).	76
Tablo 2.6. Gerze İlçesinin Aldığı-Verdiği Göç Miktarı ile Net Göç ve Net Göç Hızı (2016-2019).....	78
Tablo 2.7. Gerze İlçesinin En Fazla Göç Aldığı İller (2016-2019).....	79
Tablo 2.8. Gerze İlçesinin En Fazla Göç Verdiği İller (2016-2019).....	80

Tablo 2.9. Gerze İlçesinden Göç Edilen Ülkeler, Bu Ülkelere Göç Eden Aile Sayısı, Kişi Sayısı ve Oranları (2010-2020).	82
Tablo 2.10. Gerze İlçesinde Sayım Devrelerine Göre Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları (1935-2021).	84
Tablo 2.11. Gerze İlçesinin Sayım Yıllarına Göre Kırsal Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları (1935-2021).	86
Tablo 2.12. Gerze İlçesinin Sayım Yıllarına Göre Kasaba - Şehir (Gerze) Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları (1935-2021).	88
Tablo 2.13. Gerze İlçe Nüfusunun Cinsiyet ve Yaş Bileşimi (2019).	90
Tablo 2.14. Gerze İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı (2019).	92
Tablo 2.15. Gerze İlçesinde Okul Öncesi Eğitim Durumu (2019).	94
Tablo 2.16. Gerze ilçesinde İlköğretim ve Ortaöğretim Faaliyetlerinin Durumu (2019).	95
Tablo 2.17. Gerze Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Sayısı (2019).	96
Tablo 2.18. Gerze İlçesinin Okur Yazarlık Durumu (2018).	97
Tablo 2.19. Gerze İlçesinin Okur Yazarlık Durumu (2018).	97
Tablo 2.20. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Ortalama Aile Büyüklükleri (2019).	102
Tablo 2.21. Gerze İlçesinde Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu.	110
Tablo 2.22. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019).	111
Tablo 2.23. Gerze İlçesine Bağlı Köylerin Eski ve Yeni İsimleri (2019).	118
Tablo 2.24. Gerze İlçesine Bağlı Köylerin Toponimik Analizi.	123
Tablo 2.25. Gerze İlçesinde Kuruluş Yerlerine Göre Köyler (2019).	124
Tablo 2.26. Gerze İlçesinde Yerleşme Dokularına Göre Köyler (2019).	128
Tablo 2.27. Gerze İlçesinde Yükselti Basamaklarına Göre Köy Sayıları (2019).	131
Tablo 2.28. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Kuruldukları Yükseltilerine Göre Dağılışı.	133
Tablo 2.29. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Orman Göre Durumu (2019).	135
Tablo 2.30. Gerze İlçesinde Ekonomik Faaliyetlerine Göre Köyler (2019).	137

Tablo 2.31. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüklerine Göre Dağılımı.	140
Tablo 2.32. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüklerine Göre Dağılımı.	141
Tablo 2.33. Gerze’de Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılışı (2019).	153
Tablo 2.34. Gerze İlçe Merkezine Ait Tarımsal Kullanım Durumu (2017-2021).	160
Tablo 3.1. Gerze ilçesinde Yaygın Olarak Kullanılan Tarım Aletleri (2004 ve 2019).	169
Tablo 3.2. Gerze İlçesinde Arazi Kullanım Durumu (Dekar).	170
Tablo 3.3. Gerze İlçe Tarım Arazisinin Arazi Verimlilik Sınıflarına Göre Dağılımı (Dekar).	172
Tablo 3.4. Gerze İlçesinde Tarım Alanları Kullanımının Yıllara Göre Değişimi (2003-2019).	173
Tablo 3.5. Gerze İlçesinde Tarım Alanlarının Kullanım Durumu (2019).	174
Tablo 3.6. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Buğday Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	177
Tablo 3.7. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Arpa Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	179
Tablo 3.8. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Mısır, Yulaf, Kaplıca ve Triticale Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	182
Tablo 3.9. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Nohut ve Fasulye (Kuru) Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	183
Tablo 3.10. Gerze İlçesinde Başlıca Sebze Türleri, Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2019).	185
Tablo 3.11. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Patates Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	187
Tablo 3.12. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Şekerpancarı Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	188
Tablo 3.13. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Tütün Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	189
Tablo 3.14. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Silajlık Mısır, Yonca, Korunga ve Fiğ Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).	191

Tablo 3.15. Başlıca Meyve Türleri, Ağaç Sayıları ve Yıllık Üretimi (2019).....	196
Tablo 3.16. Gerze İlçesinde Hayvan Varlığının Türlere Göre Dağılımı (2019).	197
Tablo 3.17. Gerze İlçesinde Büyükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).	199
Tablo 3.18. Gerze İlçesinde Sağılan Büyük Baş Hayvan Sayısının (Baş) Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).	201
Tablo 3.19. Gerze İlçesinde Küçükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).	202
Tablo 3.20. Gerze İlçesinde Kırkılan Hayvan Sayısının (Baş) Türlere Göre Dağılımı (2004-2019).	205
Tablo 3.21. Gerze İlçesinde Sağılan Küçük Baş Hayvan Sayısının (Baş) Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).	206
Tablo 3.22. Gerze İlçesinde Yük ve Çeki Hayvanlarının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).	207
Tablo 3.23. Gerze İlçesinde Kümes Hayvancılığının Yıllara Göre Dağılımı (2004- 2019).	209
Tablo 3.24. Gerze İlçesinde Arı Kovanı, Bal ve Balmumu Üretiminin Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).	212
Tablo 3.25. Sinop İline Ait Organize Sanayi Bölgesi Tesisleri Dağılımları (2019). ...	220
Tablo 3.26. Sinop İli Sanayi Sitelerinin Durumu (2019).	221
Tablo 3.27. Gerze’de Bulunan Sanayi Sicil Belgeli Firmalar-Sektörel Dağılım (2017).....	222
Tablo 3.28. Gerze’de En Yüksek İstihdam Sağlayan 5 İşletme (2018).	223
Tablo 3.29. Gerze İlçesinde Karayolları Genel Müdürlüğüne Bağlı İl ve Devlet Yolları ile İl Özel İdaresine Bağlı Köy Yollarının (km) Cinslerine Göre Dağılımı (2019).....	230
Tablo 3.30. Gerze İlçesinde Yerleşmelerin İl ve İlçe Merkezlerine Uzaklıkları ve Yolların Cinsi (2019).	231

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Gerze’de Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1986-1989).	30
Şekil 1.2. Sinop’ta Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1963-2013).....	30
Şekil 1.3. Samsun’da Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1960-2013).	31
Şekil 1.4. Bafra’da Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1960-2013).	32
Şekil 1.5. Boyabat’ta Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1964-2013).....	32
Şekil 1.6. Sinop, Samsun, Bafra ve Boyabat Meteoroloji İstasyonlarında Aylara Göre Ortalama Basıncın (mb) Aylık Değişimi.	36
Şekil 1.7. Sinop’un Yıllık ve Mevsimlik Ortalama Rüzgâr Frekans Gülleri (1960- 2013).....	39
Şekil 1.8. Sinop’ta Yıllık Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı (1960-2013).	40
Şekil 1.9. Gerze’de Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1986-1989).....	45
Şekil 1.10. Sinop’ta Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre dağılımı (1963-2013).....	46
Şekil 1.11. Samsun’da Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre dağılımı (1960-2013).....	46
Şekil 1.12. Bafra’da Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1963-2013).	47
Şekil 1.13. Boyabat’ta Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1964-2013)....	48
Şekil 2.1. Gerze İlçe Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Seyri.	69
Şekil 2.2. Gerze Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Seyri.	73
Şekil 2.3. Gerze İlçesinde Kırsal Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Seyri.	74
Şekil 2.4. Gerze İlçesinin Nüfusunun Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).	85
Şekil 2.5. Gerze İlçesinin Kırsal Nüfusunda Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).	87
Şekil 2.6. Gerze’de Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).....	88
Şekil 2.7. Gerze İlçesi Nüfus Piramidi (2019).	91
Şekil 2.8. Gerze İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı (2019).	93
Şekil 2.9. Gerze Şehrinde Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2019).	154
Şekil 3.1. Gerze İlçesinin Arazi Kullanım Durumu (2020).	172
Şekil 3.2. Gerze İlçesinde Buğday Ekim Alanlarının ve Üretim Miktarlarının Yıllara Göre Değişimi.	178

Şekil 3.3. Gerze İlçesinde Arpa Ekim Alanlarının ve Üretim Miktarlarının Yıllara Göre Değişimi.	179
Şekil 3.4. Gerze İlçesinde Sığır Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).	200
Şekil 3.5. Gerze İlçesinde Manda Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).	201
Şekil 3.6. Gerze İlçesinde Koyun Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).	204
Şekil 3.7. Gerze İlçesinde Keçi Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).....	204
Şekil 3.8. Gerze İlçesinde Yükle ve Çeki Hayvanlarının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).....	207
Şekil 3.9. Gerze İlçesinde Tavuk Sayısının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).	210
Şekil 3.10. Gerze İlçesinde Hindi, Kaz ve Ördek Sayısının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).	210
Şekil 3.11. Gerze İlçesinde Arı Kovanı Sayılarının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).....	212

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Gerze İlçesinin Konum Haritası.	1
Harita 2. Gerze İlçesinin Fiziki Haritası.	3
Harita 1.1. Gerze İlçesinin Jeoloji Haritası.	12
Harita 1.2. Gerze İlçesinin Topografya Haritası.	15
Harita 1.3. Gerze İlçesinin Eğim Haritası.	25
Harita 1.4. Gerze İlçesinin Hidrografya Haritası.	52
Harita 1.5. Gerze İlçesinin Toprak Haritası.	56
Harita 2.1. Gerze İlçesine Göç Eden Nüfusun Geldikleri İllere Göre Dağılışı (2016-2019).	79
Harita 2.2. Gerze İlçesinden Göç Eden Nüfusun Göç Ettikleri İllere Göre Dağılışı (2016-2019).	81
Harita 2.3. Gerze İlçesinden Dış Ülkelere Göç Eden Nüfusun Ülkelere Göre Dağılışı (2010-2020).	82
Harita 2.4. Gerze İlçesi Köy Yerleşmelerinde Ortalama Aile Büyüklükleri (2019). ..	103
Harita 2.5. Gerze İlçesi Köy Yerleşmelerine Ait Hane Sayıları (2019).	104
Harita 2.6. Gerze İlçesinin Nüfus Dağılışı Haritası (2021).	108
Harita 2.7. Gerze İlçesi Köy Yerleşmelerinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019). ..	111
Harita 2.8. Gerze İlçesinde Kuruluş Yerlerine Göre Köyler.	125
Harita 2.9. Gerze İlçesinde Yerleşme Dokularına Göre Köyler.	129
Harita 2.10. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Kuruldukları Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı.	131
Harita 2.11. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Kuruldukları Yükseltilerine Göre Dağılışı.	134
Harita 2.12. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Orman Göre Durumu.	136
Harita 2.13. Gerze İlçesinde Ekonomik Faaliyetlerine Göre Köyler (2019).	138
Harita 2.14. Gerze İlçesinde Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Köyler.	140
Harita 2.15. Gerze İlçesinde Nüfus Büyüklüğüne Göre Köyler.	141
Harita 2.16. Gerze İlçesinin Yönetim Bölgesi Haritası.	156
Harita 2.17. Gerze’de Şehir İçi Arazi Kullanılışı.	163
Harita 3.1. Gerze İlçesinin Arazi Kullanım Haritası (2020).	171
Harita 3.2. Gerze İlçesinin Ulaşım Haritası.	230

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1. Gerze Şehri, Kıyı Boyunca Uzanan Planlı Bir Yerleşmedir (Fotoğraf: Mustafa Yoğurtçu).	2
Fotoğraf 1.1. Yol Yarmalarında Ortaya Çıkan Fliş Formasyonu.	11
Fotoğraf 1.2. Elmalı Dağı'nın Avlağısökö Mahallesi'nin Güneyine Denk Gelen Kuzey Yamacında Kornişler Göze Çarpmaktadır.	14
Fotoğraf 1.3. Yüksek Aşınım Yüzeyleri Sahanın Güneyinde Yaklaşık Doğu-Batı Doğrultulu Dağlık Alanlarda Yer Alır.	16
Fotoğraf 1.4. Araştırma sahasında V" profilli vadiler görülmektedir.	17
Fotoğraf 1.5. Gerze Kıyılarında Dalga Aşındırma Faaliyetlerinin Etkisiyle Oluşan Falezler (Fotoğraf: Gül, 2019: 66).	19
Fotoğraf 1.6. Bedre veya Bedire Kayası Plajı, İlçe Merkezinin 3 km Batısında Yer Alır.	22
Fotoğraf 1.7. Gerze İlçesinde, Hem Alçak Hem Yüksek Kıyılara Ait Özgün Şekiller Mevcuttur.	23
Fotoğraf 1.8. Araştırma Sahasında En Çok Etkili Olan Kütle Hareketi Heyelanlardır.	24
Fotoğraf 1.9. Sazak ve Bolalı Köyleri Arasında Sarımsak Çayı Vadisinin Doğu Yamacında Şan Kaya Mevkiinde Oluşmuş Heyelan.	26
Fotoğraf 1.10. Sorgun Çayı, Kırıkgeçit Çayı'nın İki Ana Kolundan Biridir.	53
Fotoğraf 1.11. Köylerin İçinde ve Yol Kenarlarında Çok Sayıda Çeşme ve Hayvanların Su İçmesi İçin Ağaçtan Yapılmış Oluklar Mevcuttur.	54
Fotoğraf 1.12. Yerleşme ve Tarıma Uygun Olmayan Alanlarda (600-650 m) Geniş Yapraklı Ormanlar Görülür.	61
Fotoğraf 1.13. Araştırma Sahasında Karışık Ormanlar 900 m'den Sonra Dağılışı Göstermektedir.	62
Fotoğraf 2.1. Gerze Meslek Yüksek Okulu, Şehirdeki Tek Yüksek Öğretim Kurumunu Oluşturur.	96
Fotoğraf 2.2. Çeçe Sultan Camii ve Türbesi.	100
Fotoğraf 2.3. Geleneksek Hıdırellez Şenliği'nde, Büyük Kazanlarda Yöre Halkının Yanı Sıra Şenliklere Katılan Misafirler İçin Yemekler (Keşkek, Et Yemeği vs.) Pişirilmektedir.	100

Fotoğraf 2.4. Gerze İlçesinde Aşınım Düzlüğü Üzerinde Kurulmuş Köy Yerleşmeleri.	125
Fotoğraf 2.5. Gerze İlçesinde Yamaç Üzerinde Kurulmuş Köy Yerleşmeleri.	126
Fotoğraf 2.6. Gerze İlçesinde Orman İçi ve Kenarında Kurulmuş Köy Yerleşmeleri.	126
Fotoğraf 2.7. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerin (Yenikent ve Pirahmet) Genelinde Dağınık Yerleşme Şekli Görülür.....	129
Fotoğraf 2.8. Hıdırlı Köyü, Yaklaşık 1000 m’lik Bir Yükselti Kuşağında (1013-1113 m) Dağılışı Gösterir.	133
Fotoğraf 2.9. Ahşap Malzeme Kullanılarak İnşa Edilmiş Geleneksel Köy Meskeni. .	143
Fotoğraf 2.10. Kırsal Meskenlerden İki Katlı Evlerin Alt Katı Taş, Üst Kat Ahşap Malzemeden Yapılmıştır.	143
Fotoğraf 2.11. Sarnıç Köyü Şıhlı Mahallesi’nde Yeni Yapılan Betonarme Ev ve Önünde Yer Döşemesi Olarak Kullanılan Kayrak Taşları.....	144
Fotoğraf 2.12. Gerze Şehri, Planlı Bir Yerleşme Özelliği Gösterir (Fotoğraf: Nazım Maviş).	149
Fotoğraf 2.13. Gerze Şehrinin Denizden Görünümü.	151
Fotoğraf 2.14. Gerze Şehrinde Cuma Günleri Kurulan Pazarda Çeşitli Yöresel Ürünler Satılmaktadır.....	157
Fotoğraf 2.15. Sakin Şehir Logosu Gerze’nin Farklı Yerlerine Konulmuştur.....	159
Fotoğraf 2.16. Şehirde Ticarî Aktivite Köşk ve Atatürk Caddelerinde Yoğunlaşmıştır.	164
Fotoğraf 2.17. Hükümet Konağı ve Belediye Binası, Köşk ve Atatürk Caddeleri Hattı Üzerindedir.....	165
Fotoğraf 2.18. Şehirde Liman ve İskele Bölgesi Daha Çok Rekreasyonel Alanlara Ayrılmıştır.	165
Fotoğraf 3.1. Yörede Orman Alanlarının Tahrip Edilmesi ile Oluşturulmuş Çayır ve Mera Alanları.	171
Fotoğraf 3.2. Hayvancılık Yapılan Köylerde Slajlık Mısır Üretimi Yapılmaktadır. ...	175
Fotoğraf 3.3. Buğday, Gerek Ekim Alanı Gerekse Üretim Miktarı Bakımından Tahıllar İçerisinde İlk Sırayı Almaktadır.	176
Fotoğraf 3.4. İlçede Tarımı Yapılan Ürünlerden Birini de Mısır Oluşturmaktadır.	181

Fotoğraf 3.5. Tarımı Yapılan Taze Fasulyenin İhtiyaç Fazlası Yerel Pazarda Satılmaktadır.	183
Fotoğraf 3.6. Yöre Çiftçileri Organik Yöntemlerle Elde Ettiği Ürünleri Haftalık Kurulan İlçe Pazarında Satmaktadır.....	186
Fotoğraf 3.7. Yöre Çiftçileri İhtiyaç Fazlası Meyveleri Cuma Günleri Kurulan İlçe Pazarında Satmaktadır.....	194
Fotoğraf 3.8. Yörede, İl Özel İdaresi Tarafından Yapılan Destekleme ile Bodur Armut ve Bodur Elma Yetiştirilmeye Başlanmıştır.	195
Fotoğraf 3.9. Gerze İlçesinde En Fazla Sığır Beslenmektedir.	198
Fotoğraf 3.10. Gerze İlçesinde Küçükbaş Hayvanlardan Koyun ve Keçi Beslenmektedir.....	203
Fotoğraf 3.11. Gerze İçin Simgeleşmiş Hacı Kadı Horozu.	208
Fotoğraf 3.12. Avlağısökö Mahallesi'ndeki Arı Kovanları, ve Geleneksel Yöntemlerle Ormanlık Alanda Ağaç Kovuklarından Elde Edilen Doğal Bal.	213
Fotoğraf 3.13. Gerze Kıyılarında Sahile Yakın Bölgelerde Kıyı Balıkçılığı, Açıklarda ise Kıyı Ötesi Deniz Balıkçılığı Yapılmaktadır (Fotoğraf: URL 6).	215
Fotoğraf 3.14. Gerze'de Balıkçı Barınağına Ek Olarak Balıkçı İskelesi de Mevcuttur.	216
Fotoğraf 3.15. Yaykıl Köyündeki Balık Çiftliğinde Gökkuşaağı Alabalık Cinsi Üretilmektedir.	217
Fotoğraf 3.16. İlçe Ormanlarından Elde Edilen Ürünlerden Biri de Mantarlardır.	219
Fotoğraf 3.17. Gerze'de Bulunan Betareks Tekstil, Aynı Zamanda İlin de En Büyük Sanayi Tesislerinden Biridir.	222
Fotoğraf 3.18. Gerze Şehri Aynı Zamanda Yöresel Gıda, Tarım ve Hayvan Ürünlerin Toplanma ve Dağıtma Merkezidir.....	226
Fotoğraf 3.19. Yüzyıllardır Önemli Bir Doğal Liman Görevi Üstlenmiş Olan Gerze Limanı'nın Günümüzdeki Görünümü.....	228
Fotoğraf 3.20. Yeni İnşa Edilen Samsun-Sinop Karayolundan Bir Görünüm.	229
Fotoğraf 3.21. Yelkentepe'de Yapılan Yamaç Paraşütü Etkinliği (Fotoğraf: Mustafa Yoğurtçu).	235

Fotoğraf 3.22. Çağlayan Şelalesi, İlçenin Önemli Doğal Turistik Çekiciliklerinden Biridir.	236
Fotoğraf 3.23. Sorkun Çayı Vadisinde Tabiat Anıtı İlan Edilerek Koruma Altına Alınan Sorkun Şelalesi.	237
Fotoğraf 3.24. Sorkun Vadisinde Değirmene Su Taşıyan Ağaç Oluklar ve Taş Değirmeni İlgi Çeken Beşeri Turistik Kaynaklardır.	238
Fotoğraf 3.25. Boyabat Yolu Üzerinde Tarihi Derecuma Camii.	239
Fotoğraf 3.26. Ashabı Hayr Çarşısı Camisi veya Esmazade Mustafa Paşa Camii Adlarıyla da Bilinen İskele Camii.	239
Fotoğraf 3.27. Gerze Şehrinde Turistlerin İlgisini Çekebilecek Tarihi ve Kültürel Yapılardan Biri.	243

ÖN SÖZ

Gerze İlçesi'nin Coğrafyası isimli bu araştırma, bir doktora tezi çalışmasıdır. Araştırmayla, ilçe yönetim sahasının doğal ve beşerî çevre etmenleri analiz ve sentez edilerek, ekonomik ve sosyal durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece doğal zenginlikleri, sosyal, kültürel ve ekonomik durumu ile ilgili potansiyel kaynakların belirlenmesine önem verilmiştir. Çünkü, bölge ve yörelerin kalkınması ve dolayısıyla buralarda yaşayan insanların yüksek standartlarda bir hayat sürdürebilmeleri için, yapılacak çalışmaların isabetli ve rasyonel olabilmesinin yolu, kaynakların tespit edilip, verimli kullanımlarına bağlıdır.

Bu anlamda, gelişme ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi her şeyden önce coğrafi potansiyelin tespiti ile mümkündür. Gerçekten de, gelişme ve büyüme bakımından gerekli olan yatırımların yapılması ve fayda sağlayarak sürdürülebilir şekilde devam etmesi, ancak bilimsel verilerin doğal ve beşerî coğrafi özelliklerine uygun olmasına bağlıdır. Böylece günümüze kadar kullanılmayan veya yeterince faydalanılamayan ekonomik değeri olan birçok kaynak verimli bir şekilde kullanılacak ve böylelikle ilçenin mevcut durumu sosyal ve ekonomik yönde iyileşme gösterecektir. Bu sayede ilçeden dışarıya olan göç olayı azalma eğilimine girecektir.

Neticede, doğal ve beşerî çevre özelliklerinin belirlenmesi, gerek plânlama kararları gerekse ekonomik ve sosyal amaçlı yatırım modellerinin isabetli seçilmesi bakımından zorunludur. Bunun da en pratik yolu, sahayı ayrıntılı bir etüde tabi tutmak ve stratejilerini ana hatlarıyla belirlemek olmalıdır.

Doktora sürecinin başlamasından itibaren teşvik ve destekleriyle motive olmamı sağlayan, tez konusunun seçimi, fikir yapısının belirlenmesi ve metnin düzeltilmesine kadar hemen her aşamada fikirlerinden büyük ölçüde istifade ettiğim, öneri ve eleştirilerinden yararlandığım, zorlu doktora sürecinde tavsiyeleriyle daima yanımda olan tez danışmanı hocam Prof. Dr. Mehmet ZAMAN'a katkılarından dolayı saygı ve minnetlerimi sunuyorum. Tez izleme komitesinde bulunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Kenan ARINÇ ve Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN'e görüş ve önerileri ile sağladıkları katkılar için teşekkür ediyorum. Doktora savunmasında jüri üyesi olarak bulunan Prof. Dr. İhsan BULUT (Akdeniz Üniversitesi) ve Doç. Dr. Günay KAYA (Giresun

Üniversitesi) hocalarıma da katkılarından dolayı ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum. Lisans ve Yüksek Lisans yıllarında çok değerli bilgileriyle yetişmemize katkı sağlayan ve fiziki coğrafya konusunda görüşleri ile tezin yazım aşamasında destek veren Ondokuz Mayıs Üniversitesi Coğrafya Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ali UZUN hocama teşekkür ederiyorum. Ayrıca tezimin fiziki coğrafya bölümünde görüş ve önerilerinden yararlandığım, her konuda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. İbrahim KOPAR hocama da minnetlerimi sunuyorum. Aynı şekilde yetişmemde emeği geçen Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ndeki hocalarım Prof. Dr. Saliha KODAY'a, Prof. Dr. Zeki KODAY'a, Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR'e, Prof. Dr. Hasbi SOYLU'ya, Doç. Dr. Salih BİRİNCİ'ye, Dr. Öğr. Üyesi. Cemal SEVİNDİ'ye, Dr. Öğr. Üyesi Çağlar Kıvanç KAYMAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILKAN ile Arş. Gör. Zeynep YILMAZ'a da teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca arazi çalışmaları sırasında destek olan öncelikle kardeşimERCÜMENT KAYA'ya onunla birlikte değerli arkadaşlarım Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM (Samsun Üniversitesi) ve Sayın Metin Oktay FINDIK'a teşekkür ediyorum. Ayrıca Gerze hakkında birçok bilgiye ulaşmada yardımcı olan gazeteci yazar Sayın Mustafa Yoğurtçu'ya, İl Özel İdare Müdürü Murat ÖZMEN'e, Jeoloji Mühendisi Cenk SEZGİN'e, haritaların bir kısmının çizimini gerçekleştiren Celil GÜZEL'e şükranlarımı sunuyorum. Yine Gerze ilçesi mahalle ve köy muhtarları ile kamu kurum ve kuruluşları yöneticileri ve çalışanlarına, yardımlarıyla destek olan herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Eserde sergilenen dokümanın, Gerze ile ilgili fizikî ve sosyal plânlama kararlarına esas olacağı kanaatini taşıyorum. Umulan ve beklenen yararları sağlaması dileklerle.

Erzurum- 2022

Neslihan AKÇAOĞLU

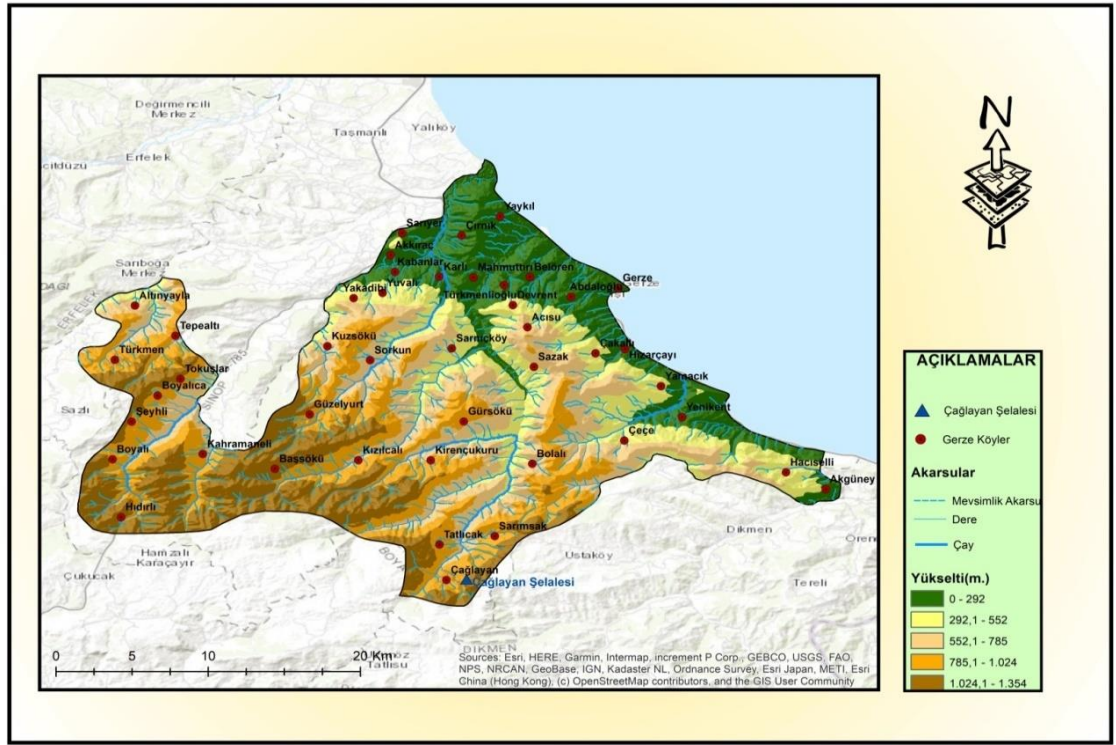
² Belirtilen yüzölçüm, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'ne aittir. Bu verinin kullanılması arazi kullanımında birliktelik sağlanmasına yöneliktir. Harita Genel Müdürlüğü ise ilçe alanını 487 km² olarak vermektedir.

de Dikmen’e bağlanmıştır. Günümüz itibariyle Gerze ilçesi sınırları içerisinde aynı zamanda ilçe merkezini oluşturan ve 7 mahalleden ibaret bir şehir (Fotoğraf 1) ile 225 mahalleden oluşan 42 köy yerleşmesi bulunmaktadır.

Fotoğraf 1. Gerze Şehri, Kıyı Boyunca Uzanan Planlı Bir Yerleşmedir (Fotoğraf: Mustafa Yoğurtçu).

Sahanın hemen güneyinde doğu-batı yönünde Küre dağları uzanmaktadır. İlçe arazisi, genel olarak eğimli ve engebeli bir yapıya sahiptir (Harita 2). Buna bağlı olarak kırsal yerleşmelerde dağınık ve kısmen gevşek bir yerleşme şekli gözlenir.

Harita 2. Gerze İlçesinin Fiziki Haritası.

Yörede konumu itibari ile Karadeniz iklimi hüküm sürmektedir. Ancak gerek kıyının uzanış doğrultusu ve buna bağlı olarak etkili olan hâkim rüzgârlar ve gerekse yer şekillerine bağlı olarak değişen fiziki yapıdaki çeşitlilik gibi doğal olayların etkisi ile iklim özelliklerini değerlendirmede 5 meteoroloji istasyonunun verileri dikkate alınmıştır. Bu istasyonlardan Gerze (10 m), Samsun (4 m) ve Sinop (32) kıyıya yakın bir konumda bulunurken aynı adlı ovanın kıyı kesiminden 20-25 km içeride Bafra (20 m) ile yine iç kesimde Boyabat (350 m) meteoroloji istasyonu yer alır. Bunlardan Gerze meteoroloji istasyonunda yıllık ortalama yağış 892,7 mm, ortalama sıcaklık ise 13,4°C olarak ölçülmüştür. Aynı istasyonda yıllık ortalama nem miktarı % 82,6'dır. Kıyıya yakın diğer istasyonlarda hemen hemen benzer durum söz konusu iken, Boyabat'ta ise coğrafi konumundan kaynaklanan nedenlerden dolayı verilerde farklılaşma söz konusudur.

Araştırma sahasının en önemli Akarsuyu Sarımsak Çayı'dır. Bunun yanı sıra Kırıkgeçit ve Sorkun Çayı ile daha küçük dereler de mevcuttur. Bu akarsular, bir taraftan araziye yer yer parçalayarak engebeyi artırırken, aynı zamanda toprak, bitki ve iklim gibi fiziki coğrafya özelliklerinde çeşitliliğe sebebiyet vermişlerdir. Diğer taraftan denize kavuştukları ağız kısımlarında küçük de olsa alüvyon kıyı ovaları oluşturmuşlardır. Dar

alanlı bu ovaların yanında kıyıda ana yapıyı büyük ölçüde farklı özellikteki falezler oluşturmaktadır. Söz konusu akarsular her ne kadar Karadeniz iklim sahasında bulunsalar da yaz aylarında suları büyük ölçüde azalır. Hatta küçük derelerin zaman zaman kurudukları da olur.

Araştırma sahası, nemli ve yağışlı Karadeniz iklimi etkisinde oluşan zengin bir orman formasyonuna sahiptir. Kıyı kesiminde görülen geniş yapraklı ağaçların yanı sıra yükseltinin arttığı yerlerde gözlenen iğne yapraklılar ve özellikle de vadi içlerinde zeytin başta olmak üzere Akdeniz ikliminin özelliklerini yansıtan türler de dikkat çeker. Ayrıca vadi içlerinde farklı yüksekliklerde çalı türleri de dağılışı gösterir.

Yörenin toprak türleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda, ağırlıklı olarak kahverengi orman topraklarının yayılışı gösterdiği anlaşılmıştır. Bu durum üzerinde etkili olan temel faktör ana kaya ve hiç kuşkusuz yörede hâkim olan Karadeniz ikliminin toprağın şekillenmesi üzerindeki etkisidir. Tabi iklimin etkisine bağlı olarak gelişen gür orman varlığı ve bu orman alanlarında oluşan humus yapısını da ilave etmek gerekir. Kıyıdan başlayarak geniş bir yayılışı alanı bulan kahverengi orman toprakları, dağların kuzeye bakan yamaçları boyunca tepelerin zirvelerine kadar hâkimdir. Ancak yer yer başta Sarımsak Çayı vadisi olmak üzere akarsu vadilerinde kesintiye uğrar. Yörede dağılışı gösteren bir diğer toprak çeşidini gri kahverengi podzolik topraklar oluşturur. Sahada dar alanlı da olsa alüvyal ve kolüvyal topraklar da bulunur. İlçenin kuzeyinde ise kumlu ve killi alanlar geniş yer kaplar.

Yerleşme tarihi bakımından yöre, antik çağlardan bugüne toplumların yerleşim alanlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Nitekim Gerze'nin bugün bulunduğu koydaki limanın M.Ö. 4000'li yıllara kadar dayanan uzun bir geçmişi olduğu belirtilmektedir. Ancak bazı kaynaklarda Gerze'nin M.Ö. 1400'lü yıllarda Kaşkalar/Gaşkalar tarafından kurulan küçük bir köy olduğundan bahsedilmektedir. Bu bölge dolayısıyla Gerze, daha sonra Hitit, Frig, Kimmer, Lidya, Pers, Büyük İskender, Roma ve Bizans yönetimlerine girmiştir. Anadolu'nun Türk yönetimine geçmesinden sonra 1214 yılında Selçuklu ve 1461 yılında ise Osmanlı idaresine katılmıştır. Osmanlı döneminde 1896 yılında Sinop'a bağlı bir nahiye olup, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulması ile ilçe statüsüne kavuşturulmuştur (Esemenli, 1990: 10,11).

İlçede, 2021 yılı ADNKS verileri dikkate alındığında toplamda 27 027 kişi yaşamaktadır. Belirtilen miktarın % 68.3'ü (18 453 kişi) şehir, % 31.7'si (8574 kişi) ise kırsal nüfusu oluşturmaktaydı. İlçe nüfusunda 1960 sonrası dönemde genel bir azalma söz konusudur. Bu durum büyük ölçüde ilçe dışına gerçekleşen göç hareketinin neticesidir. Ancak son on yılda yapılan çeşitli çalışmalar özellikle ekonomi alanında yapılan yatırım ve teşvikler neticesinde nüfus tekrar artış eğilimine girmiştir. Yerleşik nüfusun yanı sıra yaz aylarında nüfusta önemli bir hareketlenme söz konusu olmaktadır. Temmuz ayı başlarından itibaren gerek akraba ziyaretleri için gurbette yaşayan nüfusun memleketine gelmesi, gerekse denizi ve yaylaları ile doğal çekicilik alanı oluşturan yörenin turizm potansiyeli mevsimsel olarak nüfusta önemli ölçüde artışa neden olmaktadır. Yaz aylarında ilçe nüfusunun zaman zaman 35 000'i bulması söz konusu olmaktadır. Bilindiği üzere eğitim faktörü nüfus üzerinde önemli etkiye sahiptir. Gerze Meslek Yüksek Okulu'nun Sinop Üniversitesi'ne bağlanmasından sonra bölüm ve buna bağlı olarak öğrenci sayısında meydana gelen artış da göçün azalması ve nüfusun artışında önemli bir etkiye sahiptir.

Gerze ilçesi sınırları içerisinde 225 mahalleden oluşan 42 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerde yaşayanların tamamına yakını geçimini tarım ve tarıma dayalı faaliyetlerden temin etmektedir. Yörede yetişen başlıca tarım ürünleri; buğday, mısır, tütün, arpa ve yulaftır. Üretilen birçok ürün genelde yöre halkının kendi ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Ancak ihtiyaç fazlası üretilen mısır yem fabrikalarına satılmaktadır. Son yıllarda KÖYDES projesi kapsamında zeytin üretimine yönelilmiştir. Geçmişte ihraç edilen ürünler arasında yer alan zeytin üretimi, son yıllara kadar neredeyse unutulma noktasına gelmişti. Ancak belirtilen proje kapsamında, 2008 yılı sonrasında yeniden önem kazanmıştır. Geliştirilen dikim alanları ile yöre çiftçisi için önemli bir gelir kaynağı durumuna gelmiştir. İklim koşulları birçok meyve ve sebzenin üretimine uygundur. Başta elma, armut, incir olmak üzere ceviz, fındık, erik, kiraz ve ayva gibi meyveler yetiştirilir. Son yıllarda aile işletmeciliği şeklinde seracılık ve sebze üretimi yaygınlık kazanmıştır. Bu bağlamda fasulye, salatalık, biber, domates, ıspanak, kabak gibi ürünler yetiştirilmektedir. Gerek meyve gerekse sebze üretiminde öncelikle çiftçinin kendi ihtiyacı karşılanmakta, ihtiyaç fazlası olan üretim iç pazarlarda satışa sunulmaktadır.

İlçede hayvancılık daha ziyade geçim tipine yöneliktir. Başka bir anlatımla, büyük ve küçükbaş hayvancılık daha çok halkın kendi ihtiyacını karşılamasına yöneliktir. Hayvancılığın geliştirilmesi için modern besi ahırları yapılmakta, yem bitkilerinin üretimi yaygınlaştırılmaktadır. Buna karşılık yine KÖYDES projesinden yola çıkılarak arı ve arı ürünleri üretimi ile tavuk ve özellikle yumurta tavuğu üretiminde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu amaçla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü çiftçilere her yıl 2000 civciv dağıtmaktadır. Burada Gerze Hacı Kadı Horozu'nun önemini hatırlatmak da yerinde olur.

Balıkçılığın geçmişi oldukça eskidir. Osmanlı döneminden beri süre gelen tekne yapımı halen devam etmekte olup, balıkçılığın gelişmesinde etkili olmuştur. Büyük çoğunluğu şehirde olmak üzere ilçede geçimini balıkçılıktan sağlayan 62 aile bulunmaktadır. Balıkçılık ise daha çok denizde kıyı balıkçılığı şeklinde olup, akarsu ve çiftliklerde sürdürülen kültür balıkçılığı da önemlidir. Avlanmada ilk sırayı hamsi almaktadır. Hamsinin yanı sıra palamut, zargana, kefal, levrek, kötek, torik, lüfer ve kalkan gibi balıklar sıralanabilir. Elde edilen balıklar genelde yerel pazarlarda ve yakın çevrede tüketici bulmakta, ayrıca balık işleme tesisinde değerlendirilmektedir.

Tarımın ön plana çıktığı ilçede, sanayi tesisleri yadsınamayacak miktardadır. Şehirde 2 un fabrikası bulunmaktadır. Yine son yıllarda zeytin ziraatında görülen gelişmelere bağlı olarak zeytinyağı üretim tesisi kurulmuştur. Yapımına 1994 yılında başlanan ve 2002 yılında tamamlanan küçük sanayi sitesinde 151 iş yeri bulunmaktadır. Bu iş yerlerinin tamamında üretim yapılmaktadır. Bunlardan 550 işçinin çalıştığı metalize iplik ve ambalaj sanayi, bir yandan yurt içine yönelik üretim faaliyetini sürdürürken, bir yandan da gerçekleştirdiği ihracatla ülkeye döviz kazandırmaktadır. Yine 1977 yılında kurulan deterjan fabrikasında 45 işgücü çalıştırılmaktadır. Üretimin % 95'i iç, % 5'i ise dış piyasaya (14 ülke) pazarlanmaktadır. Ayrıca üç ayrı giyim sanayi tesisinde üretimi yapılmaktadır. Bir diğer tekstil atölyesinde ise askeri personelin elbiseleri dikilmektedir. Bu tesiste 10 işçi çalışmaktadır. Genelde ihracata yönelik orman ürünleri araç-gereçleri ve motorların gerçekleştirildiği bir diğer sanayi tesisinde 80 işçi çalıştırılmaktadır. Gerze'deki 2 adet balık işleme tesisinde ise 10 daimi, 20 mevsimlik işçi istihdam edilirken, Yenikent çivi atölyesinde 10 işçi çalışmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi birkaç işletme dışında ticaret ve sanayi tesisleri daha çok yerel ihtiyacı karşılamaya yönelik küçük işletmeler şeklindedir.

Gerze Meslek Yüksek Okulun'nun eğitim öğretime başlamasıyla birlikte ulaşım faaliyetlerinde de gözle görülür bir artış olmuştur. Bununla birlikte Gerze ulaşımındaki en önemli hareketlilik Samsun-Sinop karayolu üzerinde bulunmasındandır. Tarihi Gerze Limanı ise bugünkü önemini büyük ölçüde kıyı balıkçılığına borçludur.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Gerze İlçesi'nin Coğrafyası olarak isimlendirilen bu çalışma bir "Doktora Tezidir". Bu araştırmayla ilçenin doğal ve beşerî çevre özellikleri analiz ve sentez edilerek, ekonomik ve sosyal durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece ilçenin coğrafi konumu, doğal zenginlikleri, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısıyla ilgili potansiyel kaynaklarının tanıtımının yapılması yanı sıra sorunların ortaya konulması ve bu bağlamda öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacına bağlı olarak sahada ortaya çıkan problemler şu şekilde belirlenmiştir;

Gerze ilçesinin arzu edilen düzeyde gelişmesini güçleştiren coğrafi faktörler nelerdir?

Araştırma sahasının ana problemlerine bağlı olarak; oluşturulan metinde sahanın güçlü ve zayıf yönleri yanı sıra fırsat ve tehditler nelerdir? şeklindeki sorulara cevap aranmıştır. Bunun yanı sıra mevcut kaynakların değerinin iyi şekilde kavranması ve tanıtılması üzerinde de durulmuştur.

Tez çalışması hazırlanırken araştırma birçok aşamadan geçmiştir. İlk aşamada araştırma konusu ve sahasının sınırları belirlenmiş ve araştırma sahası ile ilgili literatür çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda coğrafi çalışmaların yanı sıra yöre ile ilgili farklı bilim dallarında yapılmış çalışmaları içeren eserler incelenmiştir. Elde edilen bu kaynaklar araştırmaya nitel veriler kazandırırken, araştırma sahasıyla ilgili yazılı kaynakların az olması çalışmanın yazım aşamasında dikkat çeken bir husus oluşturmuştur. Bu sebeple, çalışma sahasına yakın alanlarla ilgili yazılmış olan basılı kaynaklardan da genelleme yapılarak araştırmaya katkıda bulunulmuştur. Ayrıca çalışma sahasıyla ilgili çeşitli kurum ve kuruluşlardan (TÜİK, DMİGM, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü vs.) temin edilen istatistik, rapor ve brifing gibi kaynaklar ise araştırmanın nicel verilerini oluşturmuştur. Bunlara bağlı olarak tez çalışması hazırlanırken her iki

yönteminde (nitel ve nicel) bir arada sentezlendiği *karma yöntem deseni* kullanılmıştır. Ayrıca verilerin incelenmesinde, sosyal bilimlerde sık sık kullanılan bir yöntem olma özelliğine sahip içerik analizine de başvurulmuştur.

Tez çalışması hazırlanırken araştırma sahasıyla ilgili kaynakların az olması sebebiyle elde edilen bilgilerin birçoğu sosyal bilimler araştırma yöntemlerinden gezi-gözlem yöntemi ile toplanmış, bunun yanı sıra yöre insanları ve kurum/kuruluşlarda çalışan yöneticiler ile yapılan mülakatlar araştırma sahası hakkında bilgi toplamak için kullanılan yöntemlerden bir diğerini oluşturmuştur. Bu bağlamda arazi çalışmalarına 2013 yılı yaz aylarında başlanmış ve muhtelif zamanlarda devam etmiştir. Bu çalışmalar sahanın doğal (coğrafi) özelliklerinin belirlenmesine yönelik olduğu kadar, köy yerleşmeleri ve bunlara bağlı mahalle yerleşmelerinin etüt edilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu esnada köy muhtarları yanı sıra yerleşme sakinleri ile yapılan mülakatlar neticesinde bazı bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca fotoğraf ve video çekimleri yapılmıştır. Bunun dışında ilçe hakkında elde edilen bilgilerin bir kısmı da HGM tarafından hazırlanmış olan 1/25.000 ve 1/100000 (E33 ve E34) ölçekli topoğrafya haritalarından, MTA Genel Müdürlüğü, DMİGM, TÜİK, İl ve İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Gerze İlçe Kaymakamlığı verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır. Böylece araştırma sahasıyla ilgili bilgi, belge, fotoğraf ve mülakatlar ile birinci elden veri toplanması yoluyla sağlanan dokümanlar, çalışmanın temel kaynaklarını oluşturmuştur.

Son safhada, coğrafya ilminin *bağlantı, dağılım ve sebep-sonuç* ilkeleri dikkate alınarak, yazım aşamasına geçilmiş ve tez, ifade tekniklerine de (kompoze etme, dağılım haritaları ve grafikler vs.) bağlı kalınarak doğal, beşerî ve ekonomik çevre özellikleri adı altında üç bölümden oluşturulmuştur.

III. ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILMIŞ BAZI ÇALIŞMALAR

Bekdemir, Ü. (2007). “Karadeniz Kıyı Kentleri” isimli çalışmada, kentlerin kuruluş ve gelişme dinamiğini belirleyen doğal çevre koşulları analiz edilerek kuruluşları, tarih boyunca geçirdikleri gelişim ve değişim ile nüfus ve buna bağlı kentleşme ile karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Sonrasında kentlerin işlevsel özellikleri, etki sahaları

ve kentsel kademeler ve durumları ortaya konulmuştur. Son olarak kentlerin büyümesine bağlı olarak sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

Uzun, A. (1995). “Gerze-Alaçam Arası Kıyı Bölgesi’nin Jeomorfolojisi” adlı eserde, yüksek falezleri, derin yarılmış vadileri, karayolunu takip eden heyelanları, kıvrımlı ve kırıklı plajları ile yörenin jeomorfolojik özellikleri başta olmak üzere, şekillenmenin gelişimi izah edilmiştir.

Sarıkaya, Y. (2012). “Bir İnci Memleketim” isimli eserde, Sinop’un halk kültürü araştırılmıştır. Bu bağlamda Sinop ve köylerindeki geleneksel yapı; yayınlanmış makaleler, akademik araştırmalar, derlemeler ve kaynak kişilerin anlatımları ışığında incelenmiştir.

Yıldırım, M. (2018). “Yakakent İlçesinin Coğrafyası” isimli çalışmada, ilçe coğrafi özellikler bakımından etüd edilmiştir. İlçede fiziki coğrafya şartlarına bağlı olarak görülen sorunlar ve çözüm önerileri dile getirilmiştir. Ayrıca ilçenin sahip olduğu fiziki ve beşeri avantajlar belirlenerek bunların nasıl değerlendirilebileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Yılmaz, B. (2019). “1/25000 Ölçekli Topografik Haritalara Göre Sinop Merkez, Erfelek, Gerze, Dikmen İlçeleri Yer Adları” *konulu* çalışma ile toplumların kültürünü yansıtan, yaşanan zaman ile geçmiş arasında bağ kuran yer adları; Sinop merkez, Dikmen, Erfelek ve Gerze ilçeleri özelinde incelenmiştir. Çalışmada, yer adları birçok bilim dalının ilgi alanına girdiği belirtilmiştir. Bu nedenle konu farklı disiplinler dikkate alınarak geniş çaplı araştırılmıştır. İnceleme sahası içinde kalan yer adları coğrafi özellikler yönünden de değerlendirilmiştir.

Erdem, A., Özakin, R. (2012). “Yokolmuş Bir Kentin Yeni Simgesi: Gerze Yangın Evleri” konulu çalışmada ile Gerze yangın evleri incelenmiştir. Geçmişte üç kez yangın felaketi yaşanan Gerze’de en etkili yangın 1956 yılında gerçekleşen olduğu belirtilmiştir. Bu yangın ile oturulamayacak hale gelen bine yakın evin yerine devlet tarafından yaptırılan sosyal konutlar değerlendirilmiştir. Ayrıca plan özellikleri ve sahip oldukları fonksiyonlar bakımından da afet evleri değerlendirilmiştir.

Turoğlu, H. (2012). “Sinop-Gerze Arası Sahil Kesiminin Uygulamalı Jeomorfolojisi” konulu makalede, Sinop-Gerze arası kıyı kuşağının fiziki özelliklerinin

bir takım morfolojik çevre sorunlarına neden olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda tespit edilen sorunlara çözümü önerileri sunulmuştur.

Özışık Yapıcı, O., Ünüvar, Ş. (2020). “Yavaş Şehirlerde Sosyal Değişme ve Yaşam Kalitesi İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Gerze Örneği” konulu makalede, sosyal dönüşümün halkın yaşam kalitesi üzerinde ne derece etkili olduğu ortaya konulmuştur. Ortaya çıkan sonuçlara göre sosyal değişimin, hem toplumsal hem bireysel yaşam kalitesi üzerinde olumlu gelişmelere neden olduğu belirtilmiştir.

Aydın Eryılmaz, G. & Kılıç, O. (2021). “Semt Pazarında Ürünlerini Satan Çiftçilerin Görüşleri ve Memnuniyet Durumları: Sinop İli Gerze İlçesi Örneği”. isimli makalede, ilçede kendi ürettikleri tarım ürünlerini pazarda satan çiftçilerin, pazar ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çiftçilerin pazarla ilgili sorun ve şikâyetlerine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Ekren, G. (2022). “Sinop ile İlgili Turizm Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme” adını taşıyan makalede; Sinop ilinin turizm potansiyeli ortaya konulmuştur. Bu bağlamda ilin; doğal, tarihi ve kültürel turizm çekicilikleri değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Araştırma sahası, Kuzey Anadolu Kıvrım Kuşağı'nın kuzeyinde yer almaktadır. Bölgenin litolojik yapısı *Mezozoyik* temel kayaçları üzerleyen *Tersiyer* örtü formasyonları ile Kuvaterner depolarından oluşmuştur. Bunlardan *Mezozoyik* temel araziler (Harita 1.1); kumtaşı, kumlu kireçtaşı, ara katmanlı gri-siyah renkli şeyl ve marn aralanmasından teşekkül etmiş olup, Gerze ilçe merkezinin batısına doğru yayılış göstermişlerdir (Uzun, 1995: 6).

Sahanın doğusundaki Dikmen ve güneyindeki Boyabat ilçe sınırlarındaki arazi kumtaşı, marn, şeyl, çamur taşı ve kumlu kireçtaşı aralanmasından oluşmaktadır. Formasyonu oluşturan tabakalar hemen hemen her yerde kıvrımlıdır (Fotoğraf 1.1). Tabakaların mostra verdiği yerlerde yer yer stres fayları görülmektedir (Uzun 1995: 10). *Mezozoik* yaşlı formasyonlardan bir diğeri sahanın güney bölümünde kuzeybatı-güneydoğu yönünde dar bir şerit halinde uzanmakta olup, birim kireçtaşı, killi kireçtaşı, şeyl ve marndan oluşur (Harita1.2). Ayrıca Gerze'nin güneyindeki birimler ile olan sınırı faylı olduğu için topografyada belirgin bir diklik meydana getirir (Uzun, 1995: 10).

Fotoğraf 1.1. Yol Yarmalarında Ortaya Çıkan Fliş Formasyonu.

Sahada, *Mesozoyik* temel arazilerle *Tersiyer* örtü birimleri arasında stratigrafik bakımdan alttan üste doğru uyumlu bir geçiş izlenmektedir. *Tersiyer*'de (*Orta Eosen*) yerleşen formasyonlar, Gerze'nin güneyinde Töngel ve Hacısellî mevkilerinde görülmektedir (Harita 1.1/Uzun, 1995: 13). Formasyonlar kırmızı, bordo ve bej renkli

meydana gelmiştir. Bu sahalar günümüzde, akarsuların taşımış olduğu ve genellikle iri boyuttaki malzemelerden oluşan alüvyonlarla dolmuştur. Örneğin Sarımsak Çayı'nın ağız kısmında alüvyon kalınlığı 36 metreyi bulmaktadır. Bunların yanı sıra, vadi yamaçlarından arta kalan sınırlı sahalarda, çakıl ve bloklardan oluşmuş akarsu dolgularına da rastlanır. Bu depoların yanı sıra Sarımsak Çayı ağzında sınırlı kumsal ve onun gerisinde kumsalın devamı niteliğindeki kumlu depolar yer alır (Uzun, 1995: 15).

Bu gelişmeler, saha jeomorfolojisi üzerinde olduğu kadar beşeri faaliyetler üzerinde de önemli etkiler oluşturmıştır. Örneğin; yeryüzü şekilleri tüm yerleşim alanlarında olduğu gibi, Gerze yöresinde de başta nüfus ve yerleşme olmak üzere hemen bütün beşerî ve ekonomik faaliyetlerin oluşması ve gelişmesinde doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmuştur. Bu nedenle jeomorfolojik özelliklerin ana hatları ile de olsa ortaya konulması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışma sahası ile ilgili beşerî ve ekonomik coğrafya özelliklerinin oluşumu, gelişimi ve dağılışı incelenirken yeryüzü şekilleri ile ilişkilendirilebilir. Böylece beşerî ve ekonomik coğrafya konularının yorumlanmasında daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir.

1.1.1. Dağlık Alanlar

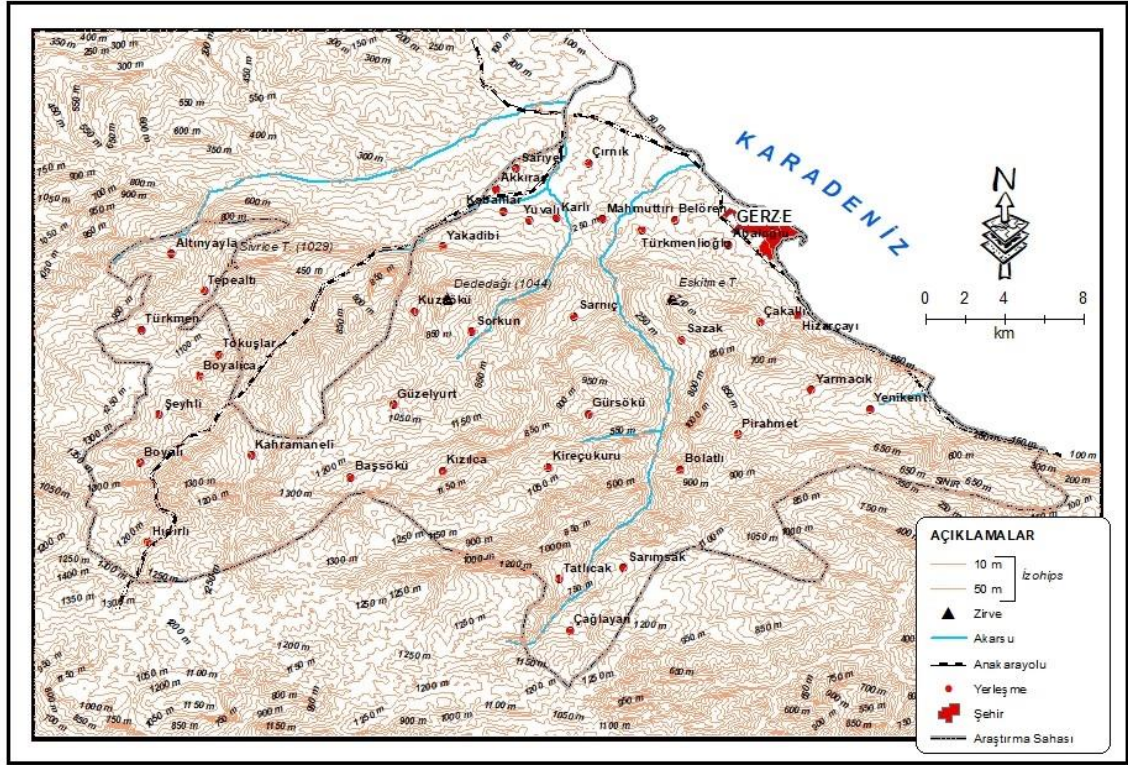
Araştırma sahası jeomorfolojik bakımdan Kuzey Anadolu Dağ Kuşağı'nın önemli bir bölümünü oluşturan Küre Dağları'nın doğu kesiminde yer alır. Bu dağlar Kuzey Anadolu kıvrım sisteminin bir parçasıdır. Ana sistemi oluşturan Kuzey Anadolu dağları, İkinci Jeolojik Zaman tortullarının orojenik olarak yükselmesi sonucu oluşmuştur. Genel olarak kıvrılma ile oluşan dağlarda yer yer kırıklar da mevcuttur. Orojenez sonucu oluşan dağlar üçüncü Jeolojik Zaman sonu ile Dördüncü Jeolojik Zaman'ın başlangıcında epirojenik olarak yükselmiştir. Epirojenezle ilgili olarak yükselen dağlarda erozyon hızlanmış, aynı zamanda arazide mevcut olan akarsular epirojenez sonucu yükselen dağlara gömülmüştür. Bu sırada bölge akarsuları sıradağları derinlemesine parçalamış, aynı zamanda küçük akarsularda yataklarını derinleştirmişlerdir. Bu haliyle araştırma sahasının bir bölümü "Dağlık Alan" özelliği göstermektedir (Şahin, 2005: 39; Uzun, 1995: 42). Özellikle Erikli Fayı'nın güneyinde Köse ve Elma dağları yer almaktadır. TARKAN'a göre (1941: 21) Köse ve Elma dağları ihtiyar dağlar kategorisinde değerlendirilebilir. Güney yönlü dağların yükseltileri ilçenin iç bölgelerle olan bağlantı hatlarının oldukça sınırlı kalmasına yol açmıştır (Gül, 2019: 68). Köse Dağı, 900 metre

yüksekliği ile ilçenin güneybatı yönlü sınırında yer alır. Elma Dağı (1282 m), Boyabat ilçesini sınırları içinde Kirençukuru köyünün güneyinde kalmaktadır. Dağın, Avlağısökö Mahallesi'nin güneyine denk gelen kuzey yamacında yaklaşık 1250 metre yükseklikte yatay istifleniş iki tortul tabaka arasında dikey gelişmiş tabaka tespit edilmiştir. Söz konusu yapı, direnç farkına bağlı olarak oluşan kornişlerden ibarettir (Fotoğraf 1.2). Elma Dağı'nın kuzey etekleri, Gerze ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Diğer önemli bir zirve, Dikmen ilçe sınırları içindeki Göldağı'dır. Bu dağ, hemen Gerze ilçe sınırlarının güneyinde Tilkilik köyünün doğusunda yer alanmaktadır (1227 m) (Harita 1.2).

Araştırma sahasında yer alan en yüksek zirveyi 1365 metre ile Kanrık Tepe oluşturur. Bu Tepe, Başsökö köyünün güneybatısında, Boyabat ilçe sınırına çok yakın bir konumda bulunur. En yüksek kütleler arasında ikinci sırada Karadağ (Karakütük T: 1330 m) gelir. Sahada bunlardan başka çok sayıda yüksek zirve yer alır. Bunlar arasında; Merkez ilçe sınırında yer alan Yemişçi Dağı (1258 m), Kızılçalı köyü güneyinde Kuztepe (1186 m), Karadevret köyü doğusunda Güzelçay'ın kollarında Çanaksı Dere kenarında Karboğa Tepe (1067 m) ile Güzelyurt köyü Kavacık Mahallesi kuzeybatısında Tapular Tepe (1163 m) gösterilebilir.

Fotoğraf 1.2. Elmalı Dağı'nın Avlağısökö Mahallesi'nin Güneyine Denk Gelen Kuzey Yamacında Kornişler Göze Çarpmaktadır.

Harita 1.2. Gerze İlçesinin Topografya Haritası.

1.1.2. Aşınım Yüzeyleri

Araştırma sahasındaki bu oluşumları; yüksek ve kıyıya yakın aşınım yüzeyleri olarak iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Bunlardan yüksek aşınım yüzeyleri sahanın güneyinde yaklaşık doğu-batı doğrultulu dağlık alanlarda yer alır ve eski aşınım yüzeylerinin akarsularla parçalanması sonucu bugünkü görünümü almışlardır (Fotoğraf 1.3). Özellikle dağların 1200-1400 m arası yükseklikteki kısımları yuvarlak ve yatı tepe veya sırtlar şeklindeki aşınım yüzeylerini oluşturmaktadır. Büyük kısmı ile *Üst Kretase* yaşlı tortul ve volkano-tortul formasyonlar üzerinde gelişmişlerdir. Ancak ne zaman meydana geldikleri tam olarak belirlenememiştir. Daha sonra bu yüzeyler uğradıkları tektonik hareketlerle önemli ölçüde deforme olmuşlardır. Sarımsak köyü batısında yer yer 200 metreyi aşan dikey yönlü seviye farklılıkları oluşmuştur (Uzun, 1995: 42; Aktaş, 1996: 145). Dağlık alanlardaki aşınım yüzeyleri kenarlarından parçalanmış ve yer yer 200 metreyi aşan fay diklikleri ile sınırlanmıştır (Uzun, 1995: 46). Faylar, tektonizma etkisiyle kıvrımlar yanında gelişmiş ve Erikli fayında olduğu gibi kuzeybatı-güneydoğu yönlü olarak meydana gelmişlerdir. Neticede kuzeyde ve güneyde iki farklı yükseklik seviyesinin oluşmasına neden olmuşlardır (Aktaş, 1996: 144).

Fotoğraf 1.3. Yüksek Aşınım Yüzeyleri Sahanın Güneyinde Yaklaşık Doğu-Batı Doğrultulu Dağlık Alanlarda Yer Alır.

Diğer taraftan nemli iklim etkisinde kalan eski yüzeyler teşhis edilemeyecek şekilde işlenmiştir. Böylece bu yüzeyler üzerinde yeni ve genç bir topografya oluşmuştur. Yükseklikleri 1000 m'yi aşan kesimlerde su bölümü çizgisinin özellikle kuzey tarafındaki yamaçlara yerleşen akarsular ve bilhassa seller yöreyi parçalamıştır (İnandık, 1956: 22-24).

Dağlık alanlardaki aşınım yüzeyleri her ne kadar kenarlarından parçalanmış ve yer yer 200 metreyi aşan fay diklikleri ile sınırlanmış olsa da, Gerze şehrini güneyden çevreleyen aşınım yüzeyleri düz alanları oluşturmuştur (Uzun, 1995: 46). Bu düzlükler, kıyıya yakın aşınım yüzeylerini oluşturmaktadır. Söz konusu kıyı aşınım düzlüklerinin geriye doğru devamını oluşturan yüksek kesimlerin *Pliyosen*'de gelişmiş olacağı düşünülmektedir (Akkan 1970-1975'den aktaran Uzun 1995: 47). Bahsedilen aşınım yüzeyleri batıdan doğuya doğru Sarımsak Çayı, Kanlıdere, Koyunlu Deresi ve Hızırçayı tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Genel eğim yönü kuzeydoğuya doğru olan Soğuksu köyü kuzeyden geçen yaklaşık doğu-batı yönlü bir fayla deforme olmuştur. *Miyosen*'den beri kara durumunda olan bu sahanın yüzey oluşumu günümüz şartlarından daha kurak olan *Pliyosen*'de devam etmiştir. Erikli Fayı'nın gençleşmesi ile güneyde kalan bölümü kuzeyde kalan kısma göre nispeten yükseklik kazanmıştır. Böylece rölyef

enerjisi artan güneydeki sahada akarsular sık bir ağ oluşturarak araziye derin parçalamış, arada kalan belirgin bir zirve, keskin sırt ve derin vadilerin oluşmasını sağlamıştır. Kuzeyde ise daha sakin görünümü ile bir plato sahası oluşmuştur (Aktaş, 1996: 149).

1.1.3. Vadiler

Sahada enine profillerine göre “V” profilili vadiler görülmektedir (Fotoğraf 1.4). Bu vadiler nispeten derin yarılmıştır. Bununla birlikte Sarımsak Çayı’nın aşağı çığırında alüvyal tabanlı geniş vadi örneği yer almaktadır. Yer yer 500-600 m genişliğe ulaşan alüvyal tabanı kenarlardan dik yamaçlar karşılamaktadır. Ayrıca faylanmaya bağlı olarak Sarımsak ve Tilkilik köyleri batısında Sarımsak Çayı vadisinin belirgin bir asimetric profil kazandığı belirlenmiştir. Öte yandan Kocadağ’ın batısında kalan kısmında da tabakaların aynı yöne eğimli olmasından dolayı asimetric vadi yapısı gözlenmiştir (Uzun, 1995: 49).

Fotoğraf 1.4. Araştırma sahasında V” profilili vadiler görülmektedir.

1.1.4. Platolar

Yer şekilleri içinde dağlardan sonra ikinci sırada platolar gelmektedir. İl sınırları içinde yer alan platoların çoğu Gerze ve Boyabat ilçelerinde toplanmıştır. Söz konusu

platolardan Altmışdört, Güdeklioğlu, Avlağısökö, Kuzfindık, Çam, Altınyayla ve Sarımsak köyü ile onun güneyindeki Bozarmut tepe arasında kuzey-güney yönlü uzanan yüksek platolar Gerze ilçe sınırları içinde bulunmaktadır. Belirtilen platoların genel eğimi kuzeydoğuya doğru olup, eğim değeri yaklaşık % 3'dür. Bunun yanı sıra Sarımsak Çayı ve kolları ile parçalanan alanın kenar kısımları yüksek eğimli yamaçlara da sahiptir. Ancak bu özellik genel durumu pek etkilememiştir (Aktaş, 1996: 150). Yapı içinde önemli bir yer tutan Sarımsak Çayı batı yamacı daha dik olan asimetrik bir vadi içinde akmaktadır (Uzun, 1995: 45).

1.1.5. Sekiler

Gerze-Alaçam Arası Kıyı Bölgesi'nin Jeomorfolojisi" adlı çalışmada (Uzun, 1995), sahadaki elemanter yer şekilleri arasında ayrı bir başlık olarak sekiler ele alınmıştır. Söz konusu sekiler alışıldığı gibi akarsu veya deniz sekileri şeklinde oluşum özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılmamıştır. Farklı bir sınıflandırma yapılarak bağlı yüksekliklerden yola çıkılmış, böylece yüksekten aşağıya doğru S₁, S₂, S₃, S₄, S₅, S₆ numaralandırarak isimlendirilmiştir. Bunlardan S₂, S₃, S₅, S₆ sekileri, araştırma sahası içinde de yayılış göstermektedir. Örneğin S₂ sekisi 180-200 m nispi yüksekliğe sahip olup, kıyıda Töngel Sokağı doğusundaki Deniz Çukuru yerleşmesinin kuruluş yerini oluşturur. Bunun yanı sıra S₃ sekisi 140-150 m arasında nispi yüksekliğe sahiptir. Sarımsak Çayı vadisindeki Akçaören, Soyak ve Tangaoğlu bu seki üzerinde kurulmuştur. S₅ sekisinin nispi yüksekliği 55-60 m kadardır. Burun Ucu çevresinde oldukça iyi gelişmiştir. Sahadaki en alt seki seviyesini oluşturan S₆ sekisinin nispi yüksekliği 20 m civarındadır. Bu seki kıyı boyunca yer yer denizel dolguları ile dahi ayırt edilebilme özelliğiyle diğerlerinden ayrılır. Yine barındırdığı denizel fosillerden yola çıkılarak Üst Pleyistosen yaşı verilmiştir. Bundan ayrı olarak vadilerin belli bölümlerinde kısa mesafeli karşılıklı yamaçlarda da takip edilmektedir (Uzun, 1995: 49-53).

1.1.6. Kıyı Şekilleri

Çalışma sahasının Karadeniz kıyısında yer alması sebebiyle yer şekilleri içinde kıyı şekillerinin de önemli bir yeri vardır. Bunlar falezler, birikim şekilleri ve kıyı tipleri olarak belirtilebilir.

1.1.6.1. Falezler

Merkez ilçe sınırından Dikmen ilçe sınırına kadar uzanan ilçe kıyı uzunluğu, yaklaşık 34 km'dir. Bu mesafe kuş uçuşu olarak 27 km kadardır. Bahsedilen kıyı şeridi boyunca kıyı topografyasında görülebilen oldukça orijinal şekiller mevcuttur. Tüm bu şekiller öncelikle iki ana grupta toplanmaktadır. Bunlar aşındırma ve biriktirme şekilleridir. Aşınım şekilleri araştırma sahasında dalga aşındırma faaliyetlerinin etkisiyle oluşan falezlerdir (Fotoğraf 1.5). Dalgaların derin ve yüksek kıyılara çarpması falezlerin şeklinin oluşmasında etkindir (Atalay, 2001: 35). Yörede arazinin çözünmesi sonucu deniz ve kıyının birleştiği yerde kıyı yönünde ilerlemiş falezler oluşmuştur. Nitekim kıta sahanlığının oldukça dik bir açıyla ilerlediği Karadeniz kıyıları Türkiye'de en etkin falezlerin görüldüğü yerlerdir. Araştırma sahasında falezler Sarımsak Çayı'nın döküldüğü deltadan Kanlıçay'ın doğu yakasına doğru 3 km devam etmektedir. İNANDIK'ın (1956: 37) belirttiğine göre 1942'de yaşanan fay kırılması Sarımsak Çayı'ndan batı yönlü ilerleyen falezler, deniz yönünde kaymış ve aradaki alanda kıyıya paralel geniş yarıklar meydana gelmiştir.

Fotoğraf 1.5. Gerze Kıyılarında Dalga Aşındırma Faaliyetlerinin Etkisiyle Oluşan Falezler (Fotoğraf: Gül, 2019: 66).

Gerze ilçesi kıyılarında, hem ölü hem de aktif falezler mevcuttur. Bunlardan ölü falezler, kısa mesafede değişen yapı ve litolojik özellikler bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda çeşitlilik gözlenir. Bunlar; geçmiş jeolojik dönemlerde dalga aşındırması sonucu oluşmuştur. Ancak zamanla çeşitli faktörlerin etkisiyle kıyı çizgisinden uzaklaşmışlardır. Başka bir deyişle, önünde düzlük veya dolgu alanlarının bulunduğu kıyı şekilleridir. Sarımsak Çayı deltasının doğu ucundan başlayarak kuzeybatı-güneydoğu istikametinde Kanlıçay'ın 500 m doğusuna kadar devam ederler. Yaklaşık 2.5 km'lik bir uzanış gösterirler. Bu kıyı boyunca günümüzde yükseklikleri 35-40 metreyi bulan bu falezlerin önlerinde genişliği yer yer 200-250 metreye ulaşan kumsallar bulunmaktadır (Uzun, 1995: 53).

Gerze ilçesi kıyılarındaki aktif falezler, günümüz koşullarında gelişimini sürdürmektedir. Ölü falezlerin son bulduğu nokta olan Kanlıçay'ın 500 m doğusundan başlayarak Gerze ilçe merkezinin batı yakasına doğru devam eden Gebe Çayı ağzına kadar olan kıyı şeridi boyunca 15-20 metre yüksekliğinde alçak falezler oluşmuştur (İnandık, 1956: 39). Alçak falezler eski bir aşınım düzlüğünün kıyısında yer alır. Daha doğuya gidildiğinde Töngel mevkiinde (Gürsüfet Senklinali Sahası) ve akarsuların kesintiye uğradığı alanlar hariç “yüksek falezler” yer alır. Yükseklikleri genellikle 50-60 m olan bu falezler yer yer 150-200 m yüksekliğe de ulaşırlar. Bahsi geçen ana yapının yanında ayrıntıda dikkat çeken daha farklı falezler de araştırma sahasında görülmektedir. Gerze'nin batısında yaklaşık 3 km'lik kıyı çizgisi boyunca yüksekliği 8-10 m olan daha alçak falezler yer alır. Bunlar son derece dik bir görünüme sahiptirler (Uzun, 1995: 55).

Yine ilçe merkezinin olduğu sahada küçük bir koy mevcuttur. Yüzyıllardır önemli bir doğal liman görevi üstlenmiş olan bu koyda, yaklaşık 1 km'lik mesafe boyunca falezler kesintiye uğramaktadır. Böylece insanlar kolayca deniz kenarına inebilmektedir. Bu koy, zaman içerisinde denizciler için korunaklı bir alan olagelmıştır. Aynı zamanda yörenin hâkim rüzgarlarından olan kuzeybatı yönünden gelen esintilerin meydana getireceği sert dalgalara karşı, ilçe merkezinin kurulu olduğu Köşk Burnu için de koruma alanı oluşturur (Gedik ve Korkmaz, 1984: 41). Koy içine dökülen Gürleyik Deresi küçük bir delta oluşturur. Bu sahada sözü edilen koy içindeki limanın, M.Ö. 4000'li yıllara kadar dayanan uzun bir geçmişi olduğu belirtilmektedir (Uzun, 1995: 56).

İlçe merkezinin güneyinden itibaren falezler yeniden başlar. Güneydoğuya doğru devam eden kıyı boyunca dalga aşındırması sonucunda üzerinde yer yer *Kuvaterner* depolarının da bulunduğu alanda, 8-10 m yüksekliği olan dik duvar şeklinde falezler oluşmuştur. Böylece önünde 2-3 m genişliğe ulaşan çakıllı plajlar olmasına rağmen suların altında kalmasından dolayı denize girmeden yürümek mümkün değildir. Güneydoğuya doğru gidildiğinde Koyunlu Deresi ağzında falezler kesintiye uğrar. Koyunlu Deresi ağzının batısında sürekli meydana gelen heyelanlar kıyının oldukça basık bir relief almasına neden olmuştur. Bu derenin doğusuna geçilince falez yüksekliği artarak 20-25 metreleri bulur. Ayrıca litolojideki değişimle yer yer kıvrımlı ve yataya çok yakın arazilere geçilir. Heyelana çok uygun olan Hümmet ve Hızırçay mahallelerinin bulunduğu sahada Gebe Çayı ağzına kadar birbirine çok yakın ve sık aralıklarla heyelanlar gözlemlenir. Bunun sebebi bu sahadaki formasyonun litolojik olarak heyelan oluşumuna elverişli olmasıdır. Bazı kesimlerde dalgaların alttan aşındırması kayma şeklinde sürekli bir heyelan hareketine neden olur (Uzun, 1995: 57).

Gebe Çayı ile Burun Ucu arasında Erikli Fayı'nın oluşturduğu düzlem boyunca deniz ve kara temas halindedir. Buna bağlı olarak şerit boyunca yalancı falezler oluşmuştur. Ancak dalga aşındırmasının etkisi ile bu falezler günümüzde aktif faleze dönüşmeye başlamıştır. Burun Ucu'nun doğusunda küçük bir koy meydana gelmiştir. Deniz Çukuru Mahallesi'nde kuzeyden itibaren falez diklikleri yeniden artmaya başlar ve Kerimköyü kuzeyinde 100-150 metreyi bulur. Köyün doğusunda 2 km devam ederek araştırma sahasının dışında, Kanlıçay ağzında bıçak gibi kesilir (Uzun, 1995: 53-58).

1.1.6.2. Birikim Şekilleri

Biriktirme şekilleri sahada hâkim olan aşınım şekillerine kıyasla sınırlı yere sahiptir. Biriktirmenin etkili olduğu sahaların başında akarsu deltaları gelmektedir. Bunlardan başka sınırlı alanda plajlardan bahsedilebilir.

Sahanın batısında tipik özellikleri ile Sarımsak Çayı deltası bulunur. Bu deltanın gelişimi *Würm* buzul dönemi ile başlamıştır. Buzul döneminde alçalan kıyı çizgisine bağlı olarak Sarımsak Çayı yatağını derine kazmıştır. Ancak buzul döneminin sonrasında meydana gelen transgresyon sonucu deniz suları ilerleyerek kıyıda bir ria oluşmasına neden olmuştur. Bunun devamında taban seviyesinin tekrar alçalması akarsuyun ria

tabanında biriktirdiği malzemelerin bir kısmının açığa çıkmasına ve devamında taşınan malzemelerin de bunlara eklenmesi ile yarım daireyi andıran bir delta oluşmasına sebebiyet vermiştir. Sahadaki diğer akarsuların ağız kısmında da bu oluşumlar mevcuttur (Uzun, 1995: 62).

Gerze ilçesi kıyı çizgisi boyunca gözlenen diğer birikim şekilleri plajlardır. Plajlar falezlerin kesintiye uğradığı sınırlı alanlarda yer yer görülür. Deltaların birikim sahaları hariç tutulursa plajlar, genelde çakıllı bir özellik gösterir. Çakıllar genelde düzgün yüzeyli ve yassı yapıdadır. Bu durum, dalga aşındırmasının etkili olduğunu gösterir (Uzun, 1995: 62). Belirtilen plajlar, turizm potansiyeli yüksek olmamakla birlikte yerel halk için rekreasyon imkânı sunmaktadır. Bunlardan Bedre Plajı (Bedire Kayası olarak da adlandırılır) ilçe merkezinin 3 km batısında yer alır (Fotoğraf 1.6). İlçe merkezinde de çok dar bir alana hapsolmuş Hurma Dibi Plajı bulunur. Falezlerin dibinde yer alan bu plaj, doğu yönünden erişime kapalıdır.

Fotoğraf 1.6. Bedre veya Bedire Kayası Plajı, İlçe Merkezinin 3 km Batısında Yer Alır.

1.1.6.3. Kıyı Tipleri

Türkiye'nin Karadeniz kıyısı boyunca uzanan kuzey sahilleri genel olarak boyuna kıyı tipi özelliği gösterir. Bu durum, Kuzey Anadolu Dağları'nın doğu-batı istikametinde ve genel olarak Karadeniz'e paralel uzanmasının neticesidir. Daha önce de belirtildiği gibi, yaklaşık 34 km kıyı uzunluğuna sahip Gerze ilçesinde, hem alçak hem yüksek

kıyılara ait özgün şekiller mevcuttur (Fotoğraf 1.7). Sarımsak Çayı deltası alçak kıyı tipine örnektir. Deltanın toplam kıyı uzunluğu 1,5 km kadardır. Buna karşın Sarımsak Çayı doğu kıyısından doğuya doğru Dikmen ilçe sınırına kadar belirgin falez oluşumları ile yüksek kıyı tipi egemendir. Kıyıda yer yer denize doğru verev uzanan hatların bulunması girintili çıkıntılı bir sahil şeridinin oluşmasına neden olmuştur. Gerze ilçe merkezi kuzeyinde Köşk Burnu, Töngel Sokağı batısında Burun Ucu ile bunların güneyinde oluşan küçük girinti ve koylar araştırma sahası kıyılarının “Atlantik tipi” enine kıyılara benzemesine neden olmuştur. Hâlbuki Karadeniz kıyıları konunun başında da belirtildiği gibi, genel olarak “Pasifik tipi” boyuna kıyı karakterindedir (Uzun, 1995: 67).

Fotoğraf 1.7. Gerze İlçesinde, Hem Alçak Hem Yüksek Kıyılara Ait Özgün Şekiller Mevcuttur.

1.1.7. Kütle Hareketleri

Türkiye, jeolojik ve jeomorfolojik yapısına bağlı olarak, sıklıkla doğal afetlerin yaşanmakta olduğu bir coğrafyadır. Gerze ilçesi de bu afetlerden payını almaktadır. Bilindiği üzere yerçekimine bağlı olarak eğim yönünde gerçekleşen buzul, çamur, toprak akması, kaya düşmesi ve heyelan gibi doğal olaylar kütle hareketleri olarak değerlendirilmektedir. Araştırma sahasında yapılan arazi çalışmaları ve literatür araştırmaları sonucunda yörede en çok etkili olan kütle hareketinin heyelan olduğu tespit edilmiştir. Heyelan başta olmak üzere kütle hareketlerinin oluşumunda arazi eğim değeri önemli belirleyicilerdendir. Bu kapsamda Gerze ilçesi eğim haritası incelendiğinde arazide eğim değerlerinin % 25’i aştığı görülür (Harita 1.3).

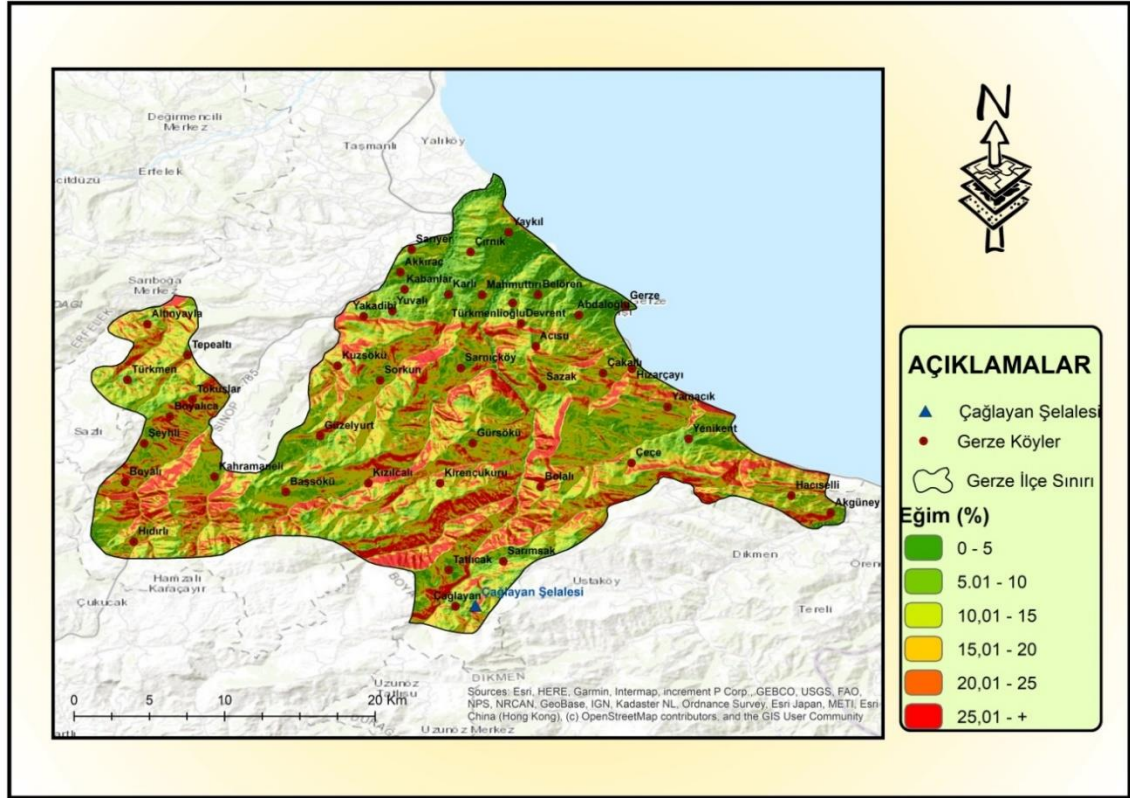
Sinop-Gerze yöresinin heyelan duyarlılık analizine göre, sahada görülen heyelan tipleri, dairesel kayma ve akma tarzındadır. Kıyıda ise kaya düşmesi ve kaya devrilmeleri

şeklindedir (Çellek, 2013: 14). Arazi gözlemleri sonucu yörede gerçekleşen kütle hareketlerinin genel olarak küçük ölçekli olduğu saptanmıştır. Buna karşılık Şan Kayası mevkiindeki oldukça büyük bir heyelan ünitesidir (Fotoğraf 1.8).

Fotoğraf 1.8. Araştırma Sahasında En Çok Etkili Olan Kütle Hareketi Heyelanlardır.

Araştırma sahasının bir bölümü dağlık araziler üzerinde yer almaktadır. Bunun neticesinde engebe ve eğim oldukça fazladır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (1996) verilerine göre, ilçe genelinde arazinin % 81 gibi önemli bir bölümü çok dik arazi olarak belirlenmiştir. İkinci sırada % 11.0'lik payı ile dik araziler gelir. Orta derecede eğimli alanların oranı % 6.1'dir. Düz araziler ise sadece % 1.8 alan kaplar (Harita 1.3). Bu veriler dikkate alındığında eğim değerlerinin yüksek olmasının ilçede görülen heyelan ve toprak kayması gibi doğal afet olaylarını artırıcı etkisi olduğu söylenebilir.

Harita 1.3. Gerze İlçesinin Eğim Haritası.

Sahadaki heyelanlarla ilgili olarak 1960-2004 dönemini kapsayan bir çalışmada, il genelinde 465 köye bağlı 1828 mahalleden 290'ının bu olaylardan etkilendiği tespit edilmiştir. Yörede kıyılarda da heyelanlar gerçekleşmektedir. Bunda yapısal özelliklerin yanı sıra dalga aşındırması da rol oynar. Falezlerin ön plana çıktığı kıyılarda dalgaların aşındırıcı etkisi heyelanlara neden olur (Özdemir, 2005: 96). Samsun-Sinop karayolu güzergâhının söz konusu kıyıları takip eden bölümlerinde dalga aşındırması daha etkili hale gelmektedir. Yaşanan afetler ve bu afetlerin neden olduğu yıkımlarda doğal faktörlerle birlikte, yol yapımı, arazinin yanlış kullanımı gibi beşeri faaliyetler de tetikleyici etkiye bulunmuştur (Özdemir, 2005: 67). Ayrıca zaman zaman yerleşim alanlarında da zarara neden olan heyelanlardan söz edilebilmektedir. Bu bağlamdaki örneklerden birini, Çarşı Mahallesi'nin eski Samsun yolu güzergahındaki, karayollarına ait kurum binasının bulunduğu mevki oluşturur. Burada bir hareketlilik gözlenmiş ve bu tehlike “fore kazık” uygulaması ile giderilmiştir. Sahadaki meskûn mahaller dışında, özellikle de Samsun-Gerze çevre yolunun sahile yakın kesimlerinde de heyelanlar gözlenmektedir. Ayrıca Sazak ve Bolalı köyleri arasında Sarımsak Çayı vadisinin doğu

yamacındaki Şan Kaya mevkiinde büyük bir heyelan oluşmuştur (Fotoğraf 1.9). Yöre halkının verdiği bilgilere göre oluşumu 50 yıldan daha eski bir zamana dayanmaktadır.

Fotoğraf 1.9. Sazak ve Bolalı Köyleri Arasında Sarımsak Çayı Vadisinin Doğu Yamacında Şan Kaya Mevkiinde Oluşmuş Heyelan.

Toprak akması, sürünme ve çökme gibi hareketlilikler yörede heyelanla birlikte görülebilen, bağımsız olarak da gelişebilir. Az eğimli yamaçlarda farklı büyüklükteki alanlarda kendilerini gösterdikleri görülebilir (Turoğlu, 2012: 363).

Yörede son bir iki yıl içerisinde küçük çaplı heyelan olaylarının arttığı gözlemlenmektedir. Şüphesiz bu durum Covid 19 pandemisi nedeniyle dışarıya göç etmiş insanların köylerine geri dönerek buralarda başlattıkları inşaatların bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Nitekim dönüş yapanların büyük çoğunluğu köylerinde, kendilerine ait ve imara açılmamış sahalarda ev inşaatı başlatmaktadır. Daha sonra resmi işlemleri başlattıklarında çok sayıda zeminin heyelan açısından riskli bölgelerde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum uygun zemin özelliklerine sahip olmayan evlerde yaşayacak nüfus için can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturmaktadır. Bu ve benzeri durumların önüne geçilebilmesi için heyelanlara karşı alınacak bilinen tedbirlerin yanında yöre insanının eğitimlerle bilinçlendirilmesi de önem arz etmektedir. Zira araziyi kullanan,

işleyen ve oradan hayatını idame ettiren insanların bilinçli bir şekilde bu tedbirleri uygulaması en etkili önlem olacaktır. Bu amaçla her türlü bilimsel ve teknolojik imkânın yöre insanının kullanımına sunulması büyük önem arz etmektedir.

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahası, Karadeniz iklim bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde yer almaktadır. İlçe merkezi hemen kıyıda kurulmuştur. Merkezden başlayarak güneye doğru gidildiğinde yükseklik kısa mesafede artarak 900-1000 m gibi oldukça yüksek değerlere ulaşır. Böylece ilçe arazisi doğu-batı yönlü uzanış gösteren Küre dağlarının doğusunda ve bu dağlık alanın kuzeye bakan yamaçında yer alır. Bu konumda olması Karadeniz'in nemli rüzgârlarına maruz kalmasına neden olur. Böylece Karadeniz iklimi ilçe arazisinin tamamında görülür. Sahada iklimi temsil eden bitki türlerinin varlığı da Karadeniz ikliminin varlığını destekler niteliktedir.

Araştırma sahasının iklimi ortaya konulurken Sinop (32 m), Gerze (10 m), Samsun (4 m), Bafra (20 m) ve Boyabat (350 m) meteoroloji istasyonlarına ait rasat değerleri kullanılmıştır. Bunlardan Gerze, saha sınırları içerisindeki tek meteoroloji istasyonu oluşturur. Ancak bu istasyona ait ölçümler çok kısa bir dönem (1986-1989) kapsamaktadır. Hem rasat sürenin kısa olması hem de sınırlı olması saha iklimin değerlendirilmesi için yeterli değildir. Yine de, en azından fikir vermesi açısından önem arz ettiği değerlendirilebilir. Bu nedenle yararlanılan diğer meteoroloji istasyonlarına ait veriler daha fazla önem arz eder. Bunlardan Boyabat istasyonunun tercih edilme sebebi, sahanın yüksek ve dağlık sahanın güneyinde kalan alanları için karşılaştırma yapmayı mümkün kılmasıdır. Bafra meteoroloji istasyonu, ilçenin doğusunda bulunan en yakın istasyon olmasından dolayı tercih edilmiştir. Denize göre konum özelliklerinin benzerliği bakımından Samsun ve Sinop meteoroloji istasyonları değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Sahanın iklim özelliklerinin belirlenmesinde etkili olan faktörleri ayrıntılı olarak incelemeden önce ülkemiz ve dolayısıyla sahanın bulunduğu iklim bölgesini etkileyen hava kütleleri hakkında kısa bir değerlendirme yapılması uygun olacaktır. Bu bağlamda Türkiye'de, gerek iklim unsurlarının zaman ve mekâna göre dağılımlarını gerekse mevsimlik hava tiplerinin meydana gelişini makroklima amilleri ile rejyonel ve yerel iklim amilleri açıklar. Bu doğrultuda ülkemizin mutlak konumu dikkate alındığında (36°-

42° K enlemleri) Akdeniz iklimi tesir sahasında yer alır. Aynı zamanda bu tesir sahası, kışın kuzeyden ilerleyen kutbi, yazın güneyden ilerleyen tropikal hava kütesinin etki sahasında yer alır ve özellikle kış aylarında cephe sahası oluşturur (Erinç, 1996: 294). Kış mevsiminde Türkiye üzerinde gelişen cephe sahası cephesel yağışların etkili olmasına neden olur. Böylece başta Akdeniz iklim sahası olmak üzere ülke genelinde kışın cephe yağışları hâkim durumdadır.

Karadeniz Bölgesi'nde bulunan meteoroloji istasyonları kayıtlarına göre yapılan değerlendirmede üç ana yöre iklim kuşağı ayrılır. *Birincisi* Karadeniz kıyısı boyunca doğu-batı istikametinde uzanış gösteren kuşak, *ikincisi* güneyde iç kısımlara gidildikçe yükseltinin arttığı ova ve plato düzlüklerini etkisi altında bulunduran kuşak ve nihayetinde bu iki kuşak arasında *üçüncüsü* kıyı ardı geçiş kuşağıdır (Nişancı, 1989: 70). Bu bakımdan yörenin iklim özelliklerinin belirlenmesinde Bafra, Boyabat, Samsun, Sinop ve Gerze meteoroloji istasyonlarına ait verilerden yararlanılmıştır. NİŞANCI'ya göre araştırma sahası Türkiye ölçüsünde nemli ılıman iklim bölgesi içinde kalır. Bu değerlendirmeye göre yağışlar ve nispeten yüksek sıcaklıklar yıl boyu az çok dengeli şekilde gidişata sahiptir (Nişancı, 1989:71).

1.2.1. İklim Elemanları

1.2.1.1. Sıcaklık

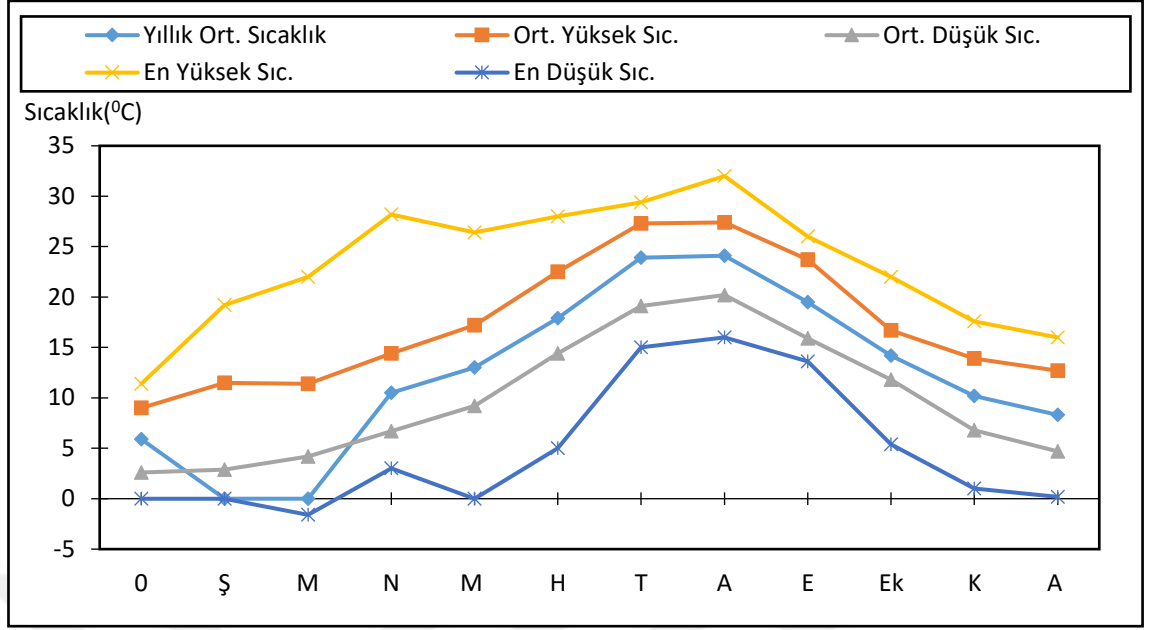
Gerze meteoroloji istasyonuna ait kısa süreli verilere göre ortalama yıllık sıcaklık 13,4 °C iken, Sinop'ta 14,2 °C, Samsun'da ise 14,5 °C'dir. Buna karşılık kıyıdan nispeten içerde bulunan Bafra'da 13,8 °C ve 350 m yükseklikte ve dağların arka cephesinde bulunan Boyabat'ta 13,1°C'dir (Tablo 1.1). Anlaşılabacağı üzere tüm istasyonlar arasındaki fark 1,5 °C'den daha azdır.

Tablo 1.1. Seçili İstasyonlara Ait Ortalama Sıcaklık, Ortalama Yüksek, Ortalama Düşük, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri.

	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Bafra	En Yük. Sıc.	25.3	26.2	32.7	34.8	37.4	38.4	40.8	40.4	37.2	36.0	30.4	25.1	33.8
	Ort. Yük. Sıc.	9.0	10.0	11.9	16.0	20.3	25.0	27.5	27.5	24.2	20.0	15.7	11.2	18.2
	Ort. Sıc.	5.8	6.1	7.4	11.0	15.4	20.1	22.8	22.7	19.2	15.2	11.4	7.9	13.8
	Ort. Düş. Sıc.	3.2	3.1	4.2	7.5	11.6	15.6	18.4	18.6	15.4	11.9	8.3	5.3	10.3
	En Düş. Sıc.	-10.9	-7.9	-7.5	-2.0	3.0	2.0	9.4	1.0	6.8	3.0	-3.8	-4.4	-0.9
Bozabat	En Yük. Sıc.	19.5	23.0	30.1	34.5	36.8	39.2	45.4	42.6	38.5	35.0	24.6	20.7	45.4
	Ort. Yük. Sıc.	6.1	9.4	14.3	19.7	24.7	28.4	31.2	31.0	27.2	20.7	13.0	8.0	19.5
	Ort. Sıc.	2.0	4.2	8.1	12.9	17.4	21.0	23.5	23.2	19.5	14.0	7.7	3.8	13.1
	Ort. Düş. Sıc.	-2.4	-0.8	2.2	6.5	10.7	14.1	16.5	16.3	12.7	8.0	2.5	-0.3	7.2
	En Düş. Sıc.	-16.5	-12.3	-10.0	-9.0	-2.3	4.6	8.7	3.7	2.4	-4.5	-8.2	-12.4	-4.7
Samsun	En Yük. Sıc.	24.2	26.2	33.6	37.0	36.4	37.4	37.5	35.2	38.3	38.4	30.0	28.9	11.4
	Ort. Yük. Sıc.	10.8	11.0	12.2	15.3	19.0	23.7	26.5	27.0	23.9	20.2	16.7	13.1	18.3
	Ort. Sıc.	7.1	7.0	8.1	11.3	15.6	20.4	23.3	23.4	20.0	16.1	12.4	9.3	14.5
	Ort. Düş. Sıc.	4.1	3.9	4.8	7.9	12.1	16.3	19.2	19.6	16.5	12.9	9.2	6.3	11.1
	En Düş. Sıc.	-6.9	-7.4	-7.0	-2.4	2.7	9.0	13.6	14.0	7.0	1.5	-2.2	-4.0	1.5
Sinop	En Yük. Sıc.	22.8	23.4	28.1	30.9	33.6	33.2	34.4	33.2	31.7	34.0	27.9	27.3	34.4
	Ort. Yük. Sıc.	9.6	9.5	10.7	14.1	18.4	23.1	25.8	26.2	23.1	19.3	15.5	12.0	17.3
	Ort. Sıc.	6.9	6.6	7.5	10.7	15.0	19.8	22.8	23.1	19.9	16.2	12.4	9.2	14.2
	Ort. Düş. Sıc.	4.6	4.2	5.2	8.1	12.4	16.9	19.9	20.3	17.3	13.8	9.9	6.8	11.6
	En Düş. Sıc.	-5.5	-7.5	-4.8	-0.4	4.8	8.8	13.6	13.9	7.7	4.2	-0.4	-2.2	2.7
Gerze	En Yük. Sıc.	11.4	19.2	22.0	28.2	26.4	28.0	29.4	32.0	26.0	22.0	17.6	16.0	32.0
	Ort. Yük. Sıc.	9.0	11.5	11.4	14.4	17.2	22.5	27.3	27.4	23.7	16.7	13.9	12.7	17.3
	Ort. Sıc.	5.9	6.4	6.9	10.5	13.0	17.9	23.9	24.1	19.5	14.2	10.2	8.3	13.4
	Ort. Düş. Sıc.	2.6	2.9	4.2	6.7	9.2	14.4	19.1	20.2	15.9	11.8	6.8	4.7	9.9
	En Düş. Sıc.	0.0	0.0	-1.6	3.0	5.2	5.0	15.0	16.0	13.6	5.4	1.0	0.2	6.3

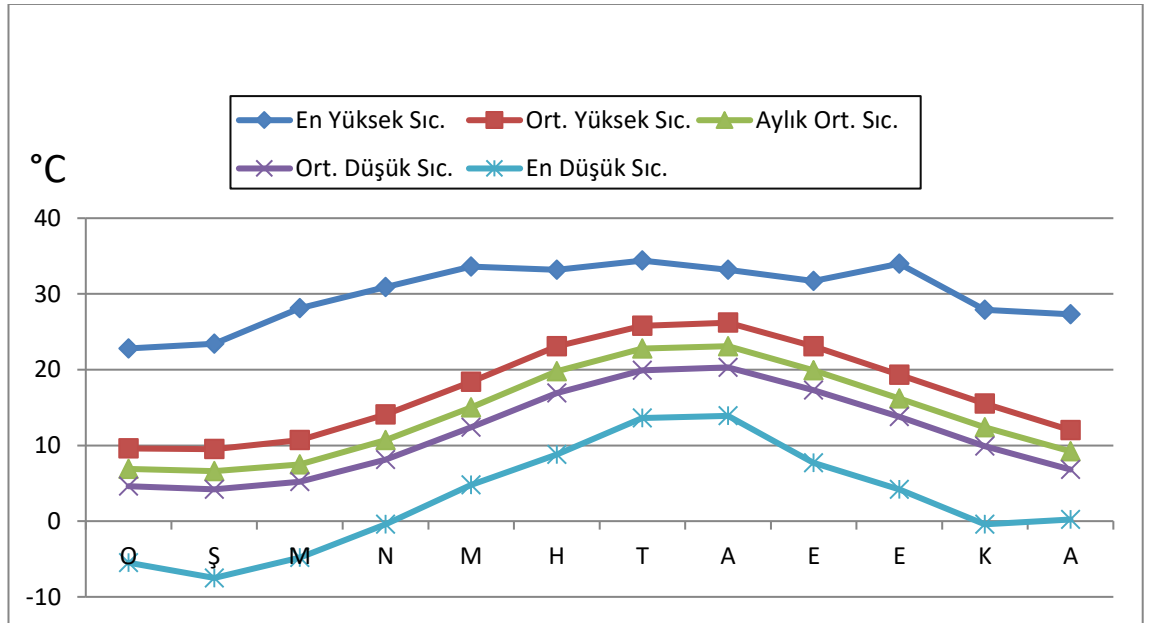
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri (1960-2013).

Gerze Meteoroloji istasyonu verilerine göre aylık ortalama en düşük sıcaklık 5,9 °C ile Ocak ayında kaydedilmiştir. Daha sonraki aylarda artış göstererek Ağustosta 24,1°C ile en yüksek sıcaklığa ulaşır. Bundan sonraki aylarda tedricen azalarak Aralıkta 8,3°C'ye kadar düşer. Bu değerlere göre ortalamada en düşük sıcaklıklar yıl boyu 0 °C'nin üzerinde seyretmektedir. Yine aynı verilere göre amplitüd değeri 18,2°C'dir (Tablo 1.1, Şekil 1.1). Belirtilen veriler dikkate alındığında sahanın Karadeniz kıyı kuşağının ılıman iklim özelliklerini yansıttığı görülür.

Şekil 1.1. Gerze’de Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1986-1989).

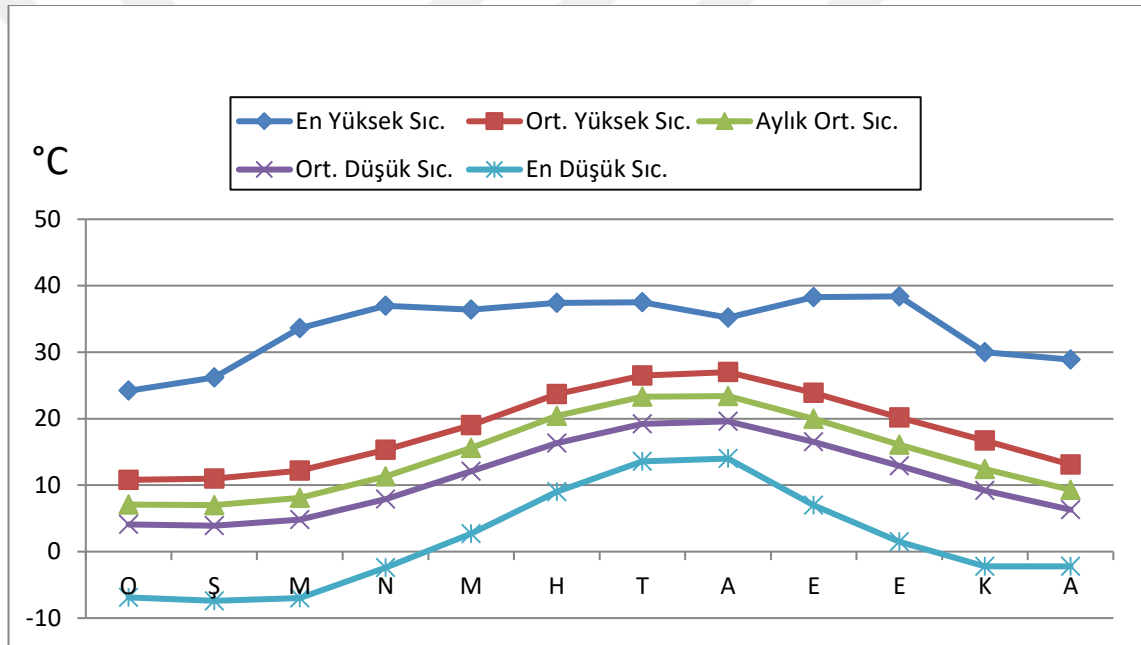
Sinop’ta aylık ortalama sıcaklık değerleri, Temmuz-Ağustos ayları hariç, Gerze’den yüksektir. Aylık ortalama en düşük sıcaklık 6,6 °C ile Şubat ayında. Daha sonra artan sıcaklıklar 23,1°C ile Ağustosta en yüksek ortalama aylık sıcaklık değerine ulaşır. Eylül’den itibaren Aralık (9,2 °C) ayına kadar sıcaklıklar tekrardan tedricen azalır (Tablo 1.1, Şekil 1.2). Sinop için belirlenen amplitüd değeri 16,5°C’dir. Bu bakımdan Gerze ile hemen hemen aynı özellikleri gösterir.

Şekil 1.2. Sinop’ta Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1963-2013).

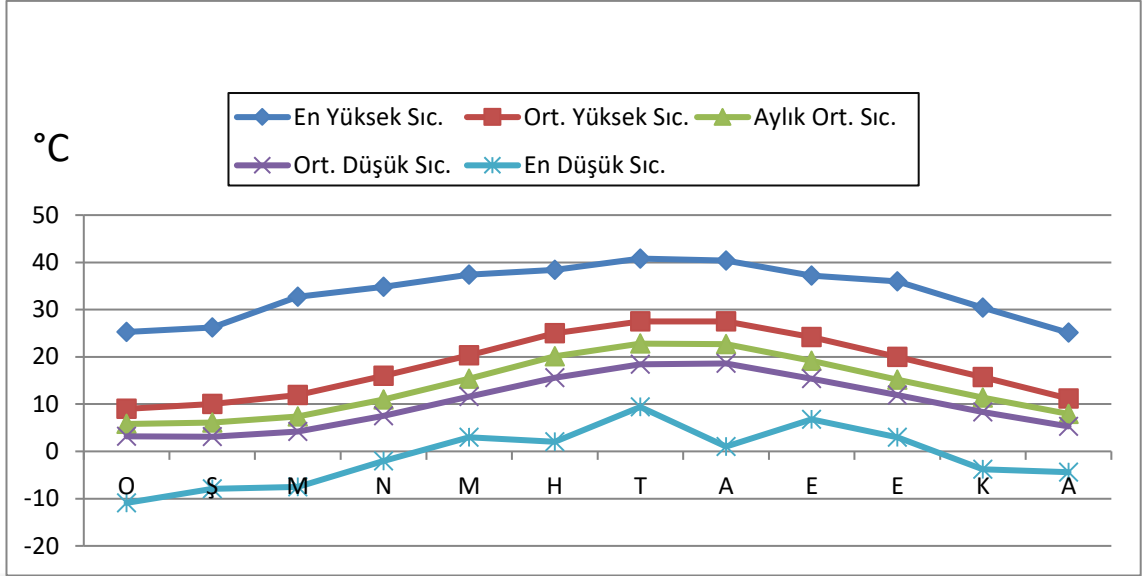
Şubat ayında 6,6 °C olan bu değer, yörede sıcaklık şartları bakımından yetiştirme devresinin yılın büyük bölümünde devam edebildiğini gösterir. Başka bir anlatımla yılın büyük bölümünde tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesine uygun sıcaklık durumundan bahsedilebilir. Hatta ortalama sıcaklıkların Eylülde 19,9 °C'yi gösteriyor olması yaz sıcaklıklarının etkisinin sonbaharda devam ettiğine işaret eder. Bu durum yetiştirme devresinin uzunluğu bakımından önem arz eder.

Samsun Meteoroloji İstasyonu verilerinde ortalama en düşük sıcaklık (7,0°C) Şubat ayında kaydedilmiştir. Şubattan sonra yükselişe geçen sıcaklık Ağustos'ta (23,4°C) en yüksek ortalama sıcaklığa ulaşır. Böylece yıllık ortalama amplitüd değeri 16,4°C olarak hesaplanır (Tablo 1.1, Şekil 1.3).

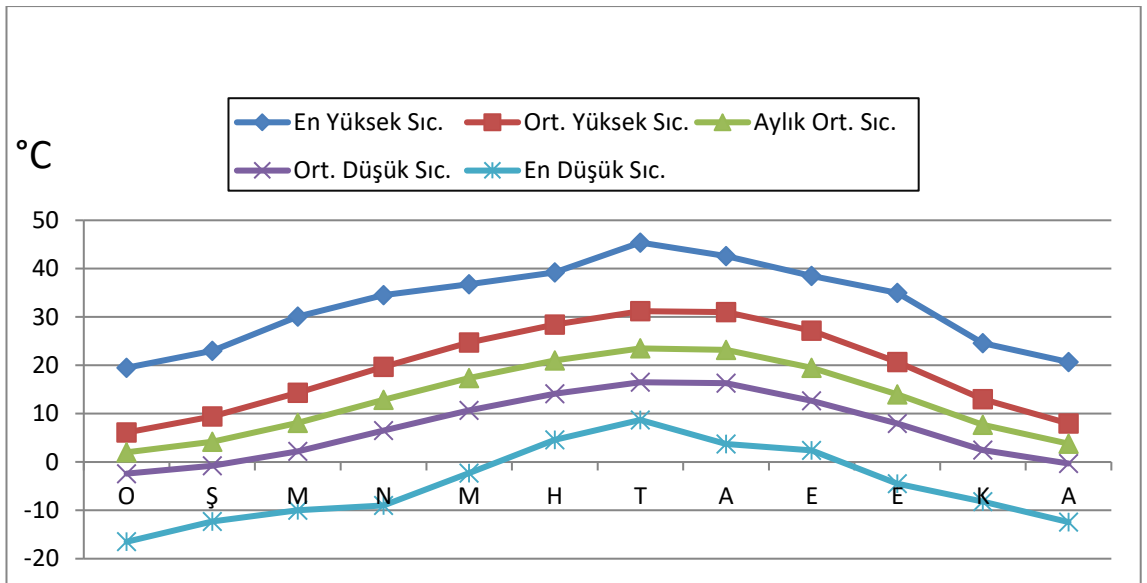
Şekil 1.3. Samsun'da Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1960-2013).

Samsun ve Sinop'tan farklı olarak Bafra (5,8 °C) ve Boyabat'ta (2 °C) aylık ortalama en düşük sıcaklık Gerze'de olduğu gibi Ocak ayında gerçekleşir. Aylık ortalama en yüksek sıcaklıklar ise bahsi geçen üç istasyondan farklı olarak Temmuz ayında görülmektedir. Temmuz ayı sıcaklık ortalaması Bafra'da 22,8 °C, Boyabat'ta 23,5 °C'dir. Böylece Bafra'da amplitüd değeri 17 °C, Boyabat'ta ise 21,5 °C olarak gerçekleşir (Tablo 1.1, Şekil 1.4, 1.5). Bu yönüyle Boyabat, kıyı kesimindeki istasyonlardan ayrılır ve bir nevi geçiş iklimi özellikleri taşır.

Şekil 1.4. Bafra'da Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1960-2013).

Boyabat'ta sıcaklık ortalamalarının diğer istasyonlara nazaran düşük olması, kıyından uzaklaştıkça ve deniz seviyesinden yükseklerle çıkıldıkça sıcaklıkların düştüğünü gösterir. Buna bağlı olarak ilçe genelinde zirai faaliyetler hâkim olmakla birlikte plato alanlarına doğru hayvancılık ağırlık kazanır. Sıcaklık şartlarına bağlı olarak genelde olumlu etkiler yaşanır. Anacak ilçenin yüksek alanda kurulmuş köylerinde kış döneminde, özellikle Ocak-Şubat aylarında kar yağışlı gün sayıları artar. Kısa süre de olsa kar yağışına bağlı olarak köy yollarının ulaşımına kapanması söz konusu olur. Ayrıca olumsuz hava şartlarından dolayı zaman zaman elektrik kesintileri de yaşanır.

Şekil 1.5. Boyabat'ta Sıcaklık Değerlerinin Aylık Değişimi (1964-2013).

Araştırma sahasının termik özelliklerinin içinde aylık ortalama en düşük ve en yüksek sıcaklığın yanında mevsimler arası sıcaklık farkı da incelenmiştir. İnceleme sonucu Gerze'ye ait kış sıcaklık ortalaması 6,9 °C olarak hesaplanmıştır. Kış sıcaklık ortalaması 5 °C'nin üzerinde seyretmektedir. İlkbahar ayları ortalaması 10,1°C olarak yükseliş gösterir. Temmuz-Ağustosta sıcaklıklar 20 °C'nin üzerine çıkmaktadır. Gerze'de yaz sıcaklık ortalaması 22 °C'dir. Eylül ayından itibaren yeniden 20 °C'nin altına düşen sıcaklıklar ile sonbahar mevsimi ortalaması 14,6 °C ile yaz mevsimine göre 7,4° C gibi bir azalma gösterir (Tablo 1.1). Mevsimlik sıcaklık farkı ortalama 15 °C düşüktür.

Sinop'ta ortalama mevsimlik sıcaklıklara göre, kış mevsimi ortalaması 7,6 °C'dir. Diğer mevsim ortalamaları ilkbahar 11,6 °C, yaz 21,9 °C ve sonbahar 16,2 °C'dir. Bu bakımdan Samsun, Sinop ile benzerlik gösterir. Hatta ilkbahar ve sonbahar ortalamaları birebir aynı değerleri gösterir. Ancak Samsun'un kış mevsimi ortalaması (7,8 °C) Sinop'tan 0,2 °C, Gerze'den 0,9 °C daha fazladır. Yazın ise Samsun'un ortalama sıcaklığı Sinop'tan 0,5 °C, Gerze'den 0,4 °C yüksektir. Bafra'ya ait rasat sonuçları incelendiğinde ilkbahar (11,3°C) ve sonbaharda (15,3°C) ortalama sıcaklıkların Gerze'den yüksek, yaz (21,9 °C) ve kış (6,6 °C) mevsiminde ise düşük olduğu görülür.

Boyabat Meteoroloji İstasyonu mevsimlik sıcaklık ortalamaları ise diğerlerinden oldukça farklıdır. Nitekim diğer istasyonların aksine yaz ve kış ortalamaları arasındaki fark belirgin şekilde artış gösterir. Öyle ki, yaz ayları ortalaması 22,6 °C, kış ayları ortalaması 3,3 °C'dir. Aynı şekilde ilkbahar ortalaması da 12,8 °C ile diğer istasyonlara göre (Gerze'den 2,7 °C) yüksektir. Sonbahar ayları ortalaması ise diğer istasyonların hepsinden düşüktür. Neticede bu istasyona ait veriler değerlendirildiğinde diğer karşılaştırma istasyonlarına göre yaz ayları ortalaması daha yüksek iken, kış ayları ortalaması düşüktür. Bu durum termik açıdan geçiş iklim özelliklerinin ön plana çıkmaya başladığı şeklinde ifade edilebilir (Tablo 1.1).

Diğer bir değerlendirme ekstrem sıcaklıklar açısından yapılabilir. Ekstrem sıcaklıklar incelendiğinde merkezler arasında belirgin farklar olduğu görülür. Meteorolojik verilere göre Gerze'de en yüksek sıcaklıklar 32 °C ile Ağustos ayında görülür. En düşük sıcaklık ise -1,6 °C ile Mart ayına aittir. Rasat sonuçlarına göre Ocak, Şubat, Mart aylarında sıcaklıklar 0 °C ve altındadır. Diğer aylarda pozitif değerlerde seyreder. Aylık ortalama yüksek sıcaklıkların ise tüm aylarda 9 °C'nin (Ocak) üzerinde olduğu görülür. Ortalama düşük sıcaklıklarda ise yine tüm değerler 2.6 °C'nin (Ocak) üzerinde seyreder (Tablo 1.1, Şekil 1.1).

Sinop'ta 34,4°C ile en yüksek sıcaklık Temmuzda kaydedilmiştir. En düşük sıcaklık ise -7,5 °C ile Şubat ayına aittir. Gerze ile kıyaslandığında dikkat çekici husus yılın 6 aylık döneminde en düşük sıcaklıkların Kasımdan başlayarak sıfırın altına düşmesidir. Aylık ortalama yüksek sıcaklıklar ise Karadeniz ikliminin ılımlık etkisini yansıtır niteliktedir (Tablo 1.1, Şekil 1.2).

Samsun'da en yüksek sıcaklık Ekim (38,4 °C), en düşük sıcaklık Şubat (7,4°C) aylarına aittir. Aylık ortalama düşük sıcaklıklarda yıl boyu değerler 4.1 °C (Ocak) üzerindedir. Aylık ortalama yüksek sıcaklıklar incelendiğinde, yılın tüm aylarında 9.5 °C'nin (Şubat) üzerinde seyrettiği görülür (Tablo 1.1, Şekil 1.3).

Bafra'da kaydedilen en yüksek sıcaklık 40,8 °C'dir ve Temmuz ayına aittir. Bu değerler yukarıda bahsi geçen istasyonlara göre yıllık sıcaklık farkının arttığını gösterir. En düşük sıcaklık ise -10,9 °C ile Ocak ayında görülmüştür. Bunlara ek olarak aylık ortalama yüksek sıcaklıklar Ocak ayında 9 °C'den başlayarak, Temmuz-Ağustosta 27,5 °C'ye kadar yükselir. Ortalama düşük sıcaklıklar ise üç kıyı istasyonunda olduğu gibi tüm yıl artı değerlerde devam eder (Tablo 1.1, Şekil 1.4).

Diğer istasyonlara kıyasla yükselti ve karasallık özelliklerinin ön plana çıktığı Boyabat'ta kaydedilen en yüksek ve en düşük sıcaklıklar diğer istasyonlarla kıyaslandığında belirgin bir fark gösterir. Nitekim 45,4 °C ile Temmuz ayında ölçülen en yüksek sıcaklık, diğer istasyonlardan belirgin olarak yüksektir. Ocak ayında ölçülen -16,5 °C'lik en düşük sıcaklık da yine dört istasyondan oldukça düşüktür. Ocak ayında 6,1 °C olan ortalama yüksek sıcaklık, 31,2 °C ile Temmuz ayında en yüksek düzeye ulaşır. Buna karşılık ortalama düşük sıcaklıklar dört istasyondan farklı olarak Aralık (-0,3 °C), Ocak (-2,4 °C) ve Şubat (-0,8 °C) aylarında sıfırın altına düşer (Tablo 1.1, Şekil 1.5).

Yukarıda incelenen verilerin yanı sıra sıcaklık şartları göz önünde bulundurularak saptanan durumlardan bir diğeri "*Don Olaylı Gün*"dür. Bu durumu, termik şartlar bakımından gün içinde sıcaklığın 0.1 °C ve altına düşmesi durumunda don olaylı gün kavramı ortaya çıkar şeklinde ifade edilir (Birinci, 2013: 40). Don olaylı günler ile ilgili Gerze'ye ait ölçüm yoktur. Buna karşılık Sinop'ta don olaylı gün süresi 0.1 olarak Şubat ayına tekabül eder. Samsun (0.2 gün) ve Bafra'da (0.7 gün) don olayı Ocak ve Şubat aylarında görülür. Boyabat'ta ise Aralık, Ocak ve Şubat aylarında toplam 2 gün don olayı görülür (Tablo 1.2).

Tablo 1.2. Seçili İstasyonlara Ait Aylara Göre Don Olaylı Gün Sayıları (1960-2013).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Gerze													0.0
Sinop		0.1											0.1
Samsun	0.1	0.1											0.2
Bafra	0.4	0.3											0.7
Boyabat	1.2	0.5										0.3	2.0

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

1.2.1.2. Basınç ve Rüzgârlar

Ülkemizin çalışma sahasının da bulunduğu kuzey bölümünde, yaz mevsiminde İzlanda üzerinde gelişerek kuzeybatıdan etkili olan maritim polar hava kütleleri görülür. Ayrıca Karadeniz üzerinde oluşan yüksek basıncın etkisiyle Anadolu üzerinde oluşan alçak basınç sahasına doğru hava akımları gerçekleşir. Bu akımlar denizin nemli serin etkisini güneye doğru taşıyarak dağlık alanlarda sis ve bulut oluşumuna neden olur. Kış mevsiminde ise kontinental polar hava kütleleri Sibiryâ yüksek basıncı üzerinden Türkiye'ye doğru ilerler. Batı Karadeniz'de sıcaklığı 8-10 °C düşürerek, alçalarda yağmur, yüksek kesimlerde kar şeklinde yoğun yağışlara neden olur. Ayrıca Karadeniz üzerinden gelişen alçak basınç etkisi kuzeybatıdan ilerleyerek denize dönük yamaçlarda yağış oluşturur (Atalay, 2010: 407-411). Bu durumlar altında Karadeniz kıyısında yer alan saha yaz aylarında alçak basınç durumu kazanırken, kış aylarında yüksek basınç alanı halindedir. Bu bilgiler ışığında araştırmaya konu olan meteoroloji istasyonlarına ait veriler incelendiğinde, Gerze'ye ait basınç verisi bulunamamıştır. Sinop'ta yıllık ortalama basınç değeri 1012,3 mb ile normal basınç değerinin altındadır. Doğuda, denize göre nispeten içerde kalan Bafra'da 1003,1 mb ve güneyde dağların arasında yerleşmiş olan nispeten yüksek Boyabat'ta ise 975,9 mb'dır. Samsun'da ise yıllık ortalama basınç değeri 1014,8 mb ile normal basınç değerinin üzerindedir (Tablo 1.3). Bu verilere göre araştırma sahasında en genel manada denizden uzaklaştıkça ve yükselti arttıkça ortalama basıncın azaldığı söylenebilir.

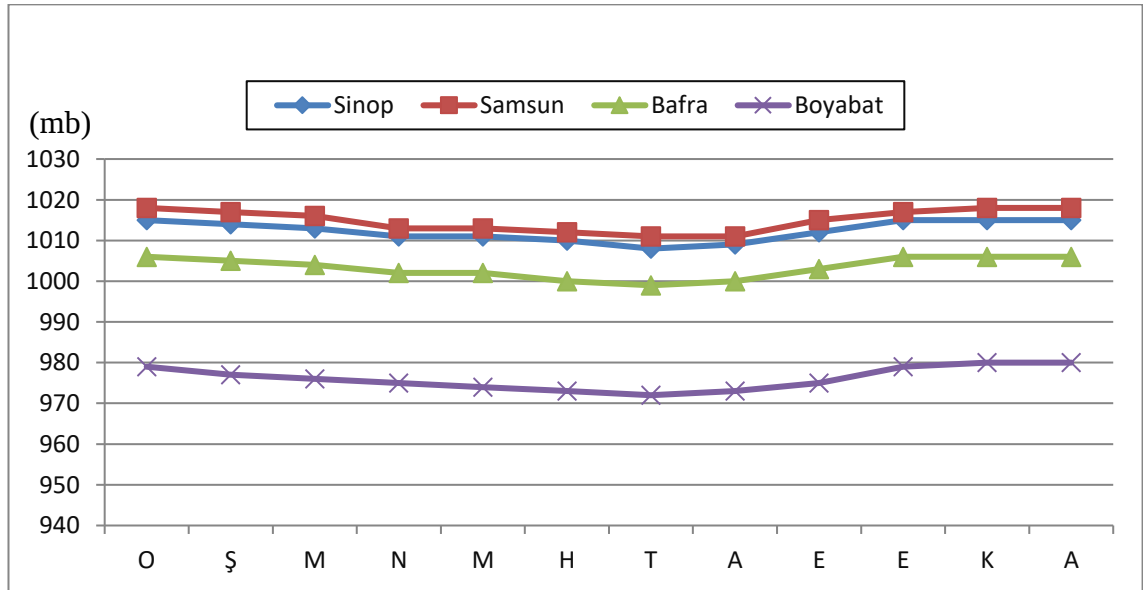
Aylık ortalama basınç değerlerine göre en yüksek basınç değeri Sinop'ta 1015,3 mb, Samsun'da 1017,9 mb ve Boyabat'ta ise 980,4 mb'dır. Bu üç istasyonda bu değerler Kasım ayına aittir. Bafra'da ise en yüksek basınç 1006,2 mb ile Aralık ayında ölçülmüştür. Ortalama en düşük basınç değerleri ise Sinop (1008,2 mb), Samsun (1010,5 mb), Bafra (999,1 mb) ve Boyabat'ta (971,6 mb) Temmuzda görülür (Tablo 1.3, Şekil 1.6).

Tablo 1.3. Seçili İstasyonlara Ait Aylara Göre Ortalama, Maksimum ve Minimum Basınç Değerleri (1960-2013).

	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Sinop	Ortalama Basınç	1015.2	1013.9	1013.1	1010.7	1010.8	1009.5	1008.2	1009.0	1012.2	1015.0	1015.3	1014.9	1012.3
	En Yüks. Basınç	1038.8	1033.1	1041.9	1029.7	1025.1	1021.1	1019.3	1019.9	1027.8	1030.9	1030.7	1041.6	1041.9
	En Düşk. Basınç	984.7	992.5	990.6	993.4	996.4	996.2	996.3	997.8	997.1	997.9	993.0	992.2	984.7
Samsun	Ortalama Basınç	1017.8	1016.5	1015.6	1013.2	1013.2	1011.8	1010.5	1011.3	1014.5	1017.3	1017.9	1017.6	1014.8
	En Yüks. Basınç	1038.1	1037.0	1044.6	1033.8	1026.7	1025.8	1021.9	1022.3	1030.6	1035.2	1034.8	1040.8	1044.6
	En Düşk. Basınç	987.5	994.4	990.6	993.4	998.3	997.1	996.4	996.6	996.3	1000.8	998.2	988.9	987.5
Bafra	Ortalama Basınç	1006.1	1004.7	1003.8	1001.6	1001.7	1000.3	999.1	999.7	1002.6	1005.5	1006.0	1006.2	1003.1
	En Yüks. Basınç	1024.7	1022.9	1030.8	1020.5	1013.0	1011.8	1008.4	1008.4	1016.5	1020.0	1020.8	1022.7	1030.8
	En Düşk. Basınç	978.5	983.2	980.6	986.4	987.4	987.8	986.8	988.9	988.6	991.3	985.9	984.8	978.5
Boyabat	Ortalama Basınç	978.6	976.5	975.6	974.6	973.6	973.0	971.6	973.0	975.3	978.5	980.4	979.7	975.9
	En Yüks. Basınç	997.2	993.0	992.5	986.4	982.0	982.2	979.3	979.8	985.1	989.7	991.9	997.0	997.2
	En Düşk. Basınç	959.8	961.0	958.0	960.0	946.1	948.0	962.4	963.6	961.6	962.5	966.8	958.7	946.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

Bu şartlar altında kış aylarında gezici alçak basınçların etkisine altında kalan kıyılarda serin ve yağışlı, kuru ve ılık hava koşulları dönüşümlü olarak etkili olur. Nispi nem yüksek, bulutluluk fazla ve rüzgâr yönleri değişkendir (Erinç, 1996: 308).

Şekil 1.6. Sinop, Samsun, Bafra ve Boyabat Meteoroloji İstasyonlarında Aylara Göre Ortalama Basıncın (mb) Aylık Değişimi.

Gerze’de rüzgâr esme yönü ve esme sıklığında öncelikle yıl boyu bölgede etkili olan basınç merkezleri rol oynar. Yanı sıra özel konumuna bağlı olarak kendini gösteren fiziki çevre faktörleri de etkilidir. Sahanın kuzeyde Karadeniz kıyısında yer alması kuzeyli rüzgârlara açık olmasını sağlar. Buna karşılık güneyli rüzgârlar yükselen dağ sıralarının etkisiyle büyük ölçüde engellenir. Yine ilçenin kıyıda yer almasına bağlı mevsimsel olarak kara ve deniz arasında basınç merkezlerinin yer değiştirmesi etkili rüzgâr yönü üzerinde belirleyicidir. Mevsimlik basınç değişimine bağlı olarak özellikle ilkbahar ve yaz mevsiminde denizden gelen rüzgârlar etkilidir. Bu genel değerlendirmeye karşın Gerze’de ayrıntılı açıklama yapmayı sağlayacak, rüzgar esme yönleri ve sayıları konusunda bilgi mevcut değildir. Sadece rüzgar hızı ve yönünü gösteren kısa süreli (1986-1989) veriler bulunmaktadır. Bu veriler değerlendirilmiştir (Tablo 1.4). Rüzgar esme sayıları ve yönleri ile ilgili veriler Sinop Meteoroloji İstasyonu için mevcuttur. Bu anlamda tam olmasa da, benzer özelliklere sahip olduğu düşüncesiyle, bir anlamda da zorunluluktan dolayı, Sinop’a ait veriler fikir vermesi bağlamında değerlendirilmiştir.

Tablo 1.4. Gerze Meteoroloji İstasyonu’nda Ortalama Rüzgâr Hızı, En Hızlı Rüzgâr Hızı ve Yönü

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Rüzgâr Hızı (m/sn)	1.0	1.1	1.0	0.9	0.9	0.9	0.9	1.0	0.9	1.0	1.1	1.1	1.1
En Hızlı Rüzgâr (m/sn)	2.5	2.5	2.5	2.5	0.9	2.5	2.5	2.5	0.9	2.5	2.5	4.4	4.4
En Hızlı Rüzgâr Yönü	NW	NE	S	S	E	NW	NW	NW	N	NE	S	SW	SW

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri (1986-1989).

Gerze’de ortalama rüzgâr hızı en yüksek 1,1 m/sn değeri ile Şubat ayında kuzeydoğu (NE), Kasım ayında güney (S) ve Aralık ayında güneybatı (SW) yönlerinden kaydedilmiştir. Buna karşılık en düşük değer 0,9 m/sn ile Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz ve Eylül aylarında ölçülmüştür. En hızlı rüzgarlar 4.4 m/sn ile Aralık ayında güneybatı yönlü olarak görülürken, Mayısta en düşük seviyeye (0.9 m/sn) iner. Yılın diğer aylarında kararlı bir seyir izler (Tablo 1.4)

Gerze’nin kıyıda yer almasına bağlı olarak mevsimsel kara ve deniz arasında basınç merkezlerinin yer değiştirmesi şüphesiz rüzgâr yönü üzerinde belirleyicidir. Bir başka belirleyici de hiç kuşkusuz yer şekilleridir. Nitekim rüzgarlara açık konumdaki doğu (E) ve kuzeydoğu (NE) yönlerinden rüzgârların daha etkili olduğu muhtemeldir. Buna

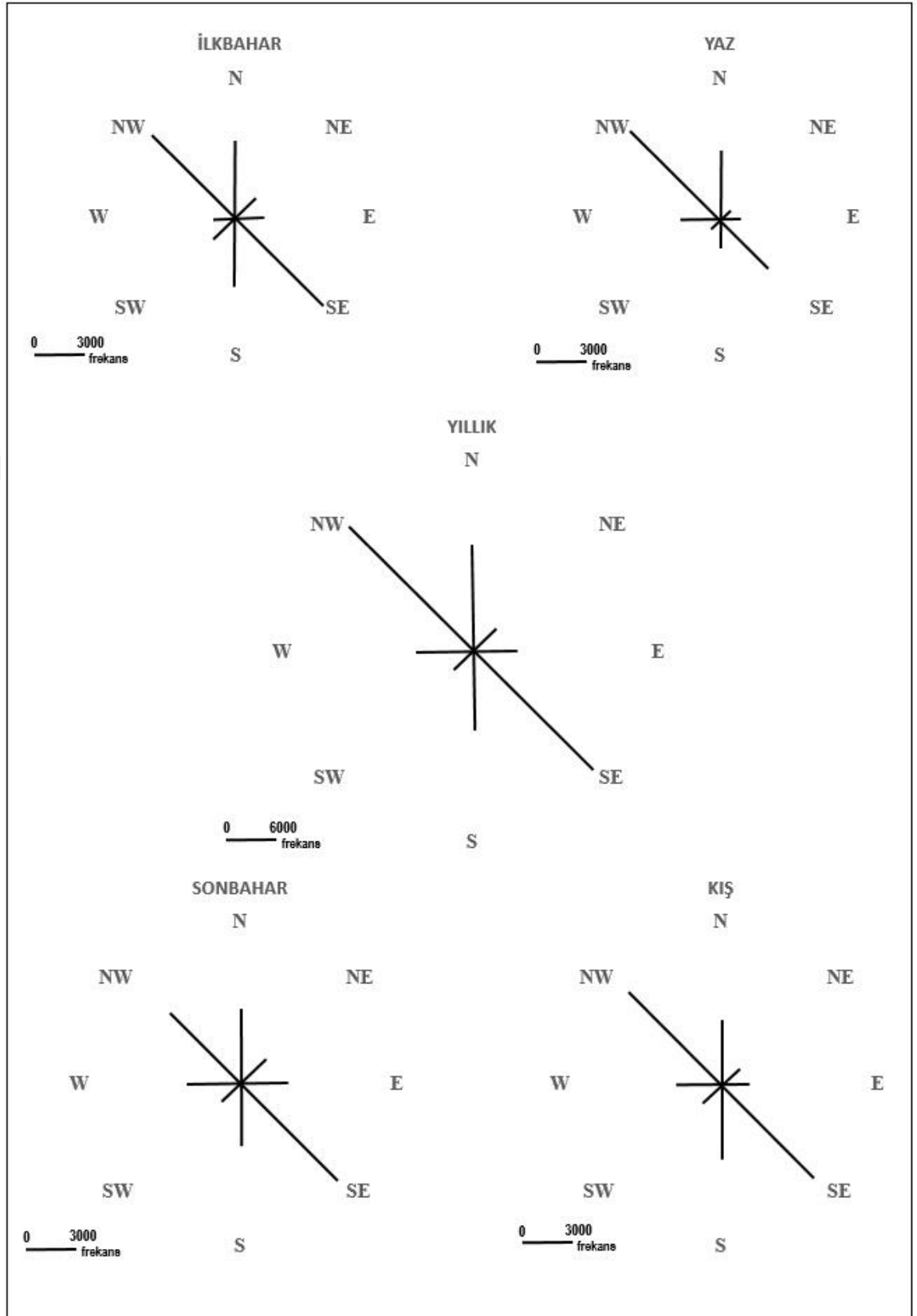
karşılık güney (S), güneybatı (SW) ve batı (W) yönleri, yeryüzü şekillerine bağlı olarak nispeten rüzgarlara kapalıdır.

Sinop'ta rüzgâr esme yönü ve esme sıklığında öncelikle etkili olan faktör, hiç şüphesiz mevsimsel basınç merkezleridir. Bu etkenin yanı sıra Sinop'un özel konumundan kaynaklanan doğal çevre faktörleri de rüzgârın yön ve hangi sıklıkta estiği konusunda belirleyicidir. Sinop, Karadeniz kıyısında yarımada üzerinde kurulmuştur. Yarımadanın şekline bağlı olarak şehrin kuzey ve güneyi denizle sınırlandırılmıştır. Sinop Meteoroloji İstasyonu, yarımadanın ana karaya bağlandığı kıstak üzerinde yer alır. Bu nedenle meteoroloji istasyonunun verilerine göre rüzgârın en çok estiği yönler % 25.7 ile kuzeybatı (NW) ve % 24.2 ile güneydoğudur (SE). Karadeniz'e açık olmasından dolayı kuzey yönlü rüzgarlar % 15.4 ile üçüncü sırada gelir. Güney (S) yönünden esen rüzgarların oranı ise % 11.8'dir. Diğer yönler ise (batı (W), güneybatı (SW), doğu (E) ve kuzeydoğu -NE) nispeten rüzgarlara kapalı olup, bu durum esme sayılarına da yansımıştır (Tablo 1.5; Şekil 1.7).

Tablo 1.5. Sinop Meteoroloji İstasyonu'nda Rüzgârın Mevsimlere Göre Esme Sayıları ve Frekansları (1960-2013).

Yönler	Mevsimler									
	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	
	Esme Sayısı	Frekans (%)	Esme Sayısı	Frekans (%)	Esme Sayısı	Frekans (%)	Esme Sayısı	Frekans (%)	Esme Sayısı	Frekans (%)
N	7350	16.7	7988	18.1	6132	14.4	5128	12.1	26598	15.4
NE	1731	3.9	1554	3.5	2905	6.8	2080	4.9	8270	4.8
E	2252	5.1	2394	5.4	3819	8.9	2169	5.1	10634	6.2
SE	11816	26.9	8216	18.6	11035	25.8	10782	25.5	41849	24.2
S	6186	14.1	3368	7.6	4896	11.5	5945	14.1	20395	11.8
SW	1187	2.7	1291	2.9	1932	4.5	2152	5.1	6562	3.8
W	2102	4.8	4502	10.2	4065	9.5	3530	8.4	14199	8.2
NW	11266	25.7	14757	33.5	7921	18.5	10457	24.8	44401	25.7
Toplam	43890	100.0	44070	100.0	42705	100.0	42243	100.0	172908	100.0

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

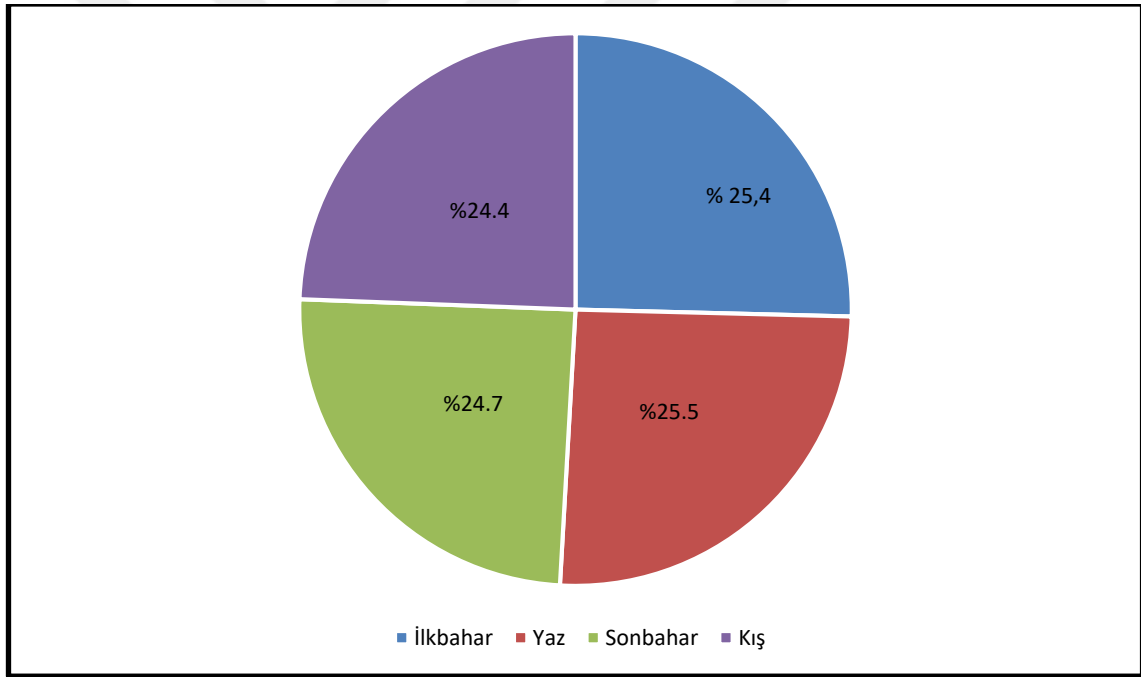
Şekil 1.7. Sinop'un Yıllık ve Mevsimlik Ortalama Rüzgâr Frekans Gülleri (1960-2013).

Mevsimsel dağılıfta % 25.5 frekans ile yaz mevsimi ilk sırayı alır. İkinci sırada % 25.4 frekansla ilkbahar mevsimi gelir. Sonbaharın % 24.7 ve kış % 24.4 rüzgâr frekansı ile sıralanır (Tablo 1.6; Şekil 1.8). Bu değerlere göre mevsimler arasında önemli bir fark söz konusu değildir. Neredeyse aynı oldukları bile ifade edilebilir. Diğer taraftan, esme sayılarının fazlalığı dikkate alındığında, Sinop'ta rüzgârların yılın genelinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 1.6. Sinop Meteoroloji İstasyonu'nda Rüzgârın Mevsimlere Göre Esme Sayıları ve Frekansları (1960-2013).

Mevsimler	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış	Toplam
Esme Sayısı	43890	44070	42705	42243	172908
Frekans	25.4	25.5	24.7	24.4	100.0

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

Şekil 1.8. Sinop'ta Yıllık Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı (1960-2013).

1.2.1.3. Nem ve Bulutluluk

Araştırma sahasında nem değerleri oldukça yüksektir (Tablo 1.7). Sahanın nem ve bulutluluk değerleri incelenirken, yine yakın konumdaki dört meteoroloji istasyonundan alınan veriler dikkate alınmış ve değerler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bafra, Gerze ve Sinop meteoroloji istasyonları içerisinde nem ortalaması en yüksek olan istasyon

Gerze'dir. Bu istasyona ait verilere göre yıllık ortalama nem miktarı % 82,6'dır. Sinop'ta yıllık ortalama nem % 75,3 Bafra ise % 75,0'dir (Tablo 1.7).

Gerze'de aylara göre ortalama nem genellikle % 80 değeri üzerinde seyrederek. Sadece Şubat, Ekim ve Kasım aylarında % 80'in altına düşer. Ancak bu aylarda görülen değerlerde diğer aylara göre çok düşük değildir. En yüksek nem ortalamalarına ise yaz aylarında ulaşıldığı görülür. Ağustos, % 87,2 ile en yüksek nem değerine sahiptir.

Bafra ve Sinop, birbirine oldukça yakın değerler göstermektedir. Bu iki istasyonda yıllık ortalama nem miktarı arasındaki fark sadece % 0,3'tür. Benzer şekilde en yüksek ve en düşük nem değerlerine ait aylarda aynıdır. En yüksek nem değerine Mayıs'ta ulaşıldığı, en düşük nem değerinin ise Aralık ayına ait olduğu görülür (Tablo 1.7). Bu veriler sahanın nemli iklim özelliklerine sahip olduğunu gösterir.

Tablo 1.7. Seçili İstasyonlara Ait Ortalama Nem Değerleri (%).

İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Bafra (1963-2013)	72.0	73.8	77.3	78.6	78.7	74.4	72.7	74.1	76.4	77.9	72.7	71.3	75
Gerze (1986-1989)	80.3	79.7	80.8	83.3	83.5	84.6	85.9	87.2	86.7	79.6	77.7	81.9	82.6
Sinop (1963-2013)	72.0	72.5	75.6	77.8	79.3	76.8	76.6	76.1	75.8	75.8	73.4	71.4	75.3
Samsun (1960-2013)	66.7	69.2	74.8	78.3	79.3	74.7	72.6	72.5	74.1	74.7	69.2	65.8	72.7
Boyabat (1964-2013)	72.1	65.9	59.8	57.2	56.7	53.1	48.7	49.5	52.4	60.5	69.7	74.5	60.0

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

Araştırma sahası çevresindeki istasyonlarda elde edilen bulutluluk verileri (Tablo 1.8), birbirlerine çok yakın değerler içerir. Nem oranlarında olduğu gibi, yıllık ortalama bulutluluk verileri incelendiğinde, en fazla bulutluluk oranı Gerze ve Samsun'da görülmektedir. Ancak bu fazlalık, kayda değer bir oran değildir. Gerze ve Samsun meteoroloji istasyonlarında ölçülen ortalama yıllık bulutluluk değeri % 5.8 iken, sırasıyla Bafra ve Sinop meteoroloji istasyonlarında % 5.7 ve % 5.5 değerleri tespit edilmiştir. Gerze'de bulutluluk oranının en fazla olduğu ay Aralık iken, Bafra'da Ocak ve Şubat, Sinop'ta Ocaktır. Tüm istasyonlarda en düşük bulutluluk oranlarına ise yaz aylarında rastlanılmaktadır (Tablo 1.8).

Tablo 1.8. Seçili İstasyonlara Ait Ortalama Aylık ve Yıllık Bulutluluk Değerleri.

İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Bafra (1963-2013)	7.1	7.1	7.0	6.6	5.7	4.3	3.8	3.9	4.7	5.7	6.2	6.8	5.7
Gerze (1986-1989)	7.6	6.6	7.2	6.3	5.6	4.6	2.6	3.1	4.7	7.1	7.0	7.8	5.8
Sinop (1963-2013)	7.2	7.1	6.8	6.3	5.4	4.0	3.2	3.2	4.2	5.5	6.3	7.0	5.5
Samsun (1960-2013)	6.9	7.0	7.1	6.6	5.8	4.6	4.0	4.1	4.9	5.7	6.0	6.6	5.8
Boyabat (1964-2013)	6.9	6.3	5.8	5.9	5.1	4.0	3.1	3.1	3.7	5.0	6.1	7.3	5.2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

Gerze Meteoroloji İstasyonu verilerine göre aylık ortalama açık, bulutlu ve kapalı gün sayıları incelendiğinde, yıl içinde açık günler 68.9, bulutlu günler 193.6 ve kapalı günler 102.9 şeklinde dağılım gösterir. Sinop'ta ise açık gün sayısı 67.6, bulutlu gün sayısı 192.4, kapalı gün sayısı ise 105.4'dür. Bafra'da ise açık gün sayısı 63.4, bulutlu gün sayısı 188.2, kapalı gün sayısı 113.8 olarak belirlenmiştir. Buna göre Bafra'da, Gerze ve Sinop'a göre açık ve ortalama bulutlu gün sayıları azalırken, kapalı günlerin sayısı artmaktadır. Samsun'da ortalama açık gün sayısında (50.7 gün) azalma olurken, farklı olarak bulutlu gün sayısı artmakta (214.3 gün) buna karşılık kapalı gün sayısı (100.6 gün) yine azalmaktadır. Boyabat'ta diğer istasyonlardan farklı olarak ortalama en yüksek açık gün (82.5 gün) görülürken, ortalama bulutlu gün sayısı (182,6) tüm istasyonlar içinde en düşük değere sahiptir. Kapalı gün sayısı ise 100.5'tir (Tablo 1.9). Bu durum kıyıda içeride yer almasının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 1.9. Seçili İstasyonlara Ait Aylara Göre Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayıları

İstasyonlar	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Bafra (1963-2013)	Açık Gün	2.5	2.3	2.7	3.4	4.9	8.0	10.1	9.4	7.3	5.7	3.9	3.2	63.4
	Bulutlu Gün	13.7	12.8	13.2	14.4	17.2	18.1	18.1	18.3	17.5	15.3	15.3	14.3	188.2
	Kapalı Gün	14.8	13.2	15.1	12.3	8.8	3.8	2.8	3.3	5.3	10.0	10.8	13.6	113.8
Gerze (1986-1989)	Açık Gün	1.7	1.1	2.0	3.2	4.3	7.0	10.4	10.1	8.0	7.2	7.5	6.2	68.9
	Bulutlu Gün	16.3	15.0	15.1	16.4	19.7	19.5	17.6	17.2	15.8	14.8	13.0	13.0	193.6
	Kapalı Gün	13.0	12.0	12.9	10.4	6.5	3.5	3.0	3.7	5.9	9.0	11.5	11.5	102.9
Sinop (1963-2013)	Açık Gün	2.5	2.3	3.0	3.3	5.0	8.6	11.9	12.1	7.5	5.2	3.4	2.8	67.6
	Bulutlu Gün	12.6	12.1	13.9	15.7	18.5	18.7	17.7	16.8	19.2	17.8	15.7	13.5	192.4
	Kapalı Gün	15.9	13.8	14.1	11.0	7.5	2.7	1.4	2.1	3.3	8.0	10.9	14.7	105.4
Samsun (1960-2013)	Açık Gün	2.5	2.1	2.3	2.7	4.0	6.0	7.5	7.0	5.1	4.9	3.7	2.9	50.7
	Bulutlu Gün	15.3	13.6	14.8	15.4	19.3	21.2	21.6	21.7	20.3	17.8	17.2	16.0	214.3
	Kapalı Gün	13.1	12.6	13.9	11.9	7.7	2.8	1.9	2.3	4.6	8.4	9.1	12.2	100.6
Boyabat (1964-2013)	Açık Gün	2.9	3.8	5.1	5.2	5.7	9.6	11.6	12.9	10.1	7.8	5.1	2.6	82.5
	Bulutlu Gün	12.9	12.9	14.8	14.9	18.4	17.5	17.5	15.9	15.4	14.1	14.5	13.4	182.6
	Kapalı Gün	14.4	11.3	10.9	10.9	6.9	2.9	1.9	2.2	4.5	9.1	10.4	15.0	100.5

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

1.2.1.4. Yağış

Araştırma sahasında yıllık yağış miktarı ve yıl içindeki dağılışı bölgeyi etkileyen hava kütlelerinin yansırı deniz tesiri, yeryüzü şekilleri, bakı olayı ve yükselti gibi coğrafi olayların etkisi altındadır. Öyle ki, sahanın ılık bir denizin kenarında bulunması ve bölgeyi etkileyen hava kütlelerinin nemce zengin olmaları, bütün yıl boyunca yağışların görülmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca, yağışın bütün yıla dağılmasında bölgeyi etkileyen basınç şartları ile orografik özelliklerinde önemli etkileri söz konusudur. Nitekim bölgede kış mevsiminde siklonik şartlara bağlı yağışlar etkili olurken, yaz mevsiminde daha ziyade orografik yağışlar görülür (Tandoğan vd., 1994: 18). Bunların yanı sıra yöredeki vadilerin dar ve derin yarılmış bir özellik taşıması, deniz tesirinin sahadaki farklı dağılışı ile az da olsa bu tesirlerin iç kesimlere sokulmasını etkileyen dağ uzanışları, diğer önemli yerel faktörlerdir. Topoğrafik yapı ile ilgili yağış şartlarının kısa mesafelerde değişiklik göstermesi, sahanın önemli bir özelliğidir. Çünkü cephe hareketlerinin, yeryüzüne yakın seviyelerde ve genellikle güney-kuzey doğrultusunda uzanan vadilere kanalize olması, tali vadiler ile onların kollarının, iç kesimlere doğru değişen istikametlere erişmiş bulunmaları, bakı olayı ile de ilgili olarak yağışların türü ve miktarı, detayda birçok mikroklimatik özellik taşıyan alanların görülmesine zemin hazırlamıştır (Tandoğan vd., 1994: 18; Zaman, 2004: 48). Bu hususların daha iyi belirlenmesi için, yörede yağış rasatları yapan Gerze, Sinop, Bafra ve Boyat meteoroloji istasyonlarına ait verilerin incelenmesinin daha belirgin sonuçları ortaya koyacağı muhtemeldir.

Gerze Meteoroloji İstasyonu rasatlarına göre yıllık ortalama yağış miktarı 892,7 mm'dir. Sinop'ta bu değer 685,7 mm'ye geriler. Samsun'da 707,1 mm, Bafra'da ise 760 mm, Boyabat'ta ise 387,1 mm'dir. Bu değerler, Gerze ile diğer istasyonlar arasında önemli bir fark olduğunu gösterir (Tablo 1.10). Özellikle Boyabat meteoreoloji istasyonunun yağış değeri (387,1 mm) ile aradaki fark son derece barizdir. Bu fark 500 mm'yi aşan (505.6 mm) değeri ile kendini gösterir.

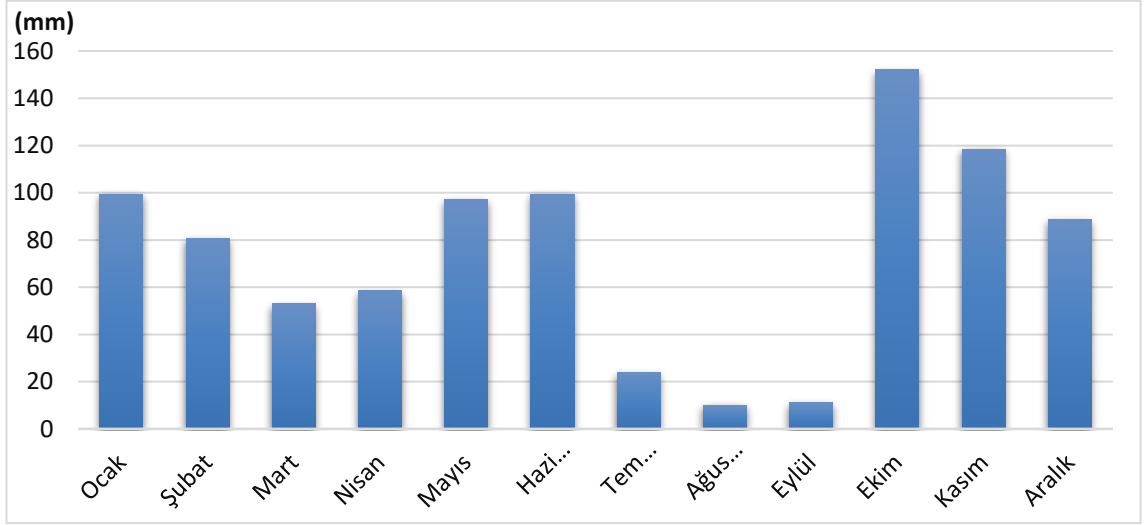
Tablo 1.10. Seçili İstasyonlara Ait Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri (mm).

İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Gerze (1986-1989)	99.4	80.8	53.0	58.6	97.3	99.4	23.8	10.0	11.1	152.1	118.4	88.8	892.7
Sinop (1963-2013)	74.5	49.9	49.5	39.2	34.5	33.5	33.6	42.8	66.5	89.0	83.3	89.4	685.7
Samsun (1960-2013)	64.4	53.5	60.9	58.9	49.4	47.0	32.4	42.2	51.4	83.4	84.3	79.3	707.1
Bafra (1963-2013)	82.8	59.5	59.8	55.4	45.4	44.1	29.2	43.6	57.4	93.0	90.6	99.2	760.0
Boyabat (1964-2013)	21.6	19.8	30.8	57.3	56.0	45.1	20.7	23.4	28.7	36.6	27.0	20.1	387.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri.

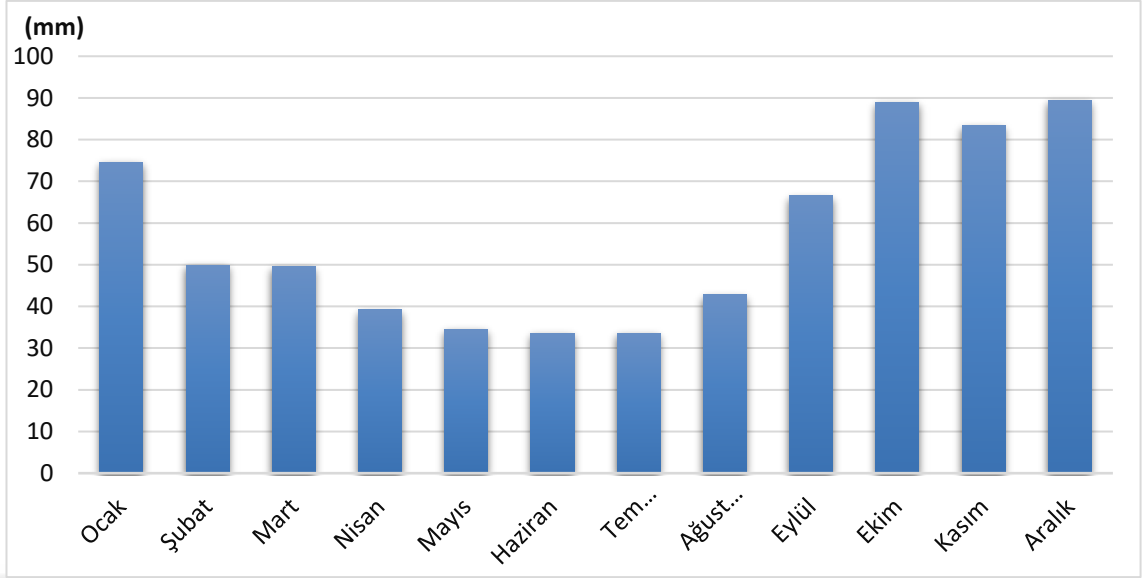
Tarımsal faaliyetler açısından bakıldığında yörenin yıllık yağış tutarının yüksek olması ve yıl içinde nispeten düzenli dağılışı önemlidir. Ancak, yaz döneminde yağış miktarının azlığı yanı sıra sıcaklık ve buna bağlı olarak buharlaşmanın artması sonucu aşırı derecede olmasa da kuraklık görülebilmektedir. Buna rağmen, genellikle sulamaya pek fazla ihtiyaç duyulmadan zirai üretim devam etmektedir.

Gerze’de en yüksek yağış miktarı 152.1 mm ile Ekimde görülürken bunu 118,4 mm ile Kasım ayı izler. Dolayısı ile Eylül ayı da (11.1 mm) eklendiğinde toplamda sonbahar 281.6 mm (% 31.6) ile en yağışlı mevsimi oluşturur. Sonbahar mevsiminden sonra en çok yağış, Aralık (88,8 mm), Ocak (99,4 mm) ve Şubat (80,8 mm) aylarının oluşturduğu kış mevsiminde (269 mm/ % 30.1) görülür. İlkbahar 208.9 mm (% 23.4) ile üçüncü sırada yer alır. Yağışın en az olduğu mevsimi, toplam yağış miktarı 133.2 mm (%14.9) olan yazdır. Yaz mevsiminde aylara göre dağılım yapıldığında Haziran’da 99.4 mm, Temmuzda 23.8 mm Ağustosta (en az yağışlı ay) 10 mm yağış düşer (Tablo 1.10, Şekil 1.9).

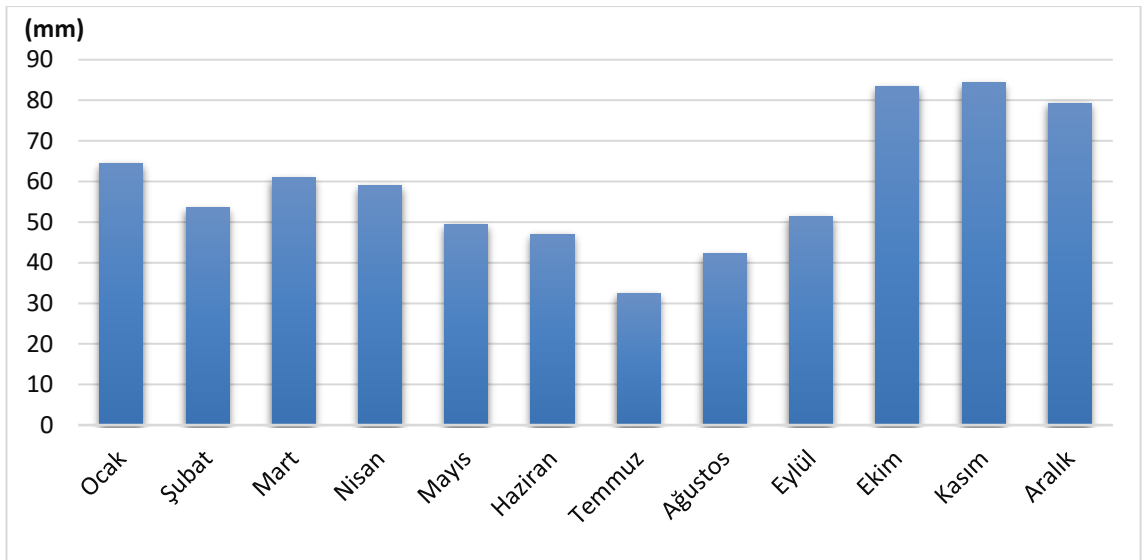
Şekil 1.9. Gerze’de Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1986-1989).

Araştırmada iklim özellikleri ile ilgili kanaatin oluşması için baz alınan meteoroloji istasyonlarından Sinop Meteoroloji İstasyonu’nun yağış özellikleri de ayrıntılı ele alınmıştır. Sonbahar ayları olan Eylül (66,5 mm), Ekim (89,0 mm) ve Kasım’da (83,3 mm) düşen yağışlar toplamda 238,8 mm ile ilk sıraları alır. En fazla yağış ortalamasına sahip ay 89,4 mm ile Aralıktır. Ocak (74,5 mm) ve Şubat (49,9 mm) sonbahar aylarından sonra en yağışlı ayları oluşturur. Sinop’ta en az yağış 33,5 mm ile Haziran ayında tespit edilmiştir. Temmuzda 33,6 mm, Ağustosta ise 42,8 mm yağış düşmüştür (Tablo 1.10, Şekil 1.10). Sinop’ta yağışın mevsimlere göre dağılışında ilk sırayı 238.8 mm (% 34.8) ile sonbahar alırken, bunu 213.8 mm (% 31.2) ile kış takip etmektedir. İlkbahar 123.3 mm (% 18.0) ile üçüncü sırada yer alırken son sıradaki yaz mevsiminde düşen yağış miktarı 109.9 mm (% 16)’dir.

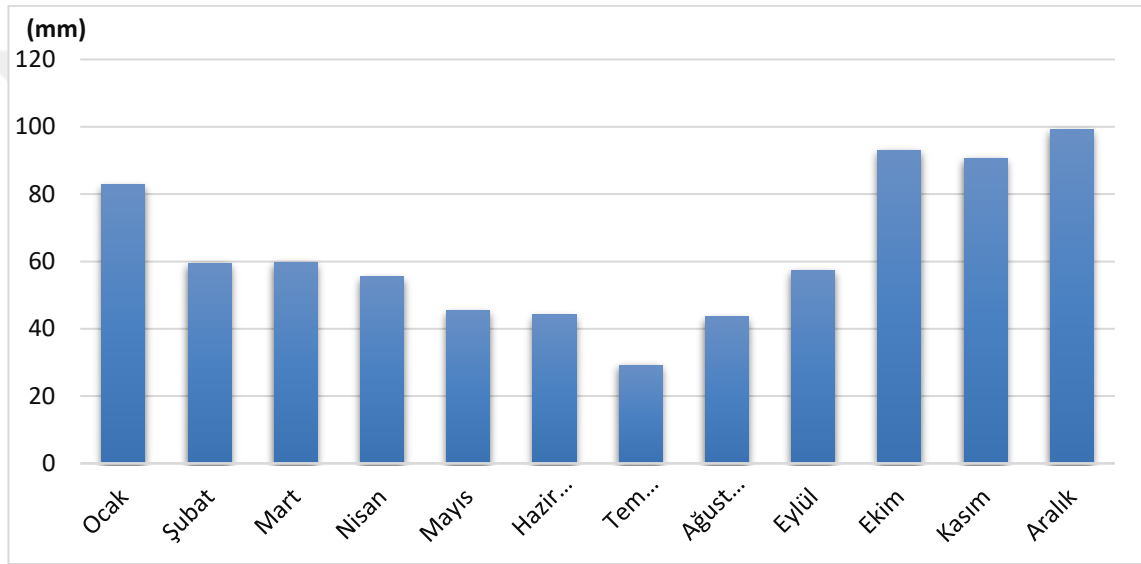
Şekil 1.10. Sinop'ta Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre dağılımı (1963-2013).

Rasat verileri dikkate alınan bir diğer istasyon Samsun'dur. Bu istasyonda tespit edilen en yüksek yağış ortalaması 84,3 mm ile Kasım ayına aittir. İkinci sırada 83,4 mm değeri ile Ekim gelir. Eylül (51,4 mm) ile birlikte toplamda en yağışlı mevsim, Gerze ve Sinop'ta olduğu gibi sonbahar (219.1 mm/ % 31.0) olarak görülür. Samsun'da tespit edilen en az yağış 32,4 mm ile Temmuz ayına aittir. Ağustos'ta 42,2 mm ve Haziran'da 47 mm ortalama yağış düşer. Dolayısıyla Samsun'un en az yağışa sahip mevsimi 121.6 mm (% 17.2) ile yazdır. Kışın yıllık yağışın % 27.9'u (197.2 mm), ilkbaharda ise % 23.9'u (169.2 mm) düşer (Tablo 1.10, Şekil 1.11).

Şekil 1.11. Samsun'da Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre dağılımı (1960-2013).

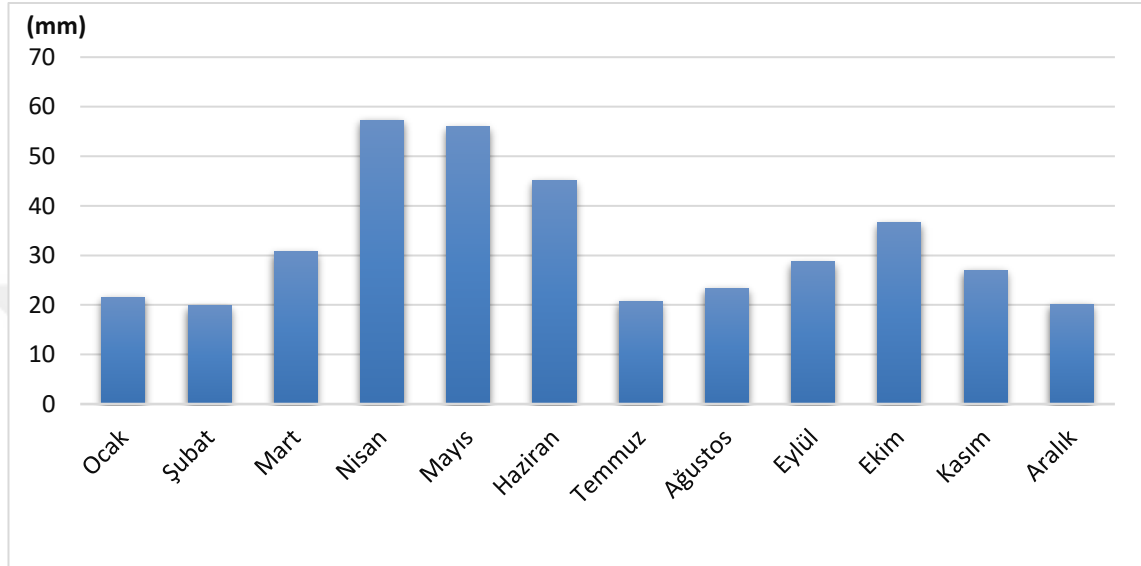
Bafra’da ortalama yıllık yağış miktarı 760 mm’dir. Sonbahar mevsimini oluşturan Eylül (93,0 mm), Ekim (90,6 mm) ve Kasım (99,2 mm) aylarında toplamda 241,5 mm (% 31.8) yağış kaydedilmiştir. Bununla birlikte Aralık 99,2 mm ile en fazla ortalama yağışın düştüğü ay olmuştur. Ocak (82,8 mm) ve Şubat (59,5 mm) aylarının yağış ortalamaları eklendiğinde 241.0 mm (% 31.7) ile çok az bir farkla sonbahardan sonra kış ikinci sırada gelmektedir. İstasyonda en az ortalama yağış değeri 29,2 mm ile Temmuzda ölçülmüştür. Diğer iki yaz ayının yağış değeri (Haziran 44.1 mm, Ağustos 43.6 mm) eklendiğinde en az yağışın yaz mevsiminde 116.9 mm (% 15.4) ile düştüğü görülür (Tablo 1.10, Şekil 1.12). İlkbahar ise yıllık yağışın % 21.1’ine (160.6 mm) sahiptir.

Şekil 1.12. Bafra’da Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1963-2013).

Diğer dört istasyondan farklı olarak Boyabat meteoroloji istasyonu, Karadeniz iklim sahasının; dağların iç yamaçlarında, nispeten yüksek sahalarının iklim karakterini temsil eden bir konuma sahiptir. Yıllık ortalama toplam yağış (387.1 mm) diğer dört istasyona göre belirgin şekilde düşüktür. Boyabat’ta en yüksek ortalama yağış 57.3 mm ile Nisan ayında kaydedilmiştir. Bu ayı 56.0 mm ile Mayıs takip eder. Mart ayı (30.8 mm) ile birlikte en yağışlı mevsimin ilkbahar (144,1mm/% 37.2) olduğu görülür. Yaz aylarına ait yağış değerleri ise sırası ile Haziran 45.1 mm, Temmuz 20.7 mm ve Ağustos 23.4 mm şeklindedir. Böylece toplamda 89,2 mm (% 23.0) ortalama yağış düşer. En düşük yağış değeri Şubat (19.8 mm) ayına aittir. Ocak ayında 21.6 mm ve Aralıkta 20.1 mm yağış değerinden söz edilir. Böylece Boyabat’ın kış ortalama yağış toplamı 61.5 mm (% 15.9)’dir. Sonbahar yağışları ise toplamda 92.3 mm (% 23.9) ile yaz mevsimine göre

nispeten fazladır (Tablo 1.10, Şekil 1.13). Boyabat’ın mevsimlik ortalama yağış değerleri incelendiğinde en fazla yağış ilkbaharda düşer. Bu bakımından geçiş iklim özelliği yansıttığı söylenebilir. Buradan hareketle sahada kıyıdan uzaklaştıkça, yüksek ve özellikle güney yamaçlarda kalan yerleşme alanlarında benzer etkilerin oluşabileceği öngörülebilir.

Şekil 1.13. Boyabat’ta Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı (1964-2013).

Görüldüğü üzere Gerze başta olmak üzere kıyı istasyonlarında, gerek sıcaklığın yıl boyu belli bir değerin üzerinde seyretmesi ve gerekse yıllık sıcaklık farkının az olması yanı sıra nemin yıl boyu yüksek değerler göstermesi, yağışların nispeten düzenli olması gibi özellikler ortaya çıkarır. Bu anlamda Karadeniz kıyı kuşağı özellikleri yansıtan sahada yağışlar, çoğunlukla yağmur şeklinde düşer. Ancak yükseltinin arttığı yerlerde kış mevsiminde kısa süreli kar şeklinde yağışlar etkili olur. Kıyı kesiminde ise hem kar yağışlı gün sayısı hem de yerde kalma süresi istisna durumlar hariç birkaç gün ile sınırlıdır.

1.2.1.5. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi

Araştırma sahasında, yağış-sıcaklık ve yağış-buharlaşma ilişkisine dayanan yağış etkinliğini ortaya koymak, özellikle tarımsal faaliyetler açısından son derece önem taşımaktadır. Yağış etkinliğinin hangi faktörlere bağlı olarak, bölgesel değişikliklere uğradığının incelenmesi ve belli değerlerle bitki ve hayvan topluluğu zonları ve akım

şartları, toprak koşulları veya bölgeleri arasındaki ilişkilerin ortaya konması bakımından önemlidir. Öte yandan akarsuların debileri, göl ve nehir seviyeleri, bir barajda birikebilecek suyun miktarı, yer altı ve yerüstü su kaynaklarının verimlilik derecesi vs. gibi özelliklerde gelir ve gider arasındaki ilişkilerin bir sonucu olan yağış etkinliğine bağlıdır (Erinç, 1957: 71).

İklim tipinin ortaya konmasına yarayan diyagramlardan birisi de Thornthwaite'nin su bilançosu diyagramıdır. Gerze Meteoroloji İstasyonu verilerinden yararlanılarak, Thornthwaite metoduna göre hazırlanan su bilançosu analiz edildiğinde bazı belirgin özellikler ortaya çıkmaktadır.

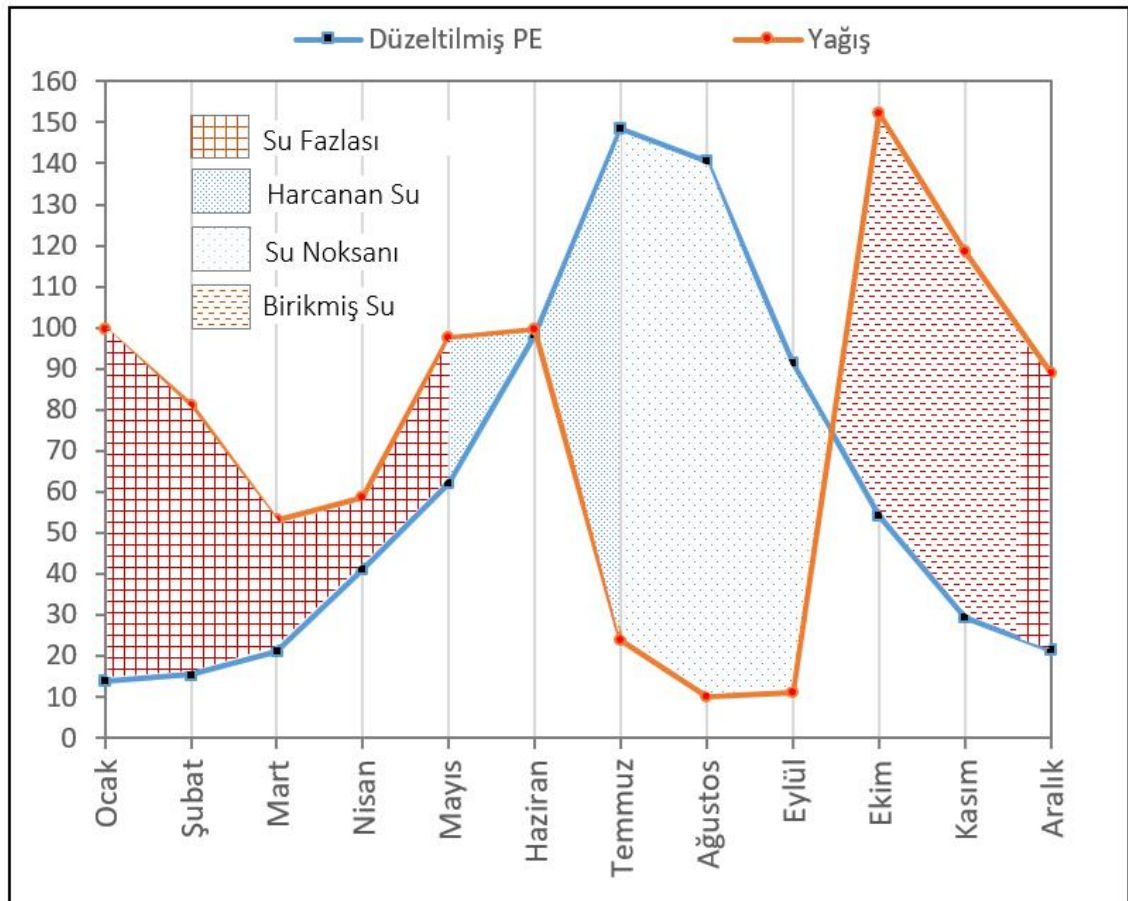
Tablo 1.11. Gerze'de Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.

Bilanço elemanları		A Y L A R												Vejetasyon devresi		Yıllık
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	İçi	Dışı	
Sıcaklık	°C	5,9	6,4	6,9	10,5	13,0	17,9	23,9	24,1	19,5	14,2	10,2	8,3			13,4
Sıcaklık indisi	i	1,3	1,5	1,6	3,1	4,2	6,9	10,7	10,8	7,9	4,9	2,9	2,2			57,9
Düzeltilmemiş PE	mm.	16,4	18,4	20,5	36,9	49,8	77,9	116,9	118,3	87,9	56,3	35,4	26,5			
Güneşlenme süresine göre PE tashihi emsali		0,83	0,83	1,03	1,11	1,25	1,26	1,27	1,19	1,04	0,96	0,82	0,80			
Düzeltilmiş PE	PET	13,7	15,3	21,1	41,0	62,0	98,3	148,5	140,5	91,2	53,9	29,2	21,2	664,6	71,3	735,8
Yağış	y	99,4	80,8	53,0	58,6	97,3	99,4	23,8	10,0	11,1	152,1	118,4	88,8	570,7	322,0	892,7
Depo Değişikliği	Dd	-	-	-	-	-33,9	-58,1	-8,0	-	-	5,2	49,6	45,2			
Depolama	D	100	100	100	100	66,1	8,0	-	-	-	5,2	54,8	100			100,0
Gerçek Evapotranspirasyon	GET	5,5	9,0	24,3	52,6	86,3	107,8	39,6	30,9	34,8	56,5	27,0	10,2	408,5	75,9	484,3
Su Noksanı	Sn	-	-	-	-	-	-	84,5	85,7	49,5	-	-	-	219,6	0,0	219,6
Su Fazlası	Sf	80,0	62,9	36,6	4,9	-	-	-	-	-	-	-	39,4	4,9	219,0	223,9
Yüzeysel Akış	Yü1	59,7	71,5	49,8	20,8	2,5	-	-	-	-	-	-	19,7	23,2	200,6	223,9
Yüzeysel Akış	Yü2	49,9	56,4	46,5	25,7	12,9	6,4	3,2	1,6	0,8	0,4	0,2	19,8	0,0	223,9	223,9
Nemlilik Oranı	Ne	6,3	4,3	1,5	0,4	0,6	0,0	-0,8	-0,9	-0,9	1,8	3,1	3,2			

Kıyı istasyonu olan Gerze'de Ekim ayında yağış miktarı, potansiyel evapotranspirasyondan (PE) fazla bir değer göstermekte ve bu aydan itibaren toprak suya doymuş hale gelmektedir. Su fazlasının görüldüğü ve toprağın suya doymuş hali, Nisana kadar devam etmekte ve bu dönem Gerze için nemli devre olarak belirmektedir. Haziran

ayında yağış ve potansiyel evapotranspirasyon (PE) hemen hemen aynı seviyeye gelmektedir. Temmuz ayından itibaren ise yağış değerleri, potansiyel evapotranspirasyon değerlerinden düşük olduğu için, düşen yağış miktarı, buharlaşma ile kaybolan su miktarını karşılayamamakta ve toprakta biriken su, sarf edilmeye başlanmaktadır. Böylece Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında belirgin bir şekilde su noksanı bulunmaktadır. Başka bir deyişle, toprakta birikmiş su, buharlaşma ile tamamen tükenmekte ve yağışlar da evapotranspirasyonu karşılayamamaktadır. Ekim ayında yağış miktarının artması, buharlaşmanın azalması sonucu toprakta tekrar su birikmeye başlamaktadır (Tablo 1.11; Şekil 1.14).

Thornthwaite metoduna göre Gerze’de, yarı nemli, orta sıcaklıkta (mezotermal), su noksanı yaz mevsiminde ve orta derecede olan, Okyanus iklimine yakın iklim tipi görülmekte ve C2 B'1 s b'4 sembolleri ile ifade edilmektedir.

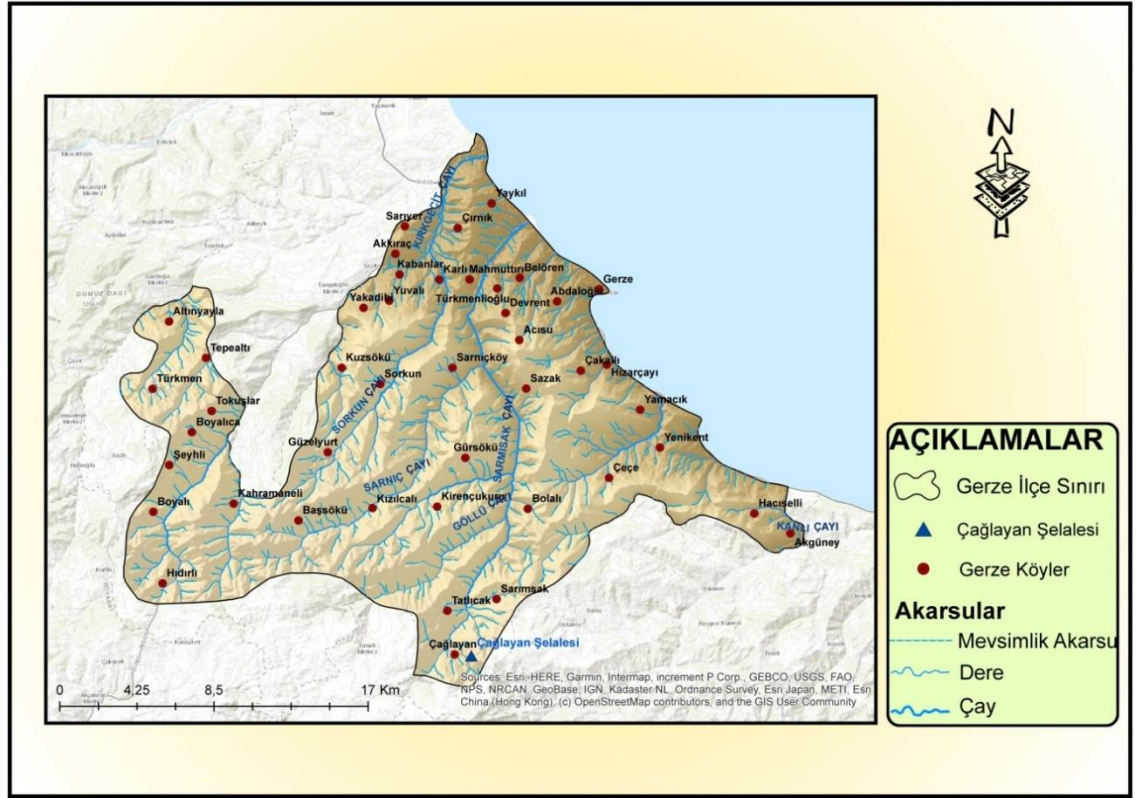
Şekil 1.14. Gerze'nin Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu Diyagramı.

Araştırma sahasının da yer aldığı Karadeniz kıyı kuşağı, Köppen'in ilkim tipleri sınıflandırmasına göre, orta enlemde yazın serin, kurak mevsimi olmayan iklim tipi (Cfc) olarak belirlenmiştir (Atalay, 2010: 294). Söz konusu iklim, orta kuşak karalarının batı kıyılarında hâkim olan ve etki özellikleri Türkiye'nin kuzey kıyılarında görülen bir tiptir. Kışın etkisi görülen cephe yağışlarının yanı sıra kıyıya paralel uzanan dağlara bağlı olarak asıl etkili olan yağışlar yıl boyu görülmekte olan yamaç yağışlarıdır. Genel olarak kuraklığın olmadığı hatta su fazlalığının olduğu kuşakta, ıhlamur, gürgen, kızılâğaç, dişbudak ve meşe gibi ağaçlardan oluşan ormanlar görülür. Yüksek dağlık alanlarda iğne yapraklılar hâkimdir. Yağışın fazla olduğu yerlerde topraklar yıkanmaya bağlı asit reaksiyon gösterebilir. Meyve ve sebze üretimi için uygundur (Atalay, 2010: 325). Nitekim iklimin doğal sonucu olarak ortaya çıkan bu özelliklere ait örnekler araştırma sahasında gerçekleştirilen arazi etüdları sırasında gözlenmiştir.

1.3. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER

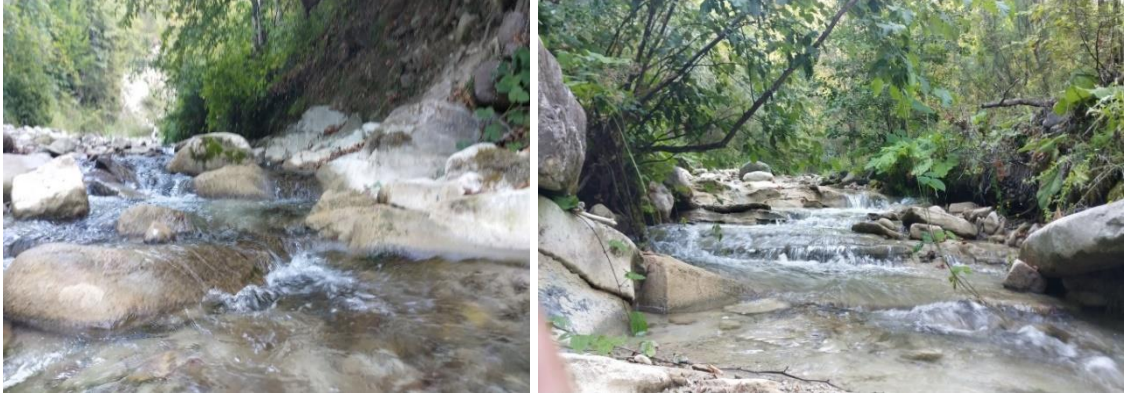
1.3.1. Akarsular

Akarsular, hidrografyanın önemli unsurlarındandır. Özellikle tatlı su kaynağı oluşturması ve hemen her yerde farklı büyüklüklerde bulunması, nüfusun dağılışı ve ekonomik faaliyetler açısından ayrı önem taşır. Bu nedenle akarsuların önemi en az insanlık tarihi kadar eskidir. Araştırma sahasında da çok büyük olmamakla birlikte akarsular yerleşim alanlarının kurulup gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Yöre akarsuları genel olarak güneydeki dağlık alandan kaynaklarını alarak kuzeye doğru akış gösterir. Bu nedenle kısa boylu küçük akarsular şeklindedirler. Sahadaki akarsuların önemli kısmını, Sarımsak çayı ve kolları ile Kırıkgeçit çayının iki ana kolundan biri olan Sorkun Çayı ve kolları oluşturur (Harita 1.4).

Harita 1.4. Gerze İlçesinin Hidrografiya Haritası.

İlçenin en büyük akarsuyu, Uzunöz Dağları'nın kuzey eteklerinden kaynağını alan Sarımsak Çayı'dır. Kuzeye doğru yaklaşık 50 km mesafe kat ederek denize ulaşır ve kıyıda küçük bir delta oluşturur. En önemli kolu Başsökö deresidir. Kırıkgeçit Çayı ise iki ana koldan oluşur. Bunlardan birini Sorkun Dağı eteklerinden doğan Sorkun Çayı (Fotoğraf 1.10), diğerini Boyalı deresi oluşturur. İki kol daha sonra birleşerek denize ulaşır (Harita 1.4). Sarımsak ve Kırıkgeçit çayları başta olmak üzere Gerze akarsuları ağız kısımlarında delta ovaları oluşturur. Nitekim Kırıkgeçit Çayı, ilçenin en geniş deltasını meydana getirir. Yağış ve yükseklerdeki karın erimesine bağlı olarak bu akarsuların ilkbahar aylarında (özellikle Nisan dönemi) su seviyeleri oldukça yükselir. Buna karşılık yağışın az, buharlaşmanın fazla olduğu yaz aylarında ise azalır.

Fotoğraf 1.10. Sorgun Çayı, Kırıkgeçit Çayı'nın İki Ana Kolundan Biridir.

1.3.2. Karadeniz

Araştırma sahası kuzey ve kuzeydoğudan Karadeniz ile çevrilidir. İlçenin bu denizle olan kıyısı batıdaki Merkez ilçe sınırından başlayıp, doğudaki Dikmen ilçe sınırına kadar uzanmaktadır. Bu alan arasında kalan yaklaşık 34 km'lik bir kıyı uzunluğu bulunmaktadır. Denizden ekonomik anlamda balıkçılık, ulaşım ve kısmen turizm faaliyetleri şeklinde yararlanılmaktadır.

Daha öncede “Jeomorfolojik Özellikler” bölümünde belirtildiği üzere, ilçenin Karadeniz kıyı şeridi boyunca kıyı topografyasında aşındırma ve biriktirme şekilleri görülebilmektedir. Aşındırma şekillerini; ölü ve aktif falezler, biriktirme şekillerini ise deltalar ve plajlar oluşturmaktadır. Diğer taraftan hem alçak hem yüksek kıyı tipleri de mevcuttur (Fotoğraf 1.6, 1.7). Ancak, Karadeniz'in genelinde olduğu gibi kıyı boyunca uzanan körfezler, burunlar ve yarımadalar sayıca azdır. Deniz, son yükselme esnasında iç kısımlara sokulmamış, geniş körfezler, koylar, yarımadalar, kıyı önünde adalardan oluşan girintili çıkıntılı bir kıyı şekli oluşmamıştır. Deniz derinliği ise çoğu yerlerde hemen kıyı çizgisi yakınlarından başlar. Bundan dolayı da, kıyı boyunca geniş ve sürekli plajlar mevcut değildir (Doğaner, 2001: 41).

Karadeniz'in önemli bir özelliğini teşkil eden 200 m derinlikten sonra oksijenin tamamen kaybolması ve yerini kükürtlü hidrojene (H_2S) bırakmasıdır. Bundan dolayı da bu derinliğin altında canlı hayatına pek rastlanılmamasıdır (Atalay, 1989: 95-97) Bu durum, Gerze kıyıları için de geçerlidir. Bu sınırlı yaşama ortamına rağmen Karadeniz, ülkemizin en önemli balık avlanan denizlerinden biridir. Bu bağlamda Gerze'de de geçimini balıkçılık yaparak sağlayan aileler bulunmaktadır.

Karadeniz'in mevsimlere, akarsuların ağız kısımlarına ve derinliğe göre değişen sıcaklık değerleri, Gerze kıyılarında yıllık ortalama 15-16 °C, yaz aylarında 22-24 °C ve kış mevsiminde ise 7-8 °C kadardır. Bu durum az da olsa mevcut plaj alanlarında yazın denize girmeye imkân vermektedir.

1.3.3. Yeraltı Su Durumu ve Kaynaklar

Bölgenin tümünde yeraltı suları farklı merkezlerden kaynak suları şeklinde yüzeye çıkmaktadır. Bu durum hiç kuşkusuz, bölge iklimi ile birlikte jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin bir sonucudur (Hoşgören, 2018: 1). Bu bağlamda mevcut kaynakların, Karadeniz iklim sahasının yaygın görülen tipi olan yamaç kaynakları olduğu muhakkaktır. Yörede bazı yerleşmelerin isimlerinin verilmesine de temel teşkil eden (Acısu, Sarnıç köyleri gibi) çok sayıda daimi ve mevsimlik kaynak mevcuttur. Nitekim arazi çalışmaları sırasında, özellikle de Sarımsak Çayı'nın ana kollarından biri olan Koruk suyuna katılan Kervan Çayı (Kevren Deresi) ve ayrıyeten Sorkun Çayı vadileri boyunca yapılan gözlemlerde çok sayıda gözele rastlanılmıştır. Bu kaynakların suları eğim doğrultusunda ve kısa mesafede akarak akarsulara katılır. Yine arazi çalışmaları sırasında yol güzergâhlarında ve köylerin içinde çok sayıda çeşme ve hayvanların su içmesi için yapılan oluklar tespit edilmiştir (Fotoğraf 1.11). Bunların birçoğu oldukça eski yıllarda yapılmış olup, kaynak sularının olduğu yerler değerlendirilmiştir. Bazıları günümüzde halen kullanılmakta olup, bir kısmının da suları kurumuş ve atıl durumdadır. Günümüzde su şebekesi ile tüm evlere su bağlanmasına rağmen yöre insanı bu çeşmelerin suyunu kullanmaya devam etmektedir. Çeşmelerin yapımında yörede inşa malzemesi olarak değerlendirilen kayrak taşları kullanılmıştır.

Fotoğraf 1.11. Köylerin İçinde ve Yol Kenarlarında Çok Sayıda Çeşme ve Hayvanların Su İçmesi İçin Ağaçtan Yapılmış Oluklar Mevcuttur.

1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Toprak örtüsü, özellikle kırsal geçim koşullarının geçmişten günümüze önemini koruduğu sahada, başta tarımsal faaliyetler olmak üzere yerleşmelerin devamlılığına da katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda eskiden beri yörede yeni tarım ve yerleşme alanları oluşturmak adına başta orman alanları tahrip edilmektedir. Bu da, sahada her geçen zaman diliminde daha fazla olmak üzere, giderek ormanların azalmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan orman alanlarının azalması aynı zamanda erozyonun artması gibi bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu durum yörede, toprak örtüsü kaybına sebebiyet vermektedir.

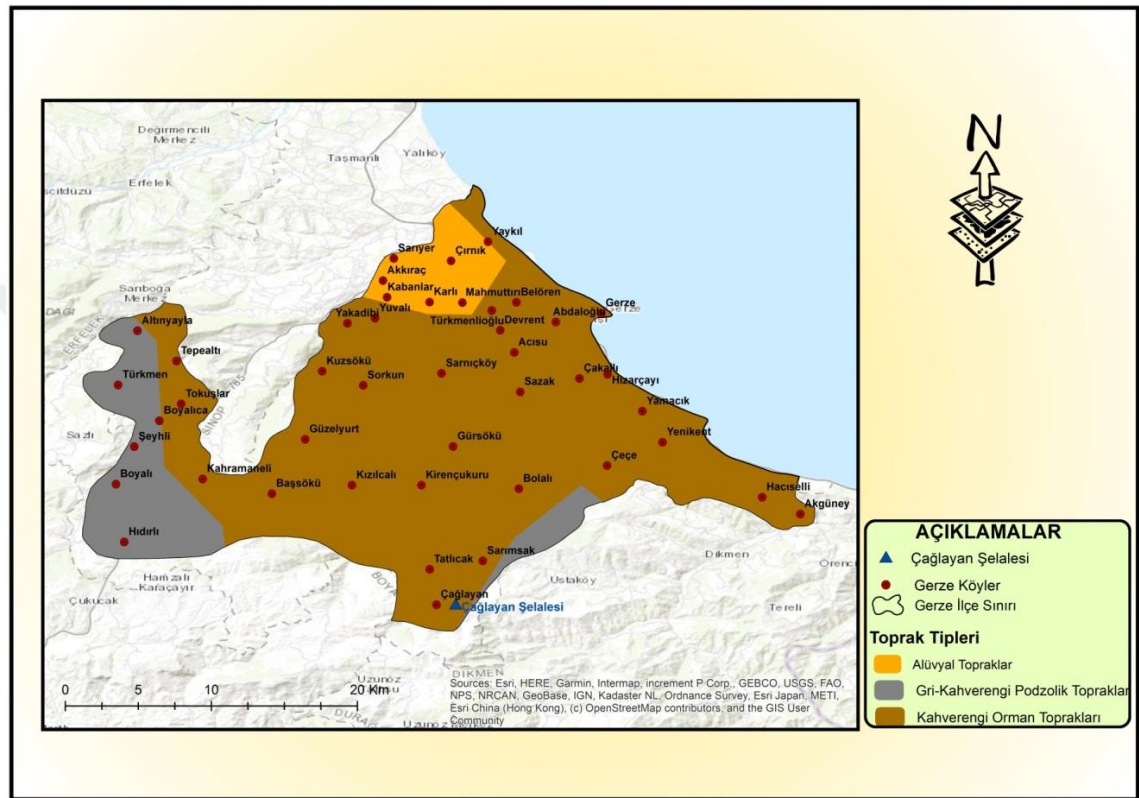
Bilindiği üzere bir coğrafyada görülen topraklar söz konusu sahanın; ana kaya, iklim özelliklerinin yanı sıra zamana da bağlılık gösterir. Tüm bunlara ek olarak yörede varlığını sürdüren canlılar da gerek fiziksel, gerekse kimyasal etkide bulunarak toprak tipinin oluşması ve şekillenmesinde rol alırlar. Ancak toprak oluşumu için ilk faktör, ana kayanın ayrışarak ufalanmasıdır (Atalay, 2011: 3; Kopar, 2007: 125). Bu bilgiler doğrultusunda, sahada yayılım gösteren toprakların, bölgenin iklim ve bitki örtüsü ile uyum içinde olduğu söylenebilir. Nitekim Karadeniz ikliminin nemli-ılıman iklim şartları ve bu iklim şartlarında yayılım gösteren orman örtüsü, yöre topraklarının önemli bir kısmının kahverengi orman topraklarından oluşmasına neden olmuştur.

Bütün bunlara bağlı olarak araştırma sahasında dağılım gösteren toprakları ve özelliklerini kısaca şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

1.4.1. Kahverengi Orman Toprakları

Kahverengi orman toprakları araştırma sahasının hemen tamamına yakın kısmını kaplar (Harita 1.5). Bu topraklarda yıkanma zayıftır. Bundan dolayı B horizonu yeterince gelişmemiştir. A (B) C profilli olup, horizonlar birbirlerine tedricen geçiş yaparlar. Koyu kahverengi olan A horizonu belirgindir ve gözenekli veya granüler bir yapıya sahiptir. B horizonu daha açık renktedir ve genellikle kahverengidir. Bazen de kırmızıdır. B horizonu kil muhtevası C horizonundan daima fazladır. B horizonunda çok az miktarda kil birikmesi olabilir. Orman altında dağılım gösteren bu topraklar, organik madde bakımından zengindir. Ancak, sahil kuşağında sıcaklığın fazla olması mikroorganizma faaliyetlerini hızlandırdığı için organik madde miktarı % 5'in altına düşer. Yüksek

kısımlara doğru ise sıcaklık değerlerinin düşmesi ve mikroorganizma faaliyetlerinin yavaşlaması ile üst toprak, organik madde yönünden zenginleşmekte ve hatta toprak üzerinde 2–3 cm kalınlığında humus katı bile bulunmaktadır. Toprağın pH değerleri, 4.5 – 6.6 arasında değişir. Kayın ormanlarının bulunduğu alanlarda ise toprağın pH'ı, 5.0 – 5.5 dolayında olup şiddetli asit reaksiyonu gösterir (Atalay, 1992: 209).

Harita 1.5. Gerze İlçesinin Toprak Haritası.

Nemli-ılıman iklim bölgesi toprağı olan kahverengi orman toprakları, humusun alttaki toprak katmanları ile iyi karışmış olmasına bağı olarak bitki yetişmesine uygundur. Yıllık yağışın 450 mm'den fazla, yıllık ortalama sıcaklığı 10-15°C civarında olduğı, drenajı gelişmiş toprakla üzerinde çok çeşitli bitki toplulukları yayılış göstermektedir (Aktaş, 1992: 155).

Bu toprak tipi, kuzeyde Karadeniz kıyısından başlayarak güneyde dağların kuzey yamaçları boyunca batıdan doğuya doğru geniş bir alanda yayılım gösterir. Araştırma sahasının hemen hemen batı sınırını oluşturan Sarımsak Çayı'ndan itibaren sınırlı alanlarda kesintiye uğrayarak doğuya doğru devam eder. Bu toprakların dağılım alanları Yaykıl köyü doğusu ve Göllü köyü batısına kadar olan sahada doğu-batı istikametinde

daralırken, söz konusu sahanın güney yamaçlarında ise tekrar alanını genişletir (Aktaş, 1996: 153).

1.4.2. Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar

İlçede güneye doğru gidildikçe özellikle yükseltinin arttığı yerlerde ve orman örtüsünün hâkim olmasına bağlı olarak Gri-kahverengi podzolik topraklar da görülür (Harita 1.5).

Araştırma sahasının yüksek kesimlerinde görülen, daha az yıkanmış olan bu topraklar nemli soğuk iklimlerin ikinci büyük toprak tipidir. Bu topraklar kireç ve gübre verildiğinde özellikle tahıl tarımı açısından oldukça yüksek verimli tarım toprakları haline gelir (Atalay, 2011: 248).

1.4.3. Alüvyal Topraklar

Sahada, alüvyal topraklar da dağılışı göstermektedir. Bu topraklar daha ziyade yöredeki akarsuların taşıdıkları materyalleri, eğimin azaldığı vadi içerisindeki alanların yanı sıra denize ulaştığı yerlerde biriktirmeleri sonucu oluşmuşlardır (Harita 1.5). Ayrıca kıyı kesiminde küçük koyların kıyılarında çakıllı sahalar da mevcuttur.

Mineral bileşimleri akarsu havzasının litolojik yapısı ile jeolojik durumlarına bağlıdır. Başka bir ifadeyle, küçük düzlüklerdeki alüvyal topraklar yakın çevreden taşındığından, mineralojik bileşimleri çevreye uymaktadır. Profillerinde horizonlaşma bulunmaz veya bulunsa bile çok az belirgindir. Buna karşılık, değişik özellikte mineral katları bulunur. Bu topraklar bünyelerine, bulundukları bölgeye yahut evrim devrelerine göre sınıflandırılırlar. İnce bünyeli veya sık taban suyuna sahip bu grup topraklarda düşey geçirgenlik düşüktür ve yüzey toprağı nemli ve organik maddece zengin, alt toprak ise daha iyi drene olur ve yüzey katları daha hızlı kurur (Sinop İli Arazi Varlığı, 1996: 13).

1.4.4. Kolüvyal Topraklar

Araştırma sahasında sınırlı sahalarda rastlanan kolüvyal topraklar, eğim artışına bağlı olarak yamaçlardan taşınan köşeli ve çakıllı elemanlardan oluşur. Bu topraklarda yarı olgun profillerin de görülmesi, yamaç boyunca erozyonun durup pedojenezin

başladığını gösterir (Atalay, 1982: 412). Sahada bu şekilde toprak hareketlerine pek çok yerde rastlanılmaktadır.

Kolüvyal topraklar, başta Sarımsak çayı olmak üzere yöre akarsularının vadi tabanları boyunca ortaya çıkmaktadır. Eğimli yamaçlardan yüzeysel akışla veya akarsularla taşınan değişik büyüklükte materyallerin, eğimin azaldığı alanlarda biriktirilmeleriyle oluşmuş, belli horizonlara sahip olmayan topraklardır. Toprak özellikleri daha çok çevredeki diğer topraklara benzemektedir. Bu topraklar; yerçekimi, yüzey akışı ve dereler ile taşınarak biriken materyaller üzerinde oluşmuş (A) C profilli genç topraklardır. Profilde, yağışın veya akışın yoğunluğuna ve eğim derecesine göre değişik parça büyüklüklerini içeren katlar ihtiva ederler. Bu katlar, birbirine paralel olmayıp, düzensizdir. Yüzey akışının hızının azaldığı yerlerde parçalarının çapları küçülmekte ve hatta alüvyal toprak parça büyüklüğüne eşit olmaktadır. Sahada bu toprakların eğimleri materyalin geldiği güney yönüne doğru artmaktadır. Zaman zaman taşkınlara maruz kalmalarına rağmen eğim ve bünye nedeniyle drenajları iyidir ve tuzluluk sorunları yoktur (Sinop İli Arazi Varlığı, 1996: 13). Başka bir anlatımla, sahadaki akarsu boylarında küçük parçalar şeklinde yayılım gösteren bu topraklar, eğim fazlalığına bağlı olarak drenaj bakımından alüvyal topraklara nispeten daha elverişlidir. Buna karşılık, organik madde bakımından alüvyal topraklardan daha fakirlerdir (Güngördü, 1993: 64).

Diğer taraftan, Gerze'nin kuzeyinde Pliosen yaşlı seriler üzerinde kumlu ve killi yataklar geniş alan kaplar. Buradan çimento hammaddesi olarak kullanılan kil çıkarımı yapılmaktadır. (Aktaş, 1996: 153).

1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Coğrafi yöre araştırmalarında doğal şartların ortaya konulması bakımından en önemli unsurlardan biri hiç kuşku yok doğal bitki örtüsüdür. Arazide yayılım gösteren bitki tür ve toplulukları sahada görülen başta iklim olmak üzere toprak ve litoloji gibi özellikler hakkında ilk görüşün oluşmasına katkı sağlar. Bunun yanı sıra beşeri ekonomik şartların gelişmesi ve dağılışı üzerinde önemli rol oynar. Bundan dolayı fiziki coğrafyanın ana konularındandır. Bitki tür ve topluluklarının dağılışı coğrafi şartlar bakımından bilgi vermesi ve coğrafi dağılışı etkilemesinin yanında kendisi de diğer coğrafi durumlardan

etkilenir. Bu açıdan araştırmacılar, bitki örtüsünün dağılışını ortaya koyan çeşitli sınıflandırmalar yapmıştır. Bu bağlamda, ATALAY tarafından yapılan sınıflandırmada Gerze'nin de bulunduğu alan, Karadeniz (Avrupa-Sibirya) fitocoğrafya bölgesinin *Öksin* alt bölümünde yer alır (Atalay, 2015:123).

Araştırma sahasında her mevsimi yağışlı Karadeniz ikliminin görülmesine bağlı olarak zengin bir bitki örtüsü gelişmiştir. Bu örtü içinde ormanlar geniş alan kaplar ve çeşitlilik gösterir. Kıyı çizgisinden başlayan ormanlar yoğun şekilde zirvelere kadar devam eder. Karaçam (*Pinus nigra*), kızılçam (*Pinus brutia*), köknar (*Abies nordmanniana*), meşe (*Quercus*), gürgen (*Carpinus betulus*), kestane (*Cestanea sativa*), ceviz (*Juglans*), çınar (*Platanus orientalis*), ıhlamur (*Tillia*), kızılağaç (*Alnus glutinosa*), kayın (*Fagus orientalis*), dişbudak (*Fraxinus excelsior*), karaağaç (*Ulmus campestra*) ve kavak (*Populus teremula*) başlıca ağaç türleridir. Görüldüğü üzere sahada görülen iklimin ağaç çeşitliliğine sahip olan yöre, diğer bitki türleri bakımından da önemlidir. Başka bir anlatımla yörede, Akdeniz iklim özelliklerini yansıtan türlere de rastlanır. Bunlar içinde kıyı boyunca rastlanan defne ağaçları önemli bir yere sahiptir. Defnenin (*Laurus nobilis*) yanı sıra zeytin (*Olea europaea*), koca yemiş (*Arbutus uneda*), sandal (*Santalum album*), yabani mersin (*Vaccinium myrtillus*), kızılçık (*Cornus sanguiana*) vs. gibi türler de görülür. Bunların yanında çalı ya da ot formunda diğer bitkilerde arazide yayılım gösterir. Ayrıca akarsuların aşağı çığırlarında yer alan geniş alüvyon tabanlı vadilerde karamuk/söyük (*Berberius vulgaris*), hayit (*Vitex agnus-castus*) ve ılgın (*Tamaricaceae*) gibi tuzu pek sevmeyen çalı türleri ile pıtrak (*Xanthium strumarium* L.) gibi bazı otsu türler de bulunur (Gerze Orman İşletme Müdürlüğü, 2020).

Kıyidan itibaren yükselen dağlık sahanın özellikle 500 m'den sonraki yüksekliklerinde ve kuzey yamaçların tahrip edilmeyen alanları yoğun bitki örtüsü ile kaplıdır. Ancak güney yamaçlara geçildikçe azalan yağıştan dolayı bitki örtüsü kurakçıl bir yapı kazanır (Aktaş, 1994: 36). Araştırmaya konu olan yörenin bitki örtüsü dağılışının büyük bir kısmını ağaç ve çeşitli ağaç topluluklarının yoğunlaşması sonucu ortaya çıkan ormanlar oluşturur. Gerze'de kıyı şeridinden iç kesimlere doğru gidildikçe göze çarpan üç bitki örtüsü kuşağı söz konusudur. Bunları maki, geniş yapraklı ormanlar ile karışık ve iğne yapraklı ormanlar oluşturur.

1.5.1. Makiler

Sahil Kuşagında ağaçlar tür olarak fazla sayıdadır ve aralarında Akdeniz tipi bitkiler yer alır (Aras, 2013: 40). Bunlar arasında defne (*Laurus nobilis*) zeytin (*Olea europaea*), kocayemiş (*Arbutus uneda*), sandal (*Santalum album*), yabani mersin (*Vaccinium myrtillus*), kızılıcık (*Cornus sanguiana*) gibi türler bulunur. Sahil kuşağındaki ağaç boyları daha çok maki türleri olmasından dolayı yer yer nispeten kısadır. Ayrıca böğürtlen (*Rubus caucasicus*, *Rubus platyphyllos*) gibi çalı formunda türleri oldukça sık bir şekilde görmek mümkündür (Gerze Orman İşletme Müdürlüğü, 2020). Defne ilçe halkı için önemli gelir kaynağıdır. Özellikle Ağustos ayında yapılan hasat ile başta İzmir olmak üzere Türkiye'nin farklı illerine sevkiyat yapılır. Ticareti yapılan defne yaprakları özellikle kozmetik sanayiinde yağı çıkarılarak kullanılmaktadır. Bunun yanında gıda sanayi için de önemlidir. Sandal, mersin, kızılıcık ve böğürtlen gibi bitkilerin meyveleri ise mevsiminde yerel pazarlarda tüketicilere sunulur. Zeytin, yörede ekonomik bakımdan değerlendirilen ağaçlardan bir diğeridir.

1.5.2. Geniş Yapraklı Ormanlar

Geniş yapraklı ormanlar 800-90 m yüksekliğe kadar yayılış gösterir. Kıyıdan, iç kesimlere doğru uzanarak oldukça geniş bir yer kaplarlar. Meşe (*Quercus*), gürgen (*Carpinus betulus*), çınar (*Platanus orientalis*), ceviz (*Juglans*), ıhlamur (*Tilia*), kızılâğaç (*Alnus glutinosa*), kayın (*Fagus orientalis*), kestane (*Cestanea sativa*), dişbudak (*Fraxinus excelsior*), karaağaç (*Ulmus campestra*) ve kavak (*Populus teremula*) yaygın görülen türlerdir (Fotoğraf 1.12). Bu ormanlar doğal olarak gelişmiş ağaçlardan oluşur. Genellikle 200 m'den sonra yoğunlaşan ormanlar yer yer kıyıya paralel olarak uzanış gösteren sık ve büyük ağaçlardan oluşur. Kıyıdan başlayarak 900 m civarı yüksekliklere kadar kayın ve gürgen hâkim türlerdir. 900 m'nin üzerinde aralara köknar ağaçları karışmaya başlar. Yükseklik arttıkça köknar ağaçlarının oranı da artar. Sahil şeridinden iç kesime doğru gidildikçe, 200 m yükselti eşiğinden yukarıda yer alan ormanlar daha büyük ve sık yerleşen ağaçlardan oluşur. Bu yükseltide Akdeniz bitkileri görülmemeye başlar. Ormanlar genellikle kayın ve gürgen ağaçlarından oluşur.

Fotoğraf 1.12. Yerleşme ve Tarıma Uygun Olmayan Alanlarda (600-650 m) Geniş Yapraklı Ormanlar Görülür.

1.5.3. Karışık Yapraklı Ormanlar

Yörede 900 m yükseklikten yukarı gidildikçe ağaç türleri azalış gösterir (Fotoğraf 1.13). Bu kısımda uzun boylu ve sık bulunan köknar (*Abies nordmanniana*) ve yer yer karaçam (*Pinus nigra*) ağaçları bitki örtüsünün hâkim türüdür. Daha yüksek yerlerde ağaçların seyrekleşmesi ile orman altı tabakası kendini gösterir. Bu katmanda en fazla fujer de denilen eğrelti otları yaygınlık gösterir. Eğrelti otları orman içinde açılmış yolların kenarlarında göze çarpar. Orman altı bitkilerinin bir kısmı yeşerme devrelerini ağaçların yaşam döngüsüne göre düzenler. Bunlar arasından Manisa laleleri (*Tulipa orphanidea*), yabani menekşe (*Viola kitaibeliana*), çuha çiçekleri (*Primula*), Cezayir menekşesi (*Vinca majör*) ve eğrelti otları (*Pteridium aquilinum*) tahribat görmüş bir orman alanında birkaç yıl içinde yetişebilirler (Başhan, 1949: 13). Karışık yapraklı ormanlar sahası ekonomik faaliyetler açısından yöre halkının önemli geçim anlarındandır. Ormancılık bu alanda gelişmiştir. Kesilen ağaçlardan elde edilen tomruklar ile tomruklar ayrıldıktan sonra ortaya çıkan odun ve dallar endüstri hammaddesi olarak ticarete konu olur. Bir kısmı yerel kuruluşlarda değerlendirilirken, bir kısmı Türkiye'nin farklı alanlarına gönderilir.

Fotoğraf 1.13. Araştırma Sahasında Karışık Ormanlar 900 m'den Sonra Dağılış Göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS

2.1.1. Genel Bakış

Nüfus konusu coğrafyanın ana bölümlerinden olan beşeri coğrafyanın temelini oluşturur. Nüfus başlığı altında özellikle nüfus artışı, nüfusun nitelikleri, nüfus değişkenleri, nüfusun dağılışı, dağılışa neden olan faktörler incelenir. Nüfus coğrafyası son birkaç yüzyılda önem kazanmış ve konuyla ilgili çalışmalar bu dönemde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda meydana gelen hızlı değişimler de araştırmaların artarak devam etmesine neden olmuştur (Güner, 2010: 1).

Yeryüzünün sınırları belirlenmiş bölgelerinde, belirli zaman aralıklarında yaşayan insan sayıları, o alan veya yerlerin birim zaman dilimlerindeki nüfusunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle nüfus, mekâna ve zamana göre değişen bir unsurdur. Türkiye’de nüfus sayımları yerleşim ve idari birimlere göre yapılmaktadır. Bir idari birim içerisinde yer alan yerleşmelerin nüfusları ayrı ayrı belirlendikten sonra bu birimlerin nüfusları toplanarak elde edilir (Özçağlar, 2003: 89).

Nüfusun artışı, değişimi, dağılımı, yaş grupları, hayat beklentisi, doğum-ölüm, çocuk/bebek ölümü, cinsiyet ve göç durumu ile kültürel özellikler coğrafyada nüfusun incelediği konulardır. Buna göre insanın doğal çevredeki etkileşimi ortaya konulmaya çalışılır. Temel olarak, insan ve doğal çevre arasındaki etkileşim bütün coğrafyanın gerçekçi bir unsuru olarak kaşımıza çıkmaktadır. ZELİNSKİ’nin "insanın kendisi hemen her coğrafi denklemde temel ögedir" diyerek ifade ettiği gibi nüfus tüm coğrafi olaylarda etkinliğini hissettirmektedir (Atalay, 2011: 251). İnsan yaşamını sürdürmek için bir doğal çevreye ihtiyaç duyar ve bir çevrede meydana gelen insan sayısı ve hareketliliği nüfus ile açıklanır.

Dünya nüfusunun sanayi devrimine kadar çeşitli nedenlerle oldukça yavaş arttığı bilinmektedir. Sanayi devriminden sonraki süreçte katlanarak artan dünya nüfusu, yıllar

içerisinde kentsel alanlarda toplanmış ve geçtiğimiz yıllarda kırsal nüfusu geride bırakmıştır (URL 1). Günümüze gelindiğinde yoğun nüfusun kent merkezinde toplandığı görülmektedir. Bunda iş kollarının etkisi var olduğu gibi, üretilen mal ve hizmetlere yakın olma isteği de söz konusudur. Araştırmaya konu olan Gerze ilçesi nüfusuna bakıldığında aynı özellik burada da göze çarpar. Kısaca ilçe merkezinde toplanan nüfus 2007 yılından itibaren kırsaldaki nüfusu geride bırakmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, belli bir alanda, belirli bir anda yaşayan insan topluluğu olan nüfus (Özgür, 2000: 1), doğum, ölüm ve göç gibi hareketler sonucu, zaman içerisinde gerek yöre ve bölge gerekse de ülke bazında artmakta ya da azalmaktadır (Zaman, 2004: 86). Nüfus miktarlarının bu şekilde değişimi ile ilgili yararlanılabilecek istatistikî veriler, daha ziyade Cumhuriyet devrinde periyodik olarak yapılan, genel nüfus sayımları sonuçlarına dayanmaktadır. Cumhuriyet devri öncesindeki Anadolu'nun nüfusu hakkındaki bilgilerimiz ise tarihçilerin bazı genel tahminlerine kaynaklık eden tahrir defterleri, mühimme defterleri, seyahatnameler, vakfiyeler ve benzerlerine dayanır. Ancak, bu tür nüfus verilerinden yararlanılarak, nüfusun geçmiş dönemlere ait sosyal ve ekonomik yapısı ve diğer özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler ortaya koymak, hemen hemen mümkün değildir. Sadece, geçmişteki nüfus miktarları hakkında fikir vermeleri açısından önemlidirler (Doğanay, 1997: 151).

Araştırma sahasının nüfusuna ilişkin en eski veriler, Osmanlı İmparatorluğu dönemine aittir. Ancak, bu kaynaklarda, genelde askere alma veya vergilendirmeye yönelik nüfus miktarları kaydedilmiş olduğundan, sahanın toplam nüfusu ile ilgili sağlıklı veriler derlemek pek mümkün değildir (Güner, 1997: 88). Böyle olmakla birlikte yine de bazı kaynaklardan derlenen nüfus verileri, Gerze'nin yanı sıra çevresindeki diğer yerleşmelerin (örneğin Sinop) bu tarihlerdeki nüfusu hakkında, fikir sahibi olmamızı sağladığı için önem taşımaktadır. Diğer taraftan Cumhuriyet sonrası nüfus ise bu dönemde yapılan periyodik nüfus sayımları ile ADNKS sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırma sahasının nüfusu, "Nüfusun Gelişimi" başlığı altında Cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki şekilde değerlendirilmiştir.

2.1.2. Nüfusun Gelişimi

2.1.2.1. Cumhuriyet Öncesi Nüfus

Gerze'nin Cumhuriyet öncesi nüfusu ile ilgili bilgilere tarihi kayıtlardan ulaşılabilmektedir. Konuyla alakalı ilk resmi verilere tapu-tahrir defterlerinde rastlanılmıştır. Osmanlı dönemine ait olan söz konusu ilk veriler, o dönem yerleşmeleri hakkında çok ayrıntıya girmeden sınırlı bilgiler vermektedir. Sinop ve dolayısıyla Gerze'nin bağlı olduğu Kastamonu Sancağı Fatih Sultan Mehmed döneminde (1461 yılı) Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır (Efe, 2004: 15). Nüfus anlamında Gerze'yle ilgili ilk verilere 1487 yılına ait tapu-tahrir defterinde rastlanır. ÜNAL'a (1990: 185) göre II. Bayezid'in tahtta olduğu dönemde neşredilen bu kayıtlarda, bölgenin fethinden hemen sonra bir tahrir düzenlenmiştir. Fatih döneminde tahriri düzenlenmişse de buna ait defterler günümüze ulaşmamıştır. Bundan dolayı yöre ile ilgili ilk derli toplu bilgiler, belirtilen yıla (1487) ait Mufassal Tahrir Defterleri'nde yer almaktadır. Bugün Gerze'nin bağlı olduğu Sinop, söz konusu tarihte Kastamonu'ya bağlı 16 nahiyeden (kaza) biriydi. Gerze ise Sinop nahiyesine bağlı bir köy yerleşmesiydi. Böylece 1487 yılında Gerze ile ilgili ilk nüfus verileri oluşmaya başlamıştı (Tırıl, 2010: 14).

Belirtilen tapu-tahrir defterine göre (1487), Sinop'ta 19 mahallede 616 ev ve 58 mücerret nüfus bulunmaktaydı. Bu da takriben 3138 kişilik nüfusa tekabül etmekteydi. Sayısı 190 olan köylerde ise yaklaşık 21442 kişi yaşamaktaydı (Ünal, 1990: 187). Buradan yola çıkarak o tarihteki nüfusun % 12,8'inin kaza merkezinde, % 87,2'sinin ise köylerde yaşadığını söylemek mümkündür. Gerze'de bu köylerden biriydi. Aynı yıl Gerze'de 175 hane, 37 mücerret ve ayrıca 19 şerik belirtilmişti. Bu bilgilere göre Gerze nüfusu 880 kişi kadar öngörülmektedir (Ünal, 1989: 99).

Kayıtları mevcut olan 1582 yılındaki tahrir defterlerine göre Sinop kazasının hane sayısı, 1487 yılına göre gerileyerek 589'a düşmüştü. Aynı yıl mücerret sayısı ise 94'tü. Mahalle sayısı da bir aratarak 20'ye yükselmişti. Bu bilgiler doğrultusunda şehir merkezinde 3891 kişilik nüfus öngörülmektedir. Aynı yılda (1582) 209 köyde toplam 26438 nüfus belirlenmişti. Kazanın toplam nüfusu ise 5749 kişi artarak 30329'a yükselmişti. Köy ve şehir nüfus oranlarında kayda değer bir değişiklik olmamıştı. Bu

yılda Gerze’de (1582) 247 hane, 182 mücerret mevcuttu. Nüfusunun ise 1240 civarında olduğu belirtilmektedir (Ünal, 1990: 186-188).

Şeriyye kayıtlarına göre 18. yüzyılda Gerze ile ilgili tanımlama değişmiş ve “Gerze kazası” ibaresi kullanılmıştır. Böylece kendisine bağlanan 21 köy ile idari bakımdan nahiye, mali bakımdan kaza durumuna getirilmiştir. Gerze nüfusu 1756’da 2750 olmuştur (Kalyoncu, 2008: 36; Güler 46-51).

Kastamonu vilayet salnamesine göre 1870 yılında Gerze’de bulunan toplam 3096 hanenin 2964’si Müslüman tebaaya, 132’si Rum halka aittir. Aynı yıl toplam 10760 kişiden oluşan nüfusun ise 10221’i Müslüman geri kalan 539’u ise Rumlardan oluşmuştur (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. Kastamonu Vilayet Salnamesine (1870) Göre Gerze’de Nüfus ve Hane Sayısı.

Hane Sayısı		Nüfus	
İslam	Rum	İslam	Rum
2964	132	10221	539

Kaynak: Kalyoncu, 2008: 36.

Gerze nahiyesine 1888-1893 döneminde 32 köy, 1893-1896 devresinde ise 72 köy bağlı bulunmaktaydı. Bu durum idari taksimattaki bazı değişikliklerden kaynaklanmıştır. Kazaya bağlı köy sayısı 1908-1910 döneminde ise 79’dur. Gerze kazası toplam nüfusu 1920’de 34055 kadardı (Kalyoncu, 2008: 36).

2.1.2.2. Cumhuriyet Döneminde Nüfus

Gerze ilçesinin Cumhuriyet dönemi sayım yıllarına göre nüfusu gözden geçirildiğinde, nüfus artışının düzenli olmadığı ve devreden devreye hatta yıldan yıla önemli farklılıkların söz konusu olduğu görülmektedir. Benzer durum, kırsal ve şehir nüfusları için de geçerlidir (Tablo 2.2, 2.3; Şekil 2.1, 2.2).

Gerze ilçesinin 1935 yılı sayımına göre nüfus 38 400 olarak kaydedilmiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.1). Belirtilen nüfusun 20 422’sini (% 53.2) kadınlar, 17 978’ini (% 46.8) ise erkekler oluşturmaktaydı. Bu yılda toplam nüfusun 3525’i (% 9.2) aynı zamanda ilçe merkezini oluşturan kasaba nüfusunu, 34 875’i (% 90.8) ise kırsal nüfusu teşkil etmekteydi (Tablo 2.3, Şekil 2.2, 2.3). Bir sonraki sayıma (1940 yılı) gelindiğinde ilçe

nüfusunun % 7.3'lük yıllık artış hızı ile 39 818'e ulaştığı görülür (Tablo 2.2). Belirtilen nüfusun 36 406'sı (% 91.4) kırsal kesimde yaşarken sadece 3412 (% 8.6) kişi ilçe merkezi nüfusunu oluşturmaktaydı. Bu yıldaki nüfusta bir önceki sayıma göre kasaba nüfusu 113 kişi azalırken, kırsal nüfus 1531 kişi artmıştır. Başka bir anlatımla 1935-1940 devresinde kasaba nüfusunda yıllık artış hızı % -6.5 düşerken, kırsal nüfus % 8.6 artmıştır (Tablo 2.3; Şekil 2.2, 2.3).

Tablo 2.2. Sayım Yıllarına Göre Gerze İlçe Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (%).

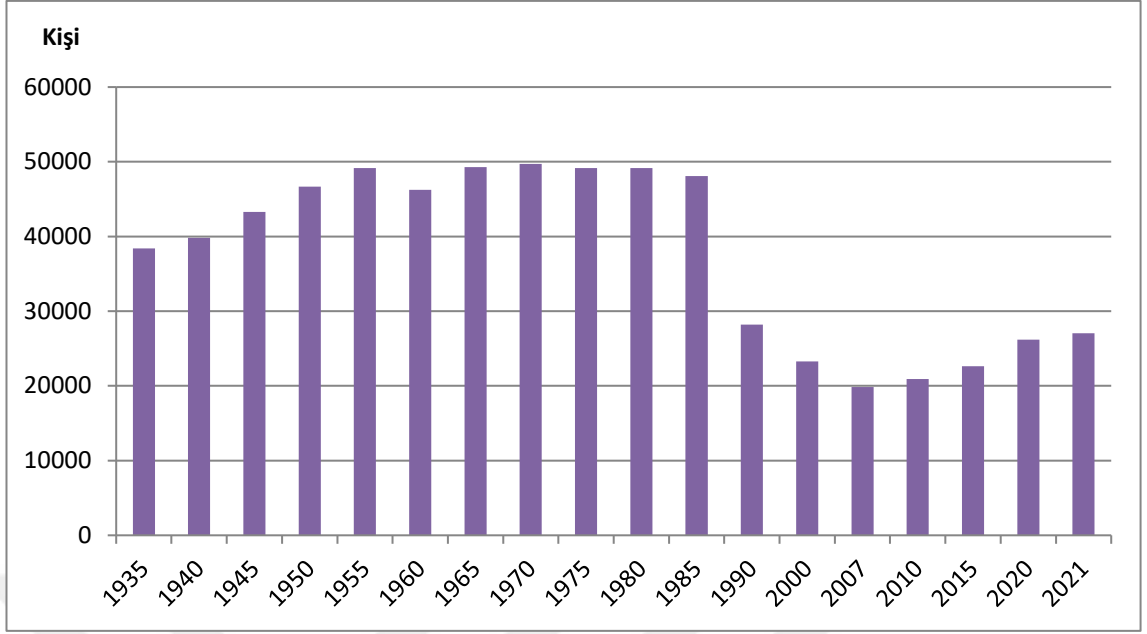
Sayım Yılı	Erkek	Kadın	Toplam	Nüfus Artışı	Yıllık Artış Hızı (%)
1935	17978	20422	38400	-	-
1940	-	-	39818	1418	7,3
1945	21217	22067	43284	3466	16,7
1950	-	-	46682	3398	15,1
1955	-	-	49144	2462	10,3
1960	-	-	46244	-2900	-12,2
1965	24029	25246	49275	3031	12,7
1970	23675	26029	49704	429	1,7
1975	23489	25665	49154	-550	-2,2
1980	23661	25518	49179	25	0,1
1985	22628	25438	48066	-1113	-4,6
1990	13379	14836	28215	-19851	-106,5
2000	11219	12076	23295	-4920	-19,2
2007	9585	10262	19847	-3448	-22,9
2008	9747	10440	20187	340	17,0
2009	10045	10546	20591	404	19,8
2010	10247	10691	20938	349	16,7
2011	10402	10836	21238	300	14,2
2012	10585	10932	21517	279	13,1
2013	10790	11134	21924	407	18,7
2014	11001	11326	22327	403	18,2
2015	11190	11433	22623	296	13,2
2016	11355	11713	23068	445	19,5
2017	11634	12027	23661	593	25,4
2018	12295	12651	24946	1285	52,9
2019	12574	12753	25327	381	15,2
2020	12991	13200	26191	1314	33,5
2021	13455	13572	27027	386	31,4

Kaynak: DİE ve TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

Bir sonraki sayım dönemi olan 1945 yılında ilçe nüfusu 3466 kişilik artışla toplamda 43284'e ulaşmıştır. Söz konusu dönemde yıllık nüfus artış hızı % 16.7 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.1). Bu dönemdeki yıllık artış hızı, bir önceki döneme (% 7.3) göre iki katından daha fazladır. Bu devredeki (1940-1945) artış, ülke genelinden oldukça yüksektir. Zira söz konusu dönem İkinci Dünya Savaşı yıllarına tekabül eder. Bu bakımdan seferberlik dönemine denk gelmesi nedeniyle ülke genelinde nüfus artış hızı

oldukça düşüktür. Buna karşılık Gerze nüfusunda görülen bu artış, savaş nedeni ile Rus işgali olmasından endişelenen özellikle Doğu ve Doğu Karadeniz illerindeki nüfusun yurtlarını terk ederek buraya (Gerze'ye) göç etmesine bağlanabilir. Doğu illerinden hareket eden nüfusun bir kısmı savaş sonlandıktan sonra ulaştıkları yerlerden dönmeyip, oralara yerleşmiştir (Birinci, 2013: 101). Gerze'de dikkat çeken yüksek artış oranı bu durumun sonucu olarak değerlendirilir. Aynı devrede ilçe merkezi (kasaba yerleşmesi) nüfusu ‰ 45.0 yıllık artış hızı ile 4272'ye, kırsal nüfus ise ‰ 13.8'lik artışla 39 012'ye yükselmiştir (Tablo 2.3; şekil 2.2, 2.3).

Gerze ilçe nüfusu, bir önceki döneme göre 1950 (‰ 15.1) ve 1955 (‰ 10.3) sayımlarında artmaya devam etmekle birlikte artış hızında azalma söz konusudur. Bu sayımlardan ilkinde (1950 yılı) ilçe nüfusu 46 682 kişi olup, bunun da 4320'si kasaba yerleşmesinde, 42 362'si köylerde yaşamaktaydı. Böylece 1945-1950 devresinde kasaba nüfusunda yıllık artış hızı ‰ 2.2, kırsal nüfusta ise ‰ 16.5 kadardı. Bir sonraki sayıma (1955) göre ilçe nüfusu ‰ 10.3 artış hızıyla 49 144'e yükselmiş olup, bunun 3925'i (‰ 8.0) ilçe merkezinde, 45 219'u (‰ 92.0) kırsal kesimde yaşamaktaydı. Bu dönem kasaba nüfusunda ‰ -19.2'lik yıllık artış hızında düşüş görülürken, kırsal nüfus ‰ 13.1 artış hızına sahipti (Tablo 2.2, 2.3). Bir sonraki sayım yılı olan 1960'a gelindiğinde ise artış hızında önemli bir düşme kaydedilmiştir. Toplam nüfusta görülen 2900 kişilik azalmaya istinaden 1960 dönemi nüfus artış hızı ‰ -12.2 olmuştur (Tablo 2.2). Bu derece bir düşüşün yaşanması, bu dönemde ilçe dışına göçlerin etkili olduğu gösterir. Aynı yıl ilçe merkezi nüfusu, 13 Şubat 1956 yılında kasabada (Gerze'de) 1000'den fazla ev ve dükkanın yanması yanı sıra 21 vatandaşın yanarak (Gerze yangını) hayatını kaybetmesine rağmen ‰ 35.2 yıllık artış hızıyla 4680 kişiye ulaşmıştır. Aynı dönemde ise kırsal nüfus 3655 kişi azalarak (‰ -16.9) 41 564'e gerilemiştir (Tablo 2.3). Buradan hareketle sayım dönemi içinde kırdan ilçe merkezine olan göçün arttığı, böylece kırsal nüfusta azalma olduğu anlaşılır. Ancak kırsal nüfusta görülen azalma ve kasaba nüfusundaki artış (755 kişi) göz önünde bulundurulduğunda, ilçe merkezine olan göçün boyutunun ilçe dışına taşarak devam ettiği anlaşılır.

Şekil 2.1. Gerze İlçe Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Seyri.

İlçe nüfusu 1965 yılında bir önceki sayım dönemine göre 3031 kişilik artışla 49 275'e ulaşmıştır. Böylece yıllık artış oranı % 12.7 olarak kaydedilmiştir (Tablo 2.2). Bir önceki dönemde %-12.2 olarak gerçekleşen nüfus azalışı 5 yıl sonunda yaklaşık bir o kadar (% 12.7) artmıştır. Bundan sonraki sayımlarda kayda değer bir nüfus düşüşü yaşanmayan ilçede, 1985 yılına kadar değerlerin birbirine yakın seyrettiği görülmektedir. Nitekim 1970 yılındaki yıllık artış hızı sadece % 1.7 gibi çok düşük bir yükselişi ifade ederken, 1975 yılında ise % -2.2 yıllık artış hızı ile düşmüştür. Buna karşılık 1980'de ise hemen hemen aynı kalmıştır. Başka bir anlatımla, yıllık artış hızı % 0.1 kadardır. Bu yıllarda gerek artış hızının gerekse nüfus azalışlarının küçük değerler göstermesi, göç olayının düşük miktarlarda gerçekleştiği gibi bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Şüphesiz bu yıllarda böyle bir durumun oluşmasında ülke içi karışıklıkların yaşanmasının rolü büyük olmuştur. Toplam nüfusta bütün sayım dönemleri ile ADNKS'nin mevcut olduğu yıllarda, yıllık artış hızının en düşük gerçekleştiği 1985-1990 devresi olmuştur. Nitekim 1985 yılında 48 066 olan ilçe nüfusu 19 851 kişi azalarak, 1990 yılında 28 215'e gerilemiştir. Başka bir anlatımla bu dönemdeki yıllık nüfus artışı % -106.5 olarak gerçekleşmiştir. Bu derece büyük düşüşün yaşanmasının en önemli sebebi Dikmen bucağının 31 köy yerleşmesi ile birlikte Gerze'den ayrılarak ilçe yönetimi vasfı kazanmasıyla ilgilidir. Böylece söz konusu dönemde Gerze nüfusu toplamında önemli bir azalma meydana gelmiştir. Aynı şekilde kırsal nüfusta 1985 sayımında 40 696 iken,

1990'da 21 096 kişi azalarak 19 606'ya düşmüştür. Bu yılda görülen düşüşten sonra ilçe nüfusu 2000'li yılların başında da artan göç olaylarına bağlı olarak düşüş yaşamaya devam etmiştir. Nitekim 1990 yılında 28 215 olan nüfus 4920 kişi azalarak 2000 yılında 23 295'e gerilemiştir. Bu devrede yıllık artış hızındaki düşüş % -19.2 olarak gerçekleşmiştir. Bu düşüş tamamen kırsal nüfustan kaynaklanmıştır. Nitekim bu yılda ilçe merkezi nüfusu, 1990 yılındaki sayıma (8609) göre 1404 kişi artarak ilk kez 10000 bin eşiğini aşarak, 10013'e yükselmiştir. Başka bir anlatımla kır ve şehir ayırımında bazı coğrafyacılara (Darkot, 1967: 3, Tümertekin, 1973: 23, Emiroğlu, 1975;127-128) tarafından sınır olarak kabul edilen 10000 eşiğini geçerek nüfus kriteri açısından *şehir vasfı* kazanmıştır. Bu devredeki (1990-2000) yıllık artış hızı % 15.1 olarak gerçekleşmiştir. Oysa aynı dönemde kırsal nüfusta, gerek ilçe merkezine ve gerekse de il içersine veya dışına yönelik göçlere bağlı olarak önemli düşüş yaşanmıştır. Başka bir anlatımla bu dönemde (1990-2000) kırsal nüfus % -38.9 yıllık artış hızıyla 6324 kişi azalarak 13282'ye gerilemiştir (Tablo 2.3).

İlçe nüfusunda yaşanan azalış ilk ADNKS verilerinin açıklandığı 2007 yılına kadar devam etmiştir. Nitekim bu 7 yıllık sürede yıllık artış hızı % -22.9 olarak gerçekleşmiştir. Kuşkusuz bu durumda bu yıllarda kırsal kesimden göç olaylarının önemli boyutlara ulaşmasının etkisi büyük olmuştur. Nitekim 2008 yılında kır nüfusu azalmaya devam ederken, şehir nüfusunda belirgin artış olmuştur. 2007 yılında 9985 olan şehir nüfusu % 61,5 artış ile 2008 yılında 10618 kişiye ulaşmıştır. Bu durumun oluşmasında 2007 yılına kadar Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı olan Gerze Meslek Yüksek Okulu'nun, Sinop Üniversitesi'ne bağlanmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Zira meslek yüksekokulunun Sinop Üniversitesi'ne bağlanması ile okuldaki bölüm sayıları artırılmıştır. Buna mukabil Gerze'de gerek öğrenci nüfusu gerekse akademisyenler ve onların ailelerinin gelişile nüfus artışı ivme kazanmıştır. Belirtildiği üzere kırsal nüfusta pek oynama olmazken, kent nüfusunda belirgin artışın olması bu savı destekler niteliktedir. Farklı sayım dönemlerinde dalgalanmalar şeklinde değişen artış oranı 2008 yılı sayım sonuçlarına göre yeniden yükselerek 340 kişilik artışla 20187'ye yükselmiştir. Başka bir anlatımla yıllık artış hızı % 17.0 olmuştur.

Toplam nüfus 2009 yılı itibariyle % 19.8'lik artışla 20591'e yükselmiştir. Başka bir anlatımla bir yılda 404 kişi artmıştır. Bu yılda ilçe merkezi nüfusundaki yıllık artış hızı % 55,7 olmuştur. Bu rakam kırsal nüfusa (%-21.5) oranla çok daha fazladır. Takip eden yıllarda (2021

yılına kadar) nüfus artış hızında dalgalanmalar olsa da daima pozitif değerler göstermiştir. Başka bir ifadeyle 2010 yılında yıllık nüfus artışı %16.7, 2011'te %14.2, 2012'de %13.1, 2013'te %18.7, 2014'te %18.2, 2015'te %13.2, 2016 yılında ise %19.5 artış hızıyla 23 068 kişiye ulaşmıştır. İlçe toplam nüfusu 2017 yılında bir önceki yıla göre 593 kişi artarak %25.4 yıllık artış hızıyla 23 661'e, 2018'te ise 1285 kişi artarak 24946'ya yükselmiştir. Bu yıldaki nüfus artışı hızı %52.9 olarak gerçekleşmiştir. Bundan sonraki yıllarda da artış gösteren ilçe toplam nüfusu 2019 yılında 25 327'ye, 2020 yılında 26191'e ve 2021 yılında da 27 027'ye ulaşmıştır. Bu yıllardaki sırasıyla yıllık nüfus artış hızı %15.2, %33,5 ve %31,4 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.2).

İlçe toplam nüfusunda son yıllarda görülen artışların tamamı şehir nüfusu artışından kaynaklanmıştır. Nitekim şehir nüfusunda, yıllık nüfus artış hızı 2010'da %41.5, 2011'te %46.1, 2012'de %38.4, 2014'te %61.0, 2015'te %35.1, 2016 yılında %11.3, 2019'da %49.4, 2020'de %58.2 ve 2021 yılında ise %47.0 olarak gerçekleşmiştir. Şehir nüfusunun bu şekilde artmasında, son dönemlerde ilçenin net göç hızının pozitif gerçekleşmiş olmasının da önemi büyüktür. Nitekim 2016-2019 devresinin tamamında alınan göç verilerinden fazladır. Başka bir ifadeyle bu dönemde net göç hızı %12.8 ile %53.4 arasında değişmiştir (Tablo 2.6). Bu göçün, büyük oranda Gerze şehrine yönelik ve çoğunlukla emekli nüfustan ibaret olduğu söylenebilir. Çünkü bu yıllarda şehir nüfusu artarken, kırsal nüfus sürekli azalmıştır. Örneğin; kırsal nüfusta yıllık nüfus artış hızı 2010'da % -13.9, 2011'te % -27.7, 2012'de % -22.6, 2014'te % -9.3, 2015'te % -38.2, 2016'da % -13.4, 2019'da % -47.1, 2020'de % -15.1 ve 2021 yılında ise % -1.4 olarak tespit edilmiştir. Son 36 yıllık dönemde (1985-2021) kırsal nüfus, sadece 2018 yılında %129.1'lik yıllık artış hızı ile yükseliş göstermiştir (Tablo 2.3). Bu süre içindeki bütün sayımlarda düşüş yaşanmıştır. Bu yılda görülen artışta o yılda gerçekleşen seçim dolayısıyla ilçe dışında yaşayanların bir kısmının kayıtlarını ilçeye almaları etkili olmuştur denilebilir.

Bütün sayım dönemleri dikkate alındığında ilçe merkezini oluşturan yerleşmenin (kasaba veya şehir) nüfusu, bir önceki sayıma göre 1940, 1955, 1980, 2007 ve 2009 hariç, yıllık artış hızı değişmekle birlikte sürekli artmıştır. Buna karşılık, kırsal nüfus 1935-1955 devresi ile 1980 sayımı hariç, bütün sayımlarda azalmıştır. Hatta bu azalış, 1985 sayımından sonraki bütün sayımlarda (2008 yılı hariç) süreklilik kazanmıştır. Şüphesiz bu durum, bu kesimden başta ilçe merkezi olmak üzere il içerisi ve dışına devam eden göçlerin bir sonucudur (Tablo 2.3).

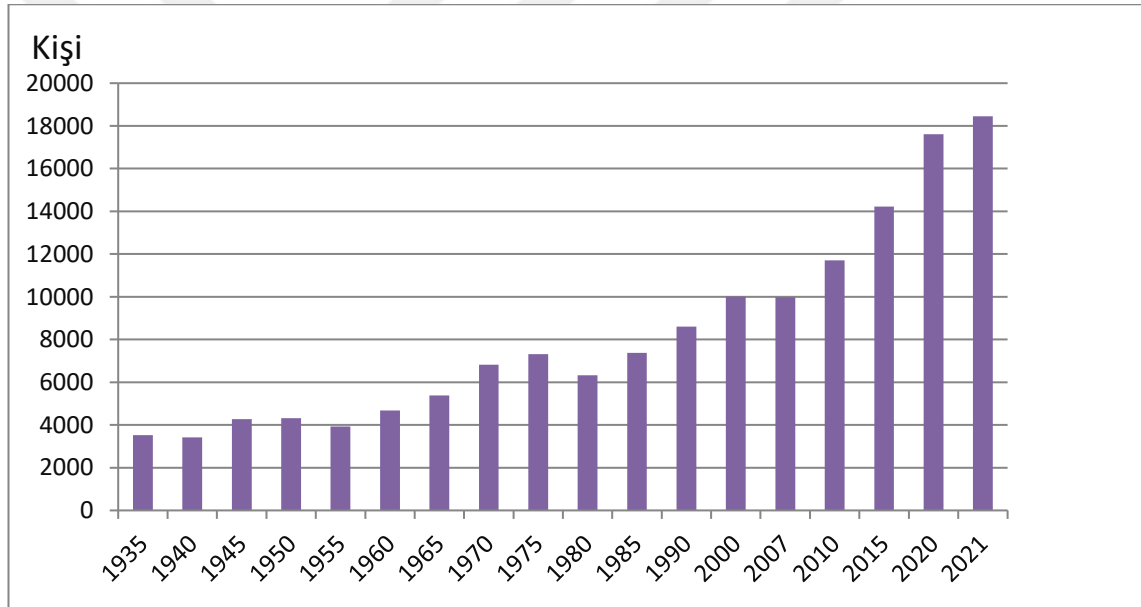
Diğer taraftan 1935- 1955 devresinde artış gösteren ilçe toplam nüfusu bu yıldan sonraki sayımda (1960), daha önce de belirtildiği gibi 2900 kişi azalmıştır. Ancak bundan sonraki iki sayımda (1965, 1970) artış göstermiştir. Takip eden sayımda (1975) 550 kişi azalmakla birlikte 1980 yılına kadarki 5 yıllık süreçte sadece 25 kişi artmıştır. Bundan sonra 2007 yılına kadar geçen 27 yıllık süreçte (1980-2007), kırsal kesim nüfusunun azalmasına bağlı olarak toplam nüfusta düşüş yaşanmıştır. Bu yılı (2007) takiben 2008 - 2021 döneminde ise toplam nüfusta artış devam etmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, yıllara göre yıllık artış hızı değişmiş olmakla birlikte şüphesiz bu artış, şehir nüfusunun yükselişinden kaynaklanmıştır. Bu devrede kırsal nüfus ise sürekli azalmıştır. Nitekim son sayım (2021) itibarıyla şehir nüfusu bir önceki yıla göre 848 kişi artarak 18453'e yükselirken, kırsal nüfus 12 kişi azalarak 8574'e gerilemiştir (Tablo 2.2, 2.3; Şekil 2.1; 2.2).

Tablo 2.3. Sayım Yıllarına Göre Gerze İlçesi Kasaba-Şehir Nüfusu ile Kırsal Nüfusunun Seyri.

Sayım Yılı	Kasaba - Şehir Nüfusu			Yıllık Artış Hızı %	Kırsal Nüfus			Yıllık Artış Hızı %
	E	K	T		E	K	T	
1935	1619	1906	3525	-	16359	18516	34875	-
1940	-	-	3412	-6,5	-	-	36406	8,6
1945	2268	2004	4272	45,0	18949	20063	39012	13,8
1950	-	-	4320	2,2	-	-	42362	16,5
1955	-	-	3925	-19,2	-	-	45219	13,1
1960	-	-	4680	35,2	-	-	41564	-16,9
1965	2714	2673	5387	28,1	21315	22573	43888	10,9
1970	3258	3565	6823	47,3	20417	22464	42881	-4,6
1975	3613	3700	7313	13,9	19876	21965	41841	-4,9
1980	3057	3270	6327	-29,0	20604	22248	42852	4,8
1985	3537	3833	7370	30,5	19091	21605	40696	-10,3
1990	4187	4422	8609	31,1	9192	10414	19606	-146,1
2000	4824	5189	10013	15,1	6395	6887	13282	-38,9
2007	4727	5258	9985	-0,4	4858	5004	9862	-42,5
2008	5040	5578	10618	61,5	4707	4862	9569	-30,2
2009	5399	5827	11226	55,7	4646	4719	9365	-21,5
2010	5670	6032	11702	41,5	4577	4659	9236	-13,9
2011	5911	6343	12254	46,1	4491	4493	8984	-27,7
2012	6195	6539	12734	38,4	4390	4393	8783	-22,6
2013	6248	6668	12916	14,2	4542	4137	8679	-11,9
2014	6648	7080	13728	61,0	4353	4246	8599	-9,3
2015	6929	7290	14219	35,1	4134	4143	8277	-38,2
2016	7202	7699	14901	46,8	4153	4014	8167	-13,4
2017	7538	8093	15631	47,8	4096	3934	8030	-16,9
2018	7572	8237	15809	11,3	4723	4414	9137	129,1
2019	8020	8590	16610	49,4	4558	4159	8717	-47,1
2020	8495	9110	17605	58,2	4496	4090	8586	-15,1
2021	8951	9502	18453	47,0	4504	4070	8574	-1,4

Kaynak: DİE ve TÜİK verilerinden hazırlanmıştır.

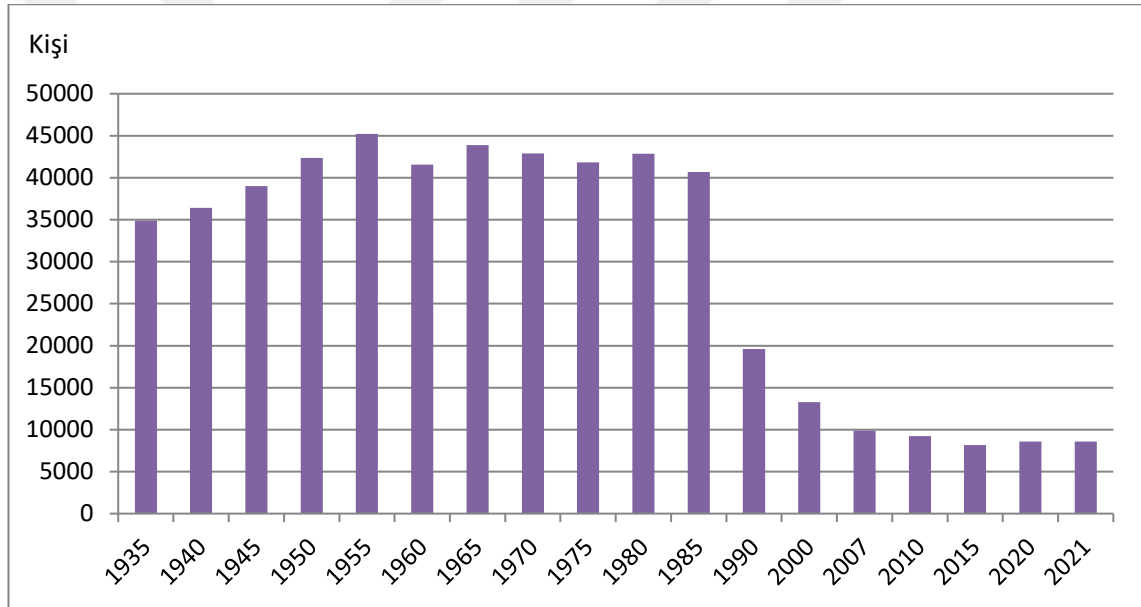
İlçe nüfusu ile ilgili bir diğer hususta, toplam nüfus içinde 2007 yılına kadar kırsal nüfusun oranının fazlalığıdır. Başka bir deyişle şehir nüfusunun oranı 2007 yılından itibaren % 50'yi aşmıştır. Nitekim bu yılda ilçede toplam nüfus 19 847 kişiden oluşurken 9985'i (%50.3) şehir nüfusunu oluşturmaktaydı. Kırsal yerleşim alanlarında ise 9 862 kişi (%49.7) ikamet etmekteydi. Şehir nüfus oranında öne çıkan bu değişim, takip eden yıllarda yükselmeye devam etmiştir. Şehir nüfusu artarken, kır nüfusunun azalması sürmüştür. Toplam nüfus (25 313) içinde 2019 yılı itibari ile şehir nüfusu 16 610 kişi ile ilçe nüfusunun % 65.6'sına sahipti. Kırsalda ise 8717 olan nüfus, toplam nüfusun % 34.4'ünü oluşturmuyordu. Son verilere (2021) göre ilçe nüfusunun 18 453'ü (% 68.3) şehirde, 8574'ü (% 31.7) ise kırsal kesimde yaşıyordu. Şehrin 2021 yılı nüfusu ise 18453 kadardı (Tablo 2.3).

Şekil 2.2. Gerze Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Seyri.

Son yıllarda yaşanan nüfus artışında 1960 yılından sonra büyükşehirler başta olmak üzere ilçe dışına göç eden o zamanın genç nüfusunun emekli olduktan sonra memleketlerine geri dönme hareketliliğinin etkisi de söz konusudur. Bu nüfusun çoğu kırsal kökenli olup dönüş yapmak suretiyle kendi köylerindeki arazilerine ev yapmaktadır. Zira 2017 yılında kırsal nüfus artış hızının %-16.9 iken 2018 yılında %129.1 olarak gerçekleşmiştir. Başka bir anlatımla 2017 yılında 8030 olan kırsal nüfus, 1107 kişi artarak 9137'ye ulaşmıştır. Bunda yukarıda da bahsedildiği gibi, seçim nedeniyle nüfus kayıtlarını ilçeye alanların yanı sıra imar barışının devreye girmesi ile

emeklilik sonrası geri dönenlerin sayısının da artmış olması etkili olmuştur. Nitekim bu yılda net göç hızı % 53.4 (Tablo 2.6) olarak gerçekleşmiştir. Başka bir anlatımla aldığı göç 2564 kişi iken verdiği göç ise 1266 kişidir. Böylece aldığı göç sayısı 1298 kişi daha fazladır. Göç hızı değişmiş olsa da benzer durum bundan sonraki yıllar için de söz konusudur (Tablo 2.6). Bu durum daha önce de ifade edildiği gibi, gerek yöre ve gerekse de yöre dışı bir kısım emekli insanın yaşamak için Gerze şehrini tercih ettiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra son bir-iki yıldaki şehir nüfusu artışında, Covid-19 pandemisi de önemli bir etkidir. Nitekim yöre insanı ile gerçekleştirilen mülakatlarda, bundan dolayı Gerze'ye dönüşlerin hızlandığı ifade edilmiştir. Geri dönenler ile yapılan görüşmelerde ise bunların önemli bir kısmının büyük şehirlerde (İstanbul, İzmir, Adapazarı, İzmit vs.) yaşayanlar olduğu görülmüştür.

Şekil 2.3. Gerze İlçesinde Kırsal Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Seyri.

2.1.3. Nüfus Hareketleri

2.1.3.1. Doğumlar ve Ölümler

Bir yerleşim biriminde nüfus yapısı, yurt içi ve yurt dışı göçlerin yanı sıra temelde doğum ve ölüm gibi değişkenlerden birinci derecede etkilenir. Belirtilen değişkenlerden doğum ve ölüm oranlarına göre nüfusun artış, azalış şekli bir yerleşmenin demografik yapısıyla ilgili doğal belirleyici konumundadır (Birinci, 2017: 81). Nüfusun sayısal çokluğu, mekâna yayılışı gibi temel özelliklerin demografik yapının incelenmesi, yöreyle

ilgili sosyal durumun anlaşılmasıyla ilgili fikir vermesi bakımından önemle üzerinde durulan bir konudur. Bu bağlamda doğum ve ölümler nüfusa dinamik özellik kazandıran en önemli faktörlerden biridir. Doğumlar ve ölümler arasındaki fark, nüfus artışına veya azalışına neden olduğu gibi aynı zamanda bir yerdeki doğal nüfus artışını, nüfusun yaş yapısını ve bağımlılık durumlarını da belirler (Tümertekin, 1984: 100).

Bu derece öneme haiz olan doğum ve ölüm durumu sağlanan veriler ışığında gözden geçirilmiştir. Bu anlamda ilçeye ait doğum ve ölüm sayıları TÜİK'in bu konudaki istatistiklerden yararlanılarak değerlendirilmiştir. Bu verilere göre, ilçe genelinde 2014 yılında 200 olan doğum sayısı, 2019 yılında 261 olarak belirlenmiştir (Tablo 2.4). Bu süre içerisinde genel olarak çıkış seyri gösteren doğum rakamları, 2017 yılında 243'e yükselmiş, ancak 2018 yılında tekrar (204 doğum) azalmıştır. Bir yıl sonra ise tekrar artarak 261'e çıkmıştır. Bu yıllardaki genel doğum oranları ‰ 8.2 ile ‰ 10.3 arasında değişmektedir (Tablo 2.4). Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere doğum sayılarında yıldan yıla oynamalar görülmektedir. Bu artış oranlar ülke ortalamasının (2021 yılı ‰ 12.3) oldukça altındadır.

Tablo 2.4. Gerze İlçesine Ait Doğum Sayıları (2014-2019).

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Doğum Sayısı	200	211	231	243	204	261
Genel Doğum Oranı (‰)	9.0	9.3	10.0	10.3	8.2	10.3

Kaynak: TÜİK (2020).

Doğal nüfus artışının ortaya konulmasında ölüm oranlarının da bilinmesi gerekir. Bu bağlamda ilçeye ait ölüm sayıları (2009-2019) gözden geçirildiğinde her ne kadar farklı rakamlar söz konusu olsa da, en fazla ölüm olayının gerçekleştiği 2017 yılı hariç, birbirine yakın sayılar ve dolayısıyla da oranlar söz konusudur. Aynı zamanda bu yılda, ‰ 13.0 ile ölüm oranı en yüksek seviyeye ulaşmıştır. En düşük ölüm oranı ise ‰ 10.5 ile 2009 ve 2015 yıllarında görülmüştür (Tablo 2.5). Bu konuda dikkat çeken bir diğer husus ise belirtilen yılların tamamında erkek ölümlerinin kadınlardan fazla oluşudur. Bu da, ilçede kadınların erkeklere oranla daha fazla yaşadıklarını göstergesidir.

Yukarıdaki veriler analiz edildiğinde, ilçede son yıllarda ölüm sayı ve oranlarının doğumlardan daha fazla olduğu anlaşılır. Normal durumun aksine gerçekleşen bu olayı, yaşlı nüfus oranının yüksekliği ile ilişkilendirmek mümkün olabilir. Nitekim ilçe toplam

nüfusu içerisindeki yaşlı nüfus oranı % 21.2 (Tablo 2.12) ile ülke nüfusunun (% 9.1) 2 katından (yaklaşık 2.3 katı) daha fazladır. Dolayısıyla bu durumun doğum ve ölüm sayılarına yansımaları da doğaldır. Yani yaşlı nüfusta ölüm oranlarının yüksek olması doğaldır. Ancak bu durum doğum oranlarının düşük olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Buna göre ilçede doğum ve ölümler arasındaki farktan kaynaklanan doğal nüfus artışının eksi olduğu ortaya çıkar. Ancak, diğer taraftan bu yıllarda ilçe nüfusunun sürekli arttığı da bir gerçektir. Bunun doğal nüfus artışından kaynaklanamayacağı ortadadır. Bu veriler ışığında (doğum ve ölüm sayıları) son yıllarda ilçe ve şehir nüfusunun artışında, aldığı göçün verdiğinden fazla olması etkili olmuştur. Başka bir ifadeyle bu durum, önceden de belirtildiği gibi, şehir nüfusunun artışından kaynaklanmıştır. Nitekim son yıllarda ilçenin net göç hızı pozitifdir. Örneğin mevcut (2016-2019) verilere göre net göç hızı 2016'da % 20.5, 2017'de % 28.6, 2018 yılında % 53.4 ve 2019'da ise % 12.8'dir. Yani bu yıllarda alınan göç fazlalığı sırasıyla 467, 667, 1298 ve 321 kişidir (Tablo 2.6).

Tablo 2.5. Gerze İlçesine Ait Ölüm Sayıları (2009-2019).

Yıllar		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ölüm Sayısı	Kadın	93	111	122	111	115	121	99	110	139	132	122
	Erkek	124	140	142	126	122	125	138	145	168	142	159
	Toplam	217	251	264	237	237	246	237	255	307	274	281
Genel Ölüm Oranı (%)		10.5	12.0	12.4	11.0	10.8	11.0	10.5	11.1	13.0	11.0	11.1

Kaynak: TÜİK (2020).

2.1.3.2. Göçler

Bir yerleşim biriminde nüfus topluluğunun azalıp çoğalmasında doğum ve ölüm sayıları yanı sıra göçler de oldukça önemlidir. Başka bir anlatımla, doğal yollardan artıp azalan nüfusun, bir idari bölgede sık ve seyrek oluşunu etkileyen faktörler arasında arazi kullanımı ile birlikte göçler de etkin bir parametredir. Bir yerleşimde yaşayanların, sürekli yaşam bölgelerinden bireysel veya topluluklar olarak uzaklaşmalarına, kalıcı yerleşme amacıyla başka bir yöreye intikal etmesi hareketine, göç etmek denir (Doğanay, 1997: 172). Bir yerleşim alanının göç vermesinde, göç verdiği yer veya yerlerde kendine kıyasla cazibeli özellikler bulunmalıdır. Bu özellikler; istihdam imkânlarının yeterli olması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin daha gelişmiş ve ulaşılabilir olması, sosyal-kültürel etkinlik alanları gibi cazibelerdir. Göçler, nüfus dağılımını etkilediği gibi göç alan ve veren

yerleşimler hakkında kabaca bilgi vermesi bakımından önemli bir veri kaynağıdır. Göçlerin, nedensellik ve etkilerine göre dikkatlice incelenmesi gerekir. Bunlar arasında geçim kaynaklarının yetersiz oluşu, yerleşimlerin gelişmişlik düzeyi ve başka bir yaşam tarzını benimseme gibi nedenler söz konusudur (Zaman ve Coşkun, 2008: 277).

Nüfus hareketliliğine geniş bir perspektiften bakıldığında, göç olgusu yüksek oranda dikkat çekmektedir. Buna istinaden nüfus stabil olmayan, oldukça hareketli bir yapıya sahiptir. Nüfusun hareketliliğinin göç boyutuyla ilgili birçok tanım yapılmıştır. TÜMERTEKİN ve ÖZGÜÇ'ün (1998: 307-308) ortaya koyduğu tanıma göre; *“idari bir sınırı geçerek, kalıcı veya uzun süreli olarak, ikamet yerinin değiştirilmesine göç denilmiştir”*. Araştırma alanında da görüldüğü üzere, göç sonucu ortaya çıkan ikamet durumu uzun sürmesine karşın bunun tersine göç şeklini alması da mümkündür. Artık gelir kazanma adına bir yerlere göç eden insanların, zamanla geri döndükleri ve ilçede ikamete başladıkları gözlemlenmiştir.

2.1.3.2.1. İç Göçler

Türkiye iç göç hareketliliğinin her dönem yüksek olduğu bir coğrafyadır. Göçler geçici veya kalıcı olarak iki farklı şekilde görülür. Her iki şekilde göçler kırdan kıra, kırdan şehire, şehirden şehire ve şehirden kıra şeklinde farklı istikametlerde gerçekleşebilir. Ancak TÜİK (DİE) kayıtlarında sadece iller arası göç ile ilgili veri mevcuttur (Doğanay, 1994: 166). Yine Türkiye’de ekstansif ziraat uygulamalarının geçim tipini oluşturduğu kırsal yerleşmelerden göç hareketleri önemli boyutlardadır. Zira bu alanlarda geçim sıkıntısı nüfusu büyük ölçüde itmektedir (Tümertekin, 1968: 87). Ülke genelinde olduğu gibi, Gerze ilçesinde de aynı etki söz konusudur. Geçim sıkıntısına bağlı olarak özellikle 1960’lı yıllarda başlayan kırdan-şehire göçler halen devam etmektedir. Bir yandan kırsal nüfus kaybederken diğer yandan emeklilik sonucu ilçeye dönüşler kendini göstermektedir. Özellikle 2018 yılı ve sonrasında dönüş etkisi net bir şekilde görülmektedir.

Bu bağlamda iç göç hareketi ile ilgili olarak ADNKS’nin 2016-2019 yıllarına ait verileri incelendiğinde, 2016 yılında ilçenin toplam aldığı göç 1607 kişi, buna karşılık ilçe dışına verdiği göç 1140 kişidir. Böylece net göç 467 kişi, net göç hızı ise % 20,5 olmuştur. TANDOĞAN’ın (1989: 4) ifadesiyle net göç yerleşim alanının aldığı göçün

verdiği göçten fazla olması ile oluşur. Yani bu durumda göç alma söz konusudur. İlçenin 2017 yılında gerek aldığı göç sayısı (1829) gerekse verdiği göç sayısı (1162) artmış ve net göç 667'ye yükselmiştir. Böylece 2017 yılı net göç hızı ‰ 28,6 olarak belirlenmiştir. Bir yıl sonrada (2018) her iki yönlü göçe katılan sayısında artış devam etmiştir. Ancak özellikle aldığı göç (2564 kişi) sayısında kaydedilen artış belirgindir. Bu artış üzerinde daha önce değinildiği gibi bu yıldaki seçimin yanı sıra imar barışından yararlanmak isteyen başka illerde yaşayan Gerzelilerin ilçeye dönmesi etkili olmuştur. Söz konusu gerekçeye bağlı olarak aynı yıl net göç 2017 yılına göre iki katından fazla artarak 1298'e yükselmiştir. Böylece net göç hızı ‰ 53,4 olmuştur. Son olarak 2019 yılında Gerze'nin aldığı göç 1825 kişi, verdiği göç 1504 kişi ve net göç 321 olmuştur. Dolayısıyla net göç hızı ‰ 12,8 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.6).

Tablo 2.6. Gerze İlçesinin Aldığı-Verdiği Göç Miktarı ile Net Göç ve Net Göç Hızı (2016-2019).

Yıllar	Toplam Nüfus	Aldığı Göç (kişi)	Verdiği Göç (kişi)	Net Göç	Net Göç Hızı (‰)
2016	23068	1607	1140	467	20,5
2017	23661	1829	1162	667	28,6
2018	24946	2564	1266	1298	53,4
2019	25327	1825	1504	321	12,8

Kaynak: ADNKS Verilerinden Derlenmiştir.

Gerze ilçesi iller arası göç hareketinde 2016-2019 yılları arasında en çok göç aldığı ilk on il ile bu illerden aldığı göç ve aldığı göçün iller bazındaki oransal dağılışı incelendiğinde en çok göçü İstanbul'dan almıştır. Özellikle 2018 yılında İstanbul'dan ilçeye gelen 898 kişi ile en yüksek değere ulaşılmıştır. Aynı yıl Gerze'nin göç aldığı tüm iller arasında İstanbul'dan Gerze'ye gelen nüfusun oranı % 64,3 ile en yüksek değere ulaşmıştır. İncelenen yıllar içinde 2019 yılı İstanbul'dan gelen kişi (848) sayısının en az olduğu yıl olarak görülür. Aynı yıl ilçenin göç aldığı iller arasında İstanbul ilinin payı % 46,5'lik oranı ile dört yıl içinde en düşük değeri göstermiştir. İstanbul'dan sonra ilçe en çok göçü il içerisinde (393 kişi) almıştır. Bunları Samsun (150 kişi), Ankara (40 kişi), Kocaeli (31 kişi), İzmir (30 kişi), Trabzon, Bursa ve Tekirdağ illeri takip etmiştir (Tablo 2.7; Harita 2.1). Böylece birçok gurbetçi emeklilikle birlikte doğdukları yer olan ilçeye, başta Gerze şehri olmak üzere dönüş yapmaktadırlar. İl içerisinde Gerze ilçesine göç

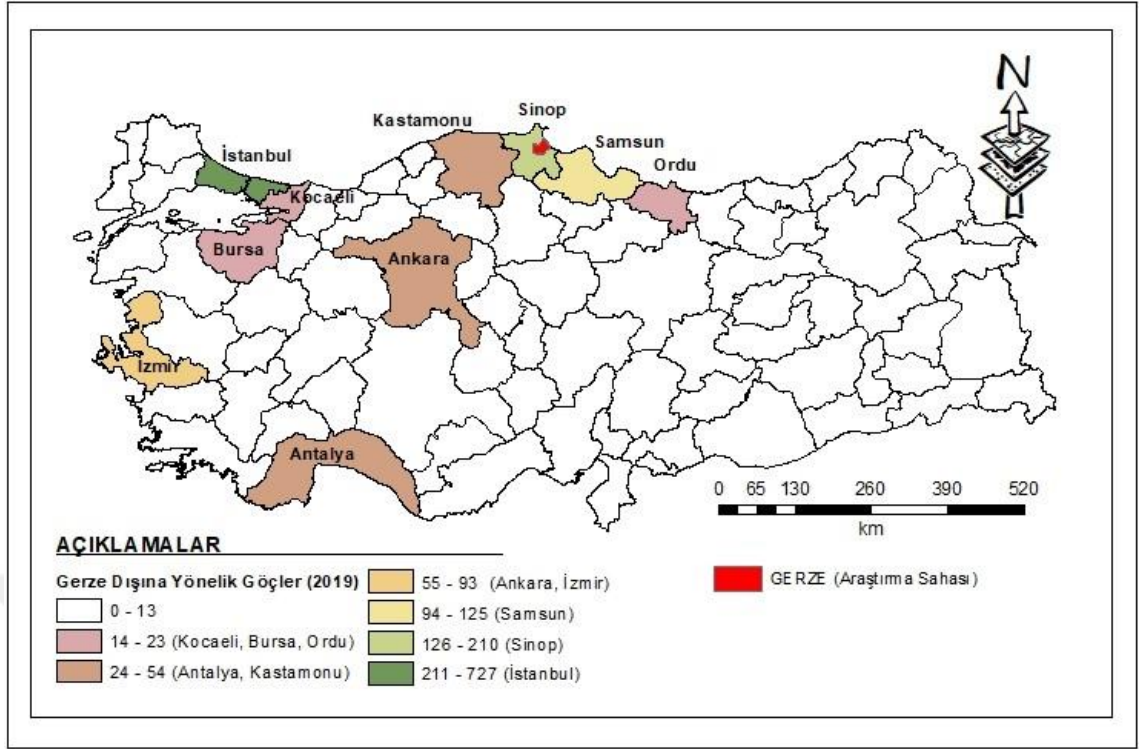
Harita 2.1. Gerze İlçesine Göç Eden Nüfusun Geldikleri İllere Göre Dağılışı (2016-2019).

Aynı zamanda Gerze ilçesinden yurtiçine göçler de yaşanmaktadır. Bu doğrultuda değerler incelendiğinde ilçenin en çok göç aldığı il İstanbul iken en çok göç verdiği il de İstanbul olarak görülür. İlçeden 2019 yılı itibari ile İstanbul'a göç eden 727 kişi kaydedilmiştir. Bu rakam Gerze'nin göç verdiği iller içinde % 48,3'lük pay oluşturur. Dolayısıyla 2019 yılında ilçe dışına göç edenlerin yaklaşık yarısı İstanbul'a gitmiştir. Aynı yıl itibariyle ilçeden, il içersine yönelik göçler ikinci (210 kişi) sırada gelmektedir. İl içersine yönelik göçlerde Sinop şehri öne çıkmaktadır. Ancak başta ilçe merkezleri olmak üzere diğer ilçelere de göç vermektedir. İlçeden başta Sinop şehri olmak üzere ilin geri kalanına yönelik göçlerde istihdam, yani ekonomik nedenler ön plandadır. Ayrıca Sinop şehrinde ev sahibi olup kendi evinde oturmak isteyenler ile buradaki eğitim, kültür, sağlık gibi hizmetlere daha yakın olma eğilimi de şehre (Sinop) gerçekleşen göçlerin önde gelen nedenlerindendir. İlçenin fazlaca göç verdiği diğer illeri sırasıyla Samsun (125 kişi), İzmir (93 kişi), Ankara (54 kişi), Kastamonu (29 kişi) vs. oluşturur (Tablo 2.8; Harita 2.2). Bu durum genel olarak ekonomik nedenlere dayanır.

Tablo 2.8. Gerze İlçesinin En Fazla Göç Verdiği İller (2016-2019).

İller	2016		2017		2018		2019	
	Göç	%	Göç	%	Göç	%	Göç	%
İstanbul	435	38,2	454	39,1	418	33,0	727	48,3
Sinop	127	11,1	165	14,2	295	23,3	210	14,0
Samsun	146	12,8	108	9,3	163	12,9	125	8,3
İzmir	17	1,5	21	1,8	28	2,2	93	6,2
Ankara	36	3,2	73	6,3	50	3,9	54	3,6
Kastamonu	19	1,7	25	2,2	12	0,9	29	1,9
Antalya	8	0,7	15	1,3	7	0,6	26	1,7
Ordu	15	1,3	16	1,4	27	2,1	23	1,5
Bursa	10	0,9	17	1,5	27	2,1	22	1,5
Kocaeli	22	1,9	20	1,7	19	1,5	14	0,9
Diğer	305	26,8	248	21,3	220	17,4	181	12,1
Toplam	1140	100,0	1162	100,0	1266	100,0	1504	100,0

Kaynak: ADNKS verilerinden derlenmiştir.

Harita 2.2. Gerze İlçesinden Göç Eden Nüfusun Göç Ettikleri İllere Göre Dağılışı (2016-2019).

2.1.3.2.2. Dış Göçler

Göç hareketi ülke sınırlarından taşarak, iki ülke arasında gerçekleştiği takdirde, “dış göç” ya da “uluslararası göç” şeklinde adlandırılır (Atasoy, 2010: 81). Araştırma alanından yurt dışına gerçekleşen göçlerin sebebi genel olarak ekonomik kaynaklıdır. Yörede yurt dışına olan göçler 1960’lı yıllarda göçe ilk katılanların Almanya’ya işçi olarak gidişi ile başlamıştır. Bunun sebebi Almanya’nın Türkiye’den işçi alımında bulunan ilk ülke olmasıdır (Doğanay ve Orhan, 2021: 193-195). Önceleri erkek nüfusun bireysel olarak gerçekleştirdiği göç, 1970’li yılların sonrasında göç edenlerin eş ve çocuklarının da katılımı ile kapsam bakımından genişlemiştir (Zaman, 2004: 111).

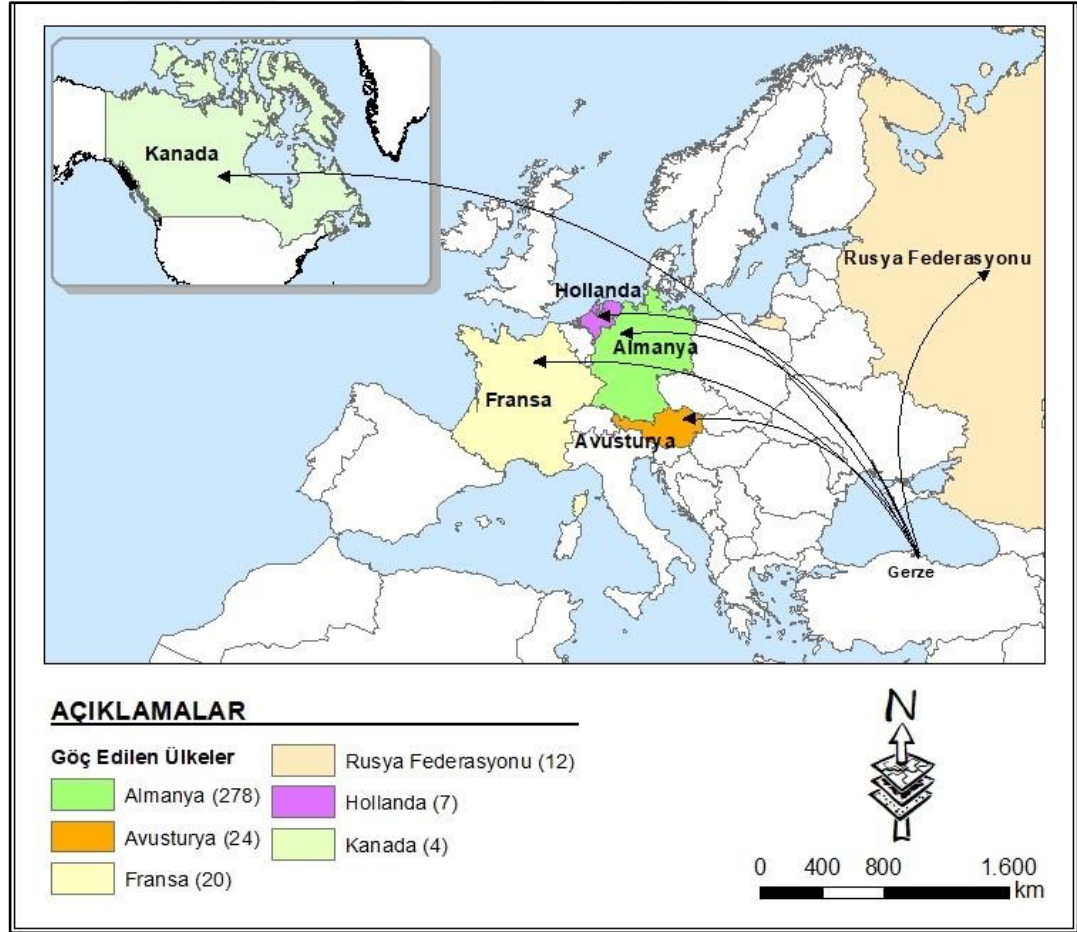
Bu doğrultuda yerinde yapılan görüşme ve anketlerden konuyla ilgili veriler oluşturulmuştur. Elde edilen veriler resmi olmamakla birlikte ilçeden yurtdışına göç ile ilgili fikir oluşmasına katkı sağlamaktadır. İlçeden yurt dışına göç eden nüfusunun önemli bir kısmı Almanya’ya gitmiştir. Nitekim Almanya’ya gidenlerin sayısı 278 kişi ve diğer ülkelere gidenler arasında payı % 80,6’dır. Almanya’yı ikinci sırada % 7’lik oranı ile Avusturya (24 kişi) takip eder. Fransa’ya göç edenlerin sayısı 20 kişi (%5,8) olarak belirlenmiştir. Aileleriyle birlikte yurtdışına göç ettiği tespit edilenler arasında son sırada

yer alan ülke Hollanda'dır (7 kişi). Bu ülkeler içinde Hollanda'nın payı % 2'dir. Rusya ve Kanada ise bireysel göç almaktadır. Aileler bu ülkeye göçe katılmamıştır. Her iki ülkeye göç edenlerin sayısı 16 kişiden (% 4.6) oluşmaktadır (Tablo 2.9; Harita 2.3). Bu kişiler daha ziyade geçici işçi statüsünde bulunmaktadır.

Tablo 2.9. Gerze İlçesinden Göç Edilen Ülkeler, Bu Ülkelere Göç Eden Aile Sayısı, Kişi Sayısı ve Oranları (2010-2020).

Göç Verdiği Ülke	Göç Eden Hane Sayısı	%	Göç Eden Kişi	%
Almanya	56	82,4	278	80,6
Avusturya	6	8,8	24	7,0
Fransa	4	5,9	20	5,8
Hollanda	2	2,9	7	2,0
Rusya	-	-	12	3,5
Kanada	-	-	4	1,1
Toplam	68	100,0	345	100,0

Kaynak: Anket ve Mülakat sonuçları (2019).

Harita 2.3. Gerze İlçesinden Dış Ülkelere Göç Eden Nüfusun Ülkelere Göre Dağılışı (2010-2020).

Batı Avrupa ülkelerine ilk giden aileler içinde birinci kuşakta olanların bir kısmı emekli olduktan sonra ilçeye geri dönmüştür. Ancak büyük çoğunluğu kesin dönüş yapmaktan ziyade genellikle yaz aylarını Gerze’de, yılın büyük bölümünü ise yurtdışındaki ikametlerinde geçirmektedir.

2.1.4. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

2.1.4.1. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş yapısı

Nüfusun değerlendirilebilecek bir başka özelliği de, kadın erkek oranlarını belirleyen cinsiyet durumudur. Genel olarak 100 ya da 1000 kadına düşen erkek sayısı olarak tanımlanan cinsiyet oranı, ülkeden ülkeye olduğu kadar, bir bölge içinde de yer yer değişiklikler göstermektedir (Tümertekin, 1984: 155). Bu nedenle de, bir nüfus kitlesinde, nüfusun yaşlara ve cinsiyete göre dağılımı bazı sosyal ve ekonomik amaçlı sorunların belirlenmesi zorunluluğu nedeniyle de büyük önem taşır (Doğanay, 1991:28).

Gerçekten de, bir ülke ya da bölge nüfusunda, toplam olarak veya yaş gruplarına göre kadın-erkek nüfuslarındaki dağılışı, yalnız demografik yönden değil, sosyal ve ekonomik bakımdan da büyük önem taşır. Örneğin; evlenecek yaşlardaki kadın ve erkek nüfuslarında ortaya çıkacak bir oransızlık, evlenmeler hususunda güçlüklerin belirmesine ve bunun sonucunda bazı sosyal sorunlara yol açabilir. Öte yandan nüfusun cinsiyet dağılımı, ölümler bakımından da önem arz eder. Bilindiği gibi, erkeklerde hemen her yaşta ölüm oranı aynı yaşlardaki kadınlara nazaran daha yüksektir. Ayrıca, bunlara ilave olarak, bir toplumdaki kadın-erkek nüfustaki oransızlığın bir diğer önemli sonucunu da doğum yapabilecek yaşlardaki kadın noksanlığından kaynaklanan doğum oranlarının düşük olması oluşturmaktadır (Tandoğan, 1998: 110,111).

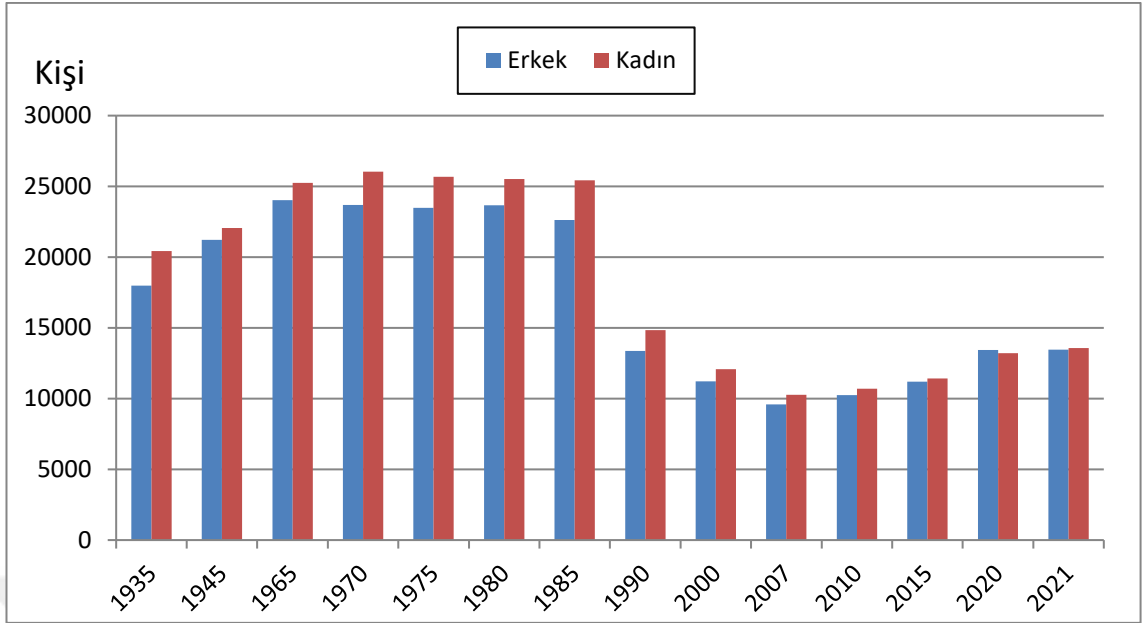
Bu açıklamaların ışığında, Gerze ilçesine ait nüfus verileri incelendiğinde, 1935-2021 devresine kadar olan süreçte, genel olarak tüm yıllarda kadın nüfus erkek nüfustan daha fazla olmuştur. Toplam nüfus içerisinde en fazla kadın oranı % 53.2 ile 1935 yılında görülmüştür. Bu durum uzun zaman devam eden savaş yıllarının ardından erkek nüfusun önemli ölçüde bu savaşlarda kaybedilmesinin sonucudur. Bundan sonraki bütün sayımlar dikkate alındığında bu oranın % 50.2 (2021) ile % 52.9 (1985) arasında kadın nüfusun lehine olduğu anlaşılır (Tablo 2.10; Şekil 2.4). Bu durum doğum, ölüm, savaş ve göç gibi

bazı toplumsal olayların etkisi altında gerçekleşmiştir. Bu toplumsal olaylar bölge veya ülkelerin cinsiyet bileşiminde ve üst yaş dilimlerinde kadın nüfus fazlalığı şeklinde kendini göstermektedir (Doğanay, 1997: 165). Belirtilen dönem içerisinde cinsiyet oranının en düşük olduğu yıl 2021'dir. Ancak 2012 yılından sonra aradaki farkın azaldığı ve son yılda hemen hemen ortadan kalktığı görülür. Bu durum son yıllarda toplam nüfustaki cinsiyet dengesizliğinin ortadan kalktığı anlamına gelir. Söz konusu devrede en düşük cinsellik oranı ise % 88.0 ile 1935 yılına aittir. En yüksek oran ise % 99.1 ile 2021 yılına aittir. Diğer bütün sayım dönemlerinde cinsellik oranı bu iki uç değer arasında, zaman zaman artarak veya azalarak seyretmiştir (Tablo 2.10, Şekil 2.4).

Tablo 2.10. Gerze İlçesinde Sayım Devrelerine Göre Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları (1935-2021).

Sayım Yılı	Erkek Nüfus	%'si	Kadın Nüfus	%'si	Toplam Nüfus	Kadın-Erkek Farkı	Cinsellik Oranı (%)
1935	17978	46.8	20422	53.2	38400	2444	88.0
1940	-	-	-	-	39818	-	-
1945	21217	49.0	22067	51.0	43284	850	96.1
1950	-	-	-	-	46682	-	-
1955	-	-	-	-	49144	-	-
1960	-	-	-	-	46244	-	-
1965	24029	48.8	25246	51.2	49275	1217	95.2
1970	23675	48.0	26029	52.0	49704	2000	91.0
1975	23489	47.8	25665	52.2	49154	2176	91.5
1980	23661	48.1	25518	51.9	49179	1857	92.7
1985	22628	47.1	25438	52.9	48066	2810	89.0
1990	13379	47.4	14836	52.6	28215	1457	90.2
2000	11219	48.2	12076	51.8	23295	857	92.9
2007	9585	48.3	10262	51.7	19847	677	93.4
2008	9747	48.3	10440	51.7	20187	693	93.4
2009	10045	48.8	10546	51.2	20591	501	95.2
2010	10247	48.9	10691	51.1	20938	444	95.8
2011	10402	49.0	10836	51.0	21238	434	96.0
2012	10585	49.2	10932	50.8	21517	347	96.8
2013	10790	49.2	11134	50.8	21924	344	96.9
2014	11001	49.3	11326	50.7	22327	325	97.1
2015	11190	49.5	11433	50.5	22623	243	97.9
2016	11355	49.2	11713	50.8	23068	358	96.9
2017	11634	49.2	12027	50.8	23661	393	96.7
2018	12295	49.3	12651	50.7	24946	356	97.2
2019	12574	49.6	12753	50.4	25327	179	98.6
2020	12991	49.6	13200	50.4	26191	209	98,4
2021	13455	49.8	13572	50.2	27027	117	99,1

Kaynak: DİE ve TÜİK İstatistiklerinden hazırlanmıştır.

Şekil 2.4. Gerze İlçesinin Nüfusunun Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).

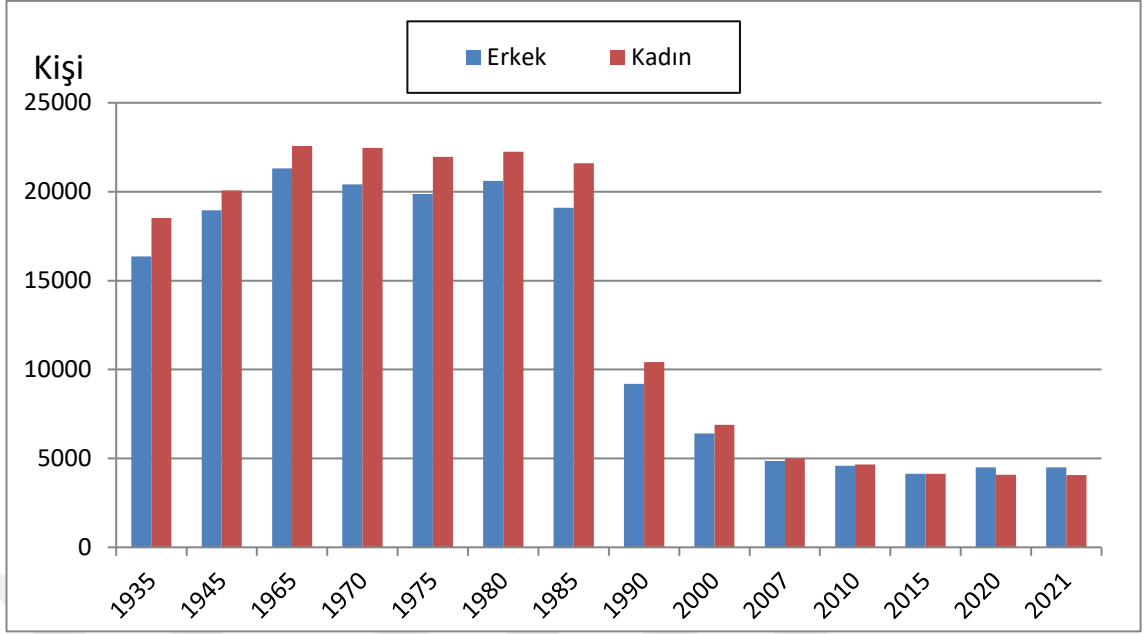
Gerze ilçesi nüfusunun cinsiyet durumu, kırsal ve kasaba-şehir nüfusu itibarıyla incelendiğinde, birbirlerinden farklı özellikler gösterdikleri anlaşılmaktadır. Gerçekten de, kırsal nüfusta 1935-2010 devresinde kadın nüfus fazlalığı söz konusu iken kasaba-şehirden ise 1945 ve 1965 hariç kadın nüfusun fazlalığı dikkat çekmektedir (Tablo 2.11, 12; Şekil 2.5-2.6). Belirtilen dönemde (1935-2010) kırsal nüfusun cinsiyet bileşiminde kadın nüfusun fazlalığının ortaya çıkması, yörenin ekonomik ve sosyal şartlarıyla ilişkilidir. Öyle ki, engebeli topoğrafik yapı ve orman alanlarının geniş yer kaplaması sonucu yeterince tarım arazisinin bulunmadığı ilçede, var olan tarım arazilerinin de miras yoluyla gittikçe küçülmesine bağlı olarak geçimin zorlaşması, bağ-bahçe işlerinde de çoğunlukla kadın nüfusun çalışması gibi nedenlere bağlı olarak işsiz kalan erkek nüfusun, 1960 yılından sonra artarak çalışmak amacıyla iş sahalarının olduğu şehirlere ya da ülke dışına gitmesine yol açmıştır (Zaman, 2004:120). Böylece 75 yıl kadar devam eden bu durum, aslında ülkemizin bazı bölgelerinin de cinsiyet durumunu yansıtmakta olup, genel bir kaide olarak, göç veren yerlerde kadın nüfus fazlalığı, göç alanlarda ise erkek nüfus fazlalığı şeklinde göze çarpmaktadır. Ancak, hemen belirtmek gerekirse, kadın veya erkek nüfus fazlalığı her zaman göçlerle açıklanamaz. Bazen sorun doğumlar ile ilgili olup, erkek veya kız çocuk doğumlarının yüksek veya düşük oluşu, cinsiyet yapısında veya kadın nüfusun fazla veya az olmasına neden olabilmektedir (Doğanay, 1997: 165). Bahsedilen durum 2010 yılından sonra değişmiştir. Nitekim 2011 ve 2012 yıllarında

hemen hemen kadın-erkek oranları denk iken 2013'ten sonra (2015 hariç) erkeklerin lehine değişmiştir. Başka bir ifadeyle bu yıldan sonra erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Son yıllarda ise bu fark daha belirgin hale gelmiştir. Örneğin 2015 yılında erkek cinsiyet oranı kadınlar ile aynı (% 50.0) iken son sayımda (2021) % 52.5 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.11; Şekil 2.5). Böylece son yılda kırsal kesimde erkekler 434 kişi kadınlardan fazladır. Söz konusu durum, doğal olarak aynen cinsellik oranlarına da yansımıştır. Nitekim 1935- 2010 devresinde cinsellik oranları kadınların lehine iken bu yıldan sonra (2015 hariç) erkeklerden tarafa değişmiştir. Bütün sayım dönemlerinde cinsellik oranının en düşük olduğu yıl, % 88.4 ile 1935 olmuştur. En yüksek değerler ise 2013 (% 109.8), 2019 (% 109.6), 2020 (% 109.9) ve 2021 (% 110.7) yıllarında görülmüştür. Bu cinsellik oranları, bu yıllarda erkek nüfusun belirgin olarak arttığını göstermektedir (Tablo 2.10).

Tablo 2.11. Gerze İlçesinin Sayım Yıllarına Göre Kırsal Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları (1935-2021).

Sayım Yılı	Erkek Nüfus	%'si	Kadın Nüfus	%'si	Toplam Nüfus	Kadın-Erkek Farkı	Cinsellik Oranı (%)
1935	16359	46.9	18516	53.1	34875	2157	88.4
1940	-	-	-	-	36406	-	-
1945	18949	48.6	20063	51.4	39012	1114	94.4
1950	-	-	-	-	42362	-	-
1955	-	-	-	-	45219	-	-
1960	-	-	-	-	41564	-	-
1965	21315	48.6	22573	51.4	43888	1258	94.4
1970	20417	47.6	22464	52.4	42881	2047	90.9
1975	19876	47.5	21965	52.5	41841	2089	90.5
1980	20604	48.1	22248	51.9	42852	1644	92.6
1985	19091	46.9	21605	53.1	40696	2514	88.4
1990	9192	46.9	10414	53.1	19606	1222	88.3
2000	6395	48.1	6887	51.9	13282	492	92.9
2007	4858	49.3	5004	50.7	9862	146	97.1
2008	4707	49.2	4862	50.8	9569	155	96.8
2009	4646	49.6	4719	50.4	9365	73	98.5
2010	4577	49.6	4659	50.4	9236	82	98.2
2011	4491	50.0	4493	50.0	8984	2	100.0
2012	4390	50.0	4393	50.0	8783	3	99.9
2013	4542	52.3	4137	47.7	8679	-405	109.8
2014	4353	50.6	4246	49.4	8599	-107	102.5
2015	4134	50.0	4143	50.0	8277	0	99.8
2016	4153	50.9	4014	49.1	8167	-139	103.5
2017	4096	51.0	3934	49.0	8030	-162	104.1
2018	4723	51.7	4414	48.3	9137	-309	107.0
2019	4556	52.3	4157	47.7	8717	-399	109.6
2020	4496	52.4	4090	47.6	8586	-406	109.9
2021	4504	52.5	4070	47.5	8574	-434	110.7

Kaynak: DİE ve TÜİK İstatistiklerinden hazırlanmıştır.

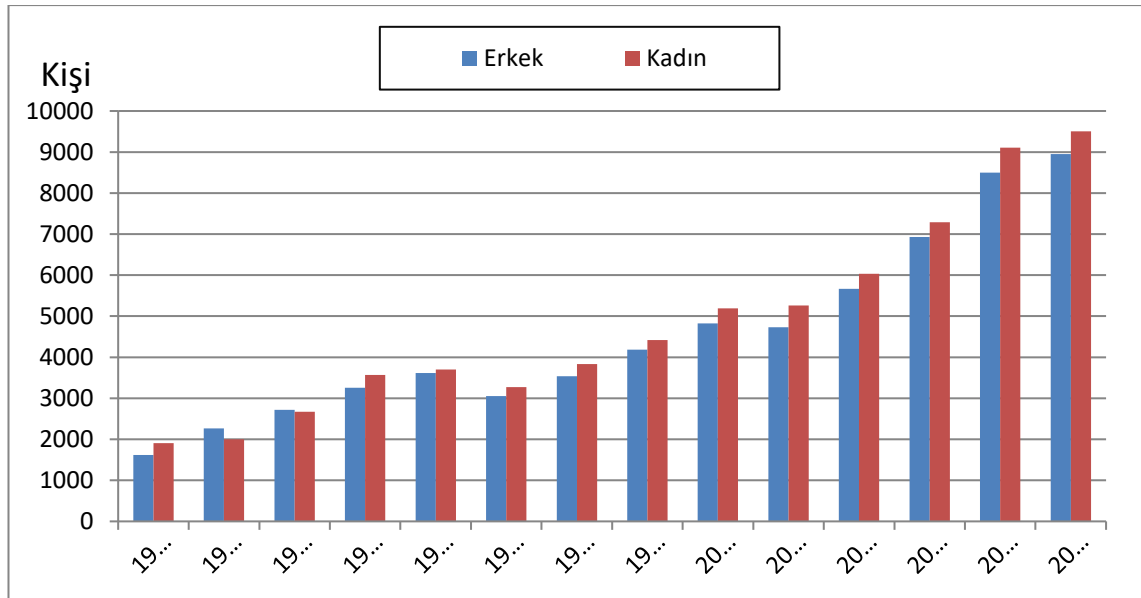
Şekil 2.5. Gerze İlçesinin Kırsal Nüfusunda Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).

Kasaba ve şehir nüfusunda 1945 ve 1965 hariç kadın nüfusun fazlalığı dikkat çekmektedir (Tablo 12; Şekil 2.6). Bu yıllarda aynı zamanda cinsellik oranı (erkeklerden yana) en yüksektir. Nitekim 1945'te 100 kadına düşen erkek sayısı % 113.2 ile en yüksek değeri göstermektedir. Bu yıldaki cinsiyet oranları hesaplandığında, % 53.1'ini erkek, % 46.9'unu da kadın nüfusun oluşturduğu tespit edilmiştir. İkinci en yüksek oran %101.5 ile 1965 yılına aittir. En düşük cinsellik oranı ise, 1935 yılındaki sayım sonuçlarına göre, 100 kadına 84.9 erkek olarak gerçekleşmiştir. Bu yılların dışındaki tüm sayımlarda cinsellik oranı % 89.9 ile % 97.6 arasında değişmiştir (Tablo 2.12). Böylece şehirde (Gerzee) görülen kadın nüfus fazlalığı, aynı zamanda ilçenin toplam nüfusundaki cinsiyet oranlarını da etkilemiştir. Nitekim bütün sayım dönemlerinde toplam nüfusta kadın nüfus fazlalığı söz konusudur (Tablo 2.10).

Tablo 2.12. Gerze İlçesinin Sayım Yıllarına Göre Kasaba - Şehir (Gerze) Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları (1935-2021).

Sayım Yılı	Erkek Nüfus	%'si	Kadın Nüfus	%'si	Toplam Nüfus	Kadın-Erkek Farkı	Cinsellik Oranı (%)
1935	1619	45.9	1906	54.1	3525	287	84.9
1940	-	-	-	-	3412	-	-
1945	2268	53.1	2004	46.9	4272	-264	113.2
1950	-	-	-	-	4320	-	-
1955	-	-	-	-	3925	-	-
1960	-	-	-	-	4680	-	-
1965	2714	50.4	2673	49.6	5387	-41	101.5
1970	3258	47.8	3565	52.2	6823	307	91.4
1975	3613	49.4	3700	50.6	7313	87	97.6
1980	3057	48.3	3270	51.7	6327	213	93.5
1985	3537	48.0	3833	52.0	7370	296	92.3
1990	4187	48.6	4422	51.4	8609	235	94.7
2000	4824	48.2	5189	51.8	10013	365	93.0
2007	4727	47.3	5258	52.7	9985	531	89.9
2008	5040	47.5	5578	52.5	10618	538	90.4
2009	5399	48.1	5827	51.9	11226	428	92.7
2010	5670	48.5	6032	51.5	11702	362	94.0
2011	5911	48.2	6343	51.8	12254	432	93.2
2012	6195	48.6	6539	51.4	12734	344	94.7
2013	6248	48.4	6668	51.6	12916	420	93.7
2014	6648	48.4	7080	51.6	13728	432	93.9
2015	6929	48.7	7290	51.3	14219	361	95.0
2016	7202	48.3	7699	51.7	14901	497	93.5
2017	7538	48.2	8093	51.8	15631	555	93.1
2018	7572	47.9	8237	52.1	15809	665	91.9
2019	8020	48.3	8588	51.7	16610	568	93.4
2020	8495	48.3	9110	51.7	17605	615	93,2
2021	8951	48.5	9502	51.5	18453	551	94,2

Kaynak: DİE ve TÜİK İstatistiklerinden hazırlanmıştır.

Şekil 2.6. Gerze'de Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).

Bir ülke ya da yerleşme alanındaki toplam nüfus miktarı ve cinsiyet bileşimi yanında nüfusun yaş yapısı, gerek toplumları etkileyen tarihi olaylar hakkında ipucu vermesi ve gerekse işgücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, göçler, doğum ve ölümler gibi sosyo-ekonomik olayları yansıtmaları nedeniyle incelenmesi gereken önemli nüfus değişkenlerinden biridir (Tümertekin, 1984: 177). Böylece yaş yapısının; askeri, siyasi ve iktisadî bakımdan ne derece büyük bir önemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de, bir ülkede doğumlar, ölümler, iktisaden faal olabilecek nüfus, silahlı kuvvetlerin insan gücü kaynakları, yaş bünyesi ile yakından ilgilidir (Tandoğan, 1998: 115). Ayrıca, sosyal ve ekonomik amaçlı plânlamalarda, stratejilerin isabetli seçilmesi bakımından nüfus miktarı kadar, nüfusun yaş yapısının bilinmesi ve analiz edilmesinin de önemi büyüktür. Bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşimi anlatan bu terimi, analiz edip bazı sonuçlar ortaya koyabilmek için, belli sayım devrelerindeki nüfusu, belli yaş dilimi aralıklarının esas alarak gruplandırmak gerekir (Doğanay, 1997: 165). Bu şekliyle de ilçe nüfusunun yaş bileşimi, toplam nüfusa göre düzenlenmiştir (Tablo 2.13, Şekil 2.7).

Gerze ilçesi nüfusu ile ilgili hazırlanan dar aralıklı (0-4, 5-9, ... 80-85, 85+) gruplandırmaya göre çizilen nüfus piramidinde dikkat çeken önemli özelliklerinden biri, alt yaş gruplarının gerileyen bir yapıda olmasıdır. Nitekim Piramidin taban kısmında (0-4) üst yaş dilimlerine (5-9, 10-14) oranla bir değişim söz konusudur. Gerçekten de, çocuk nüfusun (0-14) taban kısmını oluşturan 0-4 yaş grubunun, 5-9 yaş grubuna, oranla daha az olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla, 0-14 yaş grubu içerisindeki 0-4 yaş grubu nüfusu, toplam nüfusa göre hesaplandığında % 5.0 ile çocuk nüfus içerisinde en az değere sahipken, bu oran 5-9 yaş diliminde % 5.1, 10-14 grubunda ise % 5.7'dir. Görüldüğü gibi, çocuk nüfusu oluşturan gruplar içerisinde en fazla nüfus 1351 kişi ile 10-14 yaş grubuna aittir. Şüphesiz bu durum, son yıllarda doğum oranlarının düşmesinin bir sonucu olarak görülmelidir. Ayrıca, buna eğitim seviyesinin yükselmesi ile göçlerle ilgili nüfus kayıplarını da ilave etmek gerekir. Çünkü, ekonomik amaçlı göç hareketine çoğunlukla çalışma çağındaki genç nüfus katılmaktadır. Bu da, doğum oranları üzerinde önemli etkiye sahip olmakta ve çocuk nüfusun alt yaş diliminde azalması sonucunu doğurmaktadır. Yaş dilimlerine göre çocuk nüfusta görülen kız ve erkek oranlarındaki farklılık ise doğumlarla ilgilidir (Zaman, 2004: 124).

Tablo 2.13. Gerze İlçe Nüfusunun Cinsiyet ve Yaş Bileşimi (2019).

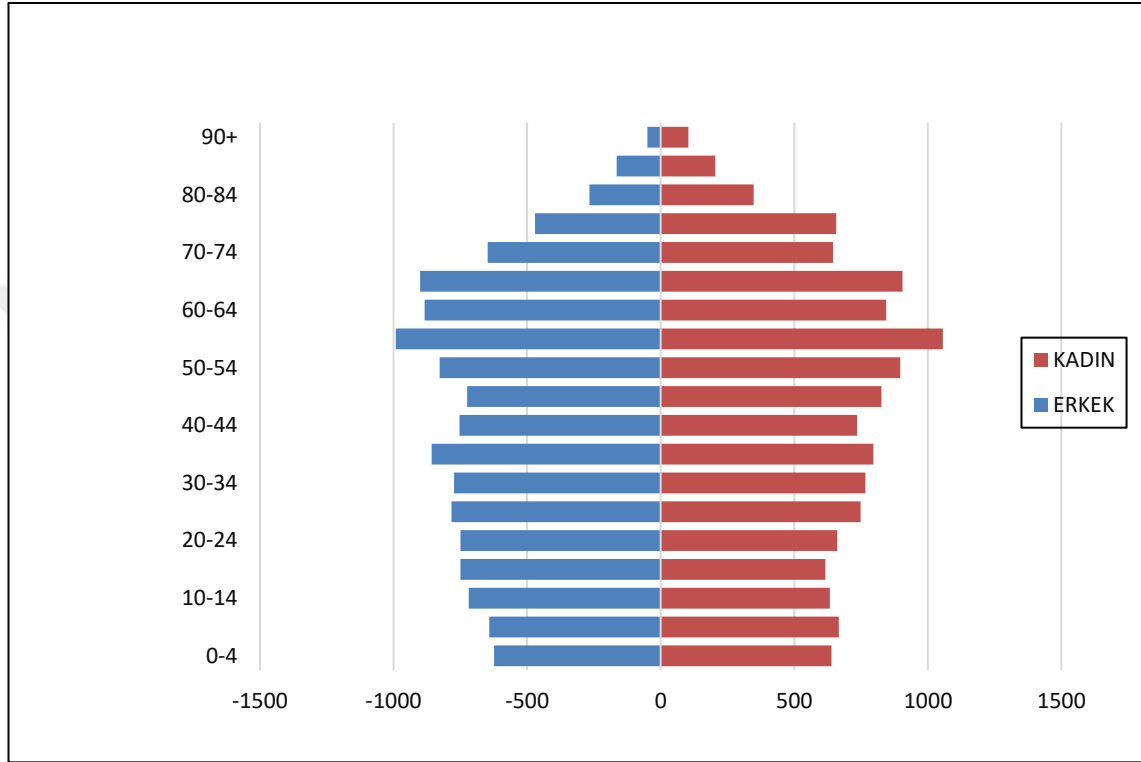
Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam
0-4	624	5,0	639	5,0	1263
5-9	642	5,1	667	5,2	1309
10-14	718	5,7	633	5,0	1351
15-19	750	6,0	617	4,8	1367
20-24	749	6,0	661	5,2	1410
25-29	783	6,2	749	5,9	1532
30-34	773	6,1	767	6,0	1540
35-39	857	6,8	797	6,2	1654
40-44	753	6,0	735	5,8	1488
45-49	724	5,8	826	6,5	1550
50-54	827	6,6	897	7,0	1724
55-59	991	7,9	1056	8,3	2047
60-64	884	7,0	844	6,6	1728
65-69	900	7,2	906	7,1	1806
70-74	647	5,1	645	5,1	1292
75-79	470	3,7	658	5,2	1128
80-84	267	2,1	348	2,7	615
85-89	165	1,3	204	1,6	369
90+	50	0,4	104	0,8	154
Toplam	12574	100,0	12753	100,0	25327

Kaynak: TÜİK 2019 ADNKS Sonuçlarından Hazırlanmıştır.

Bu yaş diliminden itibaren 35-39 yaş grubuna kadar bazı yaş gruplarında küçük çaplı dalgalanmalar olsa da bir genişleme göze çarpmaktadır. Bu durum bazı yaş gruplarında erkek ve kadın nüfusa göre değişmektedir. Nitekim 45-49 yaş diliminden sonra çoğunlukla erkek nüfusun aleyhine devam eden bu olay, iş imkânı bulunan büyük şehirlere veya yurt dışına yaşanan göçlerle ilgilidir. Daha üst yaş dilimlerine doğru artarak devam eden bu durum, çalışma amaçlı göçlere daha çok erkek nüfusun katıldığını göstermektedir. Yetişkin nüfus içerisinde üst yaş dilimlerinde görülen bu özellik, aynı zamanda da ekonomik amaçlı göçlerin sadece günümüzde değil, 40-50 hatta daha da eski olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmelidir. Yetişkin nüfus içerisinde ise en fazla nüfus, 55-59 yaş grubunda (2047) mevcuttur. İkinci en yüksek nüfus dilimi ise 60-64'dür (Tablo 2.13, Şekil 2.7).

İlçe nüfusu yaş yapısında dikkat çeken önemli bir diğer husus, 65 ve yukarı yaş dilimlerindeki nüfusun, toplam nüfus içerisindeki payının (% 21.1) oldukça yüksek oluşudur. Bu da daha önce açıklandığı gibi Gerze'nin neredeyse bir emekli şehri durumuna gelmesiyle yakından ilişkilidir. Aynı zamanda bu özellik bu gruptaki cinsiyet oranlarına da yansımıştır. Nitekim, yaşlı nüfusu oluşturan 65 ve yukarı yaş dilimlerinde 70-74 hariç kadın nüfus fazlalığı dikkat çekmektedir. Hatta bu durum 75-79 yaş

aralığından sonra belirgin hale gelmektedir. Başka bir anlatımla, kadınların lehine olan bu cinsiyet farkı gittikçe artarak 90 ve üstü grupta % 67.5'e yükselerek en yüksek seviyeye ulaşmaktadır (Tablo 2.13, Şekil 2.7). Yaşlı nüfusun genelinde görülen kadın nüfus fazlalığı, yıllarca gurbette ve ağır işlerde çalışan erkek nüfusun ortalama ömrünün kadınlara oranla daha düşük olduğu gerçeğini ifade etmektedir.

Şekil 2.7. Gerze İlçesi Nüfus Piramidi (2019).

Nüfusun dar aralıklı gruplandırılması yanında; 0-14, 15-64 ve 65+ şeklinde geniş aralıklı gruplandırılması da yapılmaktadır. Bu sınıflandırma özellikle *aktif* ve *bağımlı* nüfusun tespit edilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü, ekonomik alanda faal nüfus veya çalışma çağı nüfusunun, toplam nüfus kitlesi içindeki sayı ve oranı ne kadar yüksek ise, böyle bir ülkenin ekonomisi o ölçüde büyük bir çalışma çağı nüfus kitlesine sahip demektir. Buna karşılık, bir ülkede bağımlı nüfus sayısı ne kadar çok ise, üretime katılan aktif nüfusun yükü de, o kadar fazladır (Doğanay ve Orhan, 2021: 158). Gerçekten de, bağımlılık oranının yüksek olması, kalkınmanın gerçekleşmesine olumsuz yönde etki etmektedir. Öncelikle milli gelirin kullanımında büyük tüketici grup olarak yüksek orandaki bağımlı nüfus, tüketim masraflarını genişletmekte ve neticede yatırım imkânlarının daralmasına sebep olmaktadır. İkinci olarak çocuk nüfusun artması, okul ve

öğretmen ihtiyacını karşılamak gibi, eğitim alanında daha büyük yatırımların yapılmasını zorunlu kılar. Yetersiz kaynaklar, ihtiyaçları gittikçe büyüyen eğitim alanına yönlendirildiğinde, sanayi ve tarım gibi üretici sektörlerle yatırım yapma imkânları daralacağından kalkınmada istenilen hıza ulaşmak güçleşecektir (Tandoğan, 1998: 65).

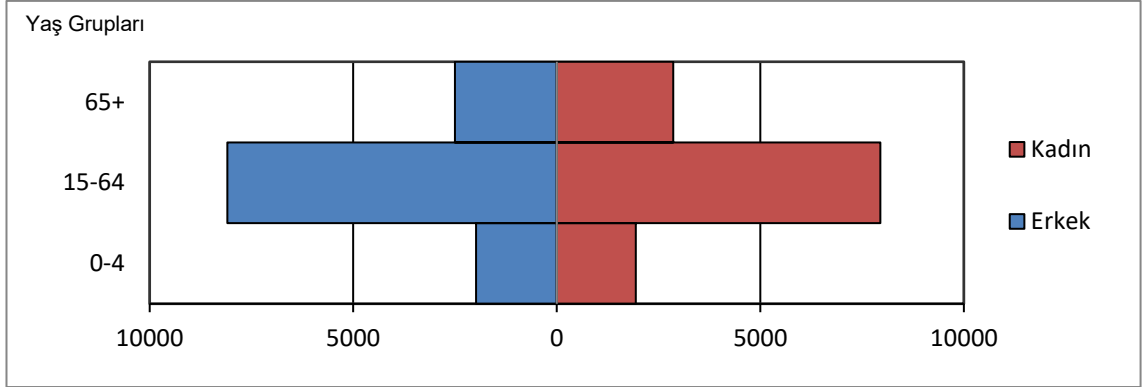
Geniş aralıklı gruplandırma aktif ve bağımlı nüfusun ortaya konması açısından önem arz eder. Buna göre 15-64 arası yaş grubu aktif nüfusu temsil ederken, 14 yaş ve altı ile 65 yaş ve üstü, bağımlı nüfus olarak değerlendirilir (Doğanay ve Orhan, 2021: 158, 159).

Bu bilgilerden hareketle Gerze ilçe nüfusunun 2019 yılı aktif ve bağımlılık durumu incelenmiştir. Buna göre, ilçe toplam nüfusunun % 15.5'i (3923) çocuk (0-14 yaş dilimi), % 63.3'ü (16040) yetişkin (15-65 yaş dilimi), % 21.2'i (5364) yaşlı nüfus (65 ve yukarısı) grubunda yer alır (Tablo 2.14; Şekil 2.8). Bu değerler aynı yıla ait ülkemizin geniş aralıklı yaş grupları ile karşılaştırıldığında, çocuk nüfusun ülke değerlerinin oldukça altında olduğu görülür. Nitekim Türkiye'nin toplam nüfusu içinde 0-14 yaş grubu oranı % 23.1'dir. Bu da, ilçe nüfusuna göre % 7.6 daha fazladır. Aynı yıl Türkiye'de 15-65 yaş arası faal nüfus % 67.8'dir. Bu durumda ilçenin faal nüfus oranı (% 63.3) ülke ortalamasının altında kalmıştır. Yaşlı nüfus olarak ifade edilen 65 ve yukarı yaş grubunun aynı yıl ülke nüfusu içindeki oranı % 9.1'dir. Dolayısı ile % 21.2 yaşlı nüfusa sahip ilçe, bu grupta ülke ortalamasının iki katından daha yüksek değer gösterir. Bu durumda ilçenin bağımlılık oranı % 57.9 gibi oldukça yüksektir. Ülkemizdeki bağımlılık oranı ise % 47.8'dir. Bu duruma göre ilçe bağımlılık oranı Türkiye'den % 10.1 kadar fazladır. Bu durumda tamamen 65 ve yukarısını oluşturan yaşlı nüfustan kaynaklanmıştır. İlçede, yaşlı nüfusun fazla olmasının en önemli nedenlerinden biri, özellikle ülkenin başka yerlerinde ikamet etmiş olan bir kısım insanların sakin şehir olan Gerze'yi yaşlılık dönemlerinde yaşamak için tercih etmeleridir. İlçe nüfusunda 15-64 yaş grubunu oluşturan aktif nüfus toplamı ise 16040 (% 63.3) kişidir.

Tablo 2.14. Gerze İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı (2019).

Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
0-14	1984	15,8	1939	15,2	3923	15,5
15-64	8091	64,4	7949	62,3	16040	63,3
65+	2499	19,8	2865	22,5	5364	21,2
Toplam	12574	100,0	12753	100,0	25327	100,0

Kaynak: TÜİK ve ADNKS sonuçlarından hazırlanmıştır.

Şekil 2.8. Gerze İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı (2019).

Ancak, burada hemen şunu da belirtmek gerekir ki, aktif nüfusun 15-64 yaş dilimleri arasına sıkıştırılması, özellikle ülkemiz için, güvenilir bir değerlendirme değildir ve pratikte de fazla bir önem taşımaz. Çünkü, kırsal kesimde ve de tarım toplumu karakteri taşıyan bir ülkede, belli bir emeklilik yaşı olmadığı gibi, üretime katılma çağı da küçük yaşlardan (örneğin 6-8 yaşları) başlamakta ve çok ileri yaşlara (70-80) kadar sürebilmektedir (Doğanay ve Orhan, 2021: 158). Bu özellik, başta kırsal nüfusu olmak üzere araştırma sahası için de geçerlidir.

Buna karşılık, nüfusun bağımlılık oranları ile ilgili, aktif nüfus olarak adlandırılan 15-64 yaş grubundaki nüfusun tamamının çalıştığını da kabul etmek doğru değildir. Çünkü, bu nüfus içerisinde herhangi bir işte çalışmayan orta ve yüksek öğretim öğrencileri, iş bulamayanlar, belirli rahatsızlıkları olan hasta insanlar ile genç yaşta emekli olup, başka bir iş de çalışmayanlar da bulunabilmektedir (Koca, 1999: 108).

2.1.4.2. Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu

İnsan yaşamının tamamında varlığını sürdüren en kapsayıcı kavram eğitimidir. Eğitim aynı zamanda bir davranış edinme süreci de olup hem kültürlü olma hem de toplumsal yaşamda yer sahibidir. ERTÜRK'e (1972: 10) göre, bireyin davranışlarında, kendi yaşamına etki eden ve bilinçli bir şekilde maruz kalınan davranış kazanma ve değiştirme süreci olan eğitim, kültürel yapının da altlığını hazırlamaktadır. Günümüzde gelinen süreçte eğitim sosyal ve kültürel devamlılığın, buna bağlı gelişen kalkınmanın en önemli etmenidir. Toplamlar adeta gen aktarımı gibi kültürel miraslarını da eğitim ile gelecek nesillere aktararak insan varlığını sürdürmektedirler. Aynı zamanda nüfusun

kalitesine bakıldığında da eğitim ve kültür parametrelerinin belirleyici olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Gerze’de, eğitim ve kültürel gelişmeye önem verilen bir yerleşmeyi oluşturur.

Bu bağlamda ilçede, 2019 yılı itibariyle eğitim kurumu olarak 1 anaokul, 7 ilköğretim okulu, 3 lise, 1 pratik kız sanat okulu ile halk eğitim merkezi mevcuttur. Bunların yanında faaliyet gösteren özel öğretim kurumları da bulunmaktadır. Bunlar; 1 kreş ve gündüz bakımevi, 1 özel dershane, 1 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi ile 1 özel motorlu taşıt sürücü kursundan ibarettir. Bunların yanında biri orta öğretim, diğeri yükseköğretim öğrencilerine yönelik 2 özel öğrenci yurdu da mevcuttur.

İlçede, okul öncesi eğitim ile ilgili veriler değerlendirildiğinde 4 şubeli 1 anaokulunun yanı sıra ilköğretim okullarının bünyesinde toplam 12 anasınıfında, okul öncesi eğitim faaliyetleri sürdürülmektedir. Bu anlamda ilçede 16 okul öncesi öğretmeni ile ana okulunda görev yapan 1 okul müdürü ve 1 de müdür yardımcısı bulunmaktadır. Söz konusu kadronun 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 270 öğrenciye hizmet verdiği belirlenmiştir (Tablo 2.15).

Tablo 2.15. Gerze İlçesinde Okul Öncesi Eğitim Durumu (2019).

	Okul	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Toplam	1 (4 şube)	16 (toplam)	16	270

Kaynak: Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri

Araştırma alanında 2011-2012 eğitim-öğretim yılına kadar 6 ilköğretim okulu bünyesinde birinci ve ikinci kademelerde eğitim hizmeti verilmekte idi. Ancak 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 652 sayılı kanun hükmünde kararname ile 4+4+4 sistemine geçilmiştir. Bu kapsamda ilköğretim okullarının müdürlükleri ayrılarak ilk ve ortaokul şeklinde hizmet vermeye devam etmektedir. Toplamda 6 adet ilkokul varken, İmam Hatip Lisesi’nin orta kısmı ile birlikte 7 adet ortaokul mevcuttur. Bu okulların 4 tanesi ilçe merkezinde diğerleri ise Belören, Karlı ve Yenikent köylerindedir. İlçede, 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı itibari ile ilkokul kademesinde 64 derslik, 1021 öğrenci, 84 sınıf öğretmeni bulunmaktaydı. Ortaokul düzeyinde ise 60 derslik, 1026 öğrenci ve bu öğrencilere eğitim veren 89 alan öğretmeni mevcuttu. İlk ve ortaokul çağında tüm öğrenciler kayıtlı olarak okul hayatına devam etmekteydi. Yine aynı dönemde ilçede bulunan orta öğretim kurumları ise 3 adet olup, bunları; Anadolu Lisesi, Mesleki ve

Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi oluşturmuştur. Bu okullarda 51 derslikte 902 öğrenci ile 101 öğretmen mevcuttu (Tablo 2.16).

Yaykıl köyünde, aynı zamanda taşınmalı eğitim merkezi olan ilköğretim okulu öğrenci sayısının düşmesinden dolayı kurumlar yönetmeliğine uymadığı için 2011 yılının Haziran ayında kapatılmıştır. Böylece Çırnık köyü öğrencileri Karlı köyü ilköğretim okuluna, diğer köylerin öğrencileri ise ilçe merkezindeki diğer okullara taşınmalı olarak devam etmişlerdir. Aynı tarihte Güzelyurt, Kuzsökö ve Başsökö ilköğretim okullarında öğrenci sayısı 10'un altına düşmüştür. Buna istinaden bu okulların öğrencileri de taşınmalı sisteme dâhil edilerek diğer okullara yönlendirilmiştir.

Tablo 2.16. Gerze ilçesinde İlköğretim ve Ortaöğretim Faaliyetlerinin Durumu (2019).

	İlköğretim				Ortaöğretim			
	Okul	Derslik	Öğrenci	Öğretmen	Okul	Derslik	Öğrenci	Öğretmen
Toplam	7	124	2047	173	3	51	902	101

Kaynak: Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri

İlçede, ilk ve orta öğretim kurumlarının yanı sıra şehir yerleşmesinde hizmet vermekte olan bir de meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Gerze Meslek Yüksek Okulu adı altında eğitime devam eden kurum, 8 Mart 2002 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı olarak eğitim faaliyetine başlamıştır. Ancak 17 Mayıs 2007'den bugüne Sinop Üniversitesi'ne bağlı olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Gerze Meslek Yüksek Okulu 2003-2004 eğitim-öğretim yılı itibarıyla hizmet vermeye başlamıştır (Fotoğraf 2.1). Kuruluşunda “Turizm ve Otel İşletmeciliği, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Deniz ve Liman İşletmeciliği, Tekstil Teknolojisi, Bilgisayar Programcılığı ve Giyim Üretim Teknolojisi” bölümleri ile 6 programda eğitim vermiştir. Sinop Üniversitesi'ne 2007 yılında bağlanmasından sonra 9 programın daha eklenmesiyle bugün 15 farklı bölümde öğrenci yetiştirmeye devam etmektedir. Bu bölümler “Aşçılık Programı, Bankacılık ve Sigortacılık, Basın ve Yayın Teknolojileri, Grafik Tasarım, Kültürel Miras ve Turizm, Moda Yönetimi, Otobüs Kaptanlığı, Radyo ve Televizyon Programcılığı, Sağlık Bilgi Sistemleri” şeklinde sıralanmaktadır. Bütün bölümlerde 2019 yılı itibarı ile normal öğretim sürecine dâhil 560 erkek, 368 kız olmak üzere toplam 928 öğrenci bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra bilgisayar programcılığı, “Deniz ve Liman İşletmeciliği, Grafik Tasarım, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Radyo ve Televizyon Programcılığı ile Turizm ve Otel İşletmeciliği” programlarında ikinci öğretim

uygulamasına kayıtlı 245 öğrencinin 174'ü erkek, 71'i kızlardan ibaretti. Böylece 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Gerze Meslek Yüksek Okulu'nda 734'ü erkek, 439'u kız toplam 1173 öğrenci kayıtlı bulunmaktaydı (Tablo 2.17). Ayrıca yine 2019-2020 yılında okul bünyesinde görev yapmakta olan 1 doçent, 3 doktor öğretim üyesi, 4 öğretim görevlisi doktor ve 37 öğretim görevlisi olmak üzere toplam 45 akademik personel vardı.

Fotoğraf 2.1. Gerze Meslek Yüksek Okulu, Şehirdeki Tek Yüksek Öğretim Kurumunu Oluşturur.

Tablo 2.17. Gerze Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Sayısı (2019).

Öğrenim Şekli	Erkek	Kız	Toplam
Normal Öğrenim	560	368	928
İkinci Öğrenim	174	71	245
Toplam	734	439	1173

Kaynak: Sinop Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Nüfusun eğitim durumunu gösteren temel ölçütlerden bir diğeri, okur-yazarlık durumudur. Bu anlamda Gerze ilçesinde 2018 verileri dikkate alındığında 6 yaş ve üzeri grup içinde okur-yazar oranı % 96,2'dir. Buna karşılık okuma-yazma bilmeyenler % 3,3'lük bir paya sahiptir. Bilinmeyenlerin oranı ise % 0,5'dir. Cinsiyete göre durum dikkate alındığında ise okuma-yazma oranı erkeklerde % 97,9 iken, kadınlarda bu oran % 94,5'dir. Kadınlarda okur-yazarlık oranının erkeklerle nispeten düşük olması, ülkemiz genelinde olduğu gibi özellikle ileri yaş grubunda ve daha ziyade kırsal alanda kadınlarda okur-yazarlık oranının düşük olması ile ilgilidir (Tablo 2.18).

Tablo 2.18. Gerze İlçesinin Okur Yazarlık Durumu (2018).

Okur-Yazar Durumu (6 yaş ve üzeri)	Erkek	Oranı (%)	Kadın	Oranı (%)	Toplam	Oranı (%)
Okuma Yazma Bilen	11353	97,9	11241	94,5	22594	96,2
Okuma Yazma Bilmeyen	172	1,5	602	5,0	774	3,3
Bilinmeyen	69	0,6	57	0,5	126	0,5
Toplam	11594	100,0	11900	100,0	23494	100,0

Kaynak: TÜİK 2018 ADNKS Sonuçlarından Hazırlanmıştır.

Nüfusun 6 yaş ve üzeri okur-yazarlık durumunun yanında önemli konulardan biri de, 15 ve ileri yaş grubundakilerin mezun olduğu okul türüne göre olan dağılımıdır. Bu anlamda 2018 verileri incelendiğinde en büyük pay % 33,3 ile ilkokul mezunlarına aittir (Tablo 2.18). Bu oran ilçede sayı olarak 7030 kişiye tekabül etmektedir. İkinci sırada 3787 kişi ve % 17,9'luk pay ile lise ve dengi okul mezunları yer alır. Bunları % 15,6'lık oran ve 3293 kişi ile ilköğretim mezunları izlemektedir. Lisans ve ön lisans mezunlarının oranı % 11,1 (2341 kişi) olup, bunu küçük bir fark ile ortaokul ve dengi okul mezunları izler. Bu grup 2223 kişi ile % 10,5'lik paya sahiptir. Yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı ise toplam % 0,7'lik değere (toplam 153 kişi) sahiptir (Tablo 2.19).

Tablo 2.19. Gerze İlçesinin Okur Yazarlık Durumu (2018).

Okur-Yazar Durumu (15 yaş ve üzeri)	Erkek	Oranı (%)	Kadın	Oranı (%)	Toplam	Oranı (%)
Okuma Yazma Bilmeyen	172	1,7	602	5,6	774	3,7
Okuma Yazma Bilen Ancak Okul Bitirmeyen	382	3,7	1044	9,7	1426	6,8
İlkokul Mezunu	3156	30,5	3874	36,0	7030	33,3
İlköğretim Mezunu	1800	17,4	1493	13,9	3293	15,6
Ortaokul veya Dengi Okul Mezunu	1226	11,8	997	9,3	2223	10,5
Lise veya Dengi Okul Mezunu	2245	21,7	1542	14,3	3787	17,9
Lisans ve Ön Lisans Mezunu	1228	11,8	1113	10,3	2341	11,1
Yüksek Lisans Mezunu	69	0,7	44	0,4	113	0,5
Doktora Mezunu	26	0,3	14	0,1	40	0,2
Bilinmeyen	46	0,4	47	0,4	93	0,4
Toplam	10350	100,0	10770	100,0	21120	100,0

Kaynak: TÜİK 2018 ADNKS sonuçlarından hazırlanmıştır.

Verilerin cinsiyete göre durumu incelendiğinde ise sıralamada bir değişiklik olmadığı dikkat çekmektedir. Erkek nüfus içinde % 30,5 ile ilkokul mezunları ilk sırayı alırken, % 21,7 ile lise ve dengi okul mezunları ikinci, % 17,4 ile ilköğretim mezunları üçüncü sırada yer almaktadır. Kadın nüfusta oranlar değişmekle birlikte sıralama aynıdır. İlkokul mezunlarının oranı % 36,0 iken lise ve dengi okul mezunları % 14,3 paya sahip, ilköğretim mezunlarının oranı ise % 13,9'dur. Rakamlar incelendiğinde dikkat çeken

husus ilkokul mezunları içinde % 5,5'lik fark ile kadınların payının yüksek olmasıdır. Buna karşılık ilköğretim mezunları, ortaokul ve dengi okul ile lise ve dengi okul mezunlarında ise erkeklerin oranı fazladır. Bu farkın özellikle lise ve dengi okul mezunlarında % 7,4 ile erkeklerin lehine döndüğü görülmektedir. Ancak üniversite mezunlarının oranına bakıldığında farkın azaldığı görülmektedir. Üniversiteden mezuniyet oranı erkeklerde % 11,8 iken kadınlarda % 10,3'tür (Tablo 2.19). Bu durumun nedeni olarak geçmişte ailelerin 8 yıllık eğitimin sonrasında kız çocuklarının eğitime önem vermedikleri gerçeğini düşündürmektedir.

Tüm bu bilgilerin yanı sıra Gerze'nin toplumsal yapısı ve asayiş durumlarına bakıldığında, son derece sakin ve huzurlu bir yapısı olduğu dikkat çekmektedir. Sakin şehir sınıfında yer alması da bunu doğrulamaktadır. Hiç şüphesiz, sakin ve huzurlu bir şehir olması yanı sıra gelişmesi ve korunmasında, geçmişten bugüne nüfusun eğitim düzeyinin yüksek olması da etkili olmuştur.

Kültür toplumların birikimleri ile ortaya çıkan ve yaşamını sürdürmesi için gerekli somut olmayan bir olgudur. İnsanın kültürle olan ilişkisi bir bakıma bir diğeri ile paralellik göstermekte olup, çift etkileşimli bir kavramı ortaya çıkarmaktadır. Uygarlık bağlamında bakıldığında da gelişmişlik düzeyi kültür ile ilgilidir. Dünya üzerinde ise mesafesine göre binlerce farklı kültürden bahsetmek mümkündür. Yani farklı yerlerde farklı kültürler oluşmuştur. Bu noktadan hareketle kültürün oluşumunda doğal çevrenin etkisinin bu çeşitliliği oluşturduğu anlaşılmaktadır. Doğal çevrenin kültürün oluşumuna etki ettiği gibi, kültürde çevre üzerinde zamanla çeşitli etkiler gösterir. Bir bakıma toplum ile çevrenin uyumu kültür olarak tanımlanabilir. Toplumların yaşama biçimleri, değer yargıları, inanışları, yeme ve içme alışkanlıkları, dilleri, mimarileri ve birbirleri ile olan ilişkileri gibi birçok etmen kültür için yapı taşlarıdır. İnsanlar gibi kültüründe zaman içinde değişmesi kaçınılmazdır (Emekli, 2006: 51-59).

Bu kavramların kesiştiği noktada coğrafya disiplini kaçınılmaz rol oynar. Coğrafyanın çevre üzerinde olduğu gibi toplum üzerinde de araştırmalar yapan bir bilim olması, "kültür coğrafyası" kavramını ortaya çıkarmıştır. Birçok farklı disiplinde kültürün çeşitli tanımlamaları mevcuttur. Ancak, konuya kültür coğrafyası bağlamında yaklaşılması konunun içeriği açısından daha sağlıklı olacaktır. ÖZEY; (2014: 12) kültürel coğrafya, insan kültürlerinin, lokasyonu ve insanla doğal çevre arasındaki etkileşimleri

inceleyen bilimdir, şeklinde tanımlar. Bu tanımdan yola çıkarak; insanların hayat serüvenleri boyu takip ettikleri yol hakkında ne varsa hepsi kültür coğrafyasının içindedir. Giyinme özellikleri, beslenme alışkanlıkları, ürettikleri eserler, toplumsal davranış şekilleri, toplumsal düzenlemeler, aile yapısı, eğitim sistemi ve diğer tüm davranışları kapsar.

Köklü kültür motiflerine sahip Anadolu'nun her bir yöresi kültürel anlamda ayrı bir zenginlik alanı oluşturmaktadır. Araştırma sahası olan Gerze ilçesi de Türkiye'nin yüzlerce ilçesi gibi milattan önceye uzanan tarihi ve pek çok medeniyetin insanına ev sahipliği yapması sebebi ile oldukça geniş bir kültürel zenginliğe sahiptir. Maddi ve manevi kültür unsurları olarak ele alabileceğimiz bu zenginliklerin bir kısmı günümüze değişmeden taşınmıştır. Bir kısmı bazı özelliklerini yıllar içinde kaybederken günün şartlarına uyarlanmış olarak bir takım özellikleri ile sürdürülmektedir. Pek çok değer ise geçen zaman ve modern zamanın getirdikleriyle geçmişte kalmıştır.

Bu anlamda ilçede taşınmaz kültürel miras örnekleri bulunmaktadır. Bunlar arasında en dikkat çekenleri şehir merkezinde bulunan, Esmazade Mustafa Camii (İskele Camii) ve Yakup Ağa Konağı oluşturur. Diğer taraftan Tilkilik köyü Karaağaç Mahallesi'nde 1972 yılında bulunan "Amisos Parası", tarihi binlerce yıl önceye uzanan maddi kültürün izlerini yansıtmaya açısından önem arz etmektedir. Yine Tilkilik köyü ile Çukurcaalan köyü (Dikmen) sınırında akan Gala Deresi kıyısında yükselen dağlık alandaki tarihi kuyular, araştırmaya değer miraslardandır.

Gerze'de, hem geçmiş hem de günümüz kültürel değerlerine fazlaca önem verilmektedir. Bu bağlamda ilçe merkezinde belediyeye ait zaman zaman tiyatro oyunları, konser ve diğer kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği bir kültür merkezi mevcuttur.

Bunun dışında şehirde, 1956 yılında geçirilen yangın felaketinin yaralarının sarılması için yapılan hizmetlerin tamamlanma tarihine ithafen, her yıl 18-20 Temmuz'da *Gerze Deniz Şenlikleri* düzenlenmektedir. Buna ilave olarak, Yenikent köyü Çeçe Mahallesi'nde, mahalleye adını veren Çeçe Sultan Türbesi (Fotoğraf 2.2) yanında geleneksel olarak her yıl 6 Mayıs'ta Hıdırellez şenlikleri düzenlenmektedir. Şenlikler kapsamında gerek köy halkı gerekse köy dışına göç etmiş olan nüfustan birçok kişi ve komşu köylerden gelenlerin katılımı ile çeşitli etkinlikler gerçekleştirilir. Bu şenlikler esnasında büyük kazanlarda keşkek pişirilerek hem misafirlere hem de köy halkına ikram

edilir (Fotoğraf 2.3). Yine Budanık Pehlivan, halk arasında dolaşan efsanesi ile sözlü kültürün önemli şahsiyetlerinden sayılabilir.

Fotoğraf 2.2. Çeçe Sultan Camii ve Türbesi.

Fotoğraf 2.3. Geleneksel Hıdırellez Şenliği'nde, Büyük Kazanlarda Yöre Halkının Yanı Sıra Şenliklere Katılan Misafirler İçin Yemekler (Keşkek, Et Yemeği vs.) Pişirilmektedir.

Yine yöre türküleri, sözlü kültürün önemli kaynaklarından. Ek olarak maniler, ağıtlar da sayılabilir. Diğer taraftan, sözlü kültürün adeta bir tamamlayıcısı şeklinde yöreye ait halk oyunları çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik ilçeye farklı tarihlerde gelerek yerleşen etnik grupların çokluğundan kaynaklanmaktadır. Kına, düğün, sünnet merasimi gibi kutlamalar geleneksel özelliklerini büyük ölçüde modern uygulamalara bırakmıştır. Buna karşılık geleneksel halk oyunları günümüz merasimlerinde hemen her yaş grubundan insan tarafından ilgiyle oynanmaktadır. Maniler eşliğinde gerçekleştirilen bir eğlence ise “Helesa”dır. Her yıl Ağustos ayında düzenlenen *Helesa Şenlikleri* halkın yoğun katılımına sahne olmaktadır.

Bütün bunların yanı sıra her geçen gün azalmakta olan ve çoğunlukla sandıklarda kalmış, geçmiş dönemlere ait giysiler, çeyizler, geçmişin izlerini günümüze taşıyan kültür mirasları arasındadır. Söz konusu giyim ve çeyiz eşyaları yörede yetiştirilen keten, kenevir veya yün gibi ürünlerden elde edilen iplerin, yine yöreye ait doğal el boyaları ile boyanması sonucu yöre halkı tarafından üretilmiştir. Giysiler ve üzerine işlenen motifler ilçede köyden köye çeşitlilik gösterip, her biri ayrı bir özelliği temsil etmektedir. Ayrıca kullanmaya devam edilen yer isimleri de kültürün dile yansımaları arasında görülebilmektedir.

2.1.4.3. Aile Büyüklükleri

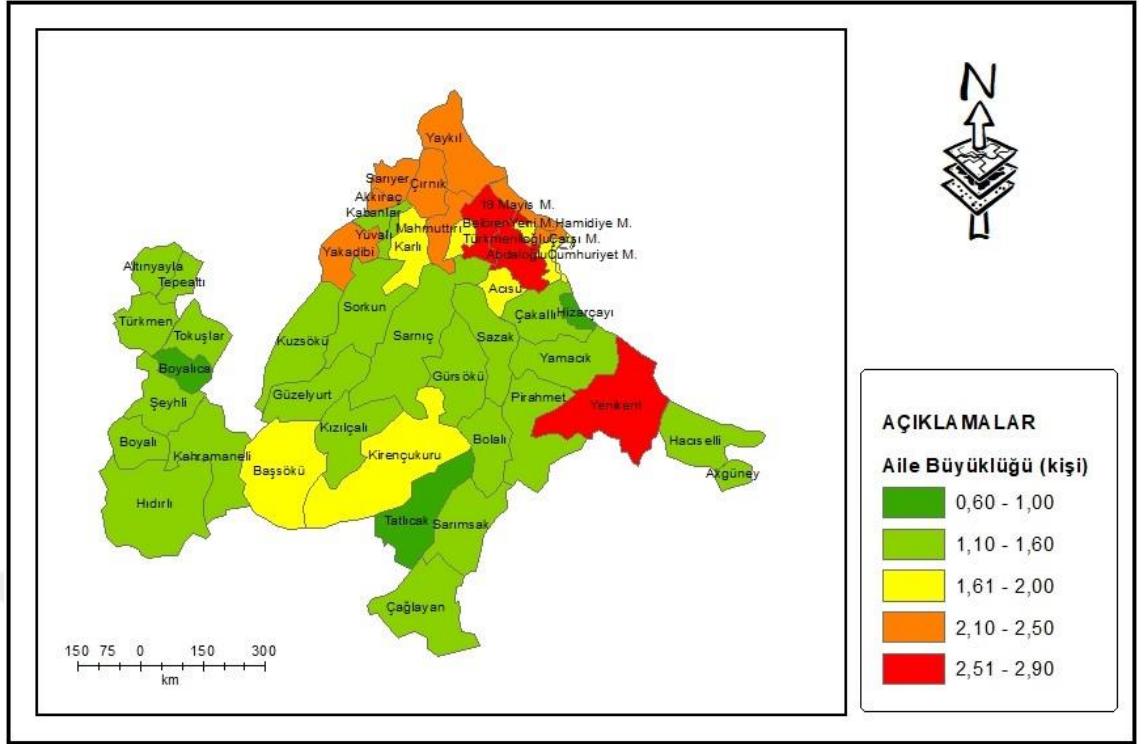
Nüfus özellikleri ile ilgili olarak değerlendirilmesi gereken konulardan biri de “aile büyüklüğü” diğer ifadesi ile “hane halkı büyüklüğüdür”. ADNKS’ye geçilinceye kadar (2007 yılı) hane halkı veya aile büyüklüğünü saptamak için hanede bulunan kişi sayılarına ek olarak hane dışında bulunan üyelerin de sayısı hesaplanır, bunun yanı sıra sayım esnasında hanede bulunan misafirler de kaydedilirdi (Cerit, 1980: 94). Ancak belirtilen yıl itibari ile yeni sisteme (ADNKS) geçilmesi ile hesaplamada yalnızca hanede sürekli ikamet edenlerin sayısı değerlendirilmiştir.

Tablo 2.20. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Ortalama Aile Büyüklükleri (2019).

Yerleşmeler	Nüfus	Hane	Aile Büyüklüğü	Yerleşmeler	Nüfus	Hane	Aile Büyüklüğü
Abdaloğlu	519	201	2,6	Kirencukuru	195	118	1,7
Acısu	91	45	2,0	Kızılcı	149	124	1,2
Akgüney	81	53	1,5	Kuzsöğü	185	122	1,5
Akkıracı	64	27	2,4	Mahmuttırı	238	101	2,4
Altınyayla	91	60	1,5	Pirahmet	145	118	1,2
Başsöğü	248	129	1,9	Sarımsak	120	88	1,4
Belören	661	225	2,9	Sarıyer	218	96	2,3
Bolalı	95	62	1,5	Sarıncı	278	190	1,5
Boyalı	54	44	1,2	Sazak	184	140	1,3
Boyalıca	66	68	1,0	Sorkun	231	149	1,6
Çağlayan	156	97	1,6	Şeyhli	149	122	1,2
Çakalı	188	141	1,3	Tatlıcak	102	106	1,0
Çırnık	301	127	2,4	Tepealtı	88	58	1,5
Gürsöğü	192	125	1,5	Tokuşlar	58	49	1,2
Güzelyurt	164	138	1,2	Türkmen	63	45	1,4
Hacıselli	253	199	1,3	Türkmenlioğlu	97	54	1,8
Hıdırlı	125	82	1,5	Yakadibi	271	117	2,3
Hızarcayı	38	68	0,6	Yamacık	333	248	1,3
Kabanlar	127	83	1,5	Yaykıl	666	278	2,4
Kahramaneli	186	120	1,6	Yenikent	852	318	2,7
Karlı	324	181	1,8	Yuvalı	75	59	1,3
Toplam					8721	4975	1,6

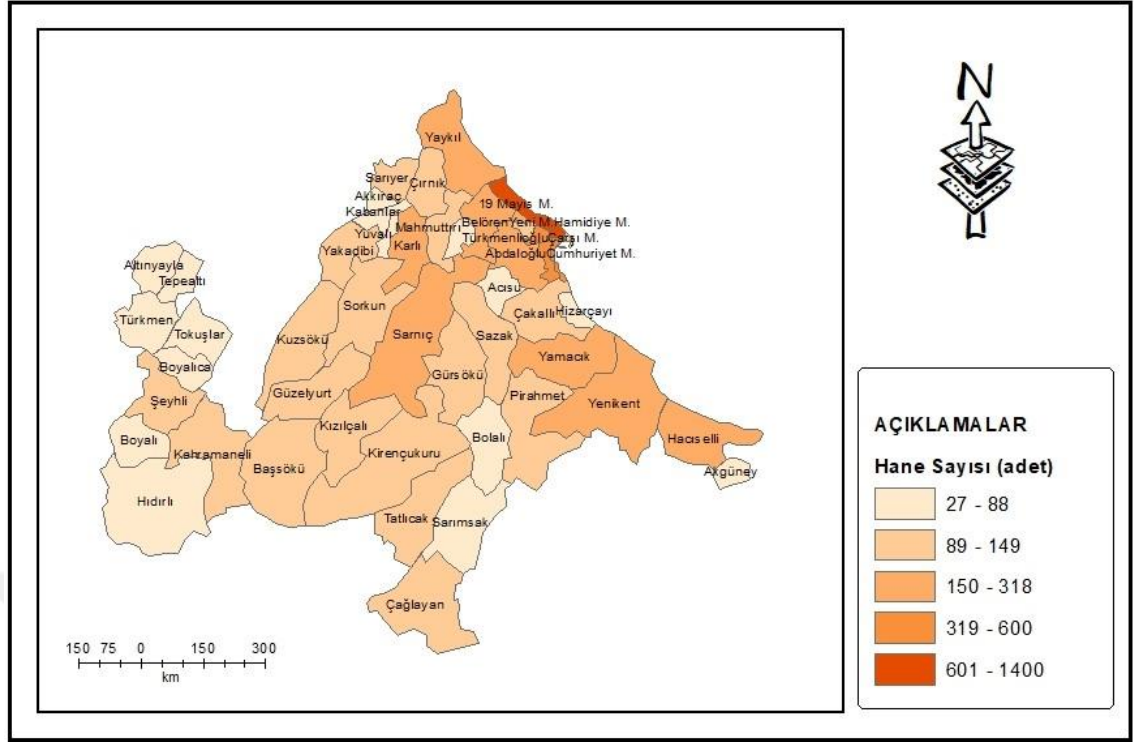
Kaynak: ADNKS ve Sinop İl Özel İdaresi Verilerinden Hazırlanmıştır

Bu doğrultuda, Gerze ilçesine bağlı 42 köy yerleşmesinin 2019 yılı aile büyüklükleri ve hane sayıları belirlenmiştir (Tablo 2.20; Harita 2.4- 2.5). Neticede, 2019 yılı itibariyle Gerze kırsalında hiçbir köy yerleşmesinde hane büyüklüğünün 3 kişiye ulaşmadığını saptanmıştır. En yüksek aile büyüklüğü 2,9 kişi ile Belören köyündedir. Hızarcayı köyünde 38 nüfusa 68 hane düşerken en düşük aile büyüklüğü olan 0,6 oranına ulaşılmıştır. Gerze ilçesi kırsalında 8721 nüfus 4975 haneyi paylaşmakta olur, toplam aile büyüklüğü de 1,6 olarak belirlenmiştir. Bunda şüphesiz yetersiz ekonomik koşullar nedeniyle ortaya çıkan kırsal göçün etkisi büyüktür. Öte yandan, köylerde metruk durumda bulunan, sürekli yaşam olmasa da yazdan yaza göç etmiş kişilerin kullandığı konutların varlığını da göz ardı etmemek gerekir.

Harita 2.4. Gerze İlçesi Köy Yerleşmelerinde Ortalama Aile Büyüklükleri (2019).

Anlaşılabileceği üzere, kırsal yerleşmeler arasında da aile büyüklüğü bakımından önemli farklar bulunmaktadır (Tablo 2.20; Harita 2.4). Gerçekten de bu yerleşmelerden Abdaloğlu, Akkırac, Acısu, Başökö, Belören, Çırnık, Karlı, Kirencükuru, Mahmuttur, Sarıyer, Türkmenlioğlu, Yakadibi, Yaykıl ve Yenikent kırsal kesim ortalaması (1.6 kişi) üzerinde değerler gösterir. Çağlayan, Kahramaneli ve Sorkun ise kırsal kesim ortalamasına sahip köyleri oluşturmaktadır. Diğer köy yerleşmelerinin tamamında ise bu ortalamanın (1.6 kişi) altında değerler tespit edilmektedir. Şüphesiz köyler bazında bu düşük değerlerin ortaya çıkışında; bu yerleşmelerdeki ekonomik faaliyetler ile tarım alanlarının dağılışı etkili olmuştur. Gerçekten de, tarım alanlarının fazla olduğu köylerde, tarımın gelir seviyesine olan olumlu katkısından dolayı aile büyüklükleri artmaktadır. Buna karşılık gerek topoğrafik şartların olumsuzluğu ve gerekse orman alanlarının geniş yer kaplaması sonucu, hem tarım alanlarının azaldığı ve hem de yükseltinin etkisiyle tarımın sınırlandığı köy yerleşmelerinde aile büyüklükleri küçülmektedir. Bu durum üzerinde ekonomik nedenlerden kaynaklanan göçlerin de etkisi söz konusudur.

Harita 2.5. Gerze İlçesi Köy Yerleşmelerine Ait Hane Sayıları (2019).

2.1.4.4. Sağlık Durumu

Sağlıklı olma durumu kişilerin ve toplumların hayatlarını birinci derecede etkileyen önemli parametrelerden biridir. Sağlıklı olma durumu pek çok süreç gibi çevre ile karşılıklı etkileşim içindedir. Bu bağlamda çevre ile ilgisi, sağlıklı olma durumunu da coğrafi açıdan ilgilendirir. Coğrafya bilimi pek çok disiplini araştırma kapsamına aldığı gibi alt kavramlar ortaya koyar, buna göre sağlık coğrafyası kavramı ortaya çıkmaktadır (Hapçıoğlu, 1987: 2; Kantürk, 2009: 6).

Sağlık coğrafyası; bir alanda ortaya çıkan ve yayılan hastalıkları birbirinden ayırma ve hastalığa neden olan olguları tanımlayıp, hastalığı en aza indirme veya bertaraf etme; bunun sonucunda toplum sağlığının tesis edilmesine katkı sağlamayı amaçlayan çalışmaları kapsar. Sağlık plan ve politikalarının ortaya konmasında yol gösterici olmayı da amaçlamaktadır (Hapçıoğlu, 1987: 2). Sağlık coğrafyası insanların hayatını devam ettirmek için yaşadığı alanda sürdürdüğü bütün faaliyetler sonucu ortaya çıkan hastalıkların önüne geçilmesi; esenlik durumlarının sürdürülmesi adına araştırma yapan ve öneri geliştiren bir coğrafya dalıdır (Kantürk, 2009: 6).

Gerze ilçesinde sağlıkla ilgili kamu hizmeti veren 1 adet devlet hastanesi, 1 adet toplum sağlığı merkezi, 1 aile sağlığı merkezi ve 4 tane de sağlık evi bulunmaktadır. Bunların yanında Gerze’de 8 eczane mevcuttur.

Gerze Devlet Hastanesi’nin inşaatına 1993 yılında başlamış ve Kasım 2005 tarihinde 50 yataklı olarak geçici kabul işlemleri sonrasında faaliyete geçmiştir. Daha sonra 2010 yılı içerisinde 25 yataklıya çevrilmiştir. Toplam 11782 m² arsa üzerine kurulu olup merkeze uzaklığı 2.5 km’dir. Acil poliklinikte 2013 yılında genişletme çalışması yapılmıştır. Ayrıca 4 cihazlı bir diyaliz ünitesi hizmete açılmıştır. Yine dış sağlığı ile ilgili hizmetler de burada verilmektedir. Hastanede 2019 yılı itibari ile 10 uzman hekim, 3 pratisyen hekim, 3 diş hekimi, 42 yardımcı sağlık personeli, 1 eczacı ve 22 genel idari hizmetler sınıfında olmak üzere toplam 81 personel hizmet vermekteydi.

Gerze Devlet Hastanesi tüm donanımlarına rağmen yetersiz kaldığı durumlarda, hastaları daha iyi hizmet alabilmeleri için Sinop veya Samsun’daki hastanelere yönlendirmektedir. Böylece Gerze, sağlık hizmetleri kapsamında Sinop ve Samsun şehirlerinin etki sahasında kalmaktadır.

Gerze’nin sağlık hizmetleri arasında koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri de verilmektedir. İlçe genelinde 1 adet aile sağlığı merkezi, toplum sağlığı merkezi ve 4 adet sağlık evi bulunmaktadır. Bunlar Hacıselli, Karlı, Yaykıl ve Yenikent’tedir. Yaykıl Sağlık evi hariç, hepsinde birer olmak üzere toplamda 3 ebe sağlık evlerinde görev yapmaktadır. Aile sağlığı merkezinde 6 aile hekimi, 6 aile sağlığı elemanı, 3 yardımcı sağlık personeli ve 2 kat görevlisi ile hizmet verilmektedir. Verilen hizmetler arasında: muayene, düzenli kullanılan ilaçların yazılması, laboratuvar, aile planlaması hizmetleri, gebe, bebek, çocuk ve ergen takibi, aşılama, acil müdahale, enjeksiyon, pansuman vb. yer almaktadır. Toplum sağlığı merkezinde 3 doktor, 4 hemşire, 5 ebe, 3 çevre sağlığı teknisyeni 1 laboratuvar teknisyeni ile 4 idari personel olmak üzere toplam 20 kişi görev yapmaktadır.

Tedavi edici, koruyucu ve önleyici sağlık hizmeti veren kamu kuruluşlarının yanında şehirde, 24 saat hizmet vermekte olan 112 acil sağlık hizmetleri istasyonu da mevcuttur.

Gerze’de aile ve toplum sağlığı merkezi, aile hekimliği ve 112 acil sağlık hizmetleri binalarının eski ve yetersiz olması nedeniyle yeniden inşasına 2019 yılında başlanmış ve

yaklaşık bir yıl sonra tamamlanmıştır. Bu kurumlar Nisan 2020'den itibaren aynı bina kompleksi içinde hizmet vermeye başlamıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi araştırma sahasında da ortalama yaşam süresinin uzaması yaşlı nüfusun ve kronik hastalıkların da artmasına yol açmıştır. Aynı zamanda kronik hastalıklara bağlı olarak gelişen erken ve geç komplikasyonların tedavileri için hastaların hastane yataklarında uzun süre kalmalarına bağlı sosyal ve psikolojik rahatsızlıklar da ortaya çıkmakta, bu kişilerin taburcu edilmelerinden itibaren sağlık ihtiyaçlarının nasıl sağlanacağı da bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle koruyucu sağlık hizmetlerinin yanında destekleyici ve rehabilite edici sağlık ve sosyal hizmetlere duyulan ihtiyaç ve talep artmıştır. Buna bağlı olarak *Sağlıkta Dönüşüm Projesi* kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık kurum ve kuruluşlarınca evde sağlık hizmetlerinin verilmesine yönelik "Sağlık Bakanlığınca sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge" 01.02.2010 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Yönerge kapsamında İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı olarak kurulan evde sağlık hizmetleri koordinasyon merkezi ve toplum sağlığı merkezinde sosyal hizmet birimleri bünyesinde ve Gerze Devlet Hastanesi'nde evde sağlık hizmetleri birimi kurulmuştur.

Netice itibariyle Gerze, hemen deniz kenarında kurulmuş, sanayi tesisleri ve çevresel kirleticilerin olmadığı, bir yerleşmedir. Bu durum çevresindeki ormanlar da dikkate alındığında hava kalitesinin yüksek olmasını sağlar. Toplum sağlığını olumlu yönde etkileyen bu duruma ek olarak metropol alanlarında görülen günlük stresten uzak yaşam için de tercih edilen yerlerden biridir. Aynı zamanda kırsal kesiminin de temiz havası, kirlenmemiş su kaynakları, ormanları ve bozulmamış doğası vs., insan yaşamı için son derece elverişli imkanlar sunmaktadır. Bütün bu sağlığa uygun ortamları ile gerek şehir ve gerekse de kırsal alanı tercih edilen yaşam yerleri arasında bulunmaktadır.

2.1.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları

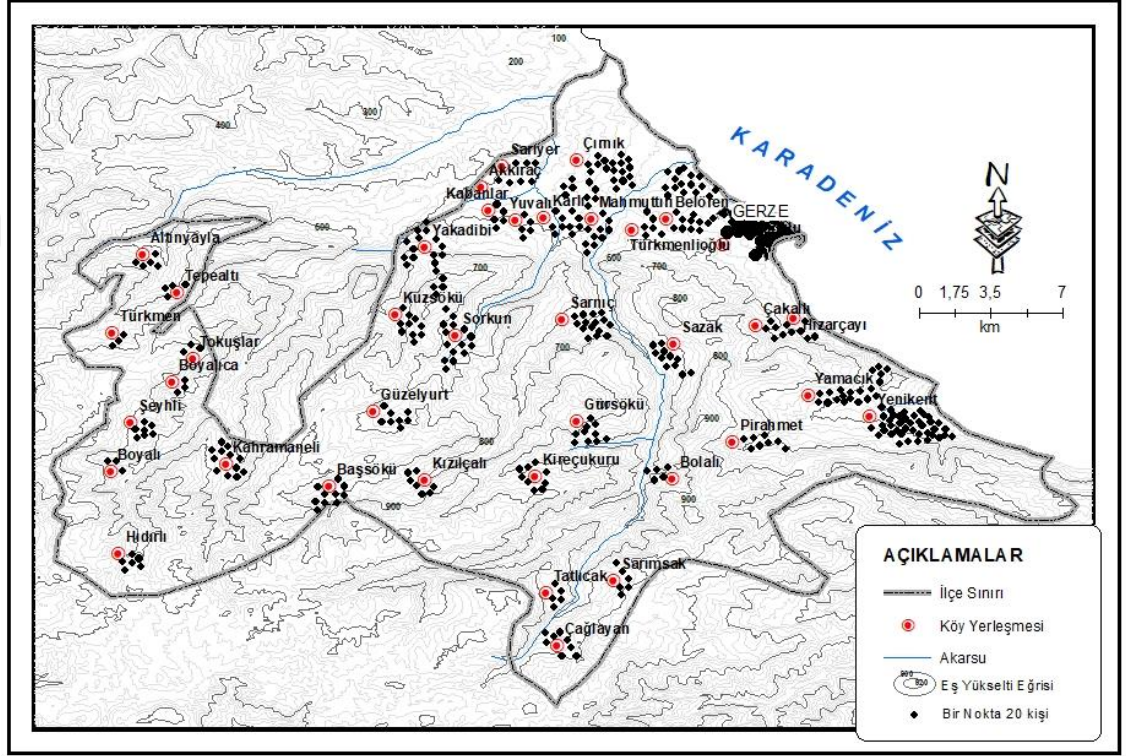
Araştırma sahası nüfusunun dağılışı; yeryüzü şekilleri, yükselti, iklim elemanları, orman örtüsü, tarım alanlarının dağılışı gibi doğal çevre faktörlerinin yanı sıra yerleşmelerin tarihi gelişimleri, iç ve dış göçler, ekonomik faaliyetler, ulaşım imkânları gibi beşerî coğrafya şartları da etkili olmuştur (Zaman, 2004: 145). Bu bağlamda aşınım

düzlüklerinin genel görünümü oluşturduğu alanlarda yerleşmeler daha ziyade bu düzlükler üzerinde ya da vadi yamaçlarının hafif eğimli alanlarında görülür. İlçe genelinde ormanlar geniş yer tutmaktadır. Buna bağlı olarak orman köyleri orman kenarlarında konumlanmıştır. İklimin Karadeniz'in ılıman etkisinde olması yerleşmelerin daha çok denize bakan yamaçlarda konumlanmasında etkili olmuştur. Bunların yanı sıra Gerze şehri küçük bir liman olan koyun içindeki Köşk Burnu'nda kurulup gelişmiştir. Bahsedilen bu örnekler yörenin doğal coğrafya koşullarının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Gerze şehrinin kurulmasında limanın ekonomik faaliyet alanı olması beşeri ekonomik şartlar bakımından en önemli belirleyici olmuştur. Dolayısıyla Gerze limanı ulaşım faaliyetinin yürütülmesinde tarihi süreç içinde ticaret fonksiyonu ile önem arz etmiştir. Günümüzde balıkçı teknelerine ev sahipliği yapmaktadır. İlçeye bağlı diğer yerleşim alanlarının kurulup gelişmesinde doğal ve beşeri faktörler etkili olmuştur. Bunun yanı sıra farklı zamanlardaki savaş dönemlerinde seferberlik nedeni ile yöreye gelerek yerleşen nüfusun da bugünkü yerleşim alanlarının oluşmasında etkileri olmuştur. Gerek limanın ulaşım ve ticaret fonksiyonu, gerek seferberlik dönemleri yerleşmelerin gelişmesinde etkili olan beşeri coğrafya özelliklerindendir.

Coğrafi ve beşeri faktörlere bağlı olarak kurulan yerleşmelerin dağılışı düzensizdir. Başka bir anlatımla, arazinin farklı noktalarında yoğunlaşmıştır. Kıyıdan itibaren gelişen yerleşmeler, yaklaşık 1000'm'yi aşan yüksekliklere kadar devam etmektedir. Ancak çok dik vadi içleri ile ormanlık alanlar, yerleşmeler açısından en önemli sınırlayıcılardır. Ayrıca kıyıdan uzaklaştıkça yükseltinin de artmasıyla yerleşmeler azalmakta ve buna bağlı olarak da nüfus seyrekleşmektedir. Böylece yerleşmelerin yoğunlaştığı alanlarda nüfus yoğunluk gösterirken, yerleşmelerin az olduğu alanlarda seyrekleşmektedir. Başka bir deyişle, fizikî ve beşerî coğrafya şartlarının etkisi altında dağılım gösteren nüfus, birbirine paralel uzanan akarsuların açtığı vadilerin yerleşmeye uygun yamaçları ile vadi tabanlarında veya kıyı kenarındaki küçük alüvyal düzlüklerde toplanmıştır (Harita 2.6).

Nitekim ilçenin geneline bakıldığında nüfus yoğunluğu kıyıdan itibaren 500 m'ye kadar olan alanlarda daha yüksektir (Harita 2.6). İlçe merkezinin bu kuşakta yer alması yanı sıra zirai üretime uygun arazilerin büyük çoğunluğunun yine bu kuşakta bulunması ve balıkçılık gibi faktörler bu durumu hazırlayan etkenlerdir. Ayrıca iklim koşullarının elverişliliği ile ulaşım kolaylığı 500 m'ye kadar olan sahada nüfus yoğunluğunun fazla olmasında etkili olan diğer faktörlerdir. Bu yükseltinin (500 m) üzerine çıkıldığında

yükseltinin artmasına bağlı olarak ulaşımın zorlaşması, özellikle kış aylarında iklim şartlarında meydana gelen olumsuzluklar nüfuslanmayı sınırlandırır. Zira iklim şartlarına bağlı olarak zirai üretim kısıtlanır. Ancak ekip dikmeye dayalı olan zirai faaliyetler azalırken hayvancılık ön plana çıkar. Ayrıca ormancılık bu alanlarda yaşayan nüfusun ek geçim kaynaklarından biridir. Yani bu alanlarda yaşayan nüfus için orman önemli bir ekonomik faaliyet alanıdır.

Harita 2.6. Gerze İlçesinin Nüfus Dağılım Haritası (2021).

Belirtilen etkilere bağlı olarak kıyıya yakın yerleşim alanlarında daha dar yerleşim sınırları içinde yoğunluğun arttığı görülür. Ancak bitki örtüsü ile eğim değerleri, alçak yükseltiler de bile nüfusun seyrek dağılmasına veya tamamen nüfustan yoksun alanların görülmesine de sebep olmuştur. Buna karşılık yükseltinin arttığı yerleşim birimlerinde genel olarak köy idari sınırı genişlerken nüfus miktarının azalmasının da etkisiyle nüfus yoğunluğu azalır. Ayrıca alçak kuşağa kıyasla daha düzensiz bir dağılım görülür. Bu nedenlerden dolayı, araştırma sahasında yükselti kuşaklarına göre nüfus dağılımını tam olarak belirlemek pek mümkün değildir. Çünkü bu faktörlerin sonucu olarak dağınık ve kısmen de gevşek dokulu bir yerleşme formunun görülmesi sebebiyle de aynı köy sınırları

içerisinde de dengesiz bir dağılışı söz konusudur (Zaman, 2004: 148). Neticede nüfus, ilçe arazisine eşitsiz bir şekilde dağılmamıştır.

Toprak ve nüfus sayıları arasındaki ilişki derecesini ortaya koyan en açık göstergelerden biri de nüfus yoğunluklarıdır. Bu terim, belli bir coğrafi ortam üzerinde barınan nüfus sayısının, bu ünitenin yüzölçümü değerine bölünmesi sonucunda elde edilen bir orantı değeridir (Doğanay ve Orhan, 2021: 201). Nüfus yoğunluğunun coğrafi manası ve önemi yanında ayrıca demografik, ekonomik, sosyolojik, sosyal antropolojik ve politik önemi, ülke ve bölgelere göre nüfus miktarından ayrı olarak değişen bu olayın, nüfus miktarına bağlı olarak, kendine has bir anlam ve aksiyonu olduğu da unutulmamalıdır (Tanoğlu, 1969: 52).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, büyük bir öneme sahip gözüken nüfus yoğunlukları (aritmetik/matematiksel, fizyolojik ve tarımsal/ziraî) içerisinde aritmetik (matematiksel) nüfus yoğunluğu en çok hesaplanandır. Toplam nüfusun idari sınırları kaplayan alana bölünmesi ile yerleşim biriminin nüfus yoğunluğu bulunmuş olur. Elde edilen değer “aritmetik nüfus yoğunluğu” olarak ifade edilir. Bu nüfus yoğunluğunun hesaplanmasında ana etkiye sahip değişken “nüfus miktarı”dır (Doğanay, 1997: 210). Öyle ki, nüfus akışkan bir yapı gösterir. Sayım dönemleri içinde doğum, ölüm, göç gibi değişkenlerin etkisiyle farklılaşır. Bu nedenle sayım dönemlerine göre nüfus yoğunlukları farklılık arz eder. Gerze’nin 1935 yılı sayım sonucuna göre nüfus yoğunluğu 36,2 kişi/km²’dir. Son yıla gelinceye kadar ilçede nüfus yoğunluğu genel olarak artış göstermiştir. Ancak bazı kırılma yılları görülmektedir. 1955 yılı Gerze ilçesi nüfus yoğunluğu 46,3 kişi/km² olarak görülür. Ancak 1960 sayım döneminde yoğunluk değeri 43,6 kişi/km² olmuştur. Bu durum söz konusu yıllarda ülke genelinde görülen göç hareketinin sonucu olarak değerlendirilir. Diğer bir kırılma 1975 (46,3 kişi/km²) yılında tespit edilmiştir. Nitekim 1975 nüfus yoğunluğunda 1970 (46,8 kişi/km²) yılına göre sadece yarım puanlık düşme olmuştur. Bu durumun sebebi olarak ülkede uygulanmakta olan nüfus politikaları değerlendirilmektedir. Zira bu dönem doğum oranlarının azaltılması yönünde bir politika güdülmüştür. İlçe nüfus yoğunluğunda 1985-1990 arası dönemde tekrar belirgin bir artış gözlenir. Ancak burada dikkat çekici asıl husus nüfus miktarındaki azalmadır. Nitekim 1985 sayım sonucuna göre 48215 kişi olan ilçe nüfusu 1990 yılında 28215 kişiye gerilemiştir. Bunun nedeni Dikmen ile birlikte 31 köyün de ilçeden ayrılmasıdır. Yapılan idari değişiklikle birlikte yalnız ilçe nüfusu azalmakla

kalmamış, aynı zamanda yerleşim alanı da büyük ölçüde daralmıştır. Netice itibari ile ilçenin 1990 yılı nüfus yoğunluğu 55,6 kişi/km² olmuştur. Nüfus yoğunluğunda 2000 yılı sonrasında belirgin bir azalma gözlenir. Bu durumun nedeni ülkenin içinde bulunduğu iktisadi koşullara bağlı olarak, özellikle kırsal nüfusun ekonomik kaygılarla ilçe dışına göç etmesi olarak yorumlanır. İlçe nüfus yoğunluğu 2015 yılından sonra yaşanan nüfus artışına bağlı olarak tekrardan yükselmeye başlamıştır. Nitekim bu yılda nüfus yoğunluğu 44,6 kişi/km², 2019'da 49,9 kişi/km², 2020'de 52,5 kişi/km² ve 2021 yılında ise 53,2 kişi/km² olarak hesaplanmaktadır (Tablo 2.21).

Tablo 2.21. Gerze İlçesinde Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu.

Yıl	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu ³ Kişi/km ²	Yıl	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu Kişi/km ²
1935	38400	36,2	1980	49179	46,4
1940	39818	37,5	1985	48066	45,3
1945	43284	40,8	1990	28215	55,6
1950	46682	44,0	2000	23295	45,9
1955	49144	46,3	2010	20938	41,2
1960	46244	43,6	2015	22623	44,6
1965	49275	46,4	2019	25327	49,9
1970	49704	46,8	2020	26641	52,5
1975	49154	46,3	2021	27027	53,2

Kaynak: DİE ve TÜİK İstatistiklerinden Hazırlanmıştır

Gerze ilçesinde 2021 yılında km²'ye düşen kişi sayısı 53,2'dir. Aynı sayım döneminde Sinop ili genelinde km² ye 38 kişi, Türkiye genelinde ise km² ye 110 kişi düşmekteydi. Mevcut değerler göre, ilçenin nüfus yoğunluğunu il genelinden fazla, ülke değerinin ise hemen hemen yarısı kadardır.

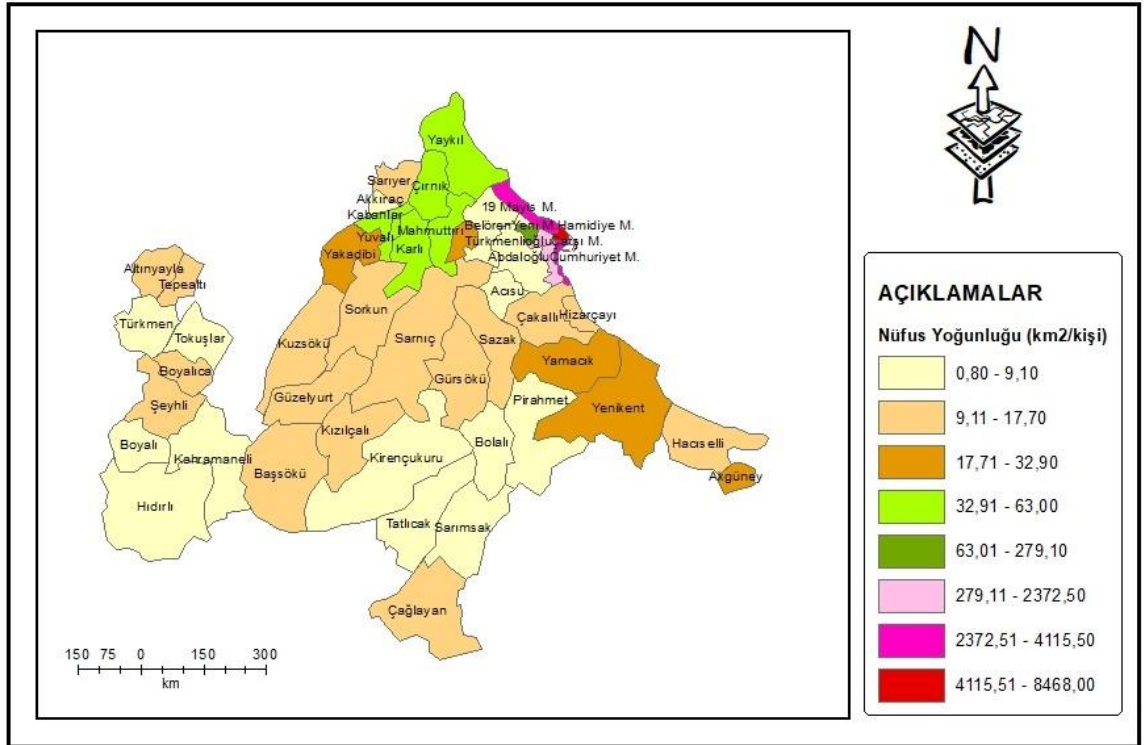
Çalışmada yöreyle ilgili daha ayrıntılı aritmetik nüfus yoğunluğu bilgilerine ulaşmak adına ilçe merkezi ve ilçeye bağlı köy yerleşmelerine ait değerler ayrı ayrı ele alınmıştır. Nitekim Gerze ilçe merkezinde 2019 yılı aritmetik nüfus yoğunluğu kilometre kareye 4077,6 kişidir. Köylere göre nüfus yoğunluğu hesaplandığında en yüksek değer 63,0 kişi/km² ile Mahmuttırı'da görülür. İkinci sırada 44,6 kişi/km² ile Çırnık köyü, üçüncü sırada ise 43,5 kişi/km² ile Yaykıl köyü gelmektedir. Aritmetik nüfus yoğunluğu sıralamasında 42 köy yerleşmesi içinde son sırada 0,8 kişi/km² ile Boyalı köyü yer alır (Tablo 2.22, Harita 2.7).

³ Nüfus yoğunlukları hesaplanırken Dikmen'in ilçe statüsü kazanıp ilçeden ayrıldığı 1990 yılına kadar yüzölçüm 594 km² olarak alınmıştır. Bu yıldan itibaren ise ilçe yüzölçümü 507,7 km² alınarak nüfus yoğunlukları hesaplanmıştır.

Tablo 2.22. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019).

Yerleşmeler	Nüfus	Yüz ölçüm (km ²)	Nüfus Yoğunluğu Kişi/km ²	Yerleşmeler	Nüfus	Yüz ölçüm (km ²)	Nüfus Yoğunluğu Kişi/km ²
Abdaloğlu	519	8,170	6,3	Kızılçalı	149	14,788	10,1
Acısu	91	6,420	1,4	Kuzsökö	185	15,481	12,0
Akgüney	81	3,225	25,0	Mahmuttur	238	5,209	63,0
Akkırac	64	2,157	2,9	Pirahmet	145	19,019	7,6
Altınyayla	91	7,359	12,3	Sarımsak	120	17,134	7,0
Başsökö	248	24,679	10,0	Sarıyer	218	4,842	12,7
Belören	661	10,496	6,3	Sarnıç	278	26,819	10,4
Bolalı	95	10,389	9,1	Sazak	184	12,871	14,3
Boyalı	54	6,889	0,8	Sorkun	231	15,100	15,3
Boyalıca	66	5,551	11,9	Şeyhli	149	9,238	16,1
Çağlayan	156	15,474	10,1	Tatlıcak	102	14,639	7,0
Çakallı	188	10,629	17,7	Tepealtı	88	8,762	10,0
Çırnık	301	6,752	44,6	Tokuşlar	58	8,414	6,9
Gürsökö	192	13,378	14,4	Türkmen	63	7,239	8,7
Güzelyurt	164	13,661	12,0	Türkmenlioğlu	97	2,948	32,9
Hacıselli	253	14,568	17,4	Yakadibi	271	10,555	25,7
Hıdırlı	125	24,060	5,2	Yamacık	333	15,923	20,9
Hızarcayı	38	2,439	15,6	Yaykul	666	15,293	43,5
Kabanlar	127	3,041	41,8	Yenikent	852	29,942	28,5
Kahramaneli	186	25,649	7,3	Yuvalı	75	1,976	38,0
Karlı	324	7,689	42,1	İlçe Merkezi	16610	4,073425	4077,6
Kirencükuru	195	33,281	5,9	Toplam	25327	507,679	49,8

Kaynak: Sinop İl Özel İdaresi ve TÜİK Verilerinden Yararlanılmıştır

Harita 2.7. Gerze İlçesi Köy Yerleşmelerinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019).

2.2. YERLEŞME

2.2.1. Genel Bakış

Barınmak, ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerinde inşa edilmiş, bir veya birden fazla sayıda meskenden oluşan kümeye “*yerleşme*” denir. Sürekli veya dönemlik olarak insanın içerisinde barındığı veya değişik şekillerde faaliyette bulunduğu bir konut bile yerleşme olarak bilinmektedir. Bir yerleşme kümesi, *yerleşim alanı* ile bu saha üzerinde insanlar tarafından değişik amaçlara yönelik inşa edilmiş meskenlerden oluşmaktadır. Yerleşim alanının coğrafi özellikleri, konutların saha üzerindeki dağılışı düzenine, konut tiplerine ve ortaya çıkan yerleşmenin fonksiyonel özelliklerine etki etmektedir (Özçağlar, 1997: 1, 2).

Yerleşme, insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkan bir olgu olması yanında insanın var oluşuyla anlamını bulan bir kavram olarak değerlendirilmektedir. İnsanın biyolojik varlığını devam ettirme güdüsü; temel olarak yeme içme ihtiyacı yanında, dinlenme ve barınma ihtiyaçlarını da beraberinde taşır. Buna göre yerleşme insanın içinde bulunduğu her türlü faaliyetini yürüttüğü mekânda yaşamını devam ettirebilmek için oluşturduğu barınma üniteleridir. Bu üniteler insanların biyolojik varlıklarını sürdürebilmek için yürüttükleri faaliyetlere uygun olan ortamlarda bulunur (Özçağlar, 2009: 75; Taş, 2016: 16).

Yerleşme, günümüz itibarıyla barınma yeri olmanın ötesinde, ekonomik ve sosyo-kültürel temelde pek çok etkinliğin yürütüldüğü coğrafi birimlere dönüşmüştür. Bugün yerleşme denilince insan zihninde, barınma amacı taşıyan bir mülkten daha çok, birçok etkinliğin bir arada yürütüldüğü, sofistike konut ve diğer ünitelerin toplamından oluşan alanlar canlanmaktadır.

Yerleşme; çok çeşitli şekillerde görülür. Göçebe çobanların çadır toplulukları, yarı göçebe çiftçi çobanların yılın yalnız bir kısmında oturdukları geçici yerleşmeler (yayla, ağıl vs.) ile sürekli oturdukları (münferit ev, münferit çiftlik, mahalle, köy, kasaba ve nihayet şehir) yerleşme şekilleri başlıcalarıdır (Tanoğlu 1969: 247). Böylece yerleşmeler etkinliklerin takvimdeki yerine göre sürekli ve dönemlik olarak ayrılabilirken, etkinliğin özelliğine göre de kırsal ve kentsel olarak sınıflandırılmaktadır. Bunlarda kendi içlerinde çeşitli türde yerleşmeler olarak alt kategorilere ayrılmaktadır (Türkan, 2021: 232).

Araştırma sahasında bu yerleşme şekillerinden kırsal yerleşme olarak 225 mahaleden oluşan 42 köy yerleşmesi ile aynı zamanda ilçe merkezini teşkil eden 7 mahalleden oluşan bir şehir (Gerze) yerleşmesi bulunmaktadır.

Köy yerleşmelerinin aralarında ortalama 1-2 km mesafe vardır. Köyler, doğal peyzaj değeri yüksek manzaraya sahiptir. Manzara dahilinde gür orman alanları, otlaklar, yöreye has ahşap veya taş temelli mimari oluşumlar yer alır.

Araştırma sahasında köy yerleşmeleri, hemen hemen 1000 m yükselti kuşağının üzerine kadar çıkmaktadır. Bu yükseltilerden sonra; devlet ormanlarının nispeten geniş alanlar kaplaması, eğimin daha da artması, vejetasyon süresinin kısalması, tarıma elverişli sahaların hemen hemen ortadan kalkması gibi nedenlerle devamlı yerleşmelerin üst sınırına erişilir (Zaman, 2004: 162).

Bilindiği gibi, Karedeniz Kıyı Dağları'nın kuzeye bakan yamaçlarında kırsal yerleşmeler dağınık bir dokuya sahiptir. Bazı yerlerde kısmen gevşek dokulu yerleşmelere de rastlanır. Denize dik olarak inen güney-kuzey doğrultulu akarsular tarafından dar ve derin bir şekilde yarılmış ve parçalanmış olan arazi, engebeli bir yeryüzü şekline sahiptir. Bu topoğrafyada yerleşme çekirdekleri sırt, vadi içi, yamaç ve tepe gibi morfolojik üniteler üzerine serpilmiştir. Araştırma sahasının kırsal yerleşme sisteminin dağınık- yarı dağınık (gevşek) ve yerleşme çekirdeklerinin yararlanma sahalarına düzensiz bir biçimde dağılmış olmasında esas rolü, doğal ve beşerî coğrafya özellikleri oynamıştır. Doğal faktörlerin başında da çevrenin topoğrafik yapısı gelir. Buna su temin kolaylığı, doğal bitki örtüsü, yükselti artışına bağlı olarak değişen iklim özellikleri gibi diğer coğrafi faktörler de, çok belirgin bir şekilde etki eder. Şüphesiz bu faktörlerin etkileri aynı ölçüde olmayıp, özellikle topoğrafik yapı ve vadi yamacı kaynakları yoluyla hemen her yerde kolayca içme suyu sağlanabilmesi yerleşme çekirdeklerinin dağılışında esas rolü oynamıştır. Kuşkusuz yerleşmelerin dağılışında sadece doğal çevre özellikleri etkili olmamıştır. Aynı zamanda nüfus miktarı, gelenek ve görenekler, ekonomik faaliyetin türü, mülkiyet durumu gibi beşerî faktörler de önemli rol oynamıştır (Zaman, 1996: 137; Zaman, 2004: 163).

Yerleşme şekilleri ve dağılışında, tarihî faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. Çünkü yerleşme coğrafyası ile ilgili araştırmalarda esas hedefi bugünkü durumun belirlenmesi oluştursa da nüfus ve yerleşmenin dağılışı ile şekillenmesinde tarihî faktörlerin de çok

önemli olduğu muhakkaktır. Bundan dolayı, yerleşmenin tarihsel evrimine önemli derecede yer ayrılması ve sorunların aynı zamanda tarihsel coğrafya perspektifi içinde incelenmesi gerekir (Sözer, 1983: 1-13. Bu açıklamalara dayanarak konu ile ilgili kaynaklardan tespit edilebildiği kadarıyla, yerleşmenin tarihi gelişiminin ortaya konulmasının önemi büyüktür.

2.2.2. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Sinop'un, günümüzde bir ilçesi durumunda olan Gerze, tarih boyunca elverişli konumu ile deniz ulaşımında önemli bir yere sahip olmuştur. Gerçekten de küçük bir limana sahip olmasına rağmen Sinop limanının doğusunda özellikle tehlike arz eden durumlar söz konusu olduğunda sığınılacak önemli bir merkez konumundaydı. Gerze'de yaşadığı bilinen halklardan biri Kaşkalar'dır. Kaynaklarda Gaşkalılar olarak da geçen bu topluluğun M.Ö. 1400 yılında Gerze'yi yurt tuttukları bilinmektedir. Tarihi kaynaklara göre M.Ö. 7. yüzyılda Anadolu topraklarının batı kıyılarında bulunan ve Yunan egemenliğinde olan kentlerdeki ticari ve kültürel etkinlikler Lidya Krallığı'nın baskısına maruz kalmıştır. Bu baskıdan dolayı Yunanlar, Doğu Akdeniz, Marmara ve Karadeniz'de çeşitli koloniler kurmuşlardı. Batı Anadolu'da varlığını sürdüren kolonyal topluluklardan birisi olan Miletliilerdir. Bunlar koloniler kurma etkinliğinde nispeten geri kalmışlardı. Bu durumu ortadan kaldırmak için, daha sonraları Karadeniz'de 90 kadar koloni kurdular. Söz konusu kolonilerden ilkinin Sinop yöresine kurarak Sinop kentinin ve yakın çevresinin siyasi geleceğine yön vermiş oldular (Tok, 2000: 68). Anadolu'ya Kafkaslar üzerinden akınlar düzenleyerek Frigler'in varlığına son veren Kimmerler ve İskitler de bir dönem yöreye egemen olmuşlardı. Lidya Kralı da M.Ö. 585'te bu egemenliğe son vererek Sinop ve çevresini krallığına eklemiştir. Ardından Persler, Anadolu topraklarını ele geçirmiş ve denizcilik etkinliğinde bulunan kıyı kentlerinin başına *Tiran* adı verilen yöneticiler atamışlardı. Bu şekilde yönettikleri yerleşmelerden biri de Gerze idi. M.Ö. 4. yüzyılda Yunanların Persleri yenilgiye uğratması ile Sinop ve çevresi özerk yönetime geçmiş, üç yüzyıl sonra gerçekleşen Büyük İskender'in seferi sonrasında da Makedon Krallığı'nın bir parçası olmuştur (Esemenli, 1990: 10,11).

Roma'nın büyük düşmanı olan ve aynı zamanda Pontus Krallığı'nın başkentinde ikamet eden Kral Mithrades, o dönemde bölgenin en güçlü hükümdarıydı. M.Ö. 3. yüzyılda Sinop'un başkent olduğu dönemde, Pontus Krallığı deniz ticaretinde önemli bir

güç haline geldi. Bu dönemde Sinop Limanı'nın güneyinde konuşlu olan Gerze de bölgenin en önemli yerleşmeleri arasında yer aldı. Bu yıllarda Sinop ve Gerze limanlarından bölgede üretilen zeytin, zeytinyağı ve amfora ihracatı yapılmaktaydı. Özellikle Sinop yöresine özgü; kırmızı mürekkep, gemi, tahta, mobilya gibi üretimlerde hammadde olan kırmızı toprak en önemli ihraç ürünüydü (Tok, 2000: 70). Sonraları bölge sırasıyla Roma ve Bizans egemenliğine girdi.

Selçuklular Anadolu topraklarına yerleşmeye başladıktan (1071 yılında) kısa bir süre sonra batıya doğru yayıldılar. Bu süreçte, Karatekin tarafından 1085 yılında Gerze ilk kez Türk egemenliğine geçti. Çeşitli karışıklıklar ve güç çekişmesinin odağında önemli bir tersane ve ithalat-ihracat özelliği sahip olan Sinop yöresi Bizanslılar, Pontuslular, Selçuklular, Pervaneoğulları, Candaroğulları ve 1461'de Fatih Sultan Mehmet'in fethetmesiyle Osmanlıların egemenliğini girdi. Sinop 1846'da Kastamonu iline bağlı bir sancak merkezi haline getirildi. Gerze bu yılda (1846) sancak merkezine (Sinop) bağlı bir köy iken daha sonra (1896'da) merkez kazaya bağlı bir nahiye hüviyetine dönüştürüldü. Gerze, 1916 yılında nahiye halinden kazaya dönüştürüldü ve Sinop merkez, Boyabat ve Ayancık ile birlikte dördüncü kaza haline getirildi (Tok, 2000: 70). Cumhuriyetin ilk yıllarında ise Ayancık ile birlikte ilçe statüsüne kavuşturuldu. İlçenin merkezi konumda olan Gerze, almaya başladığı yatırımlar ile giderek gelişen bir yerleşme konumuna geldi.

Bilindiği gibi, Cumhuriyet döneminde Anadolu genelinde planlı imar etkinlikleri başlamıştı. Kamu binalarının inşası, bu imar etkinliklerinin ilk sırasında gelmekteydi. Bu bağlamda Gerze'de inşa edildiği bilinen kamu binalarından ilki, İnkılâp İlkokulu (1928-1937) olmuş, 1930 yılından itibaren diğer kamu binaları da kullanıma sunulmaya başlanmıştı (Yerebasmaz, 2006: 26). Bu bağlamda Köşk Mahallesi'nde 1948 yılında çıkan yangından sonra, hem tahribatı gidermek hem de modernleşmeyi sağlamak amacıyla Yüksek Mimar Mukadder Çizer'e Gerze İmar Planı hazırlatıldı. Ancak tarihe "Büyük Gerze Yangını" olarak geçen 1956 yılındaki yangın da meydana gelince plandan vaz geçildi (Erdem ve Özakin, 2012). Sonradan yangın evleri veya afet evleri olarak anılacak konutlar inşa edilip (4 yılda) Köşk, Hamidiye ve Cumhuriyet mahalleleri yeniden hayata döndürüldü. Günümüzde halen kullanılan, hatta bir kat yükseltme izni verilen betonarme tekniği ile yapılmış bu konutlar, Gerze'nin hayalet bir kasaba olmasını

engellemiş, günümüze kadar sade ve örnek bir yaşam alanı olarak kalmasında önemli rol oynamıştır.

2.2.3. Yerleşme Şekilleri

Araştırma sahasındaki yerleşme çeşitlerini fonksiyonlarına göre kır ve şehir yerleşmeleri olarak iki grupta toplamak mümkündür. Kır yerleşmelerini 225 kırsal mahalleden teşekkül etmiş olan 42 köy oluşturur. Böylece bu yerleşmelerin geneli birden fazla mahalleden oluştuğu için, *çok yerleşmeli köyler* olarak tanımlanır. Köyler tarıma dayalı bir ekonomik faaliyetin sürdürüldüğü, genelde dağınık ve kısmen de gevşek (yarı dağınık) dokunun hâkim olduğu yerleşmelerdir. Fonksiyonları bakımından köy yerleşmelerinden büyük ölçüde ayrılan şehir yerleşmesi (Gerze) ise kıyı kesiminde kurulmuş olup, 7 mahalleden oluşmuştur.

2.2.3.1. Kır Yerleşmeleri

Kentsel yerleşmelerden ayrı olarak yalnızca zirai faaliyetleri gerçekleştirerek geçimini sağlayan, yayılış gösterdiği arazi; bağ, bahçe, tarla ve mera ile doğal bütünlük sergileyen iskân alanlarına *kır yerleşmesi* denir (Tanoğlu, 1969: 253). Türkiye'nin neresinde olursa olsun tek evden başlayarak birden fazla evin bir araya gelmesiyle oluşan yerleşim birimleri hangi isim altında toplanırsa toplansın, köy iskânı adı altında idari olarak *muhtarlıkları* meydana getirir (Tunçdilek, 1967: 31). Bu bağlamda sahada bulunan köy yerleşmeleri coğrafi ölçütler dikkate alınarak farklı doğal ve beşerî yönleri ile incelenmiştir.

2.2.3.1.1. Köy Yerleşmeleri

Köyler, ülkemizde kırsal yerleşme tipinin en büyüğü olup, aynı zamanda da karakteristik örneklerini oluşturur. Köy idarî üniteleri, belirli bir idarî sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve dönemlik kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, nüfusu 2000'den az veya fazla, çoğunlukla tarım-hayvancılık faaliyetlerinin egemen olduğu ve seçilerek görev başına gelen muhtar ile ihtiyar heyetinin yönettiği, ülkemizin en küçük idarî alanlarıdır. Böylece idarî anlamdaki köy, herhangi bir coğrafi ünite içerisinde yer tutan, sınırları belli bir alanı ifade etmektedir (Özçağlar, 1997:

6). Bu yerleşmeler ticaret hacminin, trafiğin, çok katlı yapıların oranla az olduğu ve nüfusun genelde tarım ve hayvancılık faaliyetlerini yürüttüğü yerler olarak da bilinmektedir. Tanımlanması bu şekilde veya nasıl yapılırsa yapılsın, tarihsel özellikleri ya da ortaya çıkmalarına neden olan temel gereksinimi temsil eden yerleşmelerdir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 383). Coğrafi anlamda ise bir yerleşim alanının köy olarak değerlendirilmesinde, idari olarak dikkate alınan nüfus kriterinden ziyade fiziki görünüm ve ekonomik faaliyetler değerlendirilir. Köy yerleşim biriminde ekonomi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Bunların yanı sıra; el sanatları, turizm, ormancılık ve maden çıkarımına dayalı ekonomiye sahip olan köyler de vardır (Doğanay, 1997: 246).

Köy yerleşmeleri çeşitli özellikler dikkate alınarak gruplandırılabilir. Genelde temel alınan ölçüt; tarımsal ekonomik faaliyetler iken konum, kuruluş yeri, doku gibi özellikler de sınıflandırmaya dahil edilmektedir. ÖZÇAĞLAR (2003: 67), söz konusu gruplandırmaları yedi başlık altında inceler. Bunlar ana hatlarıyla; *ele alınan sahadaki yerleşim faaliyetleri, yerleşmelerin adı, yerleşilen alanın doğal coğrafya özellikleri, biçim özellikleri, fonksiyonlar, konutlar ve çevre ilişkileridir*. İZBIRAK (1984:384) ise ülkemiz köylerini başlıca geçim kaynaklarına göre; *ekinci köyler, bahçeci köyler, hayvancı köyler, orman köyleri, zanaatçı-tarımcı köyler, elsanatları-tarımcı köyler, işçi-tarımcı köyler, tarımcı bahçeci-alışverişçi köyler, balıkçı köyler* olarak sınıflandırmıştır. YILMAZ (2019: 532) ise bu yerleşimleri; *turizm köyleri, fideci köyler, meyveci köyler, madenci köyleri, gurbetçi köyler ve sefaköyler* olarak gruplandırmıştır. Bu sınıflandırmalara göre ülkemizde en yaygın görülen köy yerleşmelerine, *tarım ve hayvancılığın hakim olduğu köyler* örnek gösterilebilir. İlçede de benzer bir durum söz konusudur.

Bu taksimatlar göz önünde bulundurularak ilçe sınırları içerisinde bulunan köy yerleşmeleri, temel özellikleri dikkate alınarak çeşitli kriterlere göre, değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Genelleştirme ilkesi kullanılarak yapılan bu sınıflandırma büyük ölçüde teoriktir. Bu bağlamda sahadaki köy yerleşmeleri; yükselti basamaklarına, kuruluş yerlerine, dokusuna (şekillerine), nüfus ve yüzölçüm büyüklüklerine, isimlerine, ormana, konumuna ve ekonomik faaliyetlerine göre sınıflandırılarak incelenmiştir.

2.2.3.1.1.1. Adlarına Göre Köyler

Toplumlar yaşam alanlarını, o alanın özelliklerinden etkilenecek adlandırırılar. Adlandırmada yaşanan alana ilişkin tarih ve coğrafya özellikleri önemli rol oynar (Sarı ve Tepeli, 2012: 163). Yerleşme adlarının çoğu insan ve coğrafi ortamla ilişkili olduğu için *Toponimi'den (yer adları bilmi)* yararlanarak, taşıdığı anlam ve nereden geldiği araştırılmalıdır (Özçağlar, 2003: 68). Coğrafi bakış açısıyla incelendiğinde de bir arazideki yer adları analiz edilerek o yöreye ait iklim özellikleri, kayaç yapıları, toprak çeşitliliği, florası, hidrografyası, morfolojisi, ekonomik hareketliliği gibi yöreye ait pek çok özellik hakkında fikir sahibi olmak olası görülmektedir (Altunışık, 2009'dan aktaran Güner ve Ertürk, 2015: 140). İdari ve tarihi değerlendirmede yer adlarının anlamı, hem halk ağzında “bir bölgenin kimliğini” hem de yöre halkının “bölgesel kimliğinin” oluşumunu anlamak bakımından çok önemlidir (Konopski, 2021: 66).

Tablo 2.23. Gerze İlçesine Bağlı Köylerin Eski ve Yeni İsimleri (2019).

Yeni İsmi	Eski İsmi	Yeni İsmi	Eski İsmi	Yeni İsmi	Eski İsmi
Abdaloğlu	Abdaloğlu	Güzelyurt	Geysel/Kayser	Sarnıç	Sarnıç
Acısu	Acısu	Hacıselli	Hacıİsalı	Sazak	Sazak
Akgüney	Akgüney	Hıdırlı	Hızırlı	Sorkun	Cılaz
Akkıraç	Akkıraç	Hızarcayı	Hızarcayı	Şeyhli	Şeyhköy
Altınyayla	Altınyayla	Kabanlar	Kabanlar	Tatlıcak	Süzey
Başsökö	Başsekü	Kahramaneli	Kahramaneli/Kadı	Tepealtı	Tepealtı
Belören	Balören	Karlı	Karlu	Tokuşlar	Tokuşlar
Bolalı	Bolalı	Kirençukuru	Avlağısökö	Türkmen	Türkmen/Sarnıç
Boyalıca	Boyaluca	Kızılcalı	Kızılcalı	Türkmenlioğlu	M. Tırı'ndan ayrıldı
Boyalı	Boyalu	Kuzsökö	Kuşsökö	Yakadibi	Yakadibi
Çağlayan	Tilkilik (Tirkilik)	Mahmuttırı	Mahmut Dırı	Yamacık	Yamacık
Çakallı	Çakallu	Pirahmet	Pirahmet/Çeçesultan	Yaykıl	Yaykıl
Çırnık	Çengeloğlu	Sarımsak	Sarıışak	Yenikent	Gürsüvet/Körzüvet
Gürsökö	Gürsökö	Sarıyer	Sarıyar	Yuvalı	Numaniye

Kaynak: DİE İstatistiklerinden Derlenmiştir.

Araştırma sahasındaki bazı yerleşmeler adlarını beşeri unsurlardan almıştır (Tablo 2.23). Bu bağlamda BOSTAN (2012: 58-61), 1487 ve 1582 yıllarındaki Osmanlı kayıtlarına göre yerleşme isimlerinden bahsederken, yörede yaşayan Yörük boylarının yaşadığı yerlere isimlerini verdiklerini ifade etmektedir. Ancak bir kısmının isimlerinde küçük değişiklikler söz konusu iken birçoğu günümüzde de aynı isimle anılmaktadır.

Buna göre ilçedeki bazı yerleşim yerlerinin kayıtları şu şekildedir: Boyalı, 1487 kayıtlarına göre Boyalu, 1582 kayıtlarında Bogalu olarak görülür. Boyaluca yalnız 1582 kayıtlarında mevcuttur. Hıdırlı 1487 yılında Hızırlu olarak kaydedilmişken, 1582 kayıtlarında Hızır adı ile görülür. Karlu, Saruyar, Sazak, Sorkun köyleri ise her iki yıla ait kayıtlarda aynı isimle bu şekilde yazılarak yer almaktadır (Tosunoğlu, 1993: 297, 311-314).

Eski kayıtlara göre, 1487 yılı itibariyle Sinop, Kastamonu Sancağı'na bağlı bir kazadır. *Yaykıl* ise dönemin önemli bir yerleşmesi olarak Sinop'a bağlı bir divan yerleşmesidir. *Yaykıl Divanı*'na bağlı köyler; Başsekü, Çakallu, Gerze, Gürsekü, Karlu, Kaysar (Güzelyurt), Kuşsekü, Mahmuttiri, Sarışhak, Sarnıç, Sazak, Tatlıcak şeklinde ifade edilir. Günümüzde ise Başsökö, Belören, Çakallı, Gürsökö, Güzelyurt (Kaysar), Karlı, Kuzsökö, Mahmutturi, Sarımsak, Sarnıç, Sazak, Tatlıcak, Yamacık, Yaykıl şeklinde Gerze'ye bağlı olduğu görülür (Uzunçarşılı, 1988: 123). Görüldüğü gibi 1487 Osmanlı kayıtlarına göre Gerze Yaykıl Divanına bağlı bir köy yerleşmesidir. Günümüzde ise Yaykıl, idari açıdan Gerze'ye bağlı köylerden biridir.

Yine arşiv belgelerinde 1487'de, 1560'ta ve 1582'de Sinop kazasında Gerze, Ayancık, Erfelek ve Dikmen'i kapsayan sayımlar yapıldığı görülmüştür. Bu sayımlara ait belgelerde Gerze ve Gürseki adlarına rastlanılmıştır (Ünal, 2008: 127).

Bugün Gerze'de mevcut olan bazı köy yerleşmelerinin adlarına belirli dönemlere ait tarihi kayıtlarda rastlanılmaktadır. Bu bilgiden hareketle Gerze ilçesine bağlı köy adlarının toponomik olarak kökeni ve anlamları araştırılarak, alfabetik sıraya göre ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Abdaloğlu adının Karadeniz'de yaygın olarak bulunan Çepnilerden Güvenç Abdal Hazretleri'nden geldiğine dair rivayetler vardır. Başka bir ifadeyle yerleşmeye, Güvenç Abdal'a ithafen "*Abdaloğlu*" adı verilmiştir. Acısu köyü, köyün kurulduğu alanda var olan kaynak suyunun tadından dolayı bu adı almıştır. *Akgüney* kuruluş yeri olarak güneye dönük bir yamaçta bulunur. Kurulmuş olduğu yerden dolayı bu adı taşıdığı düşünülür. Hacıselli köyünden ayrılmıştır. *Akkıraç* köyünün de Akgüney gibi bulunduğu konuma bağlı olarak adını aldığı düşünülmektedir. *Altınyayla* konum itibari ile Sorkun ve Kırıkgeçit çaylarının arasında nispeten yüksekte kurulmuş bir köy yerleşmesidir. Edinilen bilgilere göre önceleri hayvanların otlatıldığı bir yaylak iken zamanla köy yerleşmesi

halini almıştır. Verimli bir alan olması ve ürünlerin yaz güneşinde aldığı renkten dolayı bu ad verilmiştir. *Başsökö* köy halkından alınan bilgiye göre sökü “ormanlık yerlere” verdikleri addır. Yükseltinin fazla olduğunu kasteden baş ifadesi ile sökü ifadesinin birleşimi sonucu bu adı almış olabileceği kanaati hasıl olmuştur. *Belören* köyünün adı 1487 kayıtlarda “Belviran” olarak görülür. *Boyalı* adının kökeni ile ilgili halk arasında söylene gelen bir rivayet vardır. Bu rivayete göre köylülerden biri geçmiş zaman içinde eşeğini boyayıp satar. Yağmur yağdığında eşeğin üzerindeki boyalar akarak etrafa yayılır. Böylece köyün adı “Boyalı” kalır.

Bu günkü adı ile *Çağlayan* köyünün 1487 yılına ait Osmanlı kayıtlarına göre ilk adı Tilkilik’tir. Burada Dilkülük olarak kayda geçmiştir. Osmanlı kayıtlarında da (1530 yılına ait) Dilkülük Değirmeni olarak geçer. Yeni adını yörede bulunan şelaleden alır. Bu şelaleler takım halindedir. Kervançayı adı ile de alınan şelale buradadır. Başka bir bilgiye göre Tilkilik adı İlbeyli boyuna bağlı Tirkili obasından gelir. Köyün yaşlıları Tirkilik olarak telaffuz etmektedir. “Tirki” kökünden gelen sözcük Türk kökünden Türki ve zamanla Tirki halini almış biçimdir (Bostan, 2012: 61).

Çırnık’ın kelime anlamı küçük teknedir. Köken olarak Bulgarca bir kelimedir (Bostan, 2012: 58). *Gürsökö* köyünün adı ile ilgili elde edilen bilgiye göre “gürs” rüzgârın sürüklediği kar. Ökü veya sökü ise yörede o yer, ora, orası anlamlarında kullanılır. Burada konum itibarıyla rüzgârın bol estiği yer anlamında kullanılmış olabilir. Bu sözcükler birleştirilerek köy adının verilmiş olması muhtemeldir.

Günümüzde *Güzelyurt* adı ile bilinen köyün eski adı “Kayser”dir. “Geysel” olarak da ifade edilir. Osmanlı döneminde, 1530 yılına ait Defter-i Hakani kayıtlarında bir Rum köyü olarak geçen Kayser köyünde yaşayan Rumlar çeşitli nedenlerle köyü terk edince, yerlerine Türk boyları yerleşmiştir. Bu yer bir Yörük obasıdır. Yörede yerleşen Yörük aşiretleri 1732’de burada ahşap bir cami yaptırmıştır. Ad değişikliğinin buradan geldiği tahmin edilmektedir (Ünal, 2008: 48).

Hacıselli adı geçmiş kayıtlarda Hacısalı olarak kullanılmaktadır. Söylenişi zamanla değişerek “Hacıselli” şeklini almıştır. Köye bu ad, yörenin ileri gelenlerinden Hacı İsa’ya atfen verilmiştir.

Hıdırlı köyünün geçmişte bilinen adı Kadı Mezarı'dır. Zamanla değişerek Hıdırlı adını almıştır. Söylenenlere göre Hızırlı şeklinde kullanılıp, zaman içinde Hıdırlı'ya dönüşmüştür.

Hizarçayı köyün içinden geçmekte olan bir akarsudur ve köye adını vermiştir. *Kahramaneli* olarak bilinen köyün adı geçmişte Kahramaneli ile birlikte “Kadı” olarak da kullanılmıştır. Ancak anlamı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Karlı eski kayıtlardaki adı “Karlu” şeklindedir.

Günümüzde bilinen adı ile *Kirençukuru* konum itibari ile yamaçların arasında çukurda bir mevkide yer alır. Bu alan yörede Kiren olarak ifade edilen kızılılık meyvesinin bol miktarda yetiştiği bir yerdir. Adını buradan aldığı kanaati oluşmuştur. Buna karşılık Osmanlı kayıtlarında adı avlanılan yer anlamında “Avlağuseku” olarak geçmektedir.

Kuzsökö köyü yer adı olarak incelendiğinde “kuz” güneş almayan, gölgede kalan manası taşır. “Sökü” kelimesi ile birleşerek güneş almayan yer manasında kullanılır. Köye adı, yer şekilleri özellikleri ve köyün kuruluş yeri özelliğine bağlı olarak bu şekilde verilmiştir. Ancak eski adı “Kuşsökö” olarak tespit edilmiştir. Bu durumda kuşların bol bulunduğu yer anlamı ağırlık kazanmaktadır. Zira konum itibari ile gölgede kalma durumu söz konusu değildir.

Yörede bulunan *Mahmuttırı* köyünün de adına dair iki farklı görüş söz konusudur. Bunlar Oğuzların Bayındır boyunun yerleşik olduğu Kastamonu Sancak Beyi, II. Bayezıd'ın oğlu Keyhüda Mahmut'tan adını almış olması muhtemeldir. Öte yandan eski adı Peçin olan Muğla'nın Milas ilçesinin 1530 tarihli Osmanlı kayıt defterine göre tırî-tiri şeklinde bir ifade yer almaktadır. Tir aşiretin yarısı anlamına gelir. Buna göre Mahmut adında bir beyin tiri anlamında Mahmuttırı adı bu köye verilmiştir (Uzunçarşılı, 1988: 123).

Pirahmet bugün bu adla anılan bir yerleşmedir. Geçmişte yine Pirahmet ve onun yanında Çeçe isimleri ile anılmıştır. Pirahmet isminin kaynağı ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Köye Çeçe adını veren Çeçe Sultan yörede çok iyi bilinen bir zattır. Rivayete göre Selçuklu döneminde yaşamış olan Çeçe Sultan'ın asıl adı Seyit Muhammed'dir. Hz. Muhammed'in yedinci göbekten torunudur. Yaşadığı dönemde göstermiş olduğu kerametlerden dolayı yörede tanınan bir zattır (Sinop Valiliği, 2013).

Sarımsak köyü Bayındır boyunun yerleşik bulunduğu “Menteşe yeri”dir. Osmanlı kayıtlarında (1487 yılı) “Sarıishak” olarak kaydedilmiştir. Köyden geçen Sarımsak Çayı’ndan ötürü köye bu isim verilmiştir.

Sarıyer köyünün eski adı “Sarıyar” şeklinde geçmektedir. Köyün batısında vadiye bakan uçurumlu bir alan mevcuttur. Uçurumun bulunduğu alandaki kayaç renginin de etkisi ile “Sarıyar” adının buradan geldiği muhtemeldir. Günümüz kullanımı Sarıyer’e dönüşmüştür. *Sazak* kelime anlamı itibari ile sazlık, saz bitkisinin çok yetiştiği yer şeklinde ifade edilir. Buradan hareketle köyün adının sahada bol miktarda bulunan sazlıklardan geldiği yaygın olan kanaattir. *Sorkun*, köyden geçen akarsuyun adını taşımaktadır. Kelime bir söğüt çeşidinin adı olarak geçer. Anadolu’da aynı adı taşıyan birçok yerleşim birimi vardır. Böyle olması sorkun denilen bir tür söğüt ağacından yola çıkılarak bu adın oluştuğu düşüncesini pekiştirmektedir. *Şeyhli* eski adı “Şeyhköy”dür. Yörede sayılan bir kanaat önderinden dolayı köyün bu adı aldığı düşünülmektedir. Tepealtı köyü morfolojik olarak bakıldığında tepelik bir alanın eteğinde kurulmuştur. Adının bu konuma bağlı olarak ortaya çıkması kanaati gelişmiştir.

Türkmen ve *Türkmenlioğlu* köyleri adını 1400’lü yıllarda yöreye yerleşen Türk boylarından almıştır. Gerze ilçesinde yer alan köy yerleşmelerinde kökeni Türk boylarına dayanan nüfus oldukça fazladır. Türkmenlioğlu köyü Mahmuttırı köyünden ayrılarak bu adı almıştır. *Yakadibi*, akarsu yatağının yamacında kurulmuş bir köydür. Vadinin iki yakasından birinde kurulmuş olmasından dolayı köyün ileri gelenlerince bu ad uygun görülmüştür. *Yamacık* köyü eğimli arazide eğimin hafiflediği bir alandadır. Kurulduğu yerin fiziki yapısına istinaden Yamacık denilmiştir. *Yaykıl* köyü de adını yine Osmanlı dönemindeki Divan-ı Yaykıl’dan almıştır.

Yenikent, eski adıyla Gürzüvet olarak bilinir. Osmanlı zamanında yaşanan iç göçler sonucu yöreye getirilen Çerkes ve Gürcü nüfus tarafından 1900’lü yılların başlarında kurulmuştur. “Boypınar”, belde olarak 1991 yılında “Yenikent” adını almıştır. *Yuvalı* köyünün adı eski kayıtlarda “Numaniye” olarak geçer. Halk arasında söylenişi “Lomaniye” şeklindedir. 1962 yılında ad değişikliği olmuş ve “Yuvalı” olarak kayıtlara geçmiştir.

Gerze ilçesinin günümüzde mevcut olan köy yerleşmelerinden adlarının anlamı ve kökenleri ile ilgili bilgi edinilenlere ait açıklamalar yukarıda ifade edilmiştir. Buna

karşılık Bolalı, Boyalıca, Çakallı, Kabanlar, Kızılcalı, Sarnıç, Tatlıcak ve Tokuşlar köylerinin adlarını nereden aldıklarına dair yeterli bilgiye ulaşılamamıştır.

İlçeye bağlı köylerin adlarının anlamı ve kökeni ile ilgili veriler **coğrafi** bakış açısı ile değerlendirildiğinde Gerze ilçesi köylerinin bir kısmı ismini fiziki (doğal), bir kısımda beşerî özelliklerden almıştır (Tablo 2.24).

Tablo 2.24. Gerze İlçesine Bağlı Köylerin Toponimik Analizi.

	Yer Adı Kaynağı	Köyler
Fiziki Coğrafya Özelliklerine Göre Köy Adları	Bitki Örtüsü Özelliği	Gürsökö, Kirencükuru
	Hayvan İsimlerinden Etkilenen	Çakallı
	Hidrografik Özellik	Acısu, Çağlayan, Hizarçayı, Sarımsak, Sarnıç, Sorkun, Sazak
	Yer Şekilleri Özelliği	Akgüney, Akkırac, Başsökö, Kuzsökö, Sarıyer Tepealtı, Yakadibi, Yamacık
Beşerî Coğrafya Özelliklerine Göre Köy Adları	Dönemlik Yerleşmeler	Altınyayla
	Ekonomik Faaliyetler ve Meslek Grupları	Çırnık, Yaykıl
	Şahıs, Kurucu veya Boy İsmi Taşıyan	Abdaloğlu, Hacıselli, Hıdırlı, Kahramanelli, Mahmuttırı, Pirahmet, Şeyhli, Türkmen, Türkmenlioğlu
Diğer		Belören, Bolalı, Boyalı, Boyalıca, Güzelyurt, Kabanlar, Karlı, Kızılcalı, Tatlıcak, Tokuşlar, Yenikent, Yuvalı

Yapılan sınıflandırmaya göre fiziki coğrafya özelliklerine göre isimlendirilen köyler dört başlık altında toplanmıştır. Gürsökö ve Kirencükuru köyleri adını sahip olduğu bitki varlığına bağlı olarak almıştır. Çakallı arazide bulunan yabani hayvan ismidir. Kurulduğu yerin hidrografik özelliklerinden etkilenerek adlandırılan köyler; Acısu, Çağlayan, Hizarçayı, Sarımsak, Sarnıç, Sorkun ve Sazak'dır. Bunların yanı sıra Akgüney, Akkırac, Başsökö, Kuzsökö, Sarıyer, Tepealtı, Yakadibi ve Yamacık köyleri bulundukları ortamın yer şekilleri özelliklerinden etkilenerek veya esinlenerek adlarını alan köylerdir (Tablo 2.24).

Beşerî coğrafya özelliklerine göre isim alan köyler üç başlıkta toplanmıştır. Bunlardan Altınyayla geçmişte hayvan otlatmak amacıyla kurulmuş bir dönemlik yerleşme iken zamanla sürekli yerleşmeye dönüşmüştür. Ekonomik faaliyete bağlı olarak isimlendirilen köyler Çırnık ve Yaykıl'dır. Bugün mevcut yerleşim alanı olan köylerde veya yakın çevresinde yaşamış olan saygın kişi, aile veya boylardan adını alan köyler ise

Abdaloğlu, Hacıselli, Hıdırlı, Kahramaneli, Mahmuttırı, Pirahmet, Şeyhli, Türkmen, Türkmenlioğlu köyleridir (Tablo 2.24).

2.2.3.1.1.2. Kuruluş Yerlerine Göre Köyler

Köyler sınıflandırılırken dikkate alınan ölçütler arasında kuruluş yeri de vardır. Kuruluş yerine göre köyler topoğrafik şartlar bakımından düzlüklerde ve eğimli yüzeylerde kurulmuş köyler olarak gruplandırılır. Ova ve vadi içlerinde yer alan köyler düzlükte kurulmuş köyler, dağların etek, sırt ve yamaçlarında bulunan köyler ise eğimli yüzeylerde kurulmuş köyler olarak değerlendirilir (Doğanay, 1997: 251, 252).

Gerze ilçesi, genel olarak yer yer akarsular tarafından parçalanmış, aşınım düzlüklerinin bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır (Fotoğraf 2.4). Kıyıda geniş bir alanda falezler ana görünümü oluşturur. Falezler arasında sınırlı alanda nispeten alçak alanlar ile çok küçük iki plaj alanı mevcuttur. İlçe merkezi bu ana yapı üzerinde konumlanır. Aynı zamanda falezler arasında bulunan ilçe merkezi kıyı yerleşmesi özelliği taşır.

Tablo 2.25. Gerze İlçesinde Kuruluş Yerlerine Göre Köyler (2019).

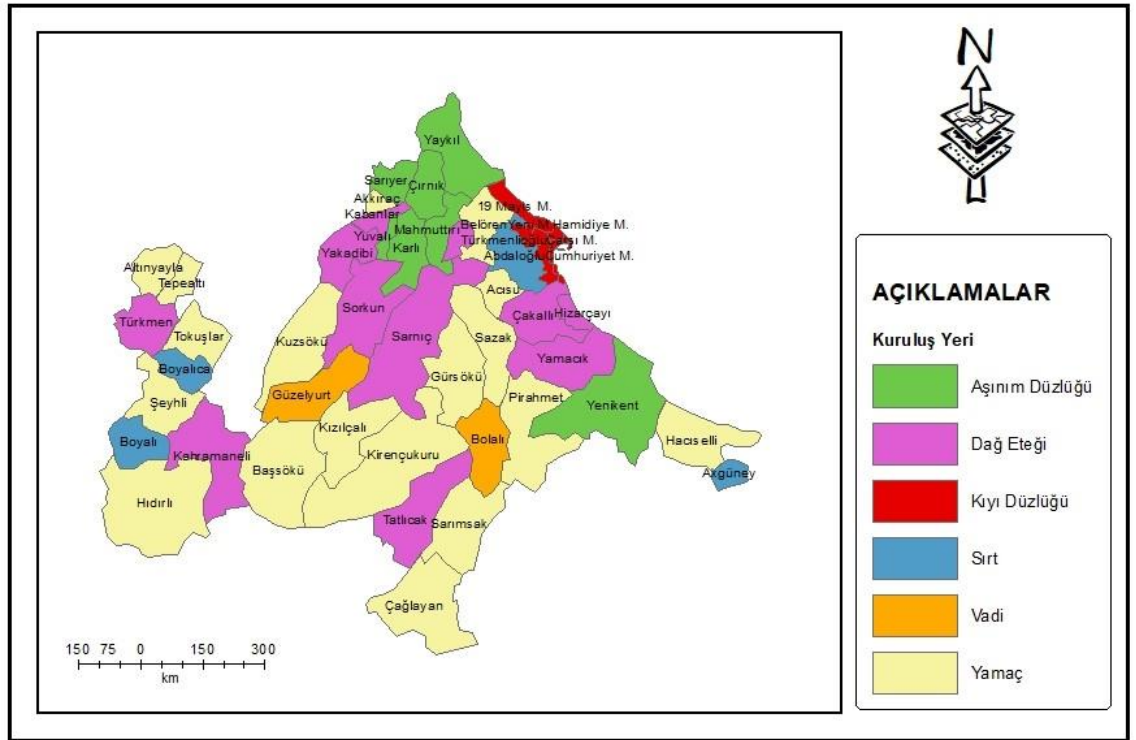
Köyler	Kuruluş Yeri	Köyler	Kuruluş Yeri
Abdaloğlu	Sırt	Kızılçalı	Vadi (orman içi)
Acısu	Yamaç (orman kenarı)	Kirencükuru	Yamaç (orman kenarı)
Akgüney	Sırt	Kuzsökö	Yamaç (orman içi)
Akkıraç	Yamaç	Mahmuttırı	Aşınım düzlüğü
Altınyayla	Yamaç (orman içi)	Pirahmet	Yamaç
Başsökö	Yamaç (orman içi)	Sarımsak	Yamaç
Belören	Yamaç	Sarıyer	Aşınım düzlüğü
Bolalı	Vadi (orman içi)	Sarnıç	Dağ eteği (orman içi)
Boyalı	Sırt (orman içi)	Sazak	Yamaç (orman içi)
Boyalıca	Sırt	Sorkun	Dağ eteği (orman içi)
Çağlayan	Yamaç	Şeyhli	Yamaç (orman kenarı)
Çakallı	Dağ eteği (orman içi)	Tatlıcak	Dağ eteği (orman içi)
Çırnık	Aşınım düzlüğü	Tepealtı	Yamaç (orman kenarı)
Gürsökö	Yamaç (orman içi)	Tokuşlar	Yamaç (orman kenarı)
Güzelyurt	Vadi	Türkmen	Dağ eteği (orman içi)
Hacıselli	Yamaç	Türkmenlioğlu	Dağ eteği (orman içi)
Hıdırlı	Yamaç	Yakadibi	Dağ eteği
Hızarçayı	Dağ eteği (orman içi)	Yamacık	Dağ eteği
Kabanlar	Dağ eteği	Yaykıl	Aşınım düzlüğü
Kahramaneli	Dağ eteği (orman içi)	Yenikent	Aşınım düzlüğü
Karlı	Aşınım Düzlüğü	Yuvalı	Aşınım düzlüğü

Kaynak: 1/100.000 Ölçekli Topoğrafya Haritaları ve Arazi Çalışmaları.

Fotoğraf. 2.4. Gerze İlçesinde Aşınım Düzlüğü Üzerinde Kurulmuş Köy Yerleşmeleri.

Yapılan arazi çalışmalarına bağlı olarak ilçenin idari sınırları içinde dağılışı gösteren 42 köyün kuruluş yeri belirlenmiştir. İlçe merkezini oluşturan Gerze şehri, kıyı kesiminde kurulup gelişmiştir. Köy yerleşmeleri ise farklı morfolojik üniteler üzerinde konumlandırılmıştır.

Harita 2.8. Gerze İlçesinde Kuruluş Yerlerine Göre Köyler.

Kuruluş yeri morfolojik özellikleri bakımından köyler; sırt, yamaç, vadi içi, dağ eteği ve aşınım düzlüğü şeklinde sınıflandırılmıştır (Tablo 2.25; Harita 2.8). Bahsedilen yapılardan en fazla ön plana çıkan yamaç köyleridir (17 köy). Yamaç köylerinden 5'i orman kenarında 5'i de orman içinde yer almaktadır (Fotoğraf 2.5). Kalan 7'si ise ormana

uzak daha çok tarımsal faaliyetlerin sergilendiği köylerdir. Yamaç köylerinden sonra köyler en çok dağ eteklerinde (11 köy) kurulmuşlardır. Dağ eteği köylerinden 8'i aynı zamanda *orman içi* yerleşmesi özelliği gösterir. Yörede oldukça yaygın görülen bir diğer köy kuruluş yeri aşınım düzlükleridir. İlçede yer alan köylerden 7'si aşınım düzlükleri üzerinde kurulup gelişmiştir (Fotoğraf 2.4). Bu köyler genelde hafif dalgalı geniş arazi üzerinde yayılış gösterir. Sahada yayılış gösteren köylerden 4'ü sırt köyüdür. Bunlardan Boyalı köyü orman içinde kurulmuştur (Fotoğraf 2.6). Son olarak Bolalı, Güzelyurt ve Kızılcılı vadi içi köyleridir.

Fotoğraf 2.5. Gerze İlçesinde Yamaç Üzerinde Kurulmuş Köy Yerleşmeleri.

Fotoğraf 2.6. Gerze İlçesinde Orman İçi ve Kenarında Kurulmuş Köy Yerleşmeleri.

2.2.3.1.1.3. Dokularına Göre Köyler

Relief (yerçekilleri, eğim, yükselti, toprak), su, iklim ve doğal bitki örtüsü koşulları; araziden faydalanma ve ulaşım durumu, o yerleşmede yaşayan insanların birbirleriyle olan münasebetleri ile yerleşim plânları, yerleşmelerin şekilleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu faktörlerin tümünün veya birkaçının etkisiyle, konutların arazi üzerindeki dağılım düzeni, sıklık-seyreklilik ve dizilişle ilgili olarak farklı özellikler göstermektedir. İşte konutların arazi üzerindeki dağılım düzeni ile ilgili ortaya çıkan dokusal biçim, yerleşmelerin *dokusal şekil özelliğini* yansıtmaktadır. Bu bakımdan köyler toplu, dağınık ve yarı dağınık yerleşmeler olarak üç gruba ayrılır (Özçağlar, 1997: 4).

Bu konudaki kriterler çok belirgin ve açık olmasa da ev ve eklentileri (yerleşme çekirdekleri) bir arada inşa edilmişlerse toplu, birbirlerinden belli uzaklıkta inşa edilmişlerse dağınık yerleşme olarak kabul edilmektedir. Bunların yanı sıra dağınık ve toplu yerleşmelerin arasında geçiş şekilleri de görülebilmektedir. Bu geçiş şekilleri çoğu zaman, dağınık ve toplu yerleşme formlarını birbirine yaklaştıracak veya hâkim özelliğine göre birisinin içerisinde yer alabilir. Toplu veya dağınık yerleşmelerin tam anlamıyla özelliğini yansıtmayan fakat her iki tipten de bazı karakterler göstermiş, geçiş tipi yerleşmeler olarak tanımlanan bu ara şekillere, *gevşek dokulu*, (az dağınık) veya ara şekilli (yarı dağınık) gibi isimler verilmektedir (Doğanay, 1997: 262, 263).

Böylece, şekil yönünden araştırma sahasındaki kırsal yerleşmeler incelendiğinde, dağınık ve kısmen yarı dağınık (gevşek) dokulu yerleşme sistemi görülmektedir (Fotoğraf 2.7). Bu tip bir yerleşme şeklinin ortaya çıkmasında pek çok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bunlar arasında, yeryüzü şekilleri, su kaynakları, toprak özellikleri, jeolojik özellikler, bitki örtüsü ile yükseltiye bağlı olarak değişen iklim şartları gibi doğal faktörler yanında, nüfus miktarı, tarım alanlarının dağılışı ve mülkiyet durumu, ekonomik faaliyetler, yerleşmelerin tarihî gelişimi gibi beşerî faktörler bulunmaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bütün bu faktörlerin etkisi aynı ölçüde değildir. Bunlardan yerleşmelerin dağınık olmasına sebep olan en önemli faktörü, topoğrafik şartlar ve su kaynakları oluşturmaktadır. Gerçekten de, yerleşme alanlarının akarsular tarafından fazlaca parçalanmış, engebeli bir topoğrafik yapıya sahip olması, eğim değerlerinin fazla olması kısa mesafede yükseltide görülen artış gibi özellikler; bir taraftan yerleşme ve tarım alanlarını sınırlandırırken, diğer taraftan dağınık ve küçük parsellerden oluşmalarına neden olmuştur. Bu da, dağınık yerleşme şeklinin ortaya çıkmasına etki etmiştir.

Aynı şekilde su kaynaklarının çokluğu, sıklığı veya seyrekliği yerleşmelerin dokusu üzerindeki etkilili olmuştur. İklimin, bol yağışlı, yağış rejiminin düzenli ve arazinin geçirimsiz olduğu bölgelerde su boldur; evler dağılabilir ve bu nedenle dağınık yerleşme meydana gelir (Tanoğlu, 1969: 241). Sahanın litolojik özellikleri de, yerleşmelerin dağılışında önemli olan fizikî faktörlerdendir. Dağınık yerleşme şeklinin görülmesinde etkisi olan doğal faktörlerden bir diğerini de ormanlar oluşturmaktadır. Gerçekten de araştırma sahasında genişçe yer kaplayan ormanlar (ilçe arazisinin % 55'ini), hem köy yerleşmelerini, hem de yerleşme çekirdeklerini birbirinden ayırmıştır (Zaman, 2004: 186).

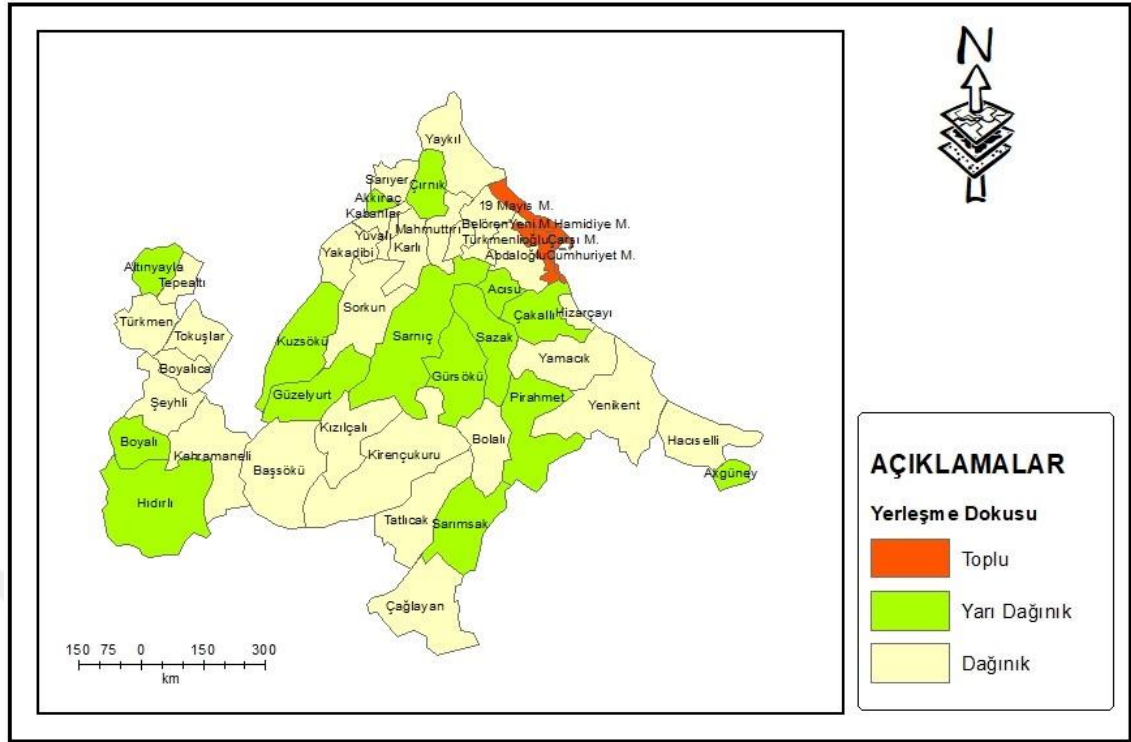
Diğer taraftan araştırma sahasında dağınık ve yarı dağınık dokulu yerleşmelerin ortaya çıkmasında belirtilen doğal faktörlerin yanı sıra, beşerî faktörler de etkili olmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu faktörlerin başında; tarım alanlarının varlığı ve dağılışı, ekonomik faaliyetler, nüfus miktarı, mülkiyet durumu, insanların yaşayış tarzı gelmektedir (Zaman, 2004: 186). Belirtilen bu faktörler, Karadeniz Bölgesi kıyı kesiminin genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da yerleşme çekirdeklerinin arazi üzerine dağılışını ortaya çıkarmıştır. Başka bir anlatımla köy yerleşmelerinde dağınık bir yerleşme formunun görülmesine sebep olmuştur.

Bu bağlamda tamamıyla Karadeniz Bölgesi kıyı kuşağında yer alan ilçede kırsal yerleşmeler (köy ve mahalle) dağınık ve yarı dağınık şekil gösterir. Gerçekten de, arazi etütlerine dayalı olarak ilçe sınırları içerisindeki 27 köy yerleşmesi dağınık, 15 köy yerleşmesi de yarı dağınık yerleşme olarak değerlendirilmiştir (Tablo, 2.26; Harita 2.9).

Tablo 2.26. Gerze İlçesinde Yerleşme Dokularına Göre Köyler (2019).

Köyler	Yerleşme Dokusu	Köyler	Yerleşme Dokusu	Köyler	Yerleşme Dokusu
Abdaloğlu	Dağınık	Güzelyurt	Yarı Dağınık	Sarnıç	Yarı Dağınık
Acısu	Yarı Dağınık	Hacıselli	Dağınık	Sazak	Yarı Dağınık
Akgüney	Yarı Dağınık	Hıdırlı	Yarı Dağınık	Sorkun	Dağınık
Akkıraç	Yarı Dağınık	Hızarcayı	Dağınık	Şeyhli	Dağınık
Altınyayla	Yarı Dağınık	Kabanlar	Dağınık	Tatlıcak	Dağınık
Başsöğü	Dağınık	Kahramaneli	Dağınık	Tepealtı	Dağınık
Belören	Dağınık	Karlı	Dağınık	Tokuşlar	Dağınık
Bolalı	Dağınık	Kızılçalı	Dağınık	Türkmen	Dağınık
Boyalı	Yarı dağınık	Kirencukuru	Dağınık	Türkmenlioğlu	Dağınık
Boyalıca	Dağınık	Kuzsöğü	Yarı Dağınık	Yakadibi	Dağınık
Çağlayan	Dağınık	Mahmuttırı	Dağınık	Yamacık	Dağınık
Çakallı	Yarı Dağınık	Pirahmet	Yarı dağınık	Yaykıl	Dağınık
Çırnık	Yarı Dağınık	Sarımsak	Yarı dağınık	Yenikent	Dağınık
Gürsöğü	Yarı Dağınık	Sarıyer	Dağınık	Yuvalı	Dağınık

Kaynak: 1/100.000 Ölçekli Topoğrafya Haritaları ve Arazi Çalışmaları.

Harita 2.9. Gerze İlçesinde Yerleşme Dokularına⁴ Göre Köyler.

Meskenlerin bir araya toplanarak oluşturdukları yapı *yerleşme planı* ya da *yerleşme şekli* olarak ifade edilir (Tolun-Denker, 1977: 147). Küre Dağları Kuzeydoğu yamaçlarında konumlanmış olan Gerze ilçesi köyleri bahsedildiği üzere dağınık ve yarı dağınık dokuda gelişmiştir (Fotoğraf 2.7).

Fotoğraf 2.7. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerin (Yenikent ve Pirahmet) Genelinde Dağınık Yerleşme Şekli Görülür.

⁴ Haritada toplu dokulu gösterilen yerleşme Gerze şehridir.

2.2.3.1.1.4. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler

Köy yerleşmelerinin dağılışını kontrol eden başlıca doğal çevre faktörlerinden biri de yükseltidir. Genel olarak yükseltiyle birlikte coğrafi şartlarda meydana gelen değişiklikler, köylerin geçim kaynaklarının da az veya çok olmasına, buna bağlı olarak da, yerleşmelerin farklı dağılış düzeni kazanmalarına yol açmıştır (Güner, 1997: 163).

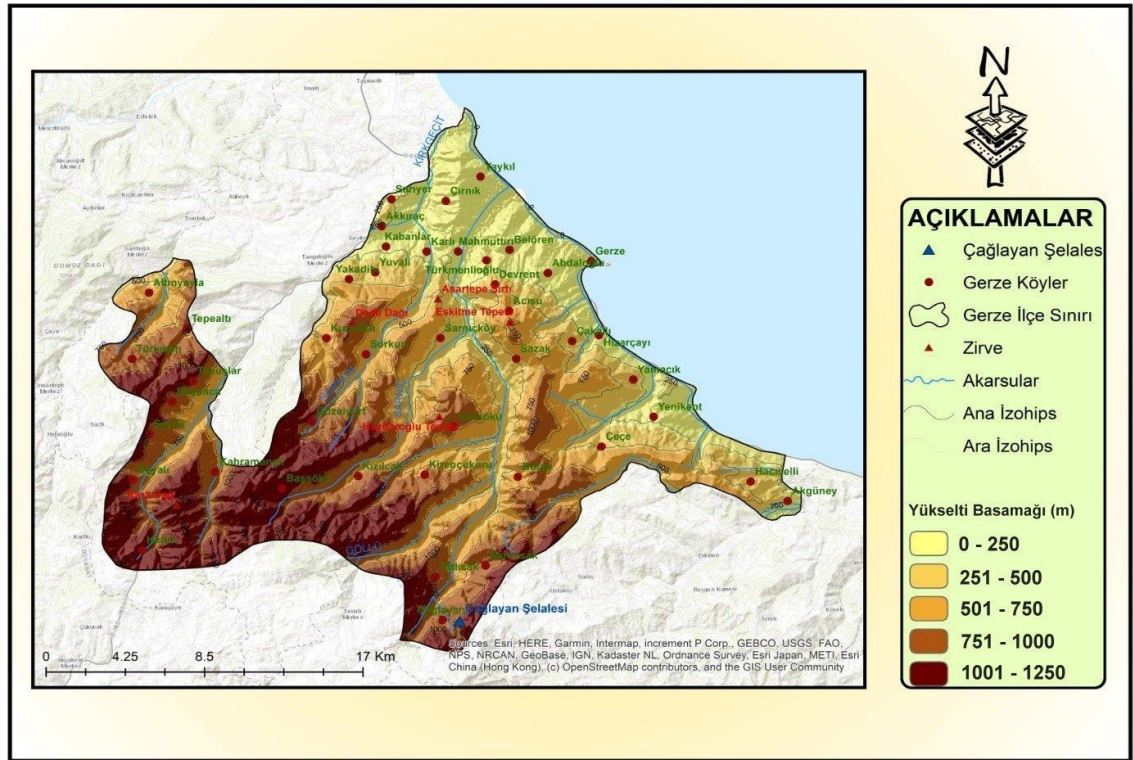
Köy yerleşmelerinin yükselti basamaklarına göre dağılışını daha çok iklim ve topoğrafya şekillendirmiştir. Bu nedenle de köyler, dikey yönde değişik yükselti kademelerinde dağılış göstermişlerdir. Yükselti bir taraftan yerleşmelerin dağılış yerini belirlerken, bir yandan da sosyal ve ekonomik hayatın şekillenmesinde etkili olur (Zaman, 2004: 191). Gerze ilçesinde deniz seviyesinden itibaren başlayan yaşam alanı yer yer 1000 m'yi aşan yüksekliklere kadar devam eder. Kıyı kesiminde kurulan Gerze şehri 7 mahalleden oluşmakta olup, bunların bazısının yerleşme alanı 100 m yükseltiye kadar çıkar. İlçeye bağlı 42 köy yerleşmesi ise mahalleleri ile birlikte farklı yükseltilerde dağılış gösterir.

Gerze ilçesi idari sınırları içinde 0-250 m yükseklik aralığında 13 (%31) köy yerleşmesi tespit edilmiştir. Bir üst basamak olan 251-500 m yükseklik aralığında 7 (%16.7), yine 501-750 m yükseklik aralığında 7 (%16.7) köy yerleşmesi mevcuttur. Deniz seviyesinden başlayarak 250 m yüksekliğe kadar olan basamaktan sonra en çok köy bulunan yükselti basamağı 12 (%28.6) köy ile 751-1000 m basamağıdır. Son olarak 1000 m üzeri köy sayısı 3 (%7) olarak görülür. Bu basamak en az köy yerleşmesinin bulunduğu alan olarak tespit edilmiştir (Tablo 2.27). Yükselti kuşaklarına göre köy sayıları, arazi (Tablo 2.27; Harita 2.10) istinaden yükselti aralığı çok geniş olması nedeniyle, yerleşme çekirdeklerinin ortalama yükseltileri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. İlçe merkezi ilk yükselti basamağında kurulmuştur. Nitekim deniz kıyısından itibaren başlayan merkeze bağlı mahalleler yer yer 100 m seviyelerine kadar devam ederek büyümesini sürdürmektedir. İlçe merkezi doğu ve batı kıyısı boyunca falezlerin yükseldiği, denize kadar devam eden nispeten alçak eğimli bir yüzey üzerinde kurulmuştur. Buna bağlı olarak ilçede yerleşmeler ortalama 5 m seviyesinden başlayarak güneyde daha yüksek alanlara doğru devam eder.

Tablo 2.27. Gerze İlçesinde Yükselti Basamaklarına Göre Köy Sayıları (2019).

Basamak Aralığı	Yerleşme Sayısı	%'si
0- 250	13	31,0
251 – 500	7	16,7
501 – 750	7	16,7
751 - 1000	12	28,6
1001 +	3	7,0
Toplam	42	100

Kaynak: 1/25000 Ölçekli Topoğrafya Haritası.

Harita 2.10. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Kuruldukları Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı.

Anlaşılabacağı üzere, araştırma alanının morfolojik yapısından ötürü köy yerleşmelerini çoğu kez tek bir yükselti basamağı içinde göstermek mümkün değildir. İlçe arazisinin fiziki yapısından ötürü, kısa mesafede yükselti farklılıkları büyük değerlere ulaşır. Buna göre aynı köy sınırları içinde yer alan meskenler arasında büyük irtifa farkları görülür. Bu yüzden bir yerleşim birimi, yükselti aralığı olarak birden fazla gruba dahil olur. İlçeye bağlı köy yerleşmelerinden deniz seviyesine daha yakın konumlanmış olan köyler Yenikent, Belören, Hızarcayı ve Yaykıl'dır. Bu köyler Gerze-Sinop karayolu boyunca devam eden güzergâhta yer alır. Tamamı denize kıyısı olan köylerdir. Bunlar

arasından kıyı boyunca uzanış gösteren Yenikent, konut yerleşmesi bakımından ortalama 15 m seviyesinden başlayarak 375 metreye kadar devam eder. Dikey yönde oldukça geniş bir yayılış alanına sahip olduğu görülmektedir. Belören ve Hızarcayı köylerinden yerleşmeler 20 m seviyelerinden başlayarak güney yönüne doğru yükselmeye devam ederek, Belören’de 385 ve Hızarcayı’nda ise 412 metreye kadar devam eder. İlçenin batı yakasında, Sinop merkez sınırına doğru uzanan Yaykıl köyünde 42 metreden itibaren yerleşme çekirdekleri görülür ve 235 metreye kadar devam eder. Diğer 3 köye göre yerleşme aralığı daha kısa mesafededir (Tablo 2.28; Harita 2.11).

Yukarıda belirtilen köylere ek olarak birinci ve ikinci yükselti kuşaklarında yayılış gösteren yerleşmeler Abdaloğlu, Akgüney, Çakallı, Çırnık, Hacıselli, Kabanlar, Karlı, Mahmuttırı köyleridir. Bunun yanı sıra birkaç kuşakta yayılış gösteren köy yerleşmeleri de söz konusudur. Bunlar Yamacık (157-530 m) ve Yuvalı (208-623 m) köyleridir (Harita 2.11). Benzer dağılış özellikleri diğer yerleşme kuşaklarında da görülmektedir. İlçedeki birçok köyün arazi yapısına bağlı olarak dikey yönde geniş bir yayılış alanına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Dağılışlara bakıldığında, Gerze bir kıyı ilçesi konumunda olmasına rağmen köy yerleşmelerinin bir kısm üçüncü ve dördüncü yerleşme kuşağında yer alır. Dördüncü kuşakta yer alan köylerde bulunan meskenler yaklaşık 1120 metrelerce kadar ulaşır. Örneğin, Başsökö köyü 997 m alt sınırdan başlayıp 1119 metreye ulaşan yerleşim aralığına sahiptir. Başsökö köyüne ait meskenler bu değerlerle iki farklı yükselti kuşağında dağılış gösterir. Öte yandan Hıdırlı köyüne ait meskenler 1013 metreden başlayıp 1113 metreye kadar devam eder. Buna göre köye ait meskenler aynı yükselti kuşağında yayılış gösterir (Tablo. 2.27, 2.28, Fotoğraf 2.8).

Fotoğraf 2.8. Hıdırlı Köyü, Yaklaşık 1000 m’lik Bir Yükselti Kuşağında (1013-1113 m) Dağılış Gösterir.

Sonuç olarak köylerin büyük bir kısmının yükseltisinin fazla olduğu, her çeşit eğim değerine sahip olan arazi şartlarında farklı türde köy yerleşmelerinin varlığı anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgulara göre ilçe merkezi deniz kenarında kurulmuş olan Gerze’de yerleşmeler kıyı çizgisi ile 1120 metreler arasında dağılış gösterir. Kıyıda iç kısımlara gidildikçe değişen yüksekliklerde kurulmuş olan köylerde, beşerî ve ekonomik faaliyetler bakımından farklılıklar gözlenmektedir.

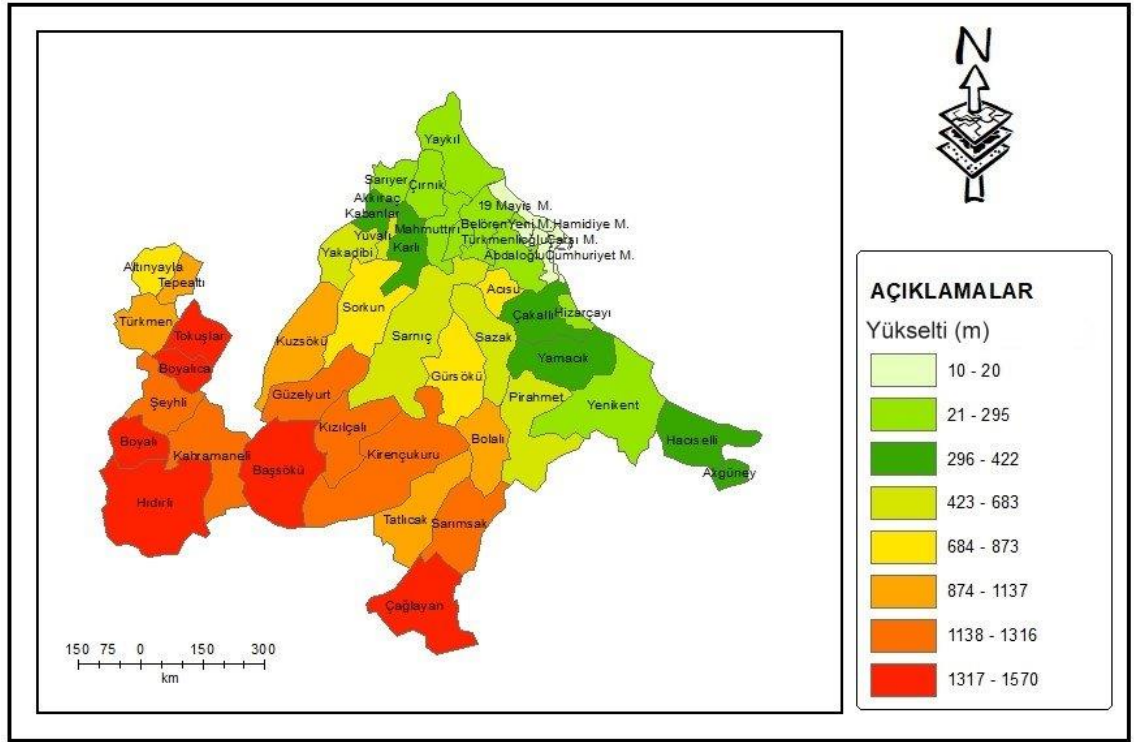
Tablo 2.28. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Kuruldukları Yükseltilerine Göre Dağılışı.

Köyler	Yükselti (m)	Köyler	Yükselti (m)
Abdaloğlu	130-330	Kızılçalı	767-970
Acısu	545-655	Kirencukuru	800-857
Akgüney	215-395	Kuzsökö	590-1065
Akkıraç	210-251	Mahmuttırı	78-240
Altınyayla	534-633	Pirahmet	300-612
Başsökö	997-1119	Sarımsak	760-960
Belören	20-385	Sarıyer	110-311
Bolalı	599-778	Sarnıç	343-655
Boyalı	925-975	Sazak	376-613
Boyalıca	843-1069	Sorkun	511-717

Tablo 2.28. (Devamı)

Çağlayan	870-1008	Şeyhli	804-1020
Çakallı	182-388	Tatlıcak	644-986
Çırnık	122-221	Tepealtı	680-848
Gürsökü	509-686	Tokuşlar	963-1057
Güzelyurt	787-1057	Türkmen	633-919
Hacıselli	187-463	Türkmenlioğlu	78-203
Hıdırlı	1013-1113	Yakadibi	300-630
Hızarcayı	20-412	Yamacık	157-530
Kabanlar	165-435	Yaykıl	42-235
Kahramaneli	784-933	Yenikent	15-375
Karlı	141-447	Yuvalı	208-623

Kaynak: İl Özel İdaresi verileri, Arazi Çalışmaları GPS ölçümleri ve Google Earth uygulamasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Harita 2.11. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Kuruldukları Yükseltilerine Göre Dağılışı.

2.2.3.1.1.5. Ormana Göre Köyler

Araştırma sahasında yer alan köy yerleşmelerinin önemli bir kısmı orman alanları ile hemen hemen iç içedir. İlçe genelinde orman varlığının deniz seviyesinden itibaren

yoğun bir şekilde yayılış göstermesi pek çok köy yerleşmesinin ormanla irtibatlı hale gelmesini sağlamıştır. EMİROĞLU (1972) ormana göre köyleri; orman içi, orman kenarı, orman yakını ve orman uzağı köyler şeklinde sınıflandırmaktadır (Emiroğlu, 1972: 139-145). İlçede günümüz şartlarında orman içi ve orman kenarı yerleşmesi olarak görülen köyler olduğu gibi, orman yakını ve ormana uzak köyler de mevcuttur. Yörede konut alanlarının hemen çevresinde koruluk şeklinde orman adacıkları bulunan köyler vardır. Bu görünüm geçmişte söz konusu köylerin orman varlığına sahip olduğunu, ancak zamanla yakacak temini veya tarım alanı açma gibi nedenlerle değişim yaşadığını gösterir (Zaman 2004: 196). Bazı köylerin bünyesinde ise orman görünümü tamamen ortadan kalkmıştır. Orman alanının görülmediği köylerde genelde arazi eğim ve engebesinin büyük ölçüde azaldığı, tarım arazilerinin ön plana çıktığı görülür. Yükseltinin ve yükseltiye bağlı olarak eğim ve engebenin arttığı alanlarda yer yer koruluklarla çevrili köyler görülür. Ancak bu tür alanlarda asıl ön plana çıkan görünüm orman kenarı ve hatta çok daha fazla sayıda orman içine kurulmuş olan köylerdir.

Tablo 2.29. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Orman Göre Durumu (2019).

Köyler	Ormana Göre Konum	Köyler	Ormana Göre Konum
Acısu	Orman kenarı	Kirencükuru	Orman kenarı
Altınyayla	Orman içi	Kuzsökö	Orman içi
Bolalı	Orman içi	Sarnıç	Orman içi
Boyalı	Orman içi	Sazak	Orman içi
Boyalıca	Orman içi	Sorkun	Orman içi
Çakallı	Orman içi	Şeyhli	Orman kenarı
Gürsökö	Orman içi	Tatlacak	Orman içi
Hızarcayı	Orman içi	Tepealtı	Orman kenarı
Kahramaneli	Orman içi	Tokuşlar	Orman kenarı
Kızılcalı	Orman içi	Türkmen	Orman içi

Kaynak: Arazi Çalışmaları.

Gerze ilçesinde ormanla direk irtibatlı olan köylerden Acısu, Kirencükuru, Şeyhli, Tepealtı ve Tokuşlar orman kenarı köyleridir. Sayıca çok daha fazla olan orman içi köyleri ise Altınyayla, Bolalı, Boyalı, Boyalıca, Çakallı, Gürsökö, Hızarcayı, Kahramaneli, Kızılcalı, Kuzsökö, Sarnıç, Sazak, Sorkun, Tatlacak ve Türkmen olarak tespit edilmiştir (Tablo 2.29; Harita 2.12; Fotoğraf 2.6). Gerek orman kenarı gerek orman içi köylerinde ormana dayalı ekonomi yöre halkı için önem arz eder. Yöredeki ormanlar yakacak temininin yanı sıra, kereste ve tomruk üretimi açısından da önemlidir. Ürün elde etmek amacı ile ormanların ortadan kaldırıldığı alanların yerini otlak ya da tarım alanları almıştır. Genellikle eğim ve engebenin fazla olduğu alanlarda otlak alanları, eğimin

geçim türü tarımsal faaliyetler sürdürülmektedir. Arazi yapısı ve iklim şartlarının olumlu etkisi ile Abdaloğlu, Akgüney, Akkırac, Belören, Kabanlar, Karlı, Mahmuttırı, Sarıyer, Türkmenlioğlu, Yakadibi, Yamacık, Yaykıl ve Yuvalı köyleri tarımın yaygın olduğu yerleşmelerdir. Bu köylerde oldukça geniş alanlar tarıma ayrılmıştır. Köylerde ailenin günlük ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı genelde büyük baş ve kümes hayvanları beslenmektedir. Buna mukabil Başsökö, Boyalıca, Güzelyurt, Hacıselli, Hıdırlı, Kahramaneli ve Pirahmet köylerinde hayvancılık faaliyetleri ağırlıktadır (Tablo 2.30; Harita 2.13). Tarımsal üretim ise daha ziyade geçim türü olarak yapılır. Ancak belirtilmesi gereken önemli husus, hayvancılık faaliyetlerinin ön plana çıktığı köylerde yem bitkisi üretiminin, tarımsal etkinlik olarak önem arz etmesidir.

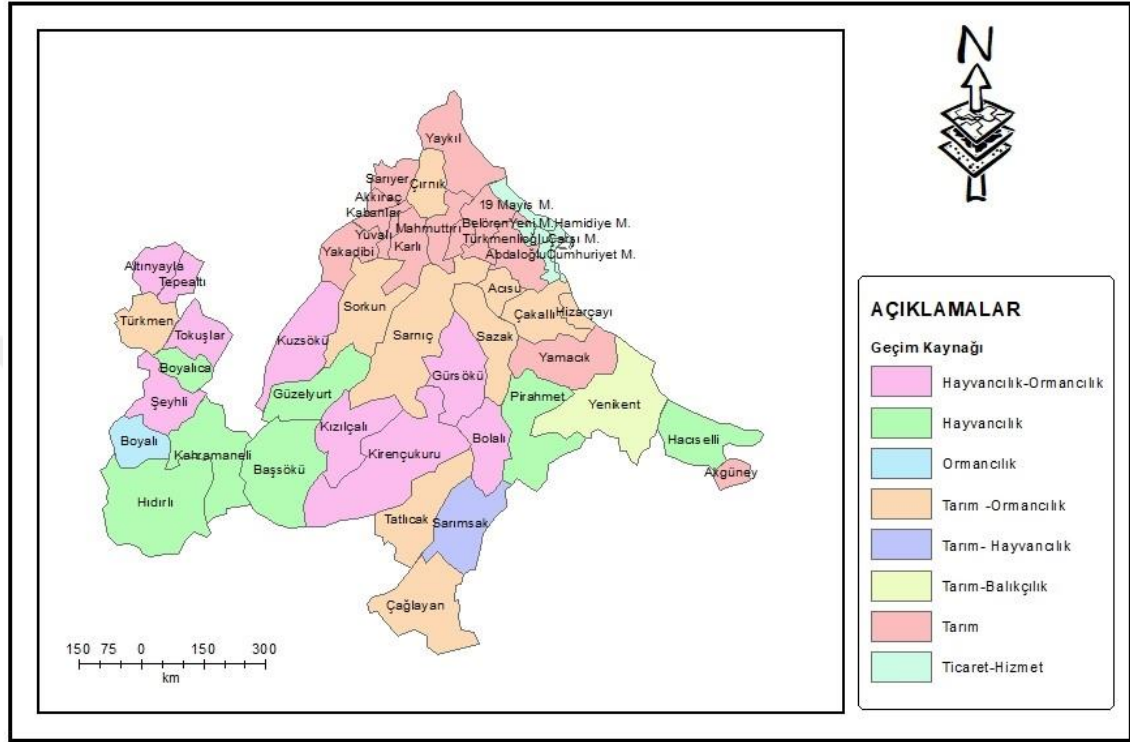
Tablo 2.30. Gerze İlçesinde Ekonomik Faaliyetlerine Göre Köyler (2019).

KÖYLER	Kuruluş Yeri	KÖYLER	Kuruluş Yeri
Abdaloğlu	Tarım	Kızılçalı	Hayvancılık-Ormancılık
Acısu	Tarım-Ormancılık	Kirencükuru	Hayvancılık-Ormancılık
Akgüney	Tarım	Kuzsökö	Hayvancılık-Ormancılık
Akkırac	Tarım	Mahmuttırı	Tarım
Altınyayla	Hayvancılık-Ormancılık	Pirahmet	Hayvancılık
Başsökö	Hayvancılık	Sarımsak	Tarım- Hayvancılık
Belören	Tarım	Sarıyer	Tarım
Bolalı	Hayvancılık-Ormancılık	Sarınc	Tarım -Ormancılık
Boyalı	Ormancılık	Sazak	Tarım- Ormancılık
Boyalıca	Hayvancılık	Sorkun	Tarım- Ormancılık
Çağlayan	Tarım-Ormancılık	Şeyhli	Hayvancılık-Ormancılık
Çakallı	Tarım-Ormancılık	Tatlıcak	Tarım -Ormancılık
Çırnık	Tarım-Ormancılık	Tepealtı	Hayvancılık-Ormancılık
Gürsökö	Hayvancılık-Ormancılık	Tokuşlar	Hayvancılık-Ormancılık
Güzelyurt	Hayvancılık	Türkmen	Tarım-Ormancılık
Hacıselli	Hayvancılık	Türkmenlioğlu	Tarım
Hıdırlı	Hayvancılık	Yakadibi	Tarım
Hızarcayı	Tarım-Ormancılık	Yamacık	Tarım
Kabanlar	Tarım	Yaykıl	Tarım
Kahramaneli	Hayvancılık	Yenikent	Tarım-Balıkçılık
Karlı	Tarım	Yuvalı	Tarım

Kaynak: 1/100.000 Ölçekli Topoğrafya Haritaları ve Arazi Çalışmaları.

Daha önce değinildiği gibi Gerze ilçesi yoğun orman varlığına sahiptir. Dolayısıyla ilçeye bağlı köylerde ön plana çıkan bir diğer ekonomik faaliyet alanı ormancılıktır. İlçe

idari sınırları içinde dağılışı gösteren 20 köyde ormana dayalı ekonomi görülür. Ormanın ve dolayısıyla köyün bulunduğu sahanın fiziki şartları doğrultusunda ormancılık yanında tarım ya da hayvancılık diğer ekonomik faaliyet alanını oluşturur. Boyalı köyü kuruluş yeri itibari ile yalnızca orman ekonomisinin geliştiği köy konumundadır (Tablo 2.30).

Harita 2.13. Gerze İlçesinde Ekonomik Faaliyetlerine Göre Köyler (2019).

İlçe merkezinin güneydoğusunda kıyıya paralel olarak konumlanan Yenikent balıkçılığın geliştiği tek köydür. Gerze-Samsun karayolu kıyısında Töngelsokağı denilen mevkiide küçük bir koy içinde balıkçı barınakları ve balıkçı tekneleri mevcuttur. Bu koy Töngelsokağı ve çevresinde yaşayanlar için uzun yıllardır önemli bir faaliyet alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu köyde tarımsal faaliyetler de (ekip-biçme) sürdürülmektedir. Bu bağlamda köy arazisinin önemli bir bölümü tarım alanlarına ayrılmıştır.

2.2.3.1.1.7. Yüzölçümü ve Nüfus Büyüklüğüne Göre Köyler

Bilindiği gibi her yerleşmenin ekonomik bir çevreye sahip olması, kır yerleşmelerinde bu ekonomik çevrenin tamamen toprak kaynakları ile sınırlı oluşu, köy yerleşmeleri ile ekonomik faaliyetlerin sürdürüldüğü sahalar arasında, bir dengenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu denge; yeryüzü şekilleri, iklim, toprak ve

sürdürülen tarımsal faaliyetlerin türü ve uygulanan metotlara göre farklılıklar göstermektedir. Böylece her yerleşmenin bir ekonomik çevreye dayanması, kırsal ekonomisi açısından ise bu çevrenin toprak kaynakları ile sınırlandırılması, yerleşme ile toprak arasında bir dengenin kurulması zorunluluğuna dayanmaktadır (Tanoğlu, 1969: 193).

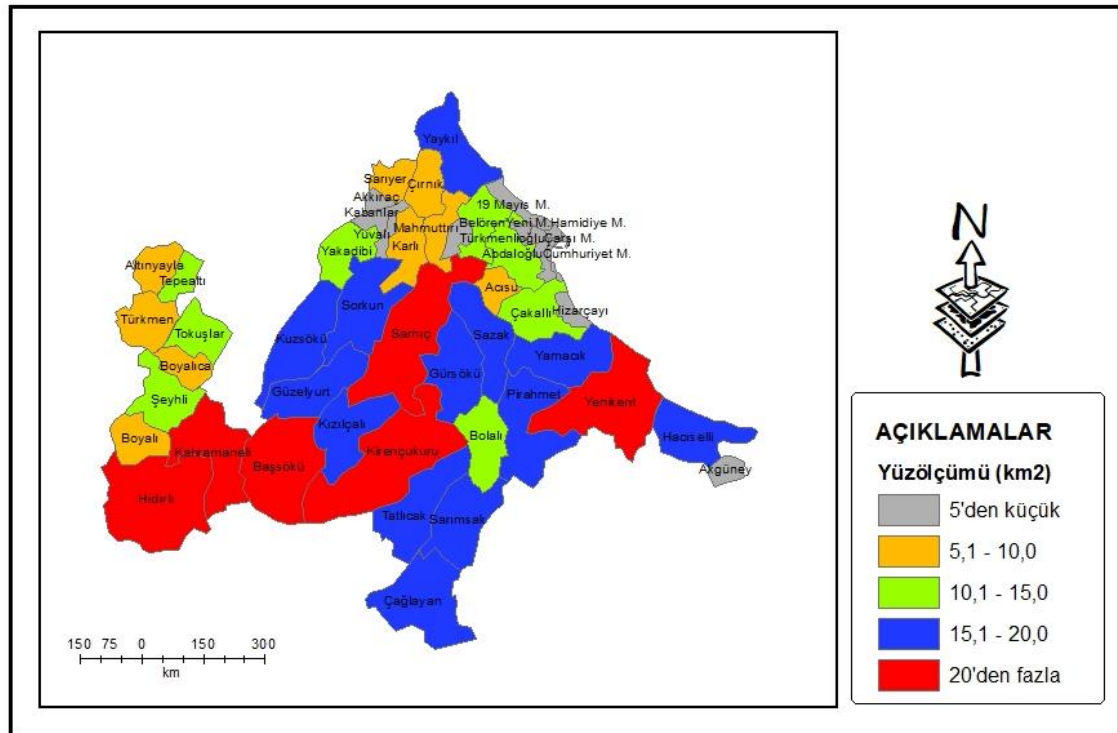
Kırsal yerleşmeler içinde idari yapısı bulunan ve en büyüğü kabul edilen yerleşmeler köylere aittir. Bu bakımdan kırsal yerleşim alanlarında yaşayan nüfus ile nüfusun yaşamını sürdürdüğü ve yaşamını sürdürebilmek için ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdiği alanın incelenmesi önemlidir. İncelemede Gerze ilçesi köy yerleşmelerinin yüzölçümü büyüklükleri ile nüfus bakımından büyüklükleri karşılaştırılmıştır. Örneğin 2019 yılı verilerine göre yaklaşık 33.3 km² alana sahip olan Kirencükuru 42 köy yerleşmesi arasında en geniş alana sahip olmaktadır. Buna karşılık nüfusu 195 kişidir ve yoğunluk 5.9 kişi/km² olarak hesaplanmıştır. Aynı yıl için bir başka örnek 97 kişi nüfusa sahip olan Türkmenlioğlu köyüdür. Köy yaklaşık 2.9 km² alanı ile en küçük yüz ölçümüne sahip köyler arasındadır. Türkmenlioğlu'nun 2019 yılı nüfus yoğunluğu 32.9 kişi/km² olarak görülür. Mahmuttırı köyü ise yine dar alanlı köyler arasındadır ve 2019 yılı nüfusu 238 kişidir. Nüfus yoğunluğu km²'ye 45.7 kişi olarak hesaplanmıştır (Tablo 2.22; Harita 2.14). Bu değerler genel olarak alan daraldıkça köyde yaşayan kişi sayısına da bağlı olarak nüfus yoğunluğunda artış görülür. Bu durum kırsal alanların en temel ekonomik faaliyet kolu olan tarıma uygun alanlar arttıkça nüfus yoğunluğunun arttığı şeklinde ifade edilir. Buna karşılık, yüzölçümü geniş fakat tarım alanlarının kısıtlı olduğu yerleşmelerde nüfus yoğunluğu azalır. İlçede 2019 nüfus verilerine göre en fazla nüfusa sahip köy Yaykıl'dır. Yaykıl köyü nüfusu 666 kişi, alanı 15,3 km² ve bu verilere göre nüfus yoğunluğu 43.5 kişi/km²'dir (Tablo 2.22). Yaykıl, ilçenin yükseklik bakımından en alçak köyüdür. Aşınım düzlüğü üzerinde kurulmuştur ve tarım alanları yayılımı gösterir. Kısaca alan bakımından ilçede orta büyüklükteki köyler arasında olmasına karşılık nüfusun fazla olması yoğunluğu artırır. İlçede gözlenen bir diğer özellik yükselti ve engebenin arttığı yerlerde geniş alanlı köylerdir. Başsöku ve Hıdırlı gibi örneklendirilebilecek bu köylerde nüfus ve nüfus yoğunluğu azdır.

Tablo 2.31. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüklerine Göre Dağılımı.

Yüzölçümü (km ²)	Yerleşme	%'si
5'den küçük	6	14,2
5,1 – 10	13	31,1
10,1 – 15	10	23,8
15,1 – 20	7	16,7
20 +	6	14,2
Toplam	42	100,0

Kaynak: Sinop Kadastro Müdürlüğü Verilerinden Hazırlanmıştır.

Gerze ilçesine bağlı köy yerleşmeleri yüzölçümü büyüklüğüne göre gruplandırılmıştır. Gruplandırmaya göre 5 km²'den daha dar ve 20 km²'den daha geniş alana sahip olan köy yerleşmelerinin her ikisi de %14.3 paya sahiptir. En büyük pay % 31 ile 5.1-10 km² alana sahip olan köylerden oluşur. Alanı 10.1-15 km² olan köylerin oranı % 23.8'dir. Bu aralık en çok köy bulunan ikinci sırayı oluşturur. Son olarak 15.1-20 km² alana sahip köyler ise % 16.7'lik pay oluşturur (Tablo 2.31).

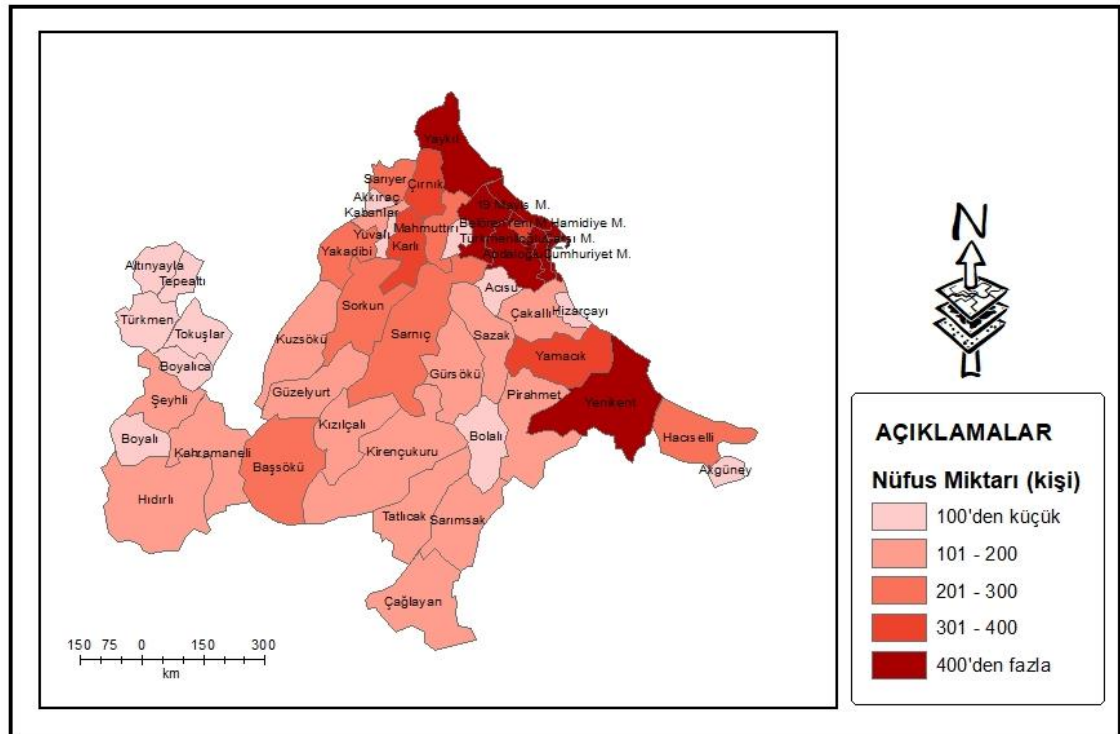
Harita 2.14. Gerze İlçesinde Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Köyler.

Tablo 2.32. Gerze İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüklerine Göre Dağılımı.

Nüfus	Yerleşme	%'si
100 küçük	13	31,0
101 – 200	15	35,7
201 – 300	7	16,7
301 – 400	3	7,1
401'den fazla	4	9,5
Toplam	42	100,0

Kaynak: TÜİK 2019 ADNKS verilerinden hazırlanmıştır.

Konuyla ilgili diğer bir sınıflandırma, köylerin nüfusları dikkate alınarak yapılmıştır (Tablo 2.32, Harita 2.15). Bu bağlamda Gerze'ye bağlı köylerin % 66.7 gibi büyük çoğunluğu 201 kişiye kadar nüfusa sahip yerleşmelerdir. Bu köylerin % 31'inde 100 kişiden az nüfus bulunmaktadır. Geri kalan % 35.7'sinin ise 101-200 arası nüfusu mevcuttur. Nüfusu 201-300 arasında olan köy sayısı ise 7'dir. Bu grupta yer alan köylerin kırsal nüfusa oranı % 16.7'dir. Nüfusu 301-400 arasında olan köy sayısı 3, oranı ise % 7.1'dir. Geri kalan 4 köyün nüfusu 400'den fazla olup, % 9.5'lik oranı oluşturur (Tablo 2.31).

Harita 2.15. Gerze İlçesinde Nüfus Büyüklüğüne Göre Köyler.

2.2.3.1.2. Kırsal Konutlar

Konut bir diğer ifadesi ile mesken yerleşme coğrafyasının en önemli somut unsurlarındandır. Zira *mesken-barınak-konut* yerleşmeyi oluşturan en küçük yapı olarak ilkel bir rüzgârlık, çardak, mağara, çadır, mavna, basit bir kulübe olabildiği gibi bir çiftlik veya bir gökdelen de olabilmektedir (Tunçdilek, 1967: 59). Meskenlerin yapım şekli yaşayanların ekonomik faaliyetleri, sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyleri ile tarihi nedenler, gelenek ve görenekler gibi pek çok faktörden etkilenir (Doğanay, 1997: 320). Meskenler temelde barınma ihtiyacını gidermesini sağlar. Ayrıca, kırsal yerleşim alanlarında elde edilen ürünü, hayvanları ve zirai araçları muhafaza eden fonksiyona da sahiptirler (Tunçdilek, 1967: 60).

Türkiye kırsalında günümüzde yer yer her yerleşmede görülen betonarme evlere rastlanılsa da, yöreye özgü fiziki coğrafya izlerini yansıtan geleneksel yapılar çoğunluktadır (Tunçdilek, 1967: 96). Mesken yapı şekli ile çevreden sağlanan yapı malzemeleri doğrudan ilgilidir (Doğanay, 1997: 321). Türkiye’de orman zenginliğinin ilk sırayı aldığı Karadeniz Bölgesi’nde (özellikle Doğu ve Batı bölümleri) ahşap konutlar yaygın olarak görülür (Doğanay, 1997: 328). Ahşap yapıların yanında Akdeniz kuşağı yapı malzemesi olan taş Türkiye’de geleneksel yapı malzemeleri arasında büyük paya sahiptir. Akdeniz Bölgesi dağlık alanları yanında Doğu Anadolu Bölgesi ile Kuzey Anadolu kıyı kuşağında da yaygın olarak görülür (Tanoğlu, 1969: 233).

Gerze ilçesi Karadeniz kıyı kuşağında yer almaktadır. Konum itibarıyla Karadeniz iklimi ve bitki örtüsü karakterini yansıtmaktadır. İlçede deniz seviyesinden başlayarak yüksek kesimlere doğru yayılım gösteren ormanlar bulunur. Bunun sonucu olarak kırsal alan meskenlerinde ahşap kullanımı yaygın olarak görülür. Tamamı ahşap malzeme ile yapılan evlere hemen bütün köylerde rastlanır (Fotoğraf 2.9). Bu evler özellikle yükseltilerin arttığı orman köylerinde görülür. Bunun yanı sıra yörede farklı oranlarda ahşap kullanılan meskenler mevcuttur ve ağırlıklı yapı malzemesi şeklindedir. Ahşabın başka malzemelerle karma kullanıldığı yapılar genelde tek veya iki katlı evler olarak iki şekilde gözlenmiştir. Yaygın olarak ahşap ve taş malzemenin birlikte kullanımı söz konusudur. Tek katlı evlerde yakın çevreden temin edilen taş malzeme genelde eğimli arazide evin taban seviyesini dengelemek amacıyla kullanılmıştır. Evin kullanım alanı tamamen ahşaptan oluşur. Bazı tek katlı evlerin genelde kuzeye bakan duvarları taş

yığma, geri kalan kısımları ise ahşaptır. Çift katlı evlerde ise alt kat taş yığma, üst kat ise ahşaptır (Fotoğraf 2.10). Çift katlı evlerin alt katı ahır veya samanlık olarak kullanılır. Üst katlar ise ailenin yaşam alanıdır. Böylece kırsal alanlarda yapı malzemesi olarak doğal ortamdan temin edilen ahşap ve onun yanı sıra taş malzemenin kullanıldığı sonucuna ulaşılır.

Fotoğraf 2.9. Ahşap Malzeme Kullanılarak İnşa Edilmiş Geleneksel Köy Meskeni.

Fotoğraf 2.10. Kırsal Meskenlerden İki Katlı Evlerin Alt Katı Taş, Üst Kat Ahşap Malzemedен Yapılmıştır.

Geleneksel yapı malzemelerinden ayrı olarak demir, çimento, briket, tuğla gibi çağdaş yapı malzemeleri kullanılarak inşa edilen evlerin sayısı kırsal yerleşim alanlarında hızla artmaktadır (Fotoğraf 2.11). Diğer yapı malzemelerine kıyasla tuğla kullanılarak

yapılan meskenlerin sayısında görülen artış daha ziyade ekonomik yeterlilikle doğru orantılıdır. Buna mukabil şekil bakımından daha çok çeşitlilik gösterir. Aynı zamanda genişlik ve yükseklik kazanır (Tanoğlu, 1969: 231).

Fotoğraf 2.11. Sarnıç Köyü Şıhlı Mahallesi’nde Yeni Yapılan Betonarme Ev ve Önünde Yer Döşemesi Olarak Kullanılan Kayrak Taşları.

İmar barışı (2017-2018) kapsamında ve, sonrasında, özellikle de pandemi sürecinde betonarme evlerin sayısında önemli artış olmuştur. Bu durum nüfus konusunda belirtildiği üzere, önceki yıllarda ekonomik nedenlerle ilçe dışına göç etmiş ve geçen zaman içinde emekli olmuş Gerzelilerin dönüş yaparak babadan kalma arazilerine ev yapmasından kaynaklanmıştır.

Sahada çatı örtü malzemesi olarak çeşitlilik görülür. Yörede (ev, ahır, ambar, samanlık v.b.) geleneksel yapılara bakıldığında genelde arazide bol bulunan ve yakın çevreden temin edilen *kayrak* taşları dikkat çeker. Bu şekilde oluşturulan geleneksel çatı örtüsüne *kapak* adı verilmektedir. Kayrak taşından müteşekkil çatılar yıpranmaya bağlı olarak zamanla yenilenmektedir. Ancak taş örtü malzemesinin ağır olması, malzeme temininin meşakkatli olması ve taşıma zorluğu, yörede usta sayısının azalması gibi nedenlerle çatı örtüsü olarak kullanımını her geçen gün azaltmaktadır. Bu nedenle pek

çok evin çatısı yenileme çalışmaları sonucu günümüzde hazır çatı malzemeleri (kiremit, eternit, çinko, sac) ile kaplanmıştır. Kayrak taşıyla kaplı çatılar geleneksel köy evlerinin yanı sıra daha ziyade ahır, samanlık ve ambar gibi eklentiler de görülür. Kayrak taşı yörede evlerin inşasında kullanılmasının yanında bahçe ve istinat duvarları ile yollarda döşeme malzemesi olarak kullanılmıştır (Fotoğraf 2.11). Çatı örtüsü yenilenen evlerin bir kısmında kiremit kullanılırken, daha ekonomik ve daha sağlam olması nedeniyle çinko veya eternit kullanımının daha yaygın olduğu gözlenmiştir.

Köy meskenlerinde, kullanılan malzemenin yanında yörenin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri de etkilidir. Evler genellikle bir bahçe içinde eklentileriyle birlikte bulunur. İlçede ağırlıklı olarak tarımsal üretim yapılan yerleşim alanlarında yerden 1-1.5 m yükseklikte ambar denilen eklentiler mevcuttur. Hayvancılık yapılan yerlerde hayvanların kışlık yiyeceklerin saklanması için samanlıklar ve hayvanlar için ahırlar mevcuttur. Ev ve eklentiler genelde 1-2 m uzaklıkta inşa edilmiştir. Çift katlı evlerde samanlık ve ahır genelde evin alt katıdır. Bahçe içinde bir başka eklenti kümeştir.

2.2.3.2. Şehir Yerleşmeleri

İnsan uygarlığının en büyük yapıtları şehirlerdir ve şehirlerde malzeme kullanımına dayalı çevresel değişiklikler kayda değer boyuttadır. Şehirlerin yer seçimi ve devamlılığı için birçok faktör söz konusudur. Şehir alanları zor gelişim gösteren, özgün kimliğini korumak için titiz davranılması gereken yerlerdir. Tarihte birçok kent varlığını sürdürememiş, ilk kuruluş yerini değiştirmiş veya çok geniş bir alana yayılmış durumdadır (Arınç, 2001: 1).

Şehir kavramı zaman ve mekâna göre değişebilen bir olgudur. Dolayısı ile dar bir bakış açısı ile değerlendirilemez. Dünya üzerinde her ülke farklı gelişmişlik düzeyi, gelenek, görenek ve nüfus dinamiklerine sahiptir. Bu nedenle şehir konusuna bakış açısı ülkeden ülkeye, hatta zamana göre değişiklik gösterir (Özçağlar, 2003: 82). Şehirleri kendine konu edinen pek çok meslek grubu mevcuttur. Bunlar şehir kavramını kendi alanına uygun kriterlere göre ayrı ayrı tanımlar. Ancak coğrafi bakış açısıyla yaklaşıldığında herhangi bir yerleşim alanı ve şehirler çok daha geniş perspektifte tanımlanır. Coğrafyada şehir tanımlanırken şehrin bütün özellikleri, bulunduğu kültür bölgesi içinde diğer yerleşmelere göre şehrin kendine özgü özellikleri ve farklılıkları

dikkate alınmalıdır. Bu sebeple coğrafi anlamda genel geçer bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle farklı şehir tanımlamaları ile karşılaşmak mümkündür. Örneğin konuyla ilgili olarak; şehir; dar alanda, büyük nüfus kitlelerinin birlikte bulunduğu, geçimini temin ettiği yerler; resmi ve özel binaları, cadde ve sokakları, parkları ile insan topluluklarının coğrafi peyzaj üzerinde inşa ettikleri beşerî tesislerdir (Göney, 1984: 1).

Başka bir tanımla şehir; insan ihtiyaçlarının en iyi karşılandığı ve bu fonksiyonlara ait tesislerin toplandığı yerlerdir. Başka bir deyişle şehirler, ayırt edilmiş yerleşme merkezleri değil, yakın çevreleri ve hinterlandı ile sıkı iktisadi ve kültürel ilişkileri bulunan insan topluluklarının yoğunlaştığı sahalardır. Coğrafi açıdan bakıldığında yerleşmeler; kırsal, kasaba ve kentsel şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu ayırmada nüfus kriteri baz alınmıştır ancak, coğrafi bir yapının yalnızca nüfus kriteri ile ayrılması yerleşim birimlerinin tüm özelliklerini yansıtmayacağı ve açıklayamayacağından yeterli bir sınıflandırma olmayacaktır. Zira nüfusu 20.000'i geçtiği halde fonksiyonel bakımdan şehir kimliği yansıtmayan pek çok yerleşme görmek mümkündür (Doğanay, 1994: 418). ÖZÇAĞLAR'ın (2003: 83) ifadesi ile fonksiyonel ve yapısal yönden hiçbir gelişme göstermemiş bir yerleşmenin nüfusu ne kadar fazla olursa olsun coğrafi anlamda şehir sayılamaz. Her ne kadar yerleşmeler köy, kasaba ve şehir adı altında sınıflandırılrsa dahi bu sınıflandırma coğrafi anlamda yerleşme statüsünün belirlenmesinde tek başına yeterli sayılmamaktadır. Örneğin bir kasaba yerleşmesi, il veya ilçe merkezi yapılabilir. Ancak, şehir olabilmesi için coğrafi etki ve süreçlerin denetiminden geçmesi gerekir (Arıncı, 2001: 130).

Bütün bunların ışığında Gerze yerleşmesinin kasaba mı? yoksa şehir mi ? sorusuna yanıt bulunması önem arz eder. Bilindiği üzere kır ve şehir yerleşmelerinin farklılık ve benzerliklerinin ayırımında nüfus miktarı ve yoğunluğu ile plânlama, yönetim kriteri ve ekonomik fonksiyonlar gibi, bir çok kriter esas alınmaktadır. Ancak bunlardan herhangi biri üzerinde görüş birliğine varılmış değildir. Bu nedenle de, her ne kadar yerleşme şekilleri kırsal ve şehrsel yerleşmeler olarak ayrılrsa da bu iki sistemi birbirinden ayırmaya yarayan kesin kriterler ortaya koymak çok zordur. Bununla birlikte, hangi kriter esas alınırsa alınsın, bütün belirleyicilerin ortak amacı, köyün nerede bittiği ve şehrin nerede başladığı sorusuna cevap bulmaktır (Doğanay, 1997: 417). Bu cevabında ülkemizde henüz bulunamadığı, gerek kurumlar gerekse de aynı meslek grupları arasında

kriterler açısından farklı görüşlerin ortaya konulmasından veya farklı değerlendirmelerden anlaşılmaktadır. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsü'nün nüfus istatistiklerinde, diğer hiçbir kritere bakılmaksızın, ilçe ve il merkezlerinin tamamı, sadece yönetim fonksiyonu esas alınarak şehir kabul edilmektedir. Coğrafyacılar ise hiçbir kriterin kır ve şehir ayırımında tek başına belirleyici olamayacağı görüşünü savunmakta ve diğer kriterlerinde esas alınarak yerleşmelerin sınıflandırılması üzerinde durmaktadır.

Bu kriterlerden üzerinde en fazla durulan belirleyiciyi *nüfus büyüklüğü* oluşturmaktadır. Nüfus kriterinin miktarı konusunda ülkemiz coğrafyacılar arasında da birlik yoktur. Gerçi bu konuda görüş bildiren coğrafyacılar farklı zaman dilimlerine göre sınır belirlemişlerdir. Bu durumun biraz da bu husustan kaynaklandığı göz ardı edilmelidir. Gerçi aynı zaman dilimi söz konusu olsa da nüfus kriterinin ne olması gerektiği hususunda birliktelik sağlanmış değildir. Başka bir anlatımla nüfus büyüklüğünün, zaman içerisinde o günkü şartlara göre değiştiğini veya değişebileceğini belirtmek mümkündür.

Bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde; bazı coğrafyacılar 3000 (Göney, 1965: 274, 275), bazıları da 10 000 (Darkot, 1967: 3, Tümertekin, 1973: 23, Emiroğlu, 1975: 127-128) kriterini esas almıştır. Hatta son zamanlarda bunun en az 20 000 olması gerektiğini öne sürenler de vardır (Özçağlar, 1997: 9). Bu konuda DOĞANAY (1997: 420-421) ise, şehir yerleşmelerinde nüfusun, kırsal yerleşmelere göre daha fazla olacağını, ancak nüfusun alt ve üst sınırı hakkında belli bir limit ileri sürmenin çoğu kez yanıltıcı sonuçlar vermesi güçlüğüne rağmen, yine de ekonomik ve fizikî plânlama kararlarının alınması ve de bunların uygulanması bakımından, belli bir nüfus limiti büyüklüğünün kabul edilmesi gerektiğini belirterek, ülkemiz için bu değerin 10 000 olabileceğini işaret etmiştir. Bu rakamlara göre Gerze'nin 3000 nüfus ayırıcı bir sınır olarak düşünüldüğünde 1935 (3525 nüfus) yılında, 10000 nüfus esas alındığında 2000 (10013 nüfus) yılında şehir vasfı kazanmış olduğu ifade edilebilir. Ancak 20 000 nüfus göz önünde bulundurulduğunda ise, 2021 yılındaki nüfusu 18453 olan Gerze'nin henüz şehir vasfı kazanmadığı anlaşılr. Değerlendirmede 10 000 nüfus kriteri esas alındığı için, 2000 yılı itibariyle Gerze şehir yerleşmesi olarak kabul edilmiştir. Fakat nüfus kriterinin yerleşmelerin sınıflandırılmasında tek başına yeterli olmadığı, bunun için de coğrafyacılar arasında değişik kriterlerin değerlendirilmesi gerektiği hususunda görüşler

mevcuttur. Bunlardan birini de *şehirsel fonksiyonlar* oluşturmaktadır. Ekonomik fonksiyonları DARKOT (1967: 4), kır ve şehir ayırımında yararlanılacak en bilimsel kriter olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda bunlar şehrin varlığını ve gelişmesini mümkün kılan, devamı için gerekli kaynakları sağlayan kriterlerdendir (Tümertekin, 1973:47). Bu nedenle de fonksiyonel sınıflandırmada, aktif nüfusun tarım dışı fonksiyonel alanlarda faaliyet gösteren miktar ve yüzdeleri esas alınmalıdır. Gerçi her ne kadar belli bir yüzde vermek güç olsa da, herhangi bir yerleşmede, faal nüfusun % 50'den fazlası tarım dışı sektörlerde (sanayi, ticaret, sağlık, ulaşım gibi) çalışıyorsa bu yerleşmeleri şehir olarak saymak gerekir (Doğanay, 1997: 424). Bu bakımdan, Gerze'de çalışan nüfusun sadece % 16.9'u tarım kesiminde çalışırken % 83.1'i' başta hizmetler (% 53.4) olmak üzere sanayi (% 29.7) sektörlerinde çalışmaktadır. Yani Gerze, çeşitli fonksiyonlara sahip olup tek bir bakış açısı ile ifade edilmeyecek özelliğe sahiptir. Böylece, şehirsel fonksiyonlar bölümünde de belirtildiği üzere Gerze hizmet şehri özelliği taşımaktadır. Başka bir anlatımla bu kriter bakımından da şehir vasfı kazanmıştır.

Ayrıca şehirler, fonksiyonların yanı sıra yerleşmenin belirli bir büyüklükte olması, belirli bir coğrafi konumda bulunması, yerleşme sahasının oldukça önemli bir farklılık göstermesi ve çevresindeki daha küçük yerleşmeleri etki bölgesi altında tutarak, merkezi bir özelliğe de sahip olması gerekmektedir (Tolun, Denker, 1976: 13). Bu bağlamda da Gerze'nin, hem sınırları içerisindeki yerleşmelere her türlü hizmeti sunması söz konusudur hemde Sinop- Samsun karayolu üzerinde bulunmasından dolayı merkezi özelliğe sahiptir. Ayrıca 2021 yılı itibariyle yaklaşık 4,07 km² alana sahip olan yerleşmede, 18453 nüfus yaşamaktaydı. Başka bir ifadeyle km²'ye düşen kişi sayısı 4533,9 (2016 yılında yoğunluk 4077,6 kişi/ km²) idi. Bu da, yerleşmede nüfus yoğunluğunun oldukça fazla olduğunu göstermektedir. Bunlara ilave olarak görünümü, planlı bir yerleşmeyi oluşturması, birim alana düşen mesken sayısı ve şehre özgün yaşam tarzı kriterleri bakımından da şehir yerleşmesi olarak değerlendirilir. Buraya kadar yapılan açıklamalara göre, bütün kriterler dikkate alındığında, Gerze'nin bir şehir yerleşmesi olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır (Fotoğraf 2.12).

Fotoğraf 2.12. Gerze Şehri, Planlı Bir Yerleşme Özelliği Gösterir (Fotoğraf: Nazım Maviş).

2.2.3.2.1. Gerze Şehri

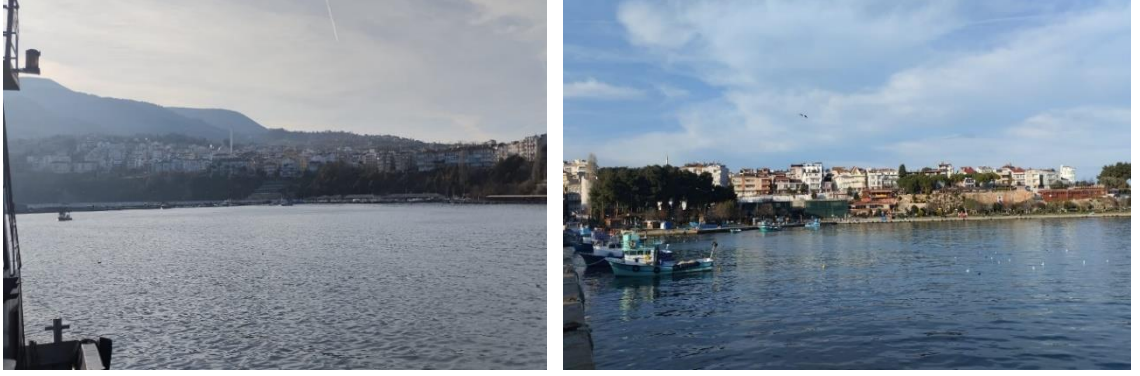
Gerze yöresinin eski tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, bazı kaynaklarda bölge tarihi M.Ö. IV binlere kadar geriye götürülmektedir. Bu bağlamda ilk limanın bu yıllara kadar dayanan uzun bir geçmişi olduğundan bahsedilmektedir. Nitekim *Yerleşmenin Tarihi Gelişimi* konusunda da belirtildiği üzere yöre, antik çağlardan bugüne toplumların yerleşim alanlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Ancak bazı kaynaklarda Gerze'nin M.Ö. 1400'lü yıllarda Kaşkalar tarafından kurulan küçük bir köy olduğundan bahsedilmektedir. Bu bölge dolayısıyla Gerze, daha sonra Hitit, Frig, Kimmer, Lidya, Pers, Büyük İskender, Roma ve Bizans yönetimlerine girmiştir. Anadolu'nun Türk yönetimine geçmesinden sonra 1214 yılında Selçuklu ve 1461 yılında ise Osmanlı idaresine katılmıştır. Bu dönemde (1487 yılı) Gerze, Sinop nahiyesine bağlı bir köy yerleşmesi iken 1896 yılında nahiyenin ve 1916 yılında kazanın, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte bugün olduğu gibi ilçenin merkezini oluşturdu (Esemenli, 1990: 10,11; Tırıl, 2010: 14; Tok, 2000: 70).

Hiç şüphesiz yerleşmelerin geçmiş tarihine ışık tutan hususlardan biri de yerleşmenin adının nereden geldiği, ne anlam ifade ettiği, kimler tarafından ne amaçla verildiğinin ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda Gerze adının nereden geldiği ile ilgili çeşitli görüşler⁵ bulunmakla birlikte ismin kim tarafından verildiği, ne anlama geldiği konusunda netlik ve aynı zamanda birliktelik söz konusu değildir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, Osmanlı kayıtlarında bugün olduğu gibi Gerze olarak geçmektedir.

Bugünkü Gerze şehri, Sinop-Samsun karayolu güzergâhında, Sinop'a 39 km mesafede konumlanmış ve aynı zamanda ilçenin merkezini oluşturur. Yerleşme hali hazırda 19 Mayıs, Hamidiye, Atatürk, Çarşı, Cumhuriyet, Yenimahalle ve Köşk olmak üzere 7 mahalle yerleşmesinden oluşur. Bu mahallelerde 2019 yılı itibari ile yaşayan kişi sayısı 16610 (2021'de 1845)'dur. Şehrin mahallelerinden 19 Mayıs 4527 kişi ile en kalabalık olandır. En az nüfusa sahip olan mahalle ise 307 kişi ile Yenimahalle'dir. Gerze şehri Karadeniz kıyısında konumlanmıştır (Fotoğraf 2.13). Konum itibari ile küçük bir liman yerleşmesidir. İdari yapılaşmanın olduğu Çarşı Mahallesi şehrin en hareketli ve en yoğun mahallesidir. Samsun yolu güzergâhında bulunan Cumhuriyet Mahallesi ile merkezden yeni çevre yoluna doğru genişleyen sahada yerleşmiş olan Yenimahalle ile Atatürk mahallelerinde nüfus ve yapılaşma oldukça seyrek.

⁵ Gerze'nin bugün kullanılmakta olan adının kökeni ile ilgili çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Bunlardan bugün en çok bahsedilenlerden biri eski isminin *Carusa* olduğudur. Karuza, Geruze ve nihayetinde Gerze olarak farklı biçimde ifadeleri vardır. Konuyla ilgili olarak UMAR (1993: 394-395), Gerze dorukta değil, denize uzanan küçük, pek az yüksek bir yarımada'nın üzerindedir, şeklinde bir ifade kullanmıştır. İsimde geçen "car" hecesi, yarımada'nın çıkıntısını ifade eder. Bu anlamda Gerze için "çıkıntılı kent" ifadesini kullanmak doğru olacaktır demektir.

Gerze'nin antik dönemdeki isimleri hakkındaki görüşlerden bir diğeri de BAŞOĞLU'na (1978: 12-14) aittir. Yazara göre, Gerze ismi iki kaynağa dayandırılmaktadır. Bunlardan ilkinin en eski adı olarak *Zagora* diye ifade etmektedir. Bu isimde, Köşkburnu adındaki yarımada'nın çevresinde konumlanmış, tarihi antik dönemlere kadar dayanan bir kıyı yerleşmesinden gelmiş olabileceğini belirtmektedir. Diğer görüşünü ise Paflagonyalılara dayandırmaktadır. Nitekim bu kavim Aşağı Kızılırmak'ın batısına *Mızraklılar Ülkesi* anlamında *Gezenolit* adını vermişlerdi. Bu bağlamda bu ismin (Gezonolit) zamlı değişerek Gerze sözcüğüne dönüşmüş olma ihtimalinden söz edilmektedir. Bir başka kaynak olan Sinop Valiliği'nin "Her Yönüyle Sinop, (1992) adlı yayınında ise Gerze'den *Güzüntantun*, *Savetova* ve *Argibite* isimleri ile bahsedilmektedir. BİJKYAN ise Gerze'ye Kurzuva (Gürsüvet) demektedir ve buradan gemilerin demirleyebildiği bir liman olarak söz etmektedir (Esemenli, 1990: 257).

Fotoğraf 2.13. Gerze Şehrini Denizden Görünümü.

Çarşı ve Köşk mahalleleri, yerleşmenin ilk kurulup geliştiği alanlardır. Bu yerleşmelerde iş yerlerinin yanı sıra az katlı, genellikle müstakil ve pek çoğu bahçeli konutlar bulunmaktadır. Zaman içinde Hamidiye ve 19 Mayıs mahalleleri gelişmiştir. Özellikle 1950 sonrasında kurulan bu mahalleler, merkez mahallelerin arkasında çoğunlukla konut fonksiyon alanlarını oluştururlar. Çarşı ve Köşk mahallelerinin müstakil bahçeli evlerinin yerini bu yerleşmelerde çok katlı konutlar almış olup, iş ve ticaret alanları oldukça azdır.

Atatürk Mahallesi eski Sinop yolu istikametinde, devamında Yenimahalle kurulup, gelişmiştir. Yolun Samsun istikametinde ise Cumhuriyet Mahalle'si bulunmaktadır. Bu yönlerdeki şehrin gelişimi, özellikle Gerze çevre yolunun yapılmasıyla hız kazanmıştır. Gelişen alanlarda yapılaşma yoğun olarak artmakta ve özellikle çok katlı apartmanlar, hatta site tarzı konutlar ön plana çıkmaktadır.

2.2.3.2.2. Şehrsel Fonksiyonlar

Kır ve şehir ayırımında pratik büyük değer taşıyan fonksiyonlar, gerek çeşidi gerekse de sayıları itibarıyla önemli etkiye sahiptir (Tümertekin, 1973: 42). Bu şekliyle de şehrin genel fonksiyonlarını veya işlevlerini, daha çok belli bir çevreye vermekte olduğu hizmetler olarak değerlendirmek gerekir. Şehirlerin çevresine verdiği hizmetler, büyüklüklerine ve hinterlandlarının genişliğine göre değişmektedir. Çünkü şehir dar ve geniş anlamda birbirinden farklı ve belli bir hizmet fonksiyon bölgesinin merkezi durumunda olup; sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yönden, bu alana hizmet vermektedir (Göney, 1984: 75-80). Böylece çeşitli fonksiyonlara bağlı olarak, bu fonksiyonların

sağladığı hizmetler neticesinde şehirsal ve kırsal kesim üzerinde çeşitli derecelerde etki bölgeleri oluşmaktadır (Göney, 1984: 13).

Böylece, coğrafya araştırmalarında kırsal ve kentsel arasında bir ayırım yapılırken farklı ölçütler dikkate alınır. Ancak bunlar arasında başlıca ekonomik faaliyetler ve nüfus ilk dikkate değen kriterler olarak değerlendirilir. Buna göre şehir veya kent alanları, nüfusun büyük bir çoğunluğunun tarım dışı faaliyetlerle geçimini sağladığı organize yerleşmelerdir (Kaya ve Yılmaz, 2018: 172). Ekonomik faaliyetlerin artması ve sanayileşme bir topluluğun şehirli olarak tanımlanmasını sağlar (Tümertekin ve Özgüç, 2018: 57). Fonksiyon temel olarak işlev anlamına gelir. Öte yandan kent veya başka yerleşim birimleriyle birlikte kullanıldığında bu yerleşimlere önem kazandıran özellikler şeklinde anlam kazanır (Bulut, 1998: 36). Şehirsal fonksiyonlar DOĞANAY'a (1983: 39) göre bir şehrin oluşmasını, gelişmesini ve büyümesini sağlayan özelliklerdir. Şehir alanlarında bulunan yerleşmelerin en önemli özellikleri buraların kırsaldan farklı olarak şehir fonksiyonlarına sahip olmasıdır. Şehirler yalnızca nüfusun sayısal fazlalığıyla değil, yerleşik halkın kültürel ve ekonomik durumu, iş rutinleri ve hayat tarzlarındaki etkiye göre değerlendirilir (Kadıoğlu ve Bekdemir, 2004: 230).

Şehirler yalnızca kendi içinde barındırdığı nüfusa değil yakın ve uzak çevresinde bulunan yerleşmelerdeki nüfusa da mal ve hizmet sağlayarak fonksiyonel etki bölgeleri oluştururlar. Kırsal yerleşmelere bakıldığında başlıca ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu görülür. Buna karşın şehir yerleşmelerinde birim alan olarak bir küçülme olmasına rağmen fonksiyon çeşidinin ve sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Birçok şehir yerleşmesinde yönetim, ticaret, kültürel etkinlikler, ulaşım, sağlık veya turizm gibi genel hizmetin yanı sıra tarım ve sanayi fonksiyonlarının önem kazanması dikkat çekmektedir (Birinci, 2013: 2260). Anlaşılabileceği üzere şehirler, çok fonksiyonlu yerleşmelerdir, ancak, şehir çalışmalarında ele alınacak fonksiyon sayısı standart değildir. Gerçekten de, bazı fonksiyonlar her şehirde bulunurken, bir takım fonksiyonlar da sadece bazı şehirlere özgü gelişmekte ve ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle de yerleşmelere şehir özelliği kazandıran ve hemen her şehirde bulunan fonksiyonlara *genel fonksiyonlar* denilmektedir. Fonksiyonlardan bir veya birkaçı şehirlere, diğerlerinden farklı olarak ayırt edici bir özellik kazandırıyorsa bu fonksiyonlara da *özel fonksiyonlar* adı verilmektedir (Göney, 1984: 138, 139).

Bu açıklamalar dikkate alındığında ilçe nüfusunun yüksek oranda ilçe merkezini oluşturan şehir yerleşmesinde ikamet etmesinin yanı sıra imalat sektörü, ticaret ve inşaat sektörlerinin ekonomik hareketliliğe en fazla katkı sağlayan sektörler konumunda olması Gerze'nin şehrsel fonksiyonları olduğunu gösterir. Öte yandan Gerze halkı sosyo-kültürel bakımdan kentli hayatına uyum sağlamış durumdadır. Şehirde günlük vakit geçirilebilecek yeme-içme mekanları ile kentsel rekreasyon alanları hemen her alanda mevcuttur.

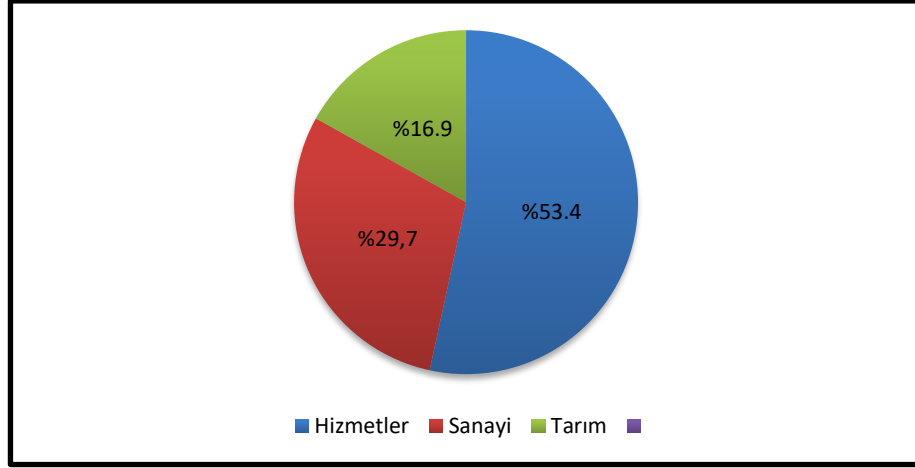
Şehrsel fonksiyonların tespitinde farklı kriterler ele alınmakla birlikte, bunların en pratik olanı; faal işgücünün çalışmakta olduğu değişik faaliyet alanlarındaki miktarları ve bu miktarların birbirleriyle oranlanması sonucuna dayanır. Bu yolla, şehirlerin fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri ortaya konulabilir. Çünkü şehrsel fonksiyonların var oluşu ve çeşitliliği ile şehirlerin nüfus miktarları arasında yakın bir ilişki söz konusudur (Tümerterkin, 1973: 49,50). Bunun için de öncelikle çalışma çağı nüfusunun çalıştıkları iktisadî faaliyet kollarına göre dağılımlarının yanı sıra her fonksiyon alanında çalışan toplam işgücünün bilinmesi gerekir. Bu bakımdan Gerze'nin'in çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfusu 16 040, faal nüfusu ise, 4917 kadardır. Buna göre, çalışma çağındaki nüfusun % 30.7'si iktisaden faal demektir.

Şehirdeki nüfusun faaliyet gösterdiği fonksiyon alanlarını hizmetler, tarım ve sanayi olarak incelemek mümkündür. Bu şekildeki bir sınıflandırmada Gerze'de, çalışan nüfusun % 53.4'ünü hizmetler, % 29.7'sini sanayi, % 16.9'unu da tarım faaliyet alanı oluşturmaktadır (Tablo 2.33; Şekil 2.9).

Tablo 2.33. Gerze'de Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılışı (2019).

Ekonomik Sektörler	Çalışan İşgücü	%'si
A. HİZMETLER	2624	53.4
Yönetim	286	5.8
Ticaret ve Bankacılık	539	11.0
Ulaştırma ve Haberleşme	77	1.6
Eğitim ve Kültür	522	10.6
Sağlık	118	2.4
Diğerleri	1082	22.0
B. TARIM	831	16.9
C. SANAYİ	1462	29.7
İmalat Sanayi	789	16.0
İnşaat	673	13.7
Toplam	4917	100.0

Kaynak: Gerze Kaymakamlığı, Mal Müdürlüğü, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü.

Şekil 2.9. Gerze Şehrinde Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2019).

2.2.3.2.2.1. Hizmetler Fonksiyonu

Tüm ekonomik faaliyetlerin yanında yeri çok güçlü olan hizmetler sektörü, şehirlerde yürütülen her çeşit ekonomik faaliyetin sürdürülebilirliğini temin eden önemli bir konudur. Özçağlar'a (2003: 155), göre hizmet bir işin yerine getirilmesi veya birinin faydasına bir şeyler yapmak olarak tanımlanmaktadır. Doğrudan veya dolaylı şekillerde ekonomik faaliyetlere etki eden hizmet alanları sağlık, eğitim, ulaşım ve iletişim, ticaret ve pazarlama, turizm ve rekreasyon, güvenlik ve bunların yanında barınma hizmetleri olarak nitelendirmek mümkündür. Hizmetler zincirleme etkiyle birbirine bağlı olarak görülmektedir. Bireysel anlamda herkesten her işin yapılması beklenmeyeceği gibi şehirlerde oluşan fonksiyon alanlarında da kendi kendine yetebilirlik beklemek mümkün değildir. Her fonksiyon bir bütünün parçası olarak görülmekte ve fonksiyonlar şehirlerde birbirini desteklemektedir. Öte yandan şehirlerde öne çıkan fonksiyonlar başka şehirlerle de iletişimi sağlayan işlevlere sahiptir.

Türkiye genelinde 1950'li yıllarda yaşanan kalkınma hareketleri sonrasında ülke nüfusu kırsaldan kente doğru göç eğilimini artırmıştır. Bu hareketlenme büyükşehirlerde olduğu gibi Anadolu kasabalarında da etkisini göstermiştir. Hizmetler sektöründe yaşanan büyüme ve gelişmeye ek olarak büyüyen inşaat sektörü akabinde nüfuslar kent merkezlerinde toplanmıştır (Kadıoğlu ve Bekdemir, 2004: 228).

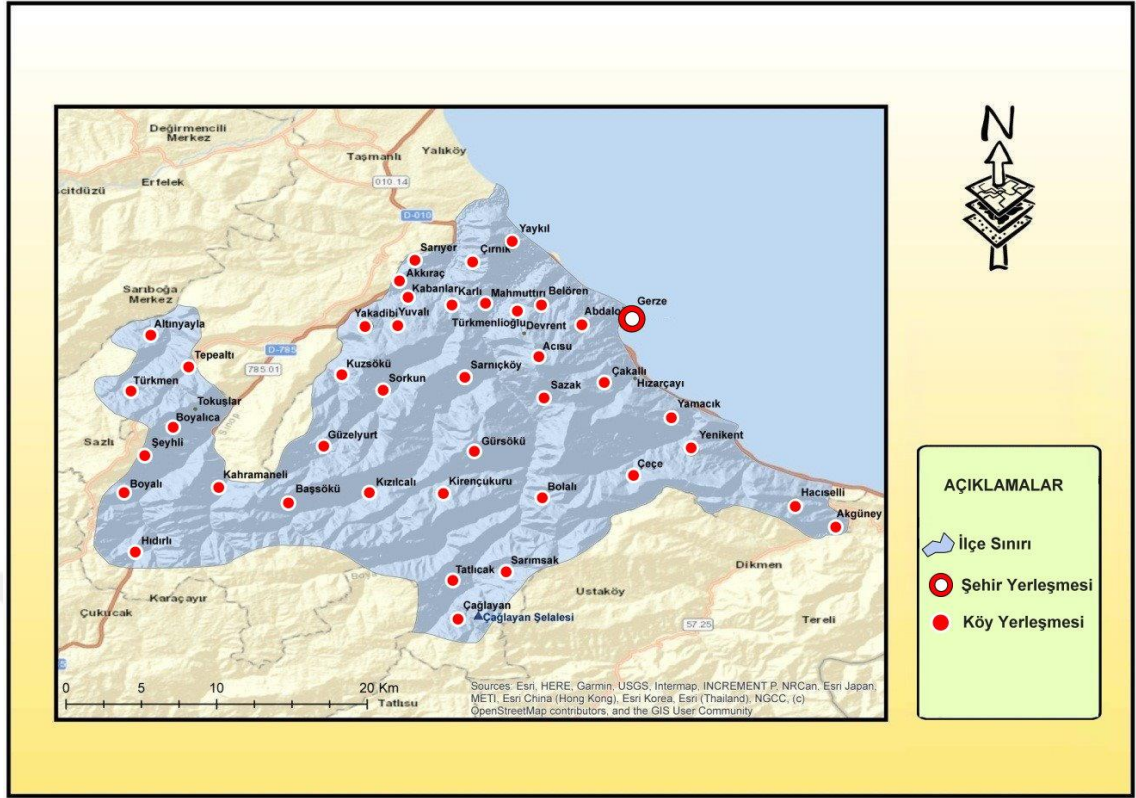
Gerze şehri arazi, arazi özelliklerinden dolayı geniş alanlara yayılmamıştır. Bu bağlamda hizmet sektörünün hemen tamamı birbirine yakın bir alanda yer almaktadır.

Nüfus hareketliliğinde yaşanan gelişme eğitim, sağlık, ulaşım, idari ve ticari gelişmeye paralel olarak karşılıklı olarak büyüme göstermiştir.

Gerze Samsun-Sinop karayolu üzerinde, Köşk burnu adı verilen küçük bir yarımada üzerine kurulu sakin bir şehirdir (Fotoğraf 2.12). Gerze'nin kent kimliği kazanmasında büyük ölçüde hizmetler fonksiyonunun etkisi oldukça açıktır. Milli Eğitim kurumları, meslek yüksekokulu, devlet hastanesi, toplum sağlığı merkezleri, güvenlik birimleri, Orman Bölge Müdürlüğü, Kaymakamlığa bağlı idari birimlerin yanı sıra ilçede yer alan banka şubeleri ile ticari işyerleri günlük hayatta hizmetler fonksiyonunun sürdürülmesinde göze çarpan kuruluşlardır. Kent alanı büyük ölçüde bu hizmetler ve bunları destekler nitelikte diğer sektörler tarafından işleyen bir görünüme sahiptir.

Gerçekten de Gerze'de çalışan nüfus içerisindeki en yüksek oran hizmetler sektörüne aittir. Bu ekonomik faaliyet alanında çalışan 2624 işgücü, şehirde çalışan nüfusun % 53.4'ünü oluşturmaktadır. Bu sektör içerisinde yönetim, ticaret, bankacılık, ulaştırma ve haberleşme, eğitim ve kültür, sağlık ve diğer sosyal hizmetler değerlendirilmektedir. Gerze şehrinde bu hizmet gruplarında çalışan işgücü itibarıyla en yüksek orana ticaret ve bankacılık (% 11.0), ikinci en yüksek orana ise eğitim ve kültür (% 10.6) sahiptir. Gerçekten de bu iki faaliyet alanı sadece hizmetler sektöründe çalışan nüfusun % 40.4'ünü oluşturmaktadır. Geri kalan (% 59.6) ise diğer hizmet sektörlerinde (yönetim, eğitim ve kültür, ulaştırma ve haberleşme, sağlık hizmetleri, elektrik, mali kurum ve sigorta ile serbest meslek ve diğerleri) çalışanların tamamını teşkil etmektedir (Tablo 2.33; Şekil 2.9).

Gerze, Osmanlılar döneminden beri yönetim fonksiyonuna sahiptir. Daha öncede belirtildiği gibi 1846 yılında küçük bir köy iken 1896'da Sinop Merkez kazasına bağlı bir nahiye, 1916 yılında ise kaza yönetimine dönüştürüldü (Tok, 2000: 70). Cumhuriyet döneminde de ilçe merkezi hüviyeti kazandı. Bu şekilde yaklaşık 125 yıldır yönetim merkezi hüviyeti taşıması hiç şüphesiz, günümüzdeki seviyesine ulaşmasında çok büyük rol oynamıştır. Günümüzde (2021 yılı) 507.7 km²'lik yönetim bölgesi içinde yer alan 225 mahalleden oluşan 42 köy ve bir şehir yerleşmesinde (Gerze) yaşayan toplam 27 027 nüfusa, çeşitli hizmetler vermektedir (Harita 2.16). Şehirde yönetim hizmetleri 286 personel tarafından verilmekte olup, bu işgücünün hizmetler sektörü içerisindeki oranı % 5.8'dir.

Harita 2.16. Gerze İlçesinin Yönetim Bölgesi Haritası.

Şehirdeki hizmetler sektörü içerisinde 539 çalışanı ve % 11.0'lık oranı ile en yüksek pay (diğerleri grubu hariç), ticaret ve bankacılık sektörüne aittir (Tablo 2.33). Ticarî faaliyetlerin çoğunluğunu perakende ticaret oluşturur. Perakende satış yapan işyerleri arasında günlük ihtiyaçlara hizmet veren dükkânlar (bakkal, market, manav vb.) ile periyodik ihtiyaçları karşılamaya yönelik mağazalar (konfeksiyon, manifatura vb) oldukça fazladır. Ayrıca beyaz eşya, halı ve kilim, mobilya gibi dayanıklı eşyaların satışını yapan uzun vadeli ihtiyaçlara yönelik işyerlerinin sayısı da gereksinimleri karşılayacak düzeydedir (Zaman, 2004: 268).

Ayrıca şehirde cuma günü gıda ve giyim pazarı kurulmaktadır. Bu faaliyet şehrin ticarî hayatı üzerine büyük bir canlılık kazandırmaktadır. Kurulan pazarda, çeşitli gıda maddeleri, ev eşyaları ile giyim eşyalarının yanı sıra kırsal kesimde üretimi yapılan çeşitli sebze ve meyveler de pazarlanmaktadır. Daha çok kadınlar tarafından yürütülen bu ticarî aktivite perakende ticarete yönelik olarak gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 2.14). Böylece şehrin ticari hareketliliğine canlılık kazandırmaktadır. Gerze'de ticari faaliyetler çoğunlukla yerel nüfusa yöneliktir. Ancak Samsun- Sinop yol güzergahı üzerinde bulunması nedeniyle, bu güzergahta seyahat edenlere de ticari hizmet sunulmaktadır.

Özellikle de yöresel ürünler bu anlamda çok büyük talep görmektedir. Ayrıca özellikle yaz aylarında şehre veya kırsal kesime belirli bir süre konaklamak için gelenler de ticari hayat üzerinde belirli bir etkiye sahiptir.

Fotoğraf 2.14. Gerze Şehrinde Cuma Günleri Kurulan Pazarda Çeşitli Yöresel Ürünler Satılmaktadır.

Şehirdeki ticarî aktivite daha çok Çarşı, Köşk ve Hamidiye mahallelerinde toplanmıştır. Şüphesiz bu durum, bu mahallelerin en eski mahalleler olmaları nedeniyle, ticarî faaliyetlerin ilk zamanlardan beri buralarda yoğunluk kazanmasının bir sonucu olarak görülmelidir. Değişik alanlarda faaliyet gösteren bu işyerlerinin önemli bir kısmını perakende ticarî işyerleri oluşturmaktadır. Şehirde toptan ticari faaliyetler ise fazla bir öneme sahip değildir. Diğer mahallelerdeki işyeri sayısı ise bu iki mahalleye göre oldukça azdır.

Şehirlerin yakın veya uzak çevrelerine verdikleri hizmetlerden birini de eğitim ve kültürel hizmetler oluşturmaktadır. Bu bakımdan Gerze şehri, yakın çevresinin eğitim ve kültür merkezi olma özelliğine sahiptir. Hizmetler sektörü içerisinde bu sektörde çalışanlar % 10.6'lık (522 kişi) oranıyla ticaret ve bankacılıktan sonra (diğerleri grubu hariç) ikinci sırada gelmektedir (Tablo 2.33). Şehrin çevresine verdiği eğitim hizmetleri; 4 ilköğretim okulu, 1 anaokulu, 1 pratik kız sanat okulu, 3 lise ile Gerze Meslek Yüksekokulu yanı sıra 1 dersane 1 kreş ve gündüz bakımevi, 1 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi ile 1 özel motorlu taşıt sürücü kursu ve Halk Eğitim Merkezi ile gerçekleştirilmektedir. Bunların yanında biri orta öğretim, diğeri yükseköğretim öğrencilerine yönelik 2 özel öğrenci yurdu da mevcuttur.

Sağlık hizmetleri, şehrin çevresine verdiği hizmetlerden bir diğeridir. Şehirde bu alanda çalışanların sayısı 118 kişi olup, hizmet alanında çalışanlara oranı ise % 2.4

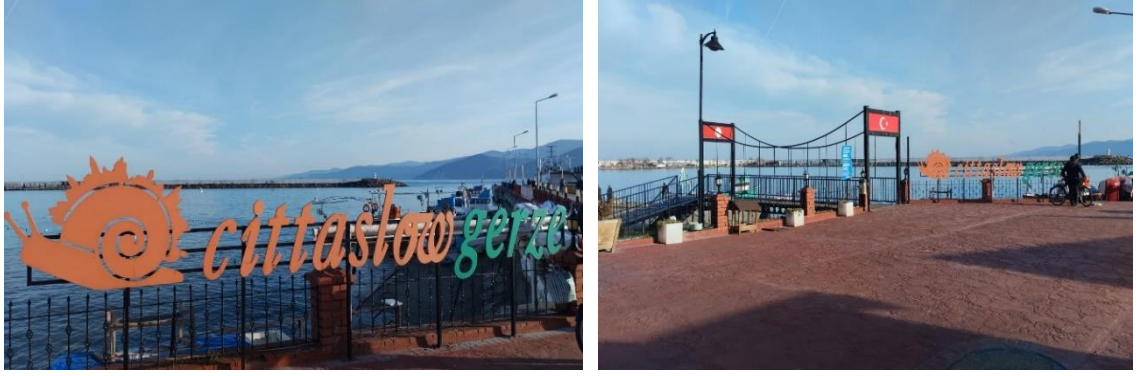
kadardı (Tablo 2. 33). Gerze’de sağlıkla ilgili kamu hizmeti veren kurumları; devlet hastanesi, toplum sağlığı merkezi, 112 acil sağlık merkezi, aile hekimliği ile aile sağlığı merkezi oluşturmaktadır. Ayrıca özel şahıslara ait 8 adet eczane de mevcuttur.

Şehirsel fonksiyonlardan bir diğeri ulaşım fonksiyonudur. Samsun- Sinop yolu üzerinde yer alması nedeniyle şehrin gelişiminde bu fonksiyonun önemli bir rolü bulunmaktadır. Şehir deniz kenarında kurulmuş olmasına rağmen, uzak ve yakın çevresiyle olan bağlantısı karayolu ile sağlanmaktadır. Bu yolun şehrin ekonomik hayatı üzerinde önemli katkıları bulunmaktadır. Şehirlerarası bağlantı otobüs seferleri ile gerçekleştirilmektedir.

Gerze’de ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinde çalışanların sayısı 77 kişidir. Başka bir anlatımla, hizmetler sektöründe çalışanların sadece % 1.6’sını oluşturmaktadır (Tablo 2.33).

Hizmetler fonksiyonu içerisindeki diğer fonksiyonları ise mali kurum ve sigorta, elektrik, su hizmetleri, serbest meslek sahipleri, turizm çalışanları vs. oluşturmaktadır. Şehirde bu hizmet alanlarında çalışanlar % 22.0’lık (1082 kişi) bir orana sahiptir (Tablo 2.33). Bu rakam her ne kadar hizmetler sektörü içerisindeki en büyük oranı göstermiş olsa da, bu durum pek çok meslek grubunun bu birime dahil edilmiş olmasından kaynaklanmıştır. Bunların çoğunluğunu serbest meslek sahipleri oluşturmaktadır. Bunların da önemli bir bölümü herhangi bir işle meşgul olmadıkları halde kendilerini böyle tanımlamaktadırlar.

Şehirlerin ekonomik fonksiyonlarından birini de hizmetler sektörü içerisinde değerlendirilen turizm oluşturmaktadır. Böylece turizm ve dolayısıyla çalışanlarına ayrı bir yer vermek gerekir. Her ne kadar bunlar hizmetler sektöründe diğerleri kısmına dahil edilmişlerse de şehirsel fonksiyonların gelişmesine önemli katkıları söz konusudur. Nitekim son yıllarda gerek var olan turizm potansiyelinin yavaşta olsa ön plana çıkmaya başlaması ve gerekse de 2017 yılında sakin şehirler grubuna dahil edilmesi bu yönüyle şehirde turizmin gelişmesine katkı sunmaya başlamıştır. Böylece bu özelliğinin (sakin şehir) mevcut turizm potansiyelinin harekete geçirilmesinde lokomotif görevi üstleneceği beklenmektedir. Başka bir anlatımla bu durum, Gerze turizmi için bir fırsat olarak görülmektedir (Fotoğraf 2.15).

Fotoğraf 2.15. Sakin Şehir Logosu Gerze'nin Farklı Yerlerine Konulmuştur.

Şehrsel fonksiyonlardan hizmetler içerisinde değerlendirilmesi gereken bir diğer alt sektörü balıkçılık oluşturur. Bu bakımdan Gerze, tarihi çok eskiye inen bir geçmişe sahiptir. Özellikle limanı hem yerleşmenin (Gerze) kurulmasında hem de gelişmesinde oldukça önemli olmuştur. Bu sayede geçmişten beri, liman kenti olma özelliğine sahiptir. Bu durum, geçmişe oranla azalmış olsa da sürmektedir. Başka bir anlatımla limanı, ulaşım bakımından tarihi önemini büyük ölçüde kaybetmiştir. Günümüzde çoğunlukla balıkçılık faaliyetine hizmet etmektedir. Bu bağlamda bu faaliyetin şehrin ekonomisi üzerine etkisi göz ardı edilemez. Nitekim çoğunluğu şehir nüfusuna dahil 62 aile geçimini balıkçılıktan sağlamaktadır.

2.2.3.2.2.2. Tarım Fonksiyonu

Şehirlerde ikamet eden nüfus ve sanayi için gerekli hammaddenin sağlandığı tarım ürünlerinin temini önemli bir konudur. Kent merkezlerinde gerekli tarım arazileri için alan bulunmaması nedeniyle bu ihtiyaç ağırlıklı olarak kırsal alanlardan sağlanır. Öncelikli olarak civar kırsal kentlerin tarım ürünü ihtiyacına yanıt verir. Öte yandan şehir ve kır ayrımı yapmak çok keskin çizgilerle çizilmesi zor bir sınırdır. Birçok şehrin mahallerinde nüfusun tenhalaştığı yerlerde tarım faaliyetleri yürütülmektedir. Özellikle kent alanının gelişme eğiliminde olduğu yerleşmelerde, geleneksel olarak tarım faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlar kent yüzölçümünün genişlemesiyle şehir sınırına yakın durumda kalır. Görüldüğü gibi kent sakinlerinin tarım ve hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasında başlıca rol kırsala ait olmasına karşın şehirlerde de tarım üretimi söz konusudur (Güney, 1987: 81).

Genel hizmetlerin hâkim fonksiyonu oluşturduğu şehirde, sanayiden sonra üçüncü sırada tarım gelmektedir. Şehirde yaşayan ailelerin bazılarının geçimini temin ettiği sektör olan tarım, bazı ailelere de ek katkı sağlamaktadır.

Özellikle kısmen ticarî değere sahip sebze ve meyve yetiştiriciliği bunda başlıca rolü oynamaktadır. Ancak, şehrin bu fonksiyonu, diğer fonksiyonların gelişimine bağlı olarak gittikçe önemini kaybetmektedir. Nitekim şehir yerleşmesi hüviyeti kazanmadığı yıllarda bir tarım kasabası hüviyeti taşıırken, yavaşta olsa gelişmeye başlayan şehrsel fonksiyonlara bağlı olarak bu özelliğini büyük oranda kaybetmiştir. Böylece tarım fonksiyonunun yerini hizmetler (ticaret, sağlık, eğitim ve ulaşım, yönetim vs.) ile sanayi faaliyetleri almaya başlamıştır. Sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu durum, tarım dışı fonksiyon alanlarına nüfusun kaymasına neden olmuştur (Zaman, 2004: 272).

Şehirde, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre faal nüfusun 831 kişisi (% 16.9) tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu durum çoğunlukla Atatürk, Yenimahalle ve Cumhuriyet mahallelerinde yaşayan nüfusun bir bölümünün (özellikle de kadın nüfus) tarımsal faaliyetlerle uğraşmasından kaynaklanmaktadır. Bu mahallelerde yaşayan ailelerin çoğunluğu geçimini büyük oranda sebze ve meyve yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Bu bağlamda ilçe merkezi sınırları içerisinde 2021 yılı itibariyle 112.6 dekar kadar tarım alanı bulunmaktaydı. Bu üretimin önemli bir kısmı seralarda gerçekleştirilmektedir. Aynı yıl (2021 yılı) itibariyle bu yerleşmelerde seraların (örtüaltı tarım) alanı 44 dekardı. Tavukçuluk, gittikçe azalmakla birlikte diğer bir geçim kaynağını oluşturmaktadır (Tablo 2. 34).

Tablo 2.34. Gerze İlçe Merkezine Ait Tarımsal Kullanım Durumu (2017-2021).

Yıllar	Tarım Alanı (da)	Örtüaltı Tarım Alanı (da)	Yumurta Tavuğu Adedi
2017	111,9	42	34479
2018	113,6	43	34495
2019	114,1	45	17500
2020	118,8	44	17160
2021	112,6	44	16000

Kaynak: TÜİK Tarım İstatistikleri Veri Tabanı.

İlçe kırsal kesimi için ise tarım en önemli faaliyeti oluşturur. Nitekim ilçe, il geneline bakıldığında tarım alanları yüzölçümü olarak Boyabat ve Durağan'dan sonra Merkez ilçe ile birlikte hemen hemen aynı büyüklüğe sahiptir. Kentsel yüzölçümünün

geniş olmamasının tarım alanı bakımından avantaj olarak görülmesine karşın, morfolojik yapının elverişsizliği çok geniş tarım alanlarının oluşması önünde engel olarak görülmektedir.

2.2.3.2.2.3. Sanayi Fonksiyonu

Günümüzde hemen her şehrin stratejik fonksiyon kolu olarak sanayi öne çıkar. Ancak, ülkemizde sanayi kenti sayısı oldukça azdır. Yine de, geçmişten endüstriyel gelişimle kentleşme arasında birbirini besleyen, karşılıklı ve doğrudan bir ilişki söz konusudur. TÜMERTEKİN'e (1969: 121) göre sanayi faaliyetleri bir yerleşmenin kent kimliği kazanmasında önemli role sahiptir. Sanayileşme öncelikli olarak yerleşim birimlerinde nüfus büyümesine, iş kollarının çeşitlenmesine, ihtiyaca yönelik yeni sanayi faaliyetlerinin gelişmesine dayalı olarak yerleşimlerin kentsel karakter kazanmasında kilit rol oynar. Ancak Gerze'de sanayi varlığının, şehrsel fonksiyonlara çok büyük etkileri olmamıştır.

Şehirde farklı sektörlerden birçok firmanın faaliyet gösterdiği, sanayi faaliyetleri çoğunlukla imalat alanında yoğunlaşmıştır. Bunlar arasında; gıda, ağaç ve orman ürünleri, makine ve motor üretimi, plastik ürünlerin imalatı ile tekstil üretimi ağırlık kazanmıştır.

Gerze'deki önemli sanayi kuruluşları arasında, yörede yetiştirilen tahılların işlendiği 2 un fabrikası ile son yıllarda zeytin ziraatında görülen gelişmelere bağlı olarak zeytinyağı üretim tesisi bulunmaktadır. Ayrıca gerek çalıştırdığı işçi sayısı (550) gerekse de üretimi ile öne çıkan sanayi tesislerinden bir diğeri metalize iplik ve ambalaj sanayidir. Bir başkası 45 işgücünün istihdam edildiği deterjan fabrikasıdır. Ayrıca üç ayrı tekstil tesisi yanı sıra bir de askeri personelin elbiseleri dikildiği tekstil atölyesi mevcuttur. Bunlara ilave olarak; orman ürünleri araç-gereçleri ve motorlarının üretildiği sanayi tesisi yanı sıra 2 adet balık işleme tesisi mevcuttur. Diğer sanayi işyerlerini ise oto tamirhaneleri, PVC ve alüminyum doğrama atölyeleri, çivi atölyesi ile kereste ve marangozhanelerin yanı sıra mermer atölyeleri gibi küçük işletmeler oluşturmaktadır.

Şehirdeki sanayi faaliyetleri içerisinde değerlendirilen bir diğer faaliyeti de inşaat sektörü teşkil etmektedir. Şehirleşmenin en önemli göstergeleri arasında yer alan inşaat faaliyetleri de imalat sanayi içerisinde kabul edilmektedir (Tolun-Denker, 1970: 197).

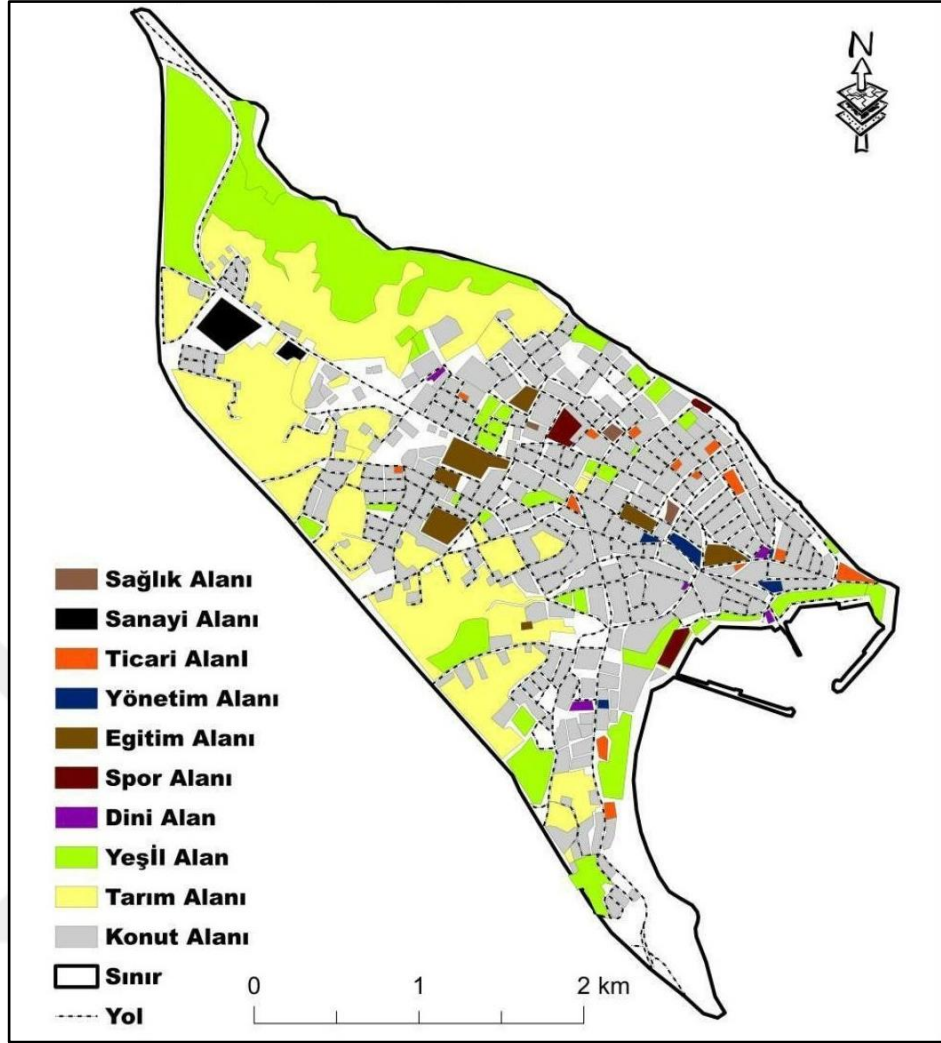
Dolayısıyla şehrsel fonksiyonlardan birisi olarak sayılmaktadır. Özellikle nüfus artışının ve yapılaşmanın hız kazandığı yerleşmelerde bu fonksiyon alanında çalışanların oranı hâkim fonksiyon kadar olmasa da yine de % 10'dan fazla değerler gösterebilmektedir (Tümertekin, 1973: 71). Bu bağlamda Gerze'de toplam işgücü içerisinde inşaat sektöründe çalışanların oranı % 13.7'dir (673 kişi). İmâlat sanayinde çalışanların oranı ise % 16.0 (789 kişi) ile bu sektörden fazladır (Tablo 2. 33; Şekil 2.9).

Netice itibariyle her ne kadar hizmetler, sanayi ve tarım sektörlerindeki faal nüfusun % 29.7'si (1462 kişi) bu alanda (imalat ve inşaat) çalışmış olsa da, Gerze sanayi fonksiyonunun çok fazla öne çıktığı bir kent görünümünde değildir. Başka bir deyişle şehrin varlığı ve gelişiminde başlıca fonksiyonun sanayi olmadığı açıkça görülmektedir.

2.2.3.2.3. Şehir İçi Arazi Kullanışı ve Fonksiyon Alanları

Çalışmanın önceki bölümlerinde yapılan tanımlamalarda görüldüğü gibi şehir yerleşmelerinin başlıca özelliği birçok fonksiyonu bir arada barındırmasının yanında alan kullanımı bakımından çeşitlilik göstermesidir. Coğrafya biliminde şehirler için fonksiyon denince hem mekâna dayalı etkinlikler ve bunların yararları hem de şehirlerin yakın ve uzak çevresiyle olan ilişki ve bağlantılar anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle; fonksiyonlar özellik ve karakterlerine göre ve etki alanlarına göre değerlendirilir (Tolun-Denker, 1976: 23).

Şehirler yaygın olarak tarımsal olmayan etkinliklerin yürütüldüğü alanlardır. Kent alanlarında hizmet sektörüne bağlı sektörler olarak ticaret, ulaşım, maliye, turizm, yeme-içme ve eğlence, kültür ve sanat gibi etkinliklerin toplanma mekânlarıdır. Bu faaliyetler içinde tarımsal faaliyetler kendine ya hiç yer bulmamakta ya da çok az yer edinmektedir. Yani şehirler, tarımsal olmayan faaliyetlerin toplanma mekânıdır (Tolun-Danker, 1976: 27).

Harita 2.17. Gerze'de Şehir İçi Arazi Kullanılışı.

Şehir yerleşmelerinde oldukça yüksek sayıda hizmet çeşitliliği söz konusudur. Şehirler aynı zamanda nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu yerleşim birimleridir; bu yüzden ekonomik etkinliklere ek olarak sosyal ve yönetim fonksiyonları da kent alanlarında yüksek öneme sahiptir. Yönetim, güvenlik, ticaret, ulaşım, din, eğitim, kültür gibi hizmetler şehirlerin önemli fonksiyonlarındandır. Neredeyse tüm şehir alanlarında bu hizmetler farklı önem büyüklükleriyle bulunmaktadır. Kimi şehirlerde bu hizmet türleri birbirlerine göre biraz daha ön plandadır (Göney, 1987: 89). Bahsedilen fonksiyonlar şehirlerde çeşitli alanlarda yayılım gösterir. Bu yayılışlar şehir içinde farklı arazilerde farklı hizmetlerin sunulması ve alınması gibi hareketliliği etkiler. Beşerî anlamda günlük hayatın şekillenmesinde önemli role sahiptirler.

Gerze, ilk olarak Köşk burnu ve liman çevresinde kurulmuştur. Günümüze gelindiğinde limandan batı ve güneybatı yönlü genişleyerek kıydan iç kesimlere doğru yayılış göstermiştir. Şehir fonksiyonu yarım daire şeklinde kademe kademe genişlemiştir. Şehrin en hareketli yerleri yine aynı yerler çevresinde şekillenmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, şehirde Köşk, Çarşı, Hamidiye, Atatürk, Cumhuriyet, 19 Mayıs ve Yeni Mahalle olmak üzere toplamda 7 mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Bunlardan Köşk, Çarşı ve Hamidiye mahalleleri diğerlerine göre eski çarşının yer aldığı, günümüzde de daha hareketli olan, ticari aktivitenin yoğun olduğu yerlerdir. Günlük hayatta en hareketli hat, en büyük merkez caddenin de yer aldığı Köşk ve Atatürk caddeleridir (Fotoğraf 2.16). Bu hat üzerinde Gerze Belediyesi binasının yanı sıra hükümet konağı da yer almaktadır (Fotoğraf 2. 17). İdari fonksiyon ağırlıklı olarak burada yer alır (Harita 2.17). Aynı caddeler üzerinde yer alan pazar yerinin varlığına ek olarak postane ve Türk Telekom binaları ve bankaların ilçe şubeleri de caddenin hareketliliğine katkı yapmaktadır.

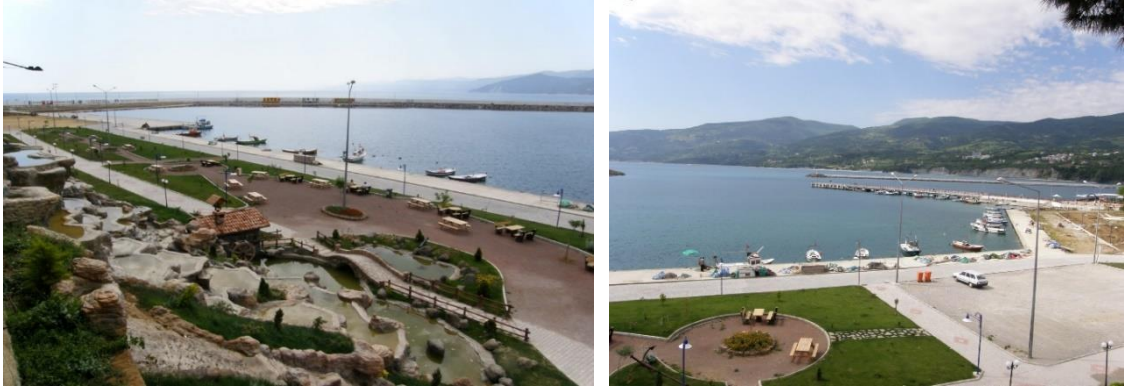

Fotoğraf 2.16. Şehirde Ticarî Aktivite Köşk ve Atatürk Caddelerinde Yoğunlaşmıştır.

Fotoğraf 2.17. Hükümet Konağı ve Belediye Binası, Köşk ve Atatürk Caddeleri Hattı Üzerindedir.

Atatürk Caddesi'nden güneye doğru kıvrılan hat, otogarın bulunduğu bölgeye ulaşır. İlçe dolmuşlarının yanı sıra şehirler arası otobüsler de tam ilçe merkezine denk gelen bu alanı kullanır. Şehrin dar sokakları için zorluk çıkaran trafik, günlük hayatı çok yoğun olmayan yerel halk için ulaşım kolaylığı da sağlar. Liman boyunca uzanan alan ve iskele bölgesi daha çok rekreasyonel alanlara ayrılmıştır (Fotoğraf 2.18). Belediyenin park alanlarına ek olarak girişimciler de bu alanda hizmet yatırımları yapmıştır. Böylece dinlenmek isteyen yerli halka ve ziyaretçilere turistik alanlar sunulmuştur. Liman çevresinde ve Köşk burnundaki fenere yakın konumda bulunan oteller, şehirdeki turistik hareketliliğe ev sahipliği yapar. Öte yandan oteller, doğu yönünden ilçeye girilen Sinop-Bafra yolu üzerinde de yer almaktadır. Bunlar şehrin konaklama hizmetinin yapıldığı başlıca tesislerdir.

Fotoğraf 2.18. Şehirde Liman ve İskele Bölgesi Daha Çok Rekreasyonel Alanlara Ayrılmıştır.

Bunun dışında Gerze'nin şehir içi arazi kullanımı incelendiğinde fonksiyon alanlarının belli planlarla oluşturulduğunu söylemek pek mümkün değildir. Öte yandan

faaliyet alanlarının düzenli bir plan dahilinde olmasa da bazı alanlarda toplandığı görülmektedir. Şehir yerleşmesinin özellikleri incelenirken bu fonksiyon alanlarının gündelik hareketliliğe de yön verdiği görülmektedir. Bunlardan birisi şehrin merkez noktasında, Atatürk Caddesi'nden kuzeybatı yönünde ilerleyen Okullar Caddesi'nde yer alan Milli Eğitim Müdürlüğü binası ve çevresinde kümelenen okul binalarının varlığıdır. İlk, orta ve lise düzeyindeki okulların yanı sıra meslek okulları ve halk eğitim binaları birbirine yakın konumdadır. Okullar Caddesi'nin bağlandığı Sinop-Bafra karayolunun kuzey yönünde Gerze Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır. Böylece okullar bu alan ve çevresinde hareketliliğine neden olur.

Meslek yüksekokulunun devamında, Sinop yönlü çıkışta, sanayi sitesi konuşlandırılmıştır (Harita 2.17). Başka bir deyişle, küçük sanayi sitesi Samsun-Sinop karayolunun Sinop tarafında yer almakta olup, 151 iş yerinden oluşmaktadır. Burası, ülkemizdeki tipik küçük sanayi siteleri görünümünden farklı değildir. Şehirdeki sanayi üretim faaliyetlerinin önemli bir kısmı burada yapılmaktadır. Deterjan ve balık işleme fabrikaları ise şehrin dışında yer almaktadır.

Sağlık hizmeti veren kurumlar Atatürk Caddesi ve çevresinde kümelenmiştir. Nitekim, Atatürk Caddesi'nde bir adet toplum sağlığı merkezi yer alır. Okullar Caddesi'nden kuzeydoğu yönündeki falezlere doğru geçişi sağlayan ve Atatürk Caddesi'ne yakın konumda buluna Recai Kuruoğlu bulvarında Gerze Aile Sağlığı Merkezi'nin yanı sıra bir de aile hekimliği hizmet verir. Bunlara ek olarak yeni Samsun-Sinop karayolunda, Abdaloğlu köyü tarafında Gerze Devlet Hastanesi hizmet vermektedir. Hemen hepsi şehir merkezi etrafında bir arada olan sağlık hizmetleri devlet hastanesinin şehir dışında olması ile yoğunluğu bir nebze azaltır.

Gerze şehrinde konutlar kuzey doğu yönlü falezlerin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra hizmetler ve üretimin yoğun olmadığı merkezde dahi hemen her yerde konut yoğunluğu etkin olmuştur. Yeni Samsun-Sinop karayolunun 2014 yılında hizmete girip ana hattın şehirden güneye çekilmesiyle ortaya birbirine paralel ilerleyen iki hat çıkarmıştır. Son yıllarda ulaşımın kolaylaşması sonucu bu iki hat arasında konut yoğunluğu göze çarpmaktadır. Önceleri tarımın yapıldığı bu alanlarda konut yoğunluğunun artması tarımsal fonksiyonu tehdit eder hale gelmiştir. Söz konusu

alanlarda konutlar uydu kentler şeklinde olup, buralarda hizmet ve ticaret fonksiyonları gelişmemiştir.

Şehirde, Köşk burnunun bulunduğu noktadan güneye doğru ise liman ve alanı yer almaktadır (Harita 2. 17).

Sonuç olarak Gerze; nüfus yapısı, fonksiyonları, konut yoğunluğu, gelişmişlik derecesi ve fizyonomisi bakımından araştırma alanındaki tek şehir yerleşmesidir. Nüfus büyüklüğü bakımından küçük şehir, fonksiyonel özellikleri bakımından hizmet şehirleri sınıfına dahil edilebilir. Eğitim, sağlık, ticaret ve turizm gibi hizmetler bakımından hem şehir hem de kırsal nüfusa hizmet verirken, özellikle sağlık ve ticaret bakımından başta Sinop, Samsun ve Bafra gibi şehirlerden hizmet almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. TARIM

3.1.1. Tarımsal Faaliyetlerin Başlıca Özellikleri

Tarım, Türkiye ekonomisindeki oranı geçmişe göre azalmış olmakla birlikte gıda gereksiniminin karşılanması, sanayi sektörüne hammadde oluşturması, ihracat ve ekonomiye döviz girdisi sağlaması ve yarattığı istihdam olanakları açısından önem taşımaya devam etmektedir. Türkiye’de tarımsal üretimin gayri safi yurtiçi hasıladaki payı giderek azalmaktadır. Bu azalma, sanayileşme ve hizmetler sektörlerinde gelişmeye daha çok önem verilmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Tarımsal üretim, arazi şartları göz önünde bulundurulduğunda yapısı gereği halen işgücüne büyük ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Öte yandan bir kısım nüfus için de önemli bir geçim kaynağıdır. İşin bir diğer yanı tarımsal faaliyet bir yaşam biçimidir (Yavuz, 2005: 11).

Tipik Karadeniz kırsal yerleşme örnekleri görülen sahada, tarım ve hayvancılık önemli faaliyetlerdendir. İlçe, 173 985 dekar tarım alanı ile Sinop ili tarım alanlarının yaklaşık % 11.8’ini oluşturmaktadır. Sinop il genelindeki ekili alanların % 14.1’i, sebze bahçelerinin % 8.5’i ve meyve alanlarının % 10.7’si ilçede bulunmaktadır (URL 2).

Araştırma sahasında iklim ve toprak yapısı elverişli olduğundan, bazı tarım ürünlerinin yetiştirilmesi olanaklıdır. İlçede baklagiller, endüstri bitkileri, tahıl, yem bitkileri ve yumru bitkilerin üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda seracılık alanındaki gelişmelerle birlikte, sebze üretiminde önemli artışlar sağlanmıştır. Gerze’de domates, salatalık, kabak, fasulye ve pırasa diğer sebzelere oranla daha fazla üretilmektedir. İlçede ayrıca biber, dolmalık biber, domates, patlıcan ve salatalık organik olarak da üretilmektedir. Yetiştirilen sebzelerin bir kısmı ihtiyaçta yönelik iken bir kısmı da satışa sunulmaktadır.

İlçede başta elma, armut, incir, dut ve kızılıncık olmak üzere ceviz, fındık, erik, kiraz, ayva gibi meyveler de yetişmektedir. Çiftçilerin çoğunlukla organik yöntemlerle elde ettiği ürünler haftalık kurulan ilçe pazarında satılmaktadır (Fotoğraf 2.14). Sebze ekimi ve seracılık son yıllarda oldukça artmıştır. Sebze tarımı olarak, başta fasulye, salatalık,

biber, pırasa, lahana, marul, ıspanak, kabak, bamya ve bezelye gibi ürünler yetiştirilmektedir.

Günümüz şartları dikkate alındığında makine kullanımı tarımsal üretimde vaz geçilmez unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu nedenle ilçede 2004 ve 2019 yıllarında kullanılan başlıca tarım aletleri ve bunların sayıları ile ilgili verilerin değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu bağlamda her iki dönemde en çok kullanılan tarım aletleri dişli tırmık, hayvan pulluğu, yayık, sırt pülverizatörü, kulaklı traktör pulluğu, traktör, römork ve su tankeri olmuştur. Buna karşılık 2004 yılında kullanıldığı halde 2019 yılına gelindiğinde listede görülmeyen makineler vardır. Bu makineler hayvanla çekilen çayır bağlama makinası, selektör ve derin kuyu pompasıdır. Diğer taraftan iki dönem arasında geçen süre içinde kullanıma giren birtakım araçlar da söz konusudur. Listede 2019 yılında bulunan tarım makinelerini sırasıyla; kepçe, motorlu tırpan, diskli tırmık (diskarolar), fındık harman makinası, toprak burgusu, traktörle çekilen hububat ekim makinası ve toprak frezesi (rotovato) oluşturur (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Gerze ilçesinde Yaygın Olarak Kullanılan Tarım Aletleri (2004 ve 2019).

MAKİNA ADI	2004	2019	MAKİNA ADI	2004	2019
Atomizör	30	25	Mısır Daneleme Makinası	30	35
Balya Makinası	15	39	Mısır Silaj Makinası	2	12
Biçer Bağlar Makinası	5	2	Orak Makinası	2	2
Biçerdöver	3	6	Ot Tırmığı	10	37
Diskli Anız Pulluğu (Vanvey)	4	5	Pancar Sökme Makinası	2	2
Dişli Tırmık	2300	2150	Römork (Tarım Arabası)	560	610
Elektropomp	5	5	Sap Döver ve Harman Makinası (Batöz)	20	7
Fide Dikim Makinası	3	5	Santrifüj Pompa	10	10
Hayvan Pulluğu	1950	1100	Sap Toplamalı Saman Yapma Makinası	15	8
Hayvan ve Traktörle Çekilen Ara Çapa Makinası	5	4	Sedyeli, Motorlu Pulverizatör Tozlayıcı	5	4
Karasaban	50	21	Kombine Atomizör		
Kepçe (Tarımda Kullanılan)	-	8	Sırt Pulverizatörü	800	810
Kimyevi Güre Dağıtma Makinası	5	25	Su Tankeri	230	220
Kulaklı Traktör Pulluğu	625	625	Süt Sağım Makinası (Seyyar)	15	33
Kuyruk Milinden Hareketli Pulvarizatör	1	4	Traktör	614	675
Kültivatör	30	28	Traktörle Çekilen Çayır Biçme Makinası	10	62
Merdane	15	19	Traktörle Çekilen Hububat Ekim Makinası	-	4
Motopomp (Termik)	5	5	Yağmurlama Tesisi	4	4
Motorlu Pulverizatör	60	70	Yem Hazırlama Makinası	15	29
Motorlu Tırpan	-	41	Yayık	1500	1450
Diskli Tırmık (Diskarolar)	-	5	Toprak Frezesi (Rotovato)	-	2
Hayvanla Çekilen Çayır Bağlama Makinası	8	-	Tınaz Makinası	130	-
Fındık Harman Makinası	-	2	Traktörle Çekilen Çayır Bağlama Makinası	10	62
Selektör (Sabit veya Seyyar)	2	-	Mısır Daneleme Makinası	30	35
Toprak Burgusu	-	3	Derin Kuyu Pompa	6	-

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

3.1.2. Arazi Kullanımı

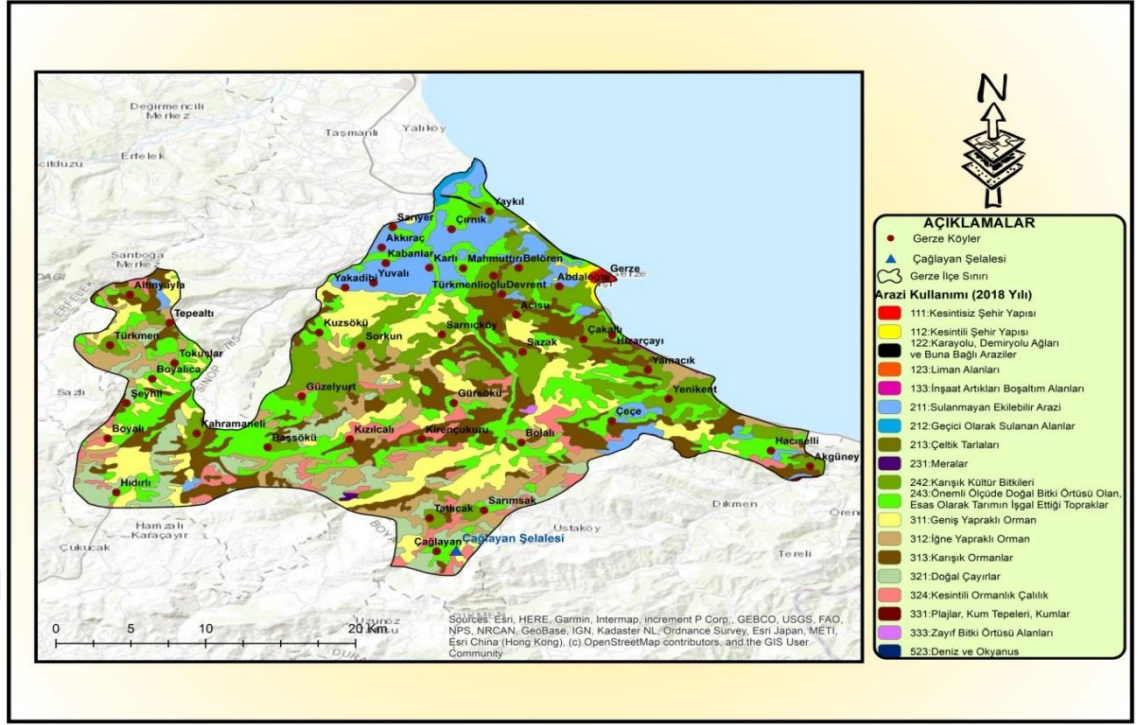
Dünya literatüründe land use olarak ifade edilen arazi kullanımı kavramı, kullanma durumuna göre arazi sınıflandırması olarak da tanımlanmaktadır. Daha ayrıntılı bir ifade ile arazilerin; tarımsal faaliyetler, orman örtüsüyle kaplı sahalar, yerleşme sahası, endüstriyel alanlar ve rekreasyon gibi farklı amaçlarla ve çeşitli şekillerdeki kullanımını kapsar (Atalay, 2013: 23 /Harita 3.1).

Tablo 3.2. Gerze İlçesinde Arazi Kullanım Durumu (Dekar).

Kullanım Şekli		Alan (dekar)		%	
Tarım	Sulu Tarım	173985	8250	34,3	4,7
	Kuru Tarım		165735		95,3
Orman		279308		55,0	
Çayır ve Mera		1091		0,2	
Tarım Dışı		53295		10,5	
Toplam		507679		100,0	

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri (2020).

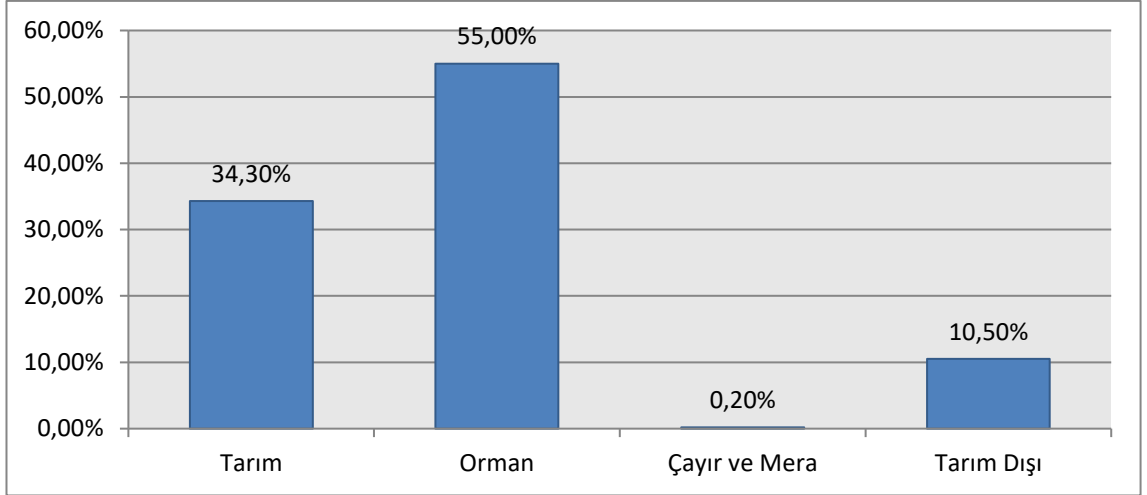
İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden alınan 2020 yılına ait arazi kullanım verilerine göre en geniş alanı ormanlar kaplamaktadır. Başka bir anlatımla, orman arazileri 279 308 dekar alanı ile toplamın % 55.0'ine tekabül etmektedir. İkinci sırada % 34,3'lük payı ile 173 985 dekar alan kaplayan tarım arazileri gelmektedir. Tarım arazileri ise sulu tarım (% 4,7) ve kuru tarım (% 95,3) arazileri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bunu % 10,5 oranı ile tarım dışı araziler (53 295 dekar) takip etmektedir. Son sırada 1091 dekar alanı ile yalnızca % 0,2 paya sahip olan çayır ve mera alanları gelmektedir (Tablo 3.2, Şekil 3.1, Harita 3.1, Fotoğraf 3.1).

Harita 3.1. Gerze İlçesinin Arazi Kullanım Haritası (2020).

Fotoğraf 3.1. Yörede Orman Alanlarının Tahrip Edilmesi ile Oluşturulmuş Çayır ve Mera Alanları.

Şekil 3.1. Gerze İlçesinin Arazi Kullanım Durumu (2020).

İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün verimlilik sınıflandırmasına göre sahadaki topraklarda sınıflandırılmıştır. Ancak bu sınıflandırmaya göre ilçe genelinde tarım yapılan topraklar, verimlilik derecesine göre I., II. ve III. sınıf arazilerden oluşur. Sınıflandırmaya göre I. derece tarım toprakları % 1,7 paya sahiptir. II. derece tarım topraklarının payı % 33,3'dür. III. derece tarım topraklarının payı ise % 65 olarak görülür (Tablo 3.3). Bu üç grup toprak verimlilik derecesi en yüksek olan topraklardır ve ilçe arazisinin geneline yayılmış durumdadır. Gerek sulu gerek kuru tarım uygulamaları ile kullanılmaktadırlar.

Tablo 3.3. Gerze İlçe Tarım Arazisinin Arazi Verimlilik Sınıflarına Göre Dağılımı (Dekar).

Kullanım Türü	I	II	III	Toplam (dekar)
Tarım Toprağı	2957,7	57937,0	113090,3	173985
%	1,7	33,3	65	100.0

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri (2020).

Yine, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre sahada tarım yapılan 173 985 dekar tarım toprağının; % 50'si (86992,5 dekar) çok sıg, % 40,5'i (70463,9 dekar) sıg, % 6,8'i (11830,98 dekar) orta derin ve kalan % 2,7'si (4697,595 dekar) ise derin topraklar olarak ayrılmıştır.

3.1.3. Tarım Ürünleri Ekiliş Sahaları ve Üretim Durumu

Gerze ilçesi kırsal yerleşim alanlarının önemli gelir kaynaklarından olan tarımsal üretimin ekim alanlarında yıllara göre dalgalanmalar söz konusudur. Nitekim 2003 ve 2019 seneleri arasında on yedi yıllık dönemine ait veriler incelendiğinde tarım alanlarının en geniş olduğu dönem 157 900 dekar ile 2005 yılıdır. En düşük olduğu dönem ise 103 631 dekar ile 2011 senesidir. Bu süreçte yetiştirilen ürünlerin ekim alanları ve nadasa bırakılan toprakların miktarında da değişiklikler söz konusudur. Örneğin; tahıl ve diğer ürünlerin ekim alanı 90 380 dekar ile en geniş alana 2005 yılında ulaşırken, 71 501 dekar ile 2018 yılında en az seviyeye inmiştir. Aynı şekilde sebze üretim alanları 2003 yılında 2830 dekar ile en geniş, 2007’de 2111 dekar ile en dar ekiliş alanına sahiptir. Meyve-ıcecek ve baharatlarda 2018 ve 2019, 4435 dekar ile en geniş ekimin yapıldığı yıllardır. Aksine, 2003 ve 2004 ise 1850 dekar ile en düşük ekim yıllarını oluşturmuştur. Ekim alanları gibi nadasa bırakılan alanlarda yıllara göre değişiklik göstermiştir. Nitekim 2005 yılında nadasa bırakılan alan 63 460 dekar ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Buna karşılık en düşük seviye, 20832 dekar ile 2008 yılına aittir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Gerze İlçesinde Tarım Alanları Kullanımının Yıllara Göre Değişimi (2003-2019).

Yıllar	Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünler (dekar)	Nadas Alanı (dekar)	Sebze Alanı (dekar)	Meyveler İcecek ve Baharat Bitkileri (dekar)	Toplam (dekar)
2003	90090	48090	2830	1850	142860
2004	87410	58000	2230	1850	149490
2005	90380	63460	2180	1880	157900
2006	83049	58000	2145	2070	145264
2007	80042	21027	2111	2420	105600
2008	80826	20832	2206	2670	106534
2009	79091	22661	2616	2900	107268
2010	81097	22661	2616	2996	109370
2011	74934	22661	2657	3379	103631
2012	83324	25000	2671	3934	114929
2013	73753	26068	2664	4373	108858
2014	79089	25623	2664	4342	111718
2015	76238	35000	2655	4362	118255
2016	75032	36382	2657	4357	118428
2017	72489	35000	2683	4324	114496
2018	71501	35000	2684	4435	113620
2019	71960	41706	2656	4435	120752

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

İlçe arazisinin 173 955 dekarı (% 34,3) tarım alanlarını oluşturur. Tarım alanı olarak ayrılmış arazinin % 41,3'lük (71,863 dek) kısmında tarla tarımı yapılmaktadır. Üretim yapılan kısım içinde % 4.0 (7121 dek) gibi çok kısıtlı bir alanda ise sebze ve meyve üretimi gerçekleştirilir. Çeşitli sebeplerden dolayı kullanılmayan arazi tüm kullanımlar içinde en yüksek paya sahiptir. Nitekim 53 295 dekar ile (% 30,6) üretim yapılmayan alanlar içerisinde ilk sırayı almaktadır. Buna karşılık nadasa bırakılan alanlar da hiç azımsanamayacak bir yer tutmaktadır. Nadasa ayrılan arazi 41 706 dekar olup, % 24.0'lık oranı ile üçüncü sırada gelmektedir (Tablo 3.5). Bu açıklamalar, tarım yapılabilecek alanlarının yeterli ölçüde kullanılıp değerlendirilmediğini göstermektedir. Yaklaşık % 30,6 gibi önemli oranda bir arazinin çeşitli nedenlerle üretime dahil edilememesi, gerek ilçe gerekse il ekonomisi açısından önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Kullanılmayan alanların yanı sıra nadasa ayrılan arazi oranı da oldukça yüksektir. Bu nedenle, gerek nadasa bırakılan gerekse başka sebeplerle üretime katılamayan alanların üretime kazandırılması için uygun planlamaların en kısa zamanda hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Planlamaların sağlıklı sonuç vermesi açısından yörenin arazi yapısı, toprak, iklim ve hidrografi özellikleri ele alınarak birlikte değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca üretilecek ürünlerin pazar ve tüketim koşullarına yönelik çalışmaların planlanması da ürünlerin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Tüm bu çalışmalar neticesinde nadasa ayrılan ve çeşitli nedenlerle üretim yapılmayan araziler ilçe ve ülke ekonomisine kazandırılmış olacaktır.

Tablo 3.5. Gerze İlçesinde Tarım Alanlarının Kullanım Durumu (2019).

Kullanım Durumu	Alan (dekar)	%
Tahıl Tarımı	44184	25.4
Baklagil Tarımı	576	0.3
Endüstri Bitkileri (Ş. Pancarı)	5129	3.0
Yem Bitkileri	20050	11.5
Sebze	2656	1.5
Meyve	4435	2.6
Diğer	1924	1.1
Nadas	41706	24.0
Kullanılmayan	53295	30.6
Toplam	173955	100.0

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

İlçede, tarım yapılan alanların 44 184 dekar gibi önemli bir kısmı tahıl tarımına ayrılmıştır. Bu rakam araştırma sahasında mevcut olan tüm tarım topraklarının %

25,4'üne denk gelmektedir. Üretilen tahıllar içinde buğday (38850 dekar) başta gelir (Tablo 3.6, Şekil 3.2). Buğdayı sırasıyla arpa (6000 dekar), mısır (5129 dek), yulaf (2150 dekar), kaplıca (350 dekar) ve tritikale (300 dekar) izlemektedir. Tahıllardan sonra en çok üretimi gerçekleştirilen ürün grubu yem bitkileridir. Bunların içerisinde ise en çok üretimi yapılan, 10000 dekar alanı ile yoncadır. Fiğ, 7500 dekar ekim alanı ile yoncadan sonra gelmektedir. Bunlardan başka silajlık mısır (1700 dekar/Fotoğraf 3.2) ve korunga (150 dekar) üretimi de yapılmaktadır. Sebze ekim alanlarında en çok yetiştirilen ürünler ise fasulye (422 dekar), domates (342 dekar), ıspanak (262 dekar), salatalık (231 dekar), pırasa (225 dekar), biber (224 dekar), kabak (160 dekar), barbunya (157 dekar) ve kara lahanadır (115 dekar). Sebzelerin yanında baklagillerden fasulye (450 dekar) ve nohut (126 dekar) ekiliş alanları da oldukça önemlidir. En çok alan kaplayan meyve ağaçları ise ceviz (2460 dekar), zeytin (650 dekar), elma (586 d dekar), fındık (300 dekar), armut (220 dekar) ve kiraz (99 dekar) olarak sıralanmaktadır. Yörede geçmiş yıllarda üretimi yapıldığı halde yaklaşık on yıldır üretilmeyen veya çok az yetiştirilen ürünler de vardır. Bu ürünleri patates, şekerpancarı ve tütün oluşturur.

Fotoğraf 3.2. Hayvancılık Yapılan Köylerde Silajlık Mısır Üretimi Yapılmaktadır.

3.1.3.1. Tahıl Tarımı

İlçedeki tarım alanlarının 44 184 dekarı tahıl tarımına ayrılmıştır. Bu değer toplam tarım alanları içerisinde % 25,4'lük bir orana denk gelmektedir. Yörede üretimi yapılan tahılların içinde ilk sırayı gerek ekim alanı gerekse üretim miktarı bakımından buğday almaktadır. Buğday Anadolu insanının temel besin maddesidir ve binlerce yıldır geniş bir coğrafyada üretilmektedir. Buğday, yöre tarımı için de önemli bir ürünü oluşturmaktadır (Fotoğraf 3.3).

Fotoğraf 3.3. Buğday, Gerek Ekim Alanı Gerekse Üretim Miktarı Bakımından Tahıllar İçerisinde İlk Sırayı Almaktadır.

Buğday tarımı gözden geçirildiğinde gerek ekim alanı, üretim miktarı ve gerekse de verim değerlerinde bazı değişiklikler olmuştur. Bunların ilk sırasında da ekiliş alanlarındaki değişiklik gelmektedir. Nitekim 2003 (42350 dekar), 2004 (41700 dekar) ve 2005 (42910 dekar) yıllarında buğday ekim alanları 40000 dekarın üzerinde iken 2006'dan itibaren daralarak bu rakamın (40000 dekar) altına düşmüştür. Nitekim 2011 yılı 36 636 dekar ile en az ekiliş alanının sahip yıl olmuştur. Ekiliş alanının en fazla olduğu yıl ise 42 910 dekar ile 2015'dir (Tablo 3.6, Şekil 3.2). Buğday ekim alanlarında yıllara göre meydana gelen bu değişimlerde etkili olan faktörlerden biri nöbetleşe ekim yapılmasıdır. Diğerleri ise nadasa bırakılan arazilerdir.

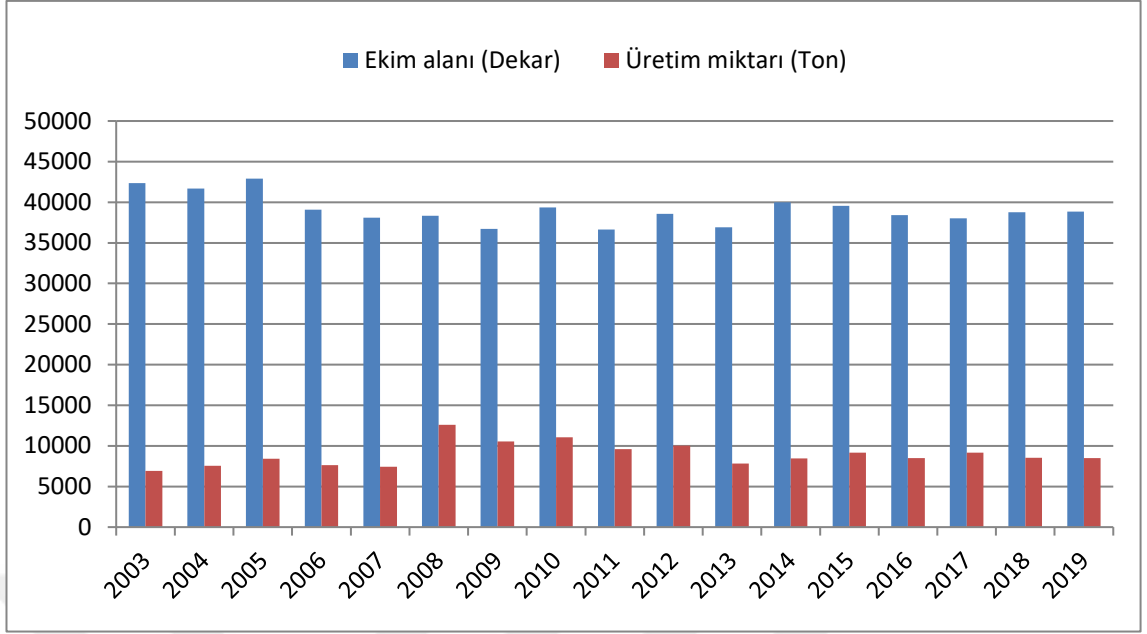
Aynı yıllara (2003-2019) ait üretim miktarları incelendiğinde, ekim alanlarında olduğu gibi üretim miktarları da yıllara göre dalgalanma göstermiştir. Bu dönemde en yüksek verim 12605 ton ile 2008 yılında elde edilmiştir. Bunu 11051 ton ile 2010 yılı üretimi takip etmiştir. Bunları 2009 (10559 ton) ve 2012 (10026 ton) yılları izlemiştir. En düşük üretim ise 7423 ton ile 2007 yılında gerçekleşmiştir (Tablo 3.6, Şekil 3.2). Üretim miktarında görülen bu dalgalanmalar daha ziyade iklime bağlı olarak gelişmektedir.

Yörede tarımsal üretim için uygulanmakta olan, gelişmiş tarımsal projeleri söz konusu değildir. Bu nedenle özellikle tahıl ziraatında doğal koşullara bağlılık söz konusudur. Bu durum yıllara göre buğday üretiminde dalgalanmalara neden olmuştur. Bunun en güzel örneği 2009 yılıdır. Bu yıl, ekim alanı az olmasına (36732 dekar) rağmen üretim (10559 ton), diğer yıllarla kıyaslandığında yüksek gerçekleşmiştir. Tam aksine ekim alanının fazla olduğu yıllar (2003, 2004, 2005), dekara 164 ila 196 kg arasında değişen verimle, aynı zamanda üretimin düşük olduğu dönemlerdir. Bu devrede (2003-2019) yıllara göre dekara verim ise 164-329 kg arasında değişmiştir (Tablo 3.6, Şekil 3.2).

Tablo 3.6. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Buğday Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (Ton)	Verim (kg/dekar)
2003	42350	6937	164
2004	41700	7569	182
2005	42910	8409	196
2006	39073	7619	195
2007	38087	7423	195
2008	38339	12605	329
2009	36732	10559	287
2010	39353	11051	281
2011	36636	9611	262
2012	38559	10026	260
2013	36932	7832	212
2014	39999	8466	212
2015	39545	9157	232
2016	38405	8514	222
2017	38011	9152	241
2018	38783	8528	220
2019	38850	8508	219

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

Şekil 3.2. Gerze İlçesinde Buğday Ekim Alanlarının ve Üretim Miktarlarının Yıllara Göre Değişimi.

İlçede buğdaydan sonra en çok üretimi yapılan tahıl arpadır. Yörede yetiştirilen arpa daha ziyade hayvan yemi olarak tüketilmektedir. İklim ve toprak şartları bakımından mevcut koşullara buğdaya kıyasla daha uyumludur. Buna bağlı olarak ilçenin daha kıraç arazilerinde de yetiştirilebilmektedir. Arpa ekim alanlarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde; 2003 yılında 4670 dekar alana ekimi yapılırken, 2008 yılına kadar azalarak 3595 dekara düştüğü görülür. Buna karşılık önemli bir artış göstererek 2009'daki ekim alanı 6016 dekara yükselmiştir. Bir sonraki yıl (2010) tekrar artarak 6500 dekar olmuş ve bu şekilde 2015 yılına kadar devam etmiştir. En geniş ekim alanına 7000 dekar ile 2016 yılında ulaşılmıştır. Bu yıldan sonra uzun bir sürenin ardından 2017 yılında ekiliş alanlarında (5280 dekar) azalma olmuştur. Takip eden 2018 (5750 dekar) ve 2019 (6000 dekar) yıllarında ise ekiliş alanlarında artış görülmüştür (Tablo 3.7, Şekil 3.3).

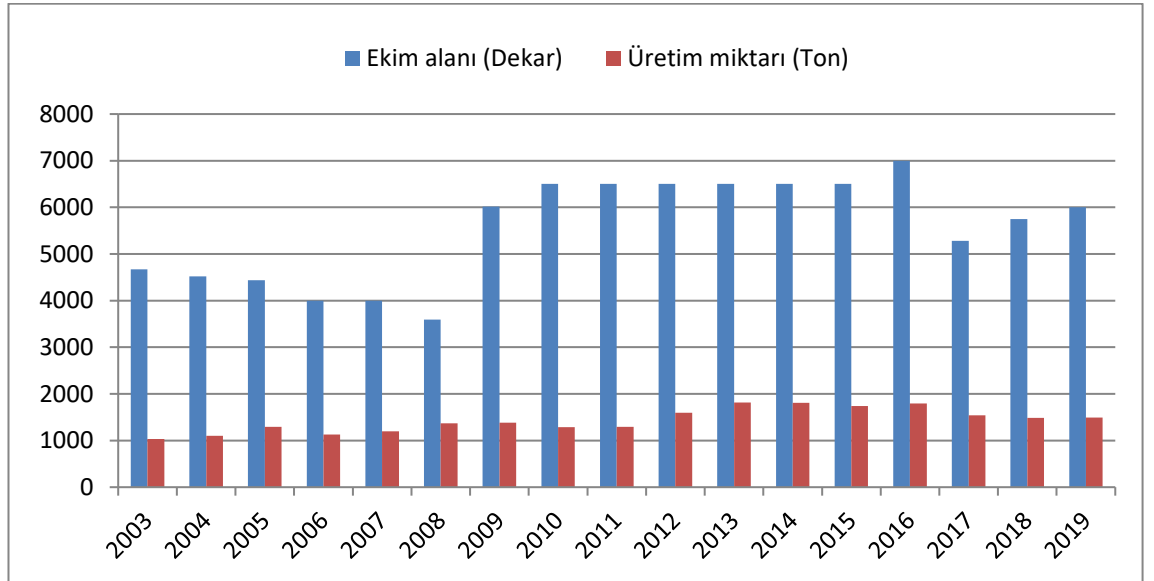
Ekim alanlarında olduğu gibi arpa üretim miktarında da yıllara göre dalgalanmalar gözlenmektedir. Nitekim 2003-2019 arası dönemde en düşük üretim 1035 ton ile 2003 yılına aittir. Daha sonraki yıllarda dalgalı seyir devam ederken en az ekimin yapıldığı 2008 yılında oldukça yüksek üretim gerçekleşmiştir. Öyle ki, bu yüksek üretim tüm dönemler içinde 381 kg/dekar ile en yüksek verime ulaşılmasını sağlamıştır. Belirtilen dönemin 2007-2011 yılları arasında 1200-1300 ton bandında devam eden üretim miktarı, 2012 yılına gelindiğinde 1593 tona yükselmiştir. Bir sonraki yıl 1814 tona yükselen

üretim en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu süre içerisinde 2010-2013 yıllarında ekim alanı aynı olduğu halde üretimdeki artış dikkat çekicidir. Bu yıldan sonra azalma eğilimi gösteren arpa üretimi, dekara 248 kg'lık üretimle 2019 yılında 1490 ton olarak gerçekleşmiştir. Arpa üretiminde dekara verim (2003-2019), 198-381 kg arasında değişmiştir (Tablo 3.7, Şekil 3.3).

Tablo 3.7. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Arpa Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (Ton)	Verim (kg/dekar)
2003	4670	1035	222
2004	4520	1104	244
2005	4440	1294	291
2006	4000	1126	282
2007	4000	1200	300
2008	3595	1369	381
2009	6016	1383	230
2010	6500	1285	198
2011	6500	1292	199
2012	6500	1593	245
2013	6500	1814	279
2014	6500	1806	278
2015	6500	1739	268
2016	7000	1794	256
2017	5280	1540	292
2018	5750	1486	258
2019	6000	1490	248

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

Şekil 3.3. Gerze İlçesinde Arpa Ekim Alanlarının ve Üretim Miktarlarının Yıllara Göre Değişimi.

İlçede yetiştirilen tahıl türlerinden biri de yulaftır. Ancak buğday ve arpa ile kıyaslandığında çok daha dar bir ekim alanına, dolayısıyla daha az üretim miktarına sahiptir. Nitekim 2003 yılında 790 dekar alana ekilerek, 163 ton üretimi gerçekleşmiştir. Bu yıldan itibaren üretimde azalma olmuş, 2007 ve 2008 yıllarında ekim alanları 150 dekara gerilemiştir. Söz konusu yıllarda üretim miktarı sırasıyla 41 ve 45 ton olarak gerçekleşmiştir. Ekim alanı 2009'da 1170 dekar olmuş ve bu şekilde dört yıl devam etmiştir. Bu yıllarda üretim miktarı 351 ton olarak gerçekleşirken, 2012 yılı üretimi azalma göstererek 205 ton olmuştur. Ekim alanlarında 2013 ve 2014 yıllarında az da olsa bir gerileme olmuştur. Ekim alanlarında gerileme olurken üretim miktarı da düşmüştür. En yüksek ekim alanına 2017 yılında (2430 dekar) ulaşılmış ve aynı dönemde 390 ton ile en yüksek üretim miktarı gerçekleşmiştir. Ekim alanı ve üretimde, 2018 ve 2019 yıllarında çok düşük oranda bir gerileme söz konusu olmuştur (Tablo 3.8)

Buğday, arpa ve yulafin yanı sıra üretimi yapılan başka tahıl türleri de mevcuttur. Bunlar mısır, kaplıca ve tritikaledir. Adı geçen dört ürünün ekim alanları ve üretim miktarları incelendiğinde mısır ekim alanının en fazla olduğu dönem 2003 (15020 dekar) olarak görülür (Fotoğraf 3.4). İlerleyen yıllarda görülen dalgalanmalara karşılık genel bir azalma söz konusudur. Nitekim 2013'ten itibaren 5000 dekara kadar gerileyen ekim alanı, 2019 yılında 5129 dekar olarak görülmektedir. Bununla birlikte üretim miktarının en fazla olduğu yıl 2005 (3751 ton)'dir. En düşük üretim ise 2011 (1470 ton) yılında görülmüştür. 2019 yılı üretim miktarı 1602 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3.8). Mısır üretiminde yaşanan önemli azalmanın nedeni hayvan yemi olarak kullanılan diğer tahıllar ile bazı yem bitkilerinin üretiminde gerçekleşen artışlardır. Dönem dönem hayvan yemi olarak tüketilen ürünlerin üretiminde bu tür değişiklikler görülebilmektedir.

Fotoğraf 3.4. İlçede Tarımı Yapılan Ürünlerden Birini de Mısır Oluşturmaktadır.

Yörede yetiştirilen tahıllardan bir diğeri kaplıca. Kaplıca, buğday türlerinden biri olmakla birlikte, tür olarak daha ziyade hayvan yemi ihtiyacını karşılamak amacıyla üretilmektedir. Kaplıca bitkisinin ekiliş alanı ve üretiminin yıllara göre dağılışı incelendiğinde, ekim alanlarında 2003 yılından başlayarak 2019 yılına kadar genel bir daralma söz konusudur. Nitekim 2003 yılında 1400 dekar alanda ekimi yapılmışken 2019 yılında ekim alanı 350 dekara gerilemiştir. Süreç içinde 2012 (604 dekar) ve 2013 (878 dekar) yıllarında çok az bir artış söz konusudur. Sonraki yıllarda azalma devam etmiştir. Ekim alanlarındaki gerilemeye bağlı olarak üretim miktarında da azalma gerçekleşmiştir. Ancak üretimde daha dalgalı bir gerileme görülmektedir. Söz konusu yıllar içinde en yüksek verim 244 ton ile 2013 yılında gerçekleşmiştir. Bunu 200 ton ile 2005 yılı izlemiştir. Daha sonra 2004 (197 ton) ve 2003 (184 ton) yılları gelmektedir. Son yıllarda ise 88 ton ile en düşük üretim miktarı kaydedilmiştir (Tablo 3.8). Kaplıca üretimindeki azalmaya, yörede 2006 yılı itibarıyla üretimine başlanan tritikalenin neden olduğu düşünülmektedir.

Tahıllar içinde son olarak tritikale üretimi ele alınmıştır. Buğday ve çavdarın melezlenmesinden elde edilen bitki, kırıç yerlerin değerlendirilip üretimin artırılmasına yönelik olarak oluşturulmuştur. Kaba yem, saman ve tahıl olarak kullanılmaktadır. Yılda iki kez ürün alınabilen bitki, uygun dönemde slaj yapıldığında hayvanlarda süt verimini önemli ölçüde arttırmaktadır. Bitki toprak tabakasının ince olduğu, çorak ve kurak arazilerde yetişebilme özelliğindedir ve bu özelliği ile erozyonla mücadelede de önemli

bir yere sahiptir (ADSYB, 2021). Tritikale üretimi ilçe genelinde son on beş yıldır gerçekleştirilmektedir. İlk kez 2006 yılında üretim denemelerine başlanan ürün, sadece 50 dekar alana ekilmiş ve 15 tonluk üretim gerçekleşmiştir. Devam eden yıllarda yavaş yavaş artarak 2012’de 4000 dekar ekim alanı ile en geniş ekiliş alanına ulaşmıştır. Aynı dönemde üretim miktarı da 140 ton ile en yüksek miktarda gerçekleşmiştir. Gerek ekim alanı (202 dekar) ve gerekse üretim miktarı (66 ton) 2016’ya kadar azalma göstermiştir. Sonraki yıllarda görülen düşük oranlardaki artışlarla 2019 yılında 300 dekarlık alandan 105 tonluk üretim gerçekleştirilmiştir (Tablo 3.8).

Tablo 3.8. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Mısır, Yulaf, Kaplıca ve Tritikale Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Mısır (Dane)		Yulaf (Dane)		Kaplıca		Tritikale (Dane)	
	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)
2003	15020	2544	790	163	1400	184	-	-
2004	12780	2564	750	168	1110	197	-	-
2005	15010	3751	750	158	1000	200	-	-
2006	9074	2423	700	175	700	137	50	15
2007	8902	2187	150	41	500	100	50	15
2008	10872	2642	150	45	500	125	100	35
2009	7739	2686	1170	351	500	125	300	105
2010	6650	2352	1170	351	500	125	300	105
2011	5282	1470	1170	351	500	125	300	105
2012	6320	2256	1170	205	604	125	400	140
2013	5450	1793	1119	191	878	244	284	99
2014	5713	1661	1114	194	500	125	258	90
2015	5023	1603	1300	214	450	112	250	86
2016	5404	1702	1500	240	400	100	202	66
2017	5520	1700	2430	390	350	88	240	84
2018	5058	1586	2130	373	350	88	247	86
2019	5129	1602	2150	376	350	88	300	105

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

3.1.3.2. Baklagil Tarımı

İlçede tarımı yapılan baklagiller nohut ve kuru fasulyeden ibarettir. Yaklaşık 576 dekar alanda baklagil tarımı yapılmaktadır. Bu saha ilçedeki tarıma ayrılmış alanların % 0,3 gibi çok küçük bir oranını ihtiva etmektedir. Yörede yetiştirilen iki baklagilden en çok kuru fasulye üretilmektedir. Ancak, üretim verilerinin değerlendirildiği dönem (2003-2019) itibariyle hem ekiliş alanları hem de üretimde azalış söz konusudur. Buna karşılık aynı dönemde nohut üretim alanı ve üretim miktarında artış gözlenmiştir (Tablo 3.8). Kuru fasulye üretimi sebze üretim alanları ile iç içedir. Hatta bir kısmı taze fasulye olarak ihtiyacı karşılamakta ve yerel pazara sunulmaktadır (Fotoğraf 3.5). Önemli bir kısmı ise

kuru fasulye olarak değerlendirilmektedir. İlçede, 2003 yılında 760 dekar ekim alanından 99 ton kuru fasulye elde edilmiştir. Bir yıl sonra (2004) ekim alanı 700 dekara gerilediği halde üretim bir önceki yıla göre artarak 105 ton olmuştur. Ekim alanındaki azalma daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Nitekim ekim alanları önce 600 dekara (2005 ve 2006), sonra 500 dekara (2007-2015) ve 2016 yılından sonra ise 450 dekara düşmüştür. Ekim alanlarındaki azalış, üretim miktarına da yansımıştır. Nitekim 2005 ve 2006'da 90 ton olan üretim bir sonraki yıl (2007) 60 ton olarak gerçekleşmiştir. Son yıldaki (2019) üretim ise 68 ton kadardı (Tablo 3.9).

Tablo 3.9. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Nohut ve Fasulye (Kuru) Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Nohut		Fasulye (Kuru)	
	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)
2003	80	8	760	99
2004	80	8	700	105
2005	80	8	600	90
2006	80	10	600	90
2007	80	8	500	60
2008	100	10	500	65
2009	100	10	500	60
2010	100	10	500	60
2011	100	10	500	60
2012	100	10	500	58
2013	110	11	500	63
2014	110	11	500	70
2015	125	13	500	75
2016	130	14	450	68
2017	150	14	450	67
2018	150	14	450	67
2019	126	12	450	68

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri.

Fotoğraf 3.5. Tarımı Yapılan Taze Fasulyenin İhtiyaç Fazlası Yerel Pazarda Satılmaktadır.

Aynı dönemde (2003-2019) nohutun hem ekiliş alanı hem de üretim miktarı arttırılmıştır. Nitekim 2003-2007 arası devrede (2006 hariç), 80 dekar alandan 8 ton ürün elde edilmiştir. Ekim alanları 2008-2012 yıllarında arasında 100 dekara, 2013 ve 2014 yıllarında 110 dekara, 2015'te 125 dekara ve 2017 ile 2018 yıllarında 150 dekara çıkarılmıştır. Bu yıllarda üretim ise 10 ton ile 14 ton arasında değişmiştir. Son yıl (2019) itibariyle ekiliş alanında azalma olmuştur. Nitekim bu yılda 126 dekar alandan 12 ton üretim gerçekleşmiştir (Tablo 3.9).

3.1.3.3. Sebze Tarımı

Gerze ilçesinde tarım yapılan alanların 2656 dekarını sebze üretim alanları oluşturmaktadır. Araştırma sahası Karadeniz ikliminin nemli ılıman etki sahasında bulunmaktadır ve yağış bakımından avantajlı durumdadır. İklinden kaynaklanan bu avantaj tarımda özellikle sebze üretiminde kendini göstermektedir. İklimin elverişliliği yıl boyu sebze üretimi yapılmasına imkân tanımaktadır. Gerek yaz sebzeleri gerekse kış sebzelerinin üretimi mevsiminde rahatlıkla yapılabilmektedir. Özellikle yaz mevsiminde, en alçaktan en yükseğe, deniz kenarından en yüksekteki köylere kadar, tüm tarım alanlarında sebze üretimi yapılabilmektedir. Ancak köylerde daimi ikamet eden nüfusun büyük ölçüde azalması, ikamet edenlerinde genelde üst yaş grubundan oluşması gibi nedenlerle ziraat yapılmayan tarım alanlarının oranı (% 30,6) oldukça yüksektir. Sebze üreten nüfus ise genellikle evlerinin etrafında bulunan sınırlı sahadaki tarım alanlarını tercih etmektedir.

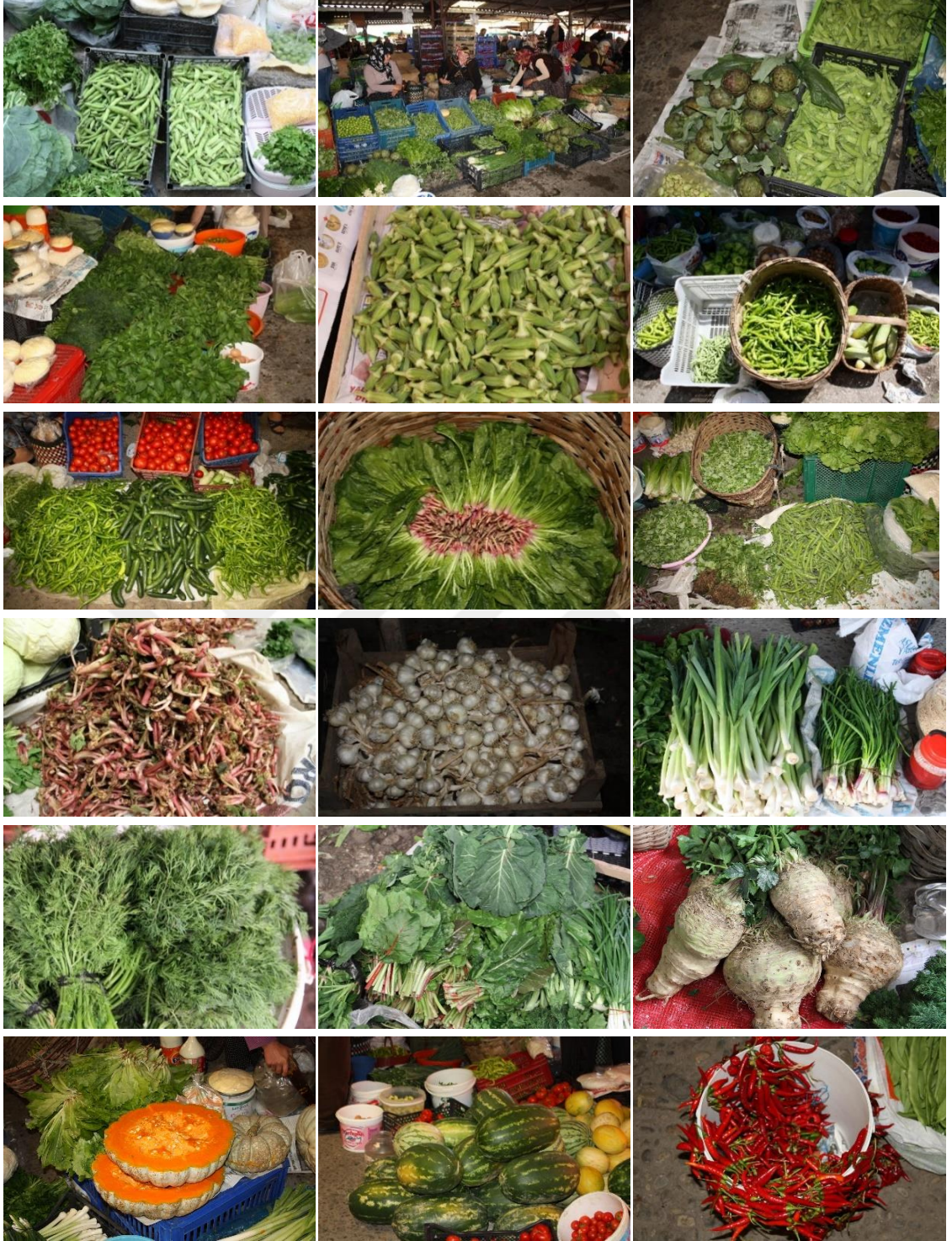
İlçede, sebzeler içerisinde 422 dekarlık ekim alanı (2019 yılı) ile taze fasulye en geniş üretim alanına sahiptir. Aynı yıl üretim miktarı 544 tondur. Domates üretimine ayrılan alan 342 dekardır. Bu alandan (2019 yılın) 1802 ton domates üretimi gerçekleştirilmiştir. Domatesi ıspanak izlemektedir. Ekim alanı 262 dekar olan ıspanağın üretim miktarı 395 tondur. Yüksek verime sahip ürünlerden biri de salatalıktır. Aynı yıl 231 dekar arazide, 1154 ton salatalık üretimi yapılmıştır. Salatalıktan sonra en fazla ekim alanına sahip ürünleri pırasa (225 dekar) ve biber (224 dekar) oluşturmuştur. Birim alana verimde de domates (5269 kg/dekar) ilk sırada gelmektedir. Bunu karpuz (5000 kg/dekar), salatalık (4996 kg/dekar), biber (3942 kg/dekar) ve pırasa (3000 kg/dekar) takip etmektedir. Bunları ise diğer sebzeler izlemektedir (Tablo 3.10). Üretimi yapılan

sebzelerin ihtiyaç fazlası şehirde cuma günleri kurulan pazarda satılmaktadır (Fotoğraf 3.6).

Tablo 3.10. Gerze İlçesinde Başlıca Sebze Türleri, Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2019).

Ürün Adı	Alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/dekar)
Soğan (taze)	41	65	1585
Sarımsak (taze)	20	12	600
Pırasa	225	675	3000
Havuç	10	15	1500
Turp	24	48	2000
Domates	342	1802	5269
Salatalık (hıyar)	231	1154	4996
Biber	224	883	3942
Bamya	20	12	600
Patlıcan	23	65	2826
Kabak	160	460	2875
Bezelye	30	15	500
Fasulye	422	544	1289
Bakla	68	34	500
Fasulye (barbunya)	157	173	1101
Karnabahar	20	24	1200
Beyaz Lahana	85	255	3000
Kara Lahana	115	230	2000
Marul (kıvırcık)	54	79	1463
Marul (göbekli)	60	75	1250
Ispanak	262	395	1508
Semizotu	13	13	1000
Maydanoz	10	8	800
Brokoli	10	8	800
Karpuz	20	100	5000
Kavun	10	30	3000
Toplam	2656	7174	-

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

Fotoğraf 3.6. Yöre Çiftçileri Organik Yöntemlerle Elde Ettiği Ürünleri Haftalık Kurulan İlçe Pazarında Satmaktadır.

3.1.3.3. Patates Tarımı

İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre, 2011 yılına kadar patates üretimi de önemliydi (Tablo 3.11). Mevcut verilere göre 2003 yılında 200 dekar olan patates üretimine ayrılmıştı. Ancak takip eden yıllarda patates ekiliş alanlarında önemli düşüşler söz konusu olmuştur. Nitekim üretim alanı 2011 yılında 15 dekara kadar düşmüştür. Bundan sonraki yıllarda (2012-2019) ise patates üretimi yapıldığına dair veri bulunmamaktadır (Tablo 3.11). Bu dönemde sınırlı da olsa gerçekleştirilen üretim ailelerin kendi ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. İlçede patates tarımını yeniden önemli kılmak için Kaymakamlık tarafından Yaykıl ve Türkmenelioğlu köylerinde 6 aileye patates ekimi yaptırılmıştır. Ancak olumlu bir gelişme elde edilememiştir.

Tablo 3.11. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Patates Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Patates		
	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/dekar)
2003	200	301	1500
2004	50	75	1500
2005	40	60	1500
2006	30	45	1500
2007	20	30	1500
2008	15	23	1533
2009	15	23	1533
2010	15	23	1533
2011	15	23	1533

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

3.1.3.4. Şekerpancarı Tarımı

Şekerpancarı ülke genelinde üretimi yapılan bir tarım ürünüdür. Sebze olarak tüketilmesinin yanında şeker üretim sanayinin önemli hammaddelerinden biridir. Anadolu coğrafyasında rahatlıkla üretimi yapılabildiği için Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren şeker sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamak amacı ile bol miktarda üretilmiştir. Diğer taraftan hayvan yetiştiriciliği bakımından da önemlidir. Şeker üretiminin haricinde melas ve küspe olarak bilinen ürünler de ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2017: 14). Melas, maya sanayinin ana ham maddesini oluşturmakta olup, küspesi ise hayvan yemi olarak kullanılmaktadır (Doğanay, 1995: 145).

İstisnasız her bölgede tüm iklim ve toprak şartlarında yetişebilen şeker pancarı üretimi, Gerze ilçesinde de 2007 yılına kadar yapılmıştır. Ancak bu yıldan sonra üretim

söz konusu değildir. Yine de geçmiş yıllardaki üretim alan ve miktarlarının değerlendirilmesi, en azından yörede tarımının yapılabildiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Tarımının gerçekleştirildiği yıllardaki mevcut veriler değerlendirildiğinde hatırı sayılır bir üretimin olduğu söz konusudur. Nitekim 2003 yılında 280 dekar alandan 647 ton üretim gerçekleştirilmiştir. Ancak bu yıldan sonra üretim alanları gittikçe azalmıştır. Öyle ki, 2005 yılında ekim alanı 190 dekara düşmüştür. Ancak bu yıl birim alana alınan verimdeki (6211 kg/dekar) artışa bağlı olarak üretim, 1180 ton ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ekim alanının 2006'da 202 dekara yükselmesine rağmen, 2007 yılında tekrar azalarak 158 dekara gerilemiş ve sonraki yıllarda üretim tamamen durdurulmuştur (Tablo 3.12). Böylece incelemeye konu olan yıllar dikkate alındığında, şeker pancarı üretiminin önce azaldığı sonra da tamamen üretimin bittiği görülür. Hiç şüphesiz bu durum, hükümetlerin bu ürüne yönelik uyguladığı politikalar yanı sıra çiftçilerin ekonomik beklentilerini karşılayamaması neticesinde ekonomik getirisi daha yüksek olan tarım ürünlerine yönelmelerinin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca arpa, yulaf, fiğ gibi yem bitkilerinin ekim alanlarının aynı dönemde genişletilmiş olması da diğer bir nedeni oluşturmuştur. Dolayısıyla hayvan üreticilerinin yem ihtiyacını bu bitkilerden karşılaması da şeker pancarı üretimini olumsuz etkilemiştir. Nitekim aynı dönemde tritikale bitkisinin üretiminin başlamış olması ve hızlıca geniş bir alana yayılmış olması bu durumu desteklemiştir. Başka bir deyişle şekerpancarı üretim alanları bu bitkinin yetiştirilmesine ayrılmıştır.

Tablo 3.12. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Şekerpancarı Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (Ton)	Verim (kg/dekar)
2003	280	647	2310
2004	210	707	3367
2005	190	1180	6211
2006	202	699	3460
2007	158	223	1411

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

3.1.3.5. Tütün Tarımı

Tütün aynen şekerpancarında olduğu gibi geçmişte yörede yetiştirilen ancak günümüz itibariyle tarımı yapılmayan ürünlerden bir diğeridir. Ana yurdu sıcak ve nemli iklimin hüküm sürdüğü bölgeler olan tütün, ülkemizde Ege Bölgesi'nden sonra en çok

Karadeniz Bölgesi'nde yetiştirilmektedir (Doğanay ve Coşkun, 2015: 205). Bu bağlamda bölgenin tütün yetiştirmeye elverişli alanlarından olan Sinop ilinin muhtelif yerlerinde üretimi yapılmıştır. Bu yörelerden biri de Gerze ilçesi idi. Ancak geçmiş yıllarda üretildiği halde son yıllarda tarımı yapılmayan ürünler arasında bulunmaktadır.

Tablo 3.13. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Tütün Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

Yıllar	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (Ton)	Verim (kg/dekar)
2003	4150	89	21
2004	2650	127	48
2005	2400	103	43
2006	1760	84	48
2007	825	25	30
2008	565	14	25
2009	88	7	80
2010	37	5	135

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

Üretimi yapıldığı ilk yıllarda ekim alanı 4150 dekarı, üretim miktarı ise 89 tonu (2003 yılı) bulmuştu. Ancak geniş ekim alanlarına rağmen verim (21 kg/dekar) oldukça düşük olmuştur. Daha sonraki yıllarda ise ekim alanları sürekli azalarak 2010 yılında 37 dekara, üretim ise 5 tona kadar düşmüştü. Ekilen alanlardaki azalmaya rağmen 135 kg/dekar ile en yüksek verimin gerçekleştiği yıl olmuştur (Tablo 3.13). Aslında 2003 yılından sonra hem ekim alanları hem de üretim sürekli azalmıştır. Şüphesiz bu azalış, hatta üretiminin tamamen sonlanmasında tütün tarımı üzerine bu yıllardaki hükümetlerin uyguladığı politikaların yanı sıra üretim faaliyetinin yıl boyunca sürmesi ve tarımının diğer yetiştirilen ürünlere göre zahmetli olması etkili olmuştur. Özellikle de göç nedeniyle kırsal alandaki genç nüfusun azalması, tütün işçisi için gerekli olan talebi karşılamakta zorluk çekilmesine sebep olmuştur. Bunlara bağlı olarak da tütün tarımının avantajlı olmaktan çıkması, diğer ürünlerle rekabette geri kalmasına neden olmuştur. Bütün bu nedenler, tütün tarımının yörede sonlaması ile neticelenmiştir.

3.1.3.6. Yem Bitkileri Tarımı

İlçede gerçekleştirilen tarımsal ürünler içinde yem bitkileri de önemli bir yere sahiptir. Öyle ki, 2019 yılında tarım yapmaya uygun alanlar içinde % 11.5 paya sahiptir. Özellikle 2009 yılı sonrasında o yıllardaki adıyla İlçe Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün öncülüğünde yem bitkileri üretimine ağırlık verilmiş ve bu kapsamda fiğ

üretimine başlanmıştır. Bununla beraber diğer yem bitkilerinin de (yonca, fiğ, silajlık mısır ve korunga) üretimlerinde verim artırıcı önlemlere başvurulmuştur. Ancak tüm ürün çeşitlerinde görülen dalgalanma, yem bitkilerinin ekim alanı ve üretim miktarlarında da dikkat çekmiştir.

Yine de, en geniş ekim alanına dolayısıyla en fazla üretim miktarına sahip olan yem bitkisi yoncadır. Yetiştirildiği çevreye kolayca adapte olabilen bitki, bir yetiştirilme döneminde birim alanda birkaç kez biçilebilmektedir. Bunların dışında, uzun ömürlü ve yüksek verimliliğiyle bilinmektedir (Engin ve Mut, 2017: 213).

Yonca ekim alanlarında yıllara göre daralma söz konusudur. En geniş ekiliş alanına (15970 dekar) 2003 yılında sahip olmuştur. Aynı yıl elde edilen ürün miktarı 16912 tondur. Bundan sonraki yıllarda ekim alanları azalmaya devam etmiş ve 2006'da 12000 dekar, üretim ise 7200 ton olarak gerçekleşmiştir. Ekiliş alanı 2007-2011 arası dönemde 13000 dekar iken üretim miktarı 7800 tondan 44200 tona yükselmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi 2009 itibarıyla yem bitkilerinin verimini artırmak için yapılan çalışmalar sonuç vermiştir. Ekim alanı 2012'de 15691 dekara, üretim ise 44194 tona yükselmiştir. Bir yıl sonrasında (2013 yılı) ekim alanı (13000 dekar) daraldığı halde, üretimde (44200 ton) çok az da olsa bir artış söz konusudur. Son altı yılda ise genel bir azalma ile 2019'da ekim alanı 10000 dekara, üretim ise 35000 tona düşmüştür (Tablo 3.14). Yonca üretiminde son yıllarda görülen düşüşte yem bitkisi olarak ekilen tahıl türlerindeki artış etkili olmuştur.

Fiğ, yoncadan sonra en yaygın ve en fazla üretim yapılan yem bitkisidir. Fiğ üretim alanları 2003 itibari ile 4080 dekardır. Ekiliş alanı 2004'te 5790 dekara, 2005'te ise 5770 dekara yükselmiştir. En büyük artış ise 2006 yılında gerçekleşmiştir (12500 dekar). Üretim alanı 2007-2010 arası dönemde 12000 dekar iken, takip eden yıllarda gerileyerek 2019 itibari ile 7500 dekara kadar düşmüştür. Süreç içinde en fazla üretim, 16000 ton ile 2011 ve 2013 yıllarına aittir. En düşük üretim miktarı ise 2018 ve 2019 yıllarında 13125 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3.14). Son yıllarda hem ekiliş alanı hem de üretimde görülen azalma, yoncada olduğu gibi tritikale üretimine başlanmış olması yanında özellikle de yulaf üretimindeki artıştan kaynaklanmıştır.

Yörede üretimi yapılan bir diğer yem bitkisi silajlık mısırdır. Üretimine 2004 yılında başlanmıştır. Bu yılda 410 dekar ekiliş alanına sahipti. Bu yıldan sonra artış ve

azalışların olduğu ekiliş alanı 2009 yılında 41 dekara gerilemiştir. Bu yıldaki üretimi ise 205 tondur. Üretimin düşük olmasına rağmen birim alandan elde edilen verim oldukça yüksektir. Ekiliş alanı 2011 yılında 2041 dekara, 2012’te 2100 dekara 2015 yılında ise 2150 dekara yükselmiştir. Aynı zamanda bu yılda, hem en geniş ekiliş alanına hem de en fazla üretime (10750 ton) ulaşılmıştır. Bundan sonraki yıllarda her ikisindeki azalışlar ile ekiliş alanı 2019’da 1700 dekara, üretim ise 8500 tona düşmüştür (Tablo 3.14).

Yem bitkileri içinde korunga, en az ekiliş alanı ve üretime sahiptir. En fazla ekiliş alanına 240 dekar ile 2003 yılında ulaşılmıştır. Bu yıldaki üretimi ise 65 ton olarak gerçekleşmiştir. Ekim alanlarında 2007 yılına kadar gerileme söz konusudur. Nitekim bu yıl, 120 dekar alandan 36 ton ürün elde edilmiştir. Ekim alanları 2012 yılı (157 dekar) hariç, 2008-2014 devresinde 130 dekar, 2015 ve sonrasında ise (2018’te 175 dekar) 150 dekardır. Süreç içinde en yüksek üretim miktarına 210 ton ile 2018 yılında ulaşılmıştır. Üretimin 180 ton ile ikinci yüksek olduğu yıllar ise 2015, 2016, 2017 ve 2019 olmuştur (Tablo 3.14).

Tablo 3.14. Gerze İlçesinde Yıllara Göre Silajlık Mısır, Yonca, Korunga ve Fiğ Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2003-2019).

	Silajlık Mısır		Yonca		Korunga		Fiğ	
	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)	Alan (Dekar)	Üretim (ton)
2003	-	-	15970	16912	240	65	4080	0
2004	410	1350	15380	15669	200	50	5790	0
2005	470	1388	15510	12123	190	55	5770	0
2006	600	2100	12000	7200	150	60	12500	0
2007	500	1500	13000	7800	120	36	12000	0
2008	200	600	13000	7800	130	39	12000	0
2009	41	205	13000	7800	130	39	12000	0
2010	82	410	13000	31200	130	156	12000	14400
2011	2041	10205	13000	44200	130	156	10000	16000
2012	2100	10500	15691	44194	157	156	12070	15998
2013	2100	10500	13000	44200	130	156	10000	16000
2014	2100	9000	13907	42500	130	156	9500	15200
2015	2150	10750	12500	42500	150	180	9000	14400
2016	1890	9450	12000	40800	150	180	8500	14875
2017	1900	9500	11000	38500	150	180	8000	14000
2018	1750	8750	10000	35000	175	210	7500	13125
2019	1700	8500	10000	35000	150	180	7500	13125

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

Yetiştirilen yem bitkileri, hayvan yemi olarak kullanılan bazı tahıl türleri ve tahıl hasadı sonrası elde edilen saman ile birlikte değerlendirildiğinde oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bunlara hayvan yemi olarak değerlendirmek amacı ile mevsiminde biçilerek depolanan doğal çayırlar da ilave edilebilir. Yem bitkileri genellikle hayvan besiciliği yapılan yöre halkı tarafından yetiştirilir. Yapılan görüşmeler sonucu edinilen bilgilere göre bazı yıllar üretilen yem bitkileri üreticinin ihtiyacını karşılarken, bazı yıllar yetersiz kalmaktadır. Bunun sebebi olarak genellikle iklim şartları gösterilmektedir. Özellikle zaman zaman kurak geçen yıllarda yağış yetersizliği bitkilerin gelişmesini olumsuz etkiler. Buna bağlı olarak verimde düşüş yaşanır. Çiftçiler bu yıllarda dışardan hayvan yemi satın almak zorunda kalmaktadır. Bu da çiftçiler için artı maliyet demektir.

Bu tür olumsuzlukların önüne geçmek amacı ile yörede nadasa ayrılan ve çeşitli nedenlerle tarım yapılamayan arazilerin de üretime kazandırılması gerekir. Bu amaçla yörenin fiziki yapısı ve iklim koşullarına en uygun projelerin üretilmesi amacı ile başarılı bir etüt çalışması ivedilikle yapılmalıdır. Projeler, bir yandan yöre üreticisinin ihtiyacı olan hayvan yemi üretimine katkı sağlarken, diğer yandan ihtiyaç fazlası üretim yapılmasına yönelik olmalıdır. Yapılan fazla üretim, satışa sunulurken yöre çiftçisine ekonomik anlamda ek gelir sağlanmalıdır.

3.1.3.7. Meyvecilik

Araştırma sahasında tarımsal faaliyetler arasında meyve ziraatı da yer almaktadır. Meyve üretimi 4435 dekar alanı ile tarıma uygun arazilerin % 2.6'sını kaplamaktadır. Karadeniz ikliminin nemli ılıman şartlarının etkili olduğu yörede meyve çeşitliliği oldukça fazladır. İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre yörede yetiştirilen başlıca meyve türleri incir, kızılcık, ceviz, kiraz, erik, dut, armut, zeytin, muşmula, nar, vişne, şeftali, fındık, ayva, elma ve kividir (Fotoğraf 3.7). Meyve çeşitliliğinin oldukça fazla olmasına karşılık ticari anlamda üretim yapılan geniş bahçeler bulunmamaktadır. Daha ziyade ihtiyaca yönelik olarak yetiştirilmektedir. Üretimin çok az bir kısmı yerel pazarlara sunulmaktadır. Yoğun verim elde etmeye yönelik bir üretim olmaması nedeniyle ağaçlar genelde bakımsızdır. Meyve bahçelerinin çoğunluğu aile büyükleri tarafından oluşturulanlardan ibarettir. Ancak, yıldan yıla bu tür ağaçların sayısı azalmaktadır. Buna bağlı olarak meyve ağacı sayısı ve üretilen meyve miktarı düşmektedir.

Zeytin yetiştiriciliği yöre için son yıllarda değeri artan bir üretim alanıdır. Zeytin varlığı çok eski yıllara dayanmaktadır. Nitekim yörede yaşı 150-200 yıldan daha önceye dayanan zeytin ağaçları mevcuttur. Konuyla ilgili ilk çalışmalar verimsizleşmeye yüz tutmuş ağaçların budanması ve zararlılarla mücadelesi şeklinde gerçekleşmiştir. Böylece ağaç başına verim 25-35 kg'a kadar çıkarılmıştır. Gerze Kaymakamlığı öncülüğünde 2008 yılında alınan karar gereği, zeytinciliği geliştirme projesi planlanmış ve çalışmalara 2009 yılında başlanmıştır. Bu bağlamda 2009-2012 yılları arasında köklendirme yapılan 7000 adet zeytin çeliği çiftçilere dağıtılmıştır. Yine projeye katkı sağlamak amacı ile İl zel İdaresi tarafından 2011'de 4800 adet, 2012 yılında 2700 adet zeytin fidanı çiftçilere karşılıksız olarak verilmiştir. Böylece uzun yıllar ara verildikten sonra 2013 yılında Gerze Kaymakamlığı tarafından yapılan çalışmalar neticesinde yörede yapılan zeytin ziraatı unutulun değerini yeniden kazanmaya başlamıştır. Yapılan çalışmalarda amaç yörede zeytin ziraatının gelir getirici bir tarım kolu haline gelmesidir. Ayrıca bir zeytin yağı üretim tesisi kurulmuştur. Neticede, geçmişte geleneksel usullerle yapılan doğal zeytin yağı üretimi yeniden başlatılmıştır. Böylece retici hem kendi ihtiyaını karşılamakta hem de ilçe ve il ekonomisine katkı sağlamaktadır (Gerze Kaymakamlığı raporu, 2013).

Fotoğraf 3.7. Yöre Çiftçileri İhtiyaç Fazlası Meyveleri Cuma Günleri Kurulan İlçe Pazarında Satmaktadır.

İlçede en çok yetiştirilen meyve cevizdir. İl Özel İdaresi tarafından yapılan destekleme ile 2011 yılında 2635 adet ceviz fidanı ile 165 dekar kapama meyve bahçesi, 2012 yılında ise 2500 adet ceviz fidanı ile 166 dekar kapama meyve bahçesi kurulmuştur. Yine İl Özel İdare tarafından 2011’de 11300 adet yarı bodur elma, 1140 adet yarı bodur

armut ve 500 adet yarı bodur kiraz fidanı ile meyve bahçeleri oluşturulmuştur (Fotoğraf 3.8). Bunlara ek olarak 2012 yılında 26000 adet yarı bodur elma, 1690 adet yarı bodur armut fidanından oluşan meyve bahçeleri kurulmuştur (Gerze Kaymakamlığı raporu, 2013).

Fotoğraf 3.8. Yörede, İl Özel İdaresi Tarafından Yapılan Destekleme ile Bodur Armut ve Bodur Elma Yetiştirilmeye Başlanmıştır.

Üretim yapılan tüm meyve türlerinde toplam 141642 (2019 yılı) ağaç mevcuttur. Bunlardan 131442 tanesi meyve verirken, 10200'ü meyve vermeyen durumdaki ağaçlardır. Tüm meyveler içinde en fazla ağaç sayısı ile ceviz (30390), elma (20162), fındık (19700), zeytin (18800) ve armut (11650) başta gelmektedir. Bahsi geçen meyvelerin üretim miktarları meyvenin cinsine ve meyve veren ağaç sayısına göre değişiklik gösterir. Ağaç sayısı bakımından ilk sırada gelen cevizin 2019 üretimi 484 ton olarak gerçekleşmiştir. Meyve veren ağaç sayısı cevizle göre düşük olan elma üretimi 1876 tondur. Fındık 40 ton, zeytin 236 ton ve armut üretimi 330 ton olmuştur (Tablo 3.15).

Tablo 3.15. Başlıca Meyve Türleri, Ağaç Sayıları ve Yıllık Üretimi (2019).

Meyve Adı	Alan (dekar)	Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Meyve Veren Ağaç Sayısı (adet)	Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı (adet)	Üretim (ton)	Verim (kg/meyve veren ağaç)
İncir	0	7200	7100	100	553	78
Kızılcık	0	8200	7500	700	187	25
Ceviz	2460	30390	28320	2070	484	17
Kiraz	99	8310	8110	200	648	80
Erik	50	3150	3000	150	210	70
Dut	0	6200	6100	100	488	80
Armut	220	11650	10905	745	330	60
Zeytin	650	18800	15700	3100	236	15
Muşmula	0	850	750	100	19	25
Nar	0	690	650	40	36	55
Vişne	19	1410	1300	110	30	23
Şeftali	6	1325	1245	80	63	51
Fındık	300	19700	19300	400	40	2
Ayva	17	900	810	90	40	49
Elma	586	20162	18272	1890	1876	103
Kivi	25	2705	2380	325	5	2
Toplam	4432	141642	131442	10200	5245	735

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

3.1.3.8. Organik Tarım

Gerze Kaymakamlığının brifing raporunda (2013) organik tarım, geleceğin tarımsal üretim yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda 5 çiftçi oluşturdukları seralarda organik tarım gerçekleştirmektedir. Üretilen ürünler salatalık, domates, biber ve patlıcandır. Günümüz şartlarında tarımsal üretimde yaygın olarak ziraat tohumları kullanılmaktadır. Ancak arazi çalışmaları sırasında görülmüştür ki köy yerleşmelerinde birçok yerde ata tohumlarıyla yapılan üretimler söz konusudur. Geleneksel yöntemlerle üretilerek saklanan tohumlar özellikle ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak yöre halkı tarafından üretilmektedir. Çiftçi aileleri bu üretim alanlarını besledikleri hayvanlarının gübreleri (kemre) ile zenginleştirmektedir. Üretim genellikle çiftçilerin evlerinin hemen yanında sınırlı alanlarda gerçekleştirilmektedir. Buna rağmen ihtiyaç fazlası üretim yerel pazarlarda satışa sunularak değerlendirilmektedir (Fotoğraf 3.6; 3.7). Özellikle domates, salatalık, kabak (dolma, bal ve kara), biber, marul, maydanoz, fasulye üretimi en çok yapılanlardır. Ancak ticari amaçlı olarak büyük çaplı bir üretim söz konusu bile değildir.

3.2. HAYVANCILIK

Hayvancılık araştırma sahası kırsal yerleşim alanlarında sürdürülmekte olan en önemli geçim kaynaklarından biridir. İlçenin güneyine doğru gidildiğinde yükseltinin kısa mesafede belirgin şekilde artışı, özellikle Boyabat, Durağan ilçelerine yakın yerler başta olmak üzere plato alanları hayvancılığın yoğunlaştığı yerlerdir. Eğimin azaldığı nispeten düz alanlar daha ziyade tarla tarımına ve sebze üretimine ayrılırken, engebe ve eğimin arttığı yerler hayvancılık faaliyetlerinin yoğunlaşmasına neden olur. Kısaca ilçede kırsal geçim ekonomisinde tarla tarımı ve hayvancılık birlikte sürdürülmektedir. Yörede bu faaliyet genelde mera hayvancılığı şeklinde sürdürülmektedir. İklimin elverişli etkisi, yıl içinde oldukça uzun bir dönem, geniş otlak alanlarında hayvanların beslenmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca yaz aylarında biçilip kurutulan çayırlar, özellikle kış döneminde hayvanların beslenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca yörede yetiştirilen çeşitli yem bitkileri ve tahıllar hayvanların beslenmesinde önemli bir yere sahiptir. Böylece yöredeki kırsal ekonomide tarım ve hayvancılık iç içe geçmiş denilebilir. Her ne kadar ilçenin arazi kullanım durumu incelendiğinde çayır ve mera alanlarının oranı düşük (% 0.2) gözükse dahi, nadasa ayrılan ve hiç ekim yapılmayan tarım alanları mera olarak değerlendirilmektedir. Yine yem bitkisi üretimine ayrılan tarım arazileri de hayvansal üretimi destekler niteliktedir. Tüm bu imkânlarla rağmen ilçede yetiştirilen hayvan sayılarında azalma gözlenmektedir. Bunun da en önemli sebeplerinden biri, kırsal nüfus içinde genç nüfus oranının giderek azalmasıdır.

Beslenen hayvanlar içerisinde sayısal bakımdan ilk sırayı büyükbaş hayvanlar alır. Nitekim toplam hayvan sayısının (2019) % 52.0'si (9442 baş) büyükbaş olup, bunun da önemli bir kısmını sığırlar oluşturur. İkinci sırada yer alan küçükbaş hayvanlar % 47.3'lük (8578 baş) bir orana sahiptir. Küçükbaş hayvanlar içinde en fazla beslenen ise koyundur. Yük ve çeki hayvanlarının oranı % 0,7 ile oldukça düşüktür (Tablo 3.16).

Tablo 3.16. Gerze İlçesinde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2019).

Hayvan Türü	Hayvan Sayısı	%
Büyükbaş	9442	52,0
Küçükbaş	8578	47,3
Yük ve Çeki	121	0,7
Toplam	18141	100,0

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

3.2.1. Büyükbaş Hayvancılık

Türkiye’de iki tip hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Birincisi geleneksel olarak sürdürülmekte olan mera hayvancılığı, ikincisi artan nüfus ve hızla gelişen şehirleşmeye bağlı olarak nüfusun ihtiyacını karşılamayı amaçlayan besi hayvancılığıdır (Koday, 2005: 61). Araştırma sahasında yaygın olarak mera hayvancılığı yapıldığı gözlenmiştir. Yerel yönetim tarafından 2010 yılı ve sonrasında besi hayvancılığı teşvik edilmeye başlanmıştır. Ancak, bu konuda önemli bir gelişme olmamıştır. Sebep olarak bina yapım maliyetlerinin yüksek olması gösterilmiştir. Yetiştirilen hayvan sayısında ise büyükbaş hayvancılık ilk sırada gelmektedir. Büyükbaş hayvan türleri içinde özellikle sığır yetiştiriciliği (Fotoğraf 3.9) ön plana çıkmakla birlikte az sayıda manda yetiştiriciliği de yapılmaktadır.

Fotoğraf 3.9. Gerze İlçesinde En Fazla Sığır Beslenmektedir.

Yıllar itibariyle ilçenin sığır varlığı incelendiğinde, 2004-2019 devresinde sığır sayısında düşüş gözlenmektedir. Bu dönemde özellikle yerli sığır ve melez ırkların sayısı azalırken, kültür sığırlarının sayısında kayda değer bir artış dikkat çekmektedir (Tablo 3.17). İlçe, kültür ırkları varlığı bakımından il içerisinde % 5.7’lik bir paya sahiptir (URL 2).

Tablo 3.17. Gerze İlçesinde Büyükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Sığır Yerli	%'si	Sığır Melez	%'si	Sığır Kültür	%'si	Sığır Toplam	Manda
2004	3551	28,6	8275	66,2	653	5,2	12479	49
2005	3446	30,3	7473	65,7	460	4,0	11379	73
2006	2778	24,9	7870	70,6	507	4,5	11155	56
2007	2662	24,3	7730	70,6	553	5,1	10945	52
2008	2640	24,0	7776	70,8	572	5,2	10988	53
2009	2582	23,6	7724	70,7	617	5,7	10923	50
2010	2630	23,7	7800	70,4	656	5,9	11086	62
2011	2260	21,5	7500	71,5	730	7,0	10490	34
2012	2420	22,1	7795	71,1	742	6,8	10957	40
2013	2270	23,2	6810	69,6	700	7,2	9780	24
2014	2831	30,0	5661	60,0	943	10,0	9435	43
2015	2554	28,0	5624	61,6	946	10,4	9124	52
2016	2799	27,9	6170	61,6	1054	10,5	10023	79
2017	2709	27,6	6037	61,5	1066	10,9	9812	45
2018	2746	27,8	6048	61,3	1073	10,9	9867	61
2019	2363	25,1	5810	61,8	1224	13,0	9397	35

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

İlçede 2004 yılı itibari ile yetiştirilen sığır sayısı 12479'dur. Mevcut sayı 2009 yılına kadar sürekli azalarak 10923'e düşmüştür. Ancak 2010'da geçici bir artış ile 11086'ya çıkan sayı, 2011 itibari ile tekrar azalarak 10490 olmuştur. Bir sonraki yıl (2012) yine küçük bir artışla 10957 olan sığır sayısı, tekrar azalarak 2015 itibari ile 9124'e kadar gerilemiştir. Sığır sayısı 2016'da 10023 baş iken takip eden yıllardaki küçük iniş çıkışlarla nihayet 2019 itibari ile 9397 baş olarak kayıtlara geçmiştir (Tablo 3.17). Belirtilen yıllarda toplam sığır sayısında azalma olması yerli ve melez türlerin sayısındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. Buna karşılık kültür sığırlarında yaklaşık iki kat artış olmuştur. Bu durumun nedeni kültür ırkı sığırların et ve süt verimlerinin diğer ırklara kıyasla yüksek olması olarak görülmektedir. Çünkü yöre halkı daha az sayıda hayvandan daha yüksek verim elde etmeyi tercih etmektedir.

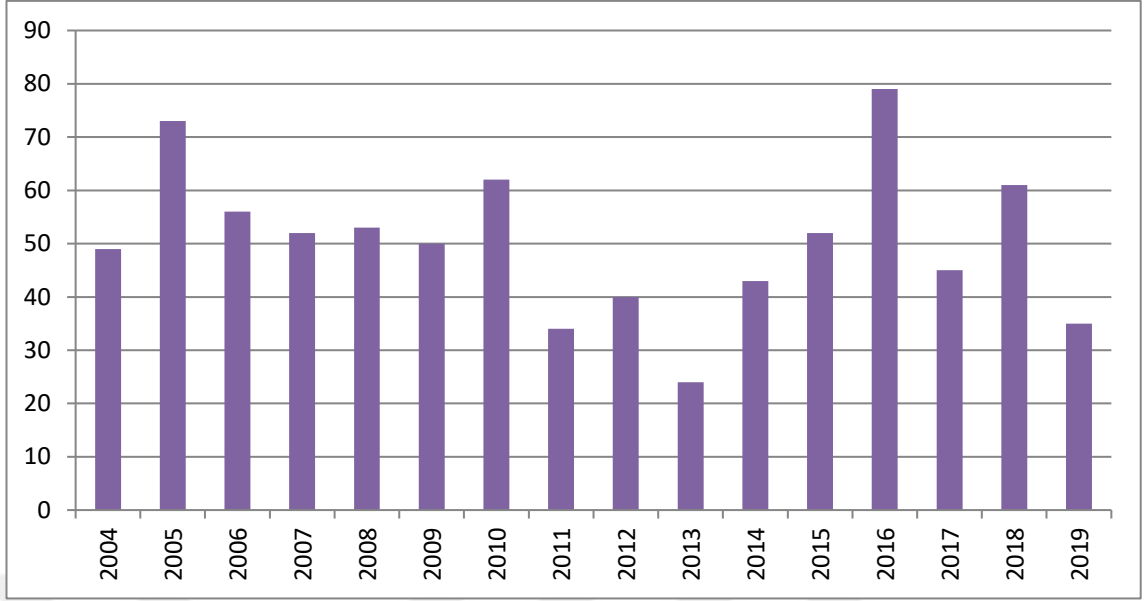
Belirtildiği üzere, beslenen sığır sayısında olduğu gibi yetiştirilen sığır ırklarının sayısında da dalgalanmalar görülmektedir. Bu dalgalanmada ilk dikkati çeken husus, yerli ırk hayvan sayısında yıllara göre azalma, kültür ırkı sığır sayısı ve oranında ise gerçekleşen artıştır. Bu arada melez ırk oranı önce artış gösterirken (2004-2012) daha sonra gerilemiştir (2013-2019). İlk sekiz yıllık dönemde melez ırkın oranında artış olmasına karşılık daha sonra gerçekleşen gerileme kültür sığırı oranında görülen artışla açıklanabilmektedir. Yetiştirilen sığır ırkları arasında görülen bu değişiklik, yetiştiricilerin verimi yüksek ırkları tercih etmesinin sonucudur.

Beslenen türler içinde 2004 itibarı ile ilk sırada (% 66,2) melez sığır ırkı yer alırken, aynı yıl % 28.6'lık pay ile yerli sığırlar ikinci sırada gelmektedir. Kültür melezi ise % 5.2 ile son sıradadır. Geçici bir artışla yerli sığır oranı 2005'te % 30.3'e yükselmiştir. Melez sığır (%65.7) ve kültür sığırı (% 4.0) payları ise azalmıştır. Daha sonraki yıllarda (2011) oranlar ters yönde gelişmiş ve yerli sığır oranı (%21,5) düşerken, melez sığır (%71,5) ile kültür sığırı (%7) artış göstermiştir. Aynı yıl melez sığır oranı tüm yıllar içinde en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Yerli sığır oranı 2014 yılında tekrar yükselerek % 30.0'a ulaşmıştır. Melez sığır oranında gerileme (% 60.0), kültür sığır oranında ise artış söz konusu olmuştur. Nihayet 2019'a gelindiğinde yerli sığırlar % 25.1'lik pay oluştururken, melez sığırlar da bu oran % 61.8'dir ve her ikisinde de azalma olmuştur. Kültür sığırının payı ise artarak %13.0'a ulaşmış ve mevcut yıllar içinde iki katından fazla artış göstermiştir (Tablo 3.17, Şekil 3.4). Melez ırkta, 2004-2012 yılları arası gözlenen bu yüksek oran, 1995 sonrası sığır ırklarının ıslah edilmesi için yapılan çalışmaların neticesidir. Kültür sığırında gerçekleşen nispeten düzenli artış ve nihayetinde 2019'da ulaştığı % 13.0'lık pay ise yöre halkının beslenen hayvanlardan yüksek verim alma isteğinin sonucu olarak değerlendirilebilir.

Şekil 3.4. Gerze İlçesinde Sığır Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

Beslenen büyük baş hayvan varlığı içinde az sayıda da olsa manda bulunmaktadır. Yıllara göre yetiştirilen manda sayısı incelendiğinde oldukça düzensiz bir gidişat dikkati çeker. Dalgalanma çok fazladır. Mevcut yıllar içinde manda sayısı 79 baş ile en fazla 2016'da görülür. En az olduğu yıl ise 24 baş ile 2013 yılıdır (Tablo 3.17, Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Gerze İlçesinde Manda Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

Tablo 3.18. Gerze İlçesinde Sağılan Büyük Baş Hayvan Sayısının (Baş) Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Süt Sığırı (Kültür)	Süt Sığırı (Melez)	Süt Sığırı (Yerli)	Toplam	Manda
2004	315	3578	898	4791	5
2005	75	1629	449	2153	4
2006	81	1890	369	2340	3
2007	98	1908	365	2361	2
2008	126	1935	369	2430	3
2009	135	1890	360	2385	0
2010	144	1908	378	2430	3
2011	180	1845	405	2430	1
2012	171	2025	495	2691	2
2013	189	2070	585	2844	1
2014	321	1659	807	2787	1
2015	311	1715	830	2856	2
2016	346	1968	906	3220	3
2017	342	1878	903	3123	4
2018	344	1881	905	3130	3
2019	315	1800	882	2997	3

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

İlçede ırklara göre yetiştirilen sığır sayısı ve oranlarının yanı sıra yine ırklara göre sağılan hayvan sayıları da incelenmiştir. Tüm sığır türlerinde 2004 yılında toplamda 4791 adet sağılan hayvan mevcut iken, bu sayı 2005'te önemli bir düşüş ile 2153 baş hayvana gerilemiştir. Takip eden yıllarda küçük dalgalanmalar olmakla birlikte genel bir artış ile 2016 yılında sağılan sığır sayısı 3220 baş hayvana yükselmiştir. Ancak 2019 yılına ise yeniden azalarak 2997 baş olarak kayıtlara geçmiştir. Aynı yıllarda sağılan manda sayısı

ise oldukça düşüktür. İlçede 2004 yılında sağılan yalnızca 5 adet manda mevcut iken sontaki yıllarda daha da azalarak 2009'da sıfır olmuştur. Takip eden yıllarda değişimler olsa da 2019 yılı itibari ile resmi kayıtlarda görülen süt veren manda sayısı sadece üçtür (Tablo 3.18).

3.2.2. Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvan varlığı bakımından ilçenin payı, il içinde dalgalı bir seyir izlemektedir. Nitekim hayvan sayısında yıllar itibariyle azalmalar meydana gelmişse de il genelinde küçükbaş hayvan varlığı ciddi bir artış göstererek (2010 yılı), 2006 yılındaki sayılara yaklaşmıştır (URL 2).

Buna karşılık, 2004-2019 devresi dikkate alındığında ilçe küçükbaş hayvan varlığında hatırı sayılır bir azalmanın olduğu dikkati çekmektedir. Son yıllarda düşüş daha belirgin hale gelmiştir (Tablo 3.19). Yörede küçükbaş hayvanlardan koyun ve keçi beslenmektedir (Fotoğraf 3.10). Ancak, beslenen (2019 yılı) büyük baş hayvan (9432) sayısı, küçükbaş hayvan sayısından (8678 baş) fazladır. Bu durum, küçükbaş hayvanlarda gerek et ve süt veriminin büyükbaşlara oranla düşük olması gerekse de bakımlarının daha güç olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece yöre insanının büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine daha fazla yönelmesi söz konusu olmaktadır (Ceylan, 2009: 229).

Tablo 3.19. Gerze İlçesinde Küçükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Koyun	%'si	Keçi	%'si	Toplam
2004	11120	91,4	1050	8,6	12170
2005	11600	92,0	1015	8,0	12615
2006	10910	92,0	975	8,0	11885
2007	11015	92,1	945	7,9	11960
2008	10585	92,3	882	7,7	11467
2009	8275	90,0	918	10,0	9193
2010	8195	90,5	860	9,5	9055
2011	7493	92,3	627	7,7	8120
2012	6940	92,0	587	8,0	7527
2013	5450	91,5	507	8,5	5957
2014	7690	95,6	350	4,4	8040
2015	7122	95,1	366	4,9	7488
2016	7124	94,6	410	5,4	7534
2017	7873	94,1	494	5,9	8367
2018	8119	93,9	532	6,1	8651
2019	7759	89,4	919	10,6	8678

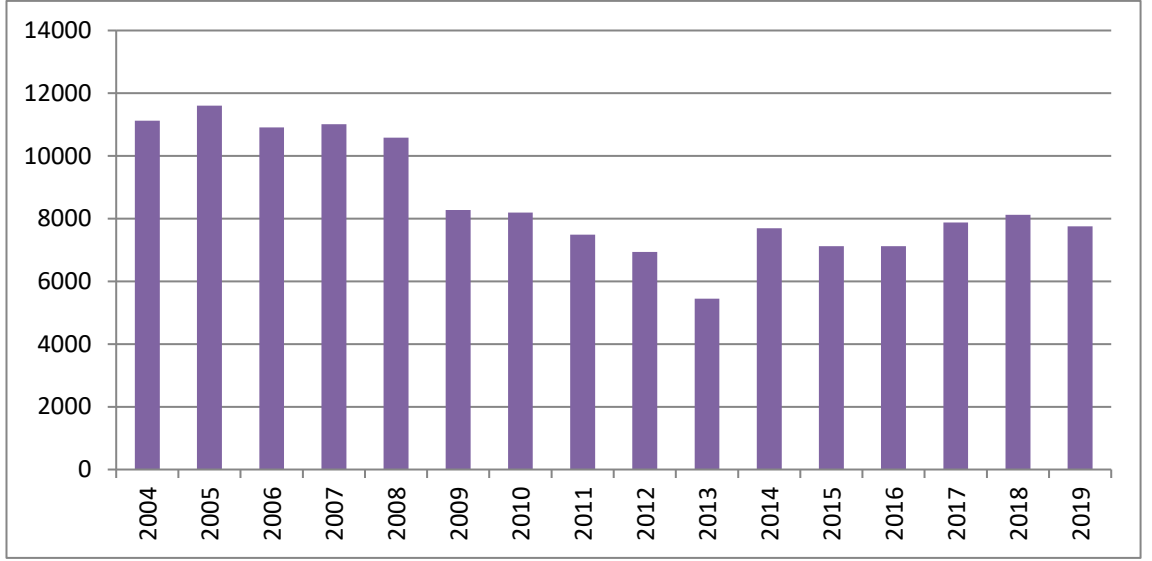
Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

Beslenen küçükbaş hayvanların 2019 yılı itibariyle % 89.4'ünü (7759 baş) koyun, % 10.6'sını (919 baş) keçi oluşturmaktadır (Tablo 3.19). Yörede geleneksel yöntemlerle küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Bu durum özellikle de iç kesimler ve yükseltinin arttığı yerlerde göçebe kültürden gelen Türkmen Yörük nüfustan kaynaklanmaktadır. Ancak, kırsalda yaşayan özellikle genç nüfusun azalması, küçükbaş hayvanların daha çok emek isteyip daha az verime sahip olması gibi nedenlere bağlı olarak sayılarının giderek azalmasına neden olmaktadır.

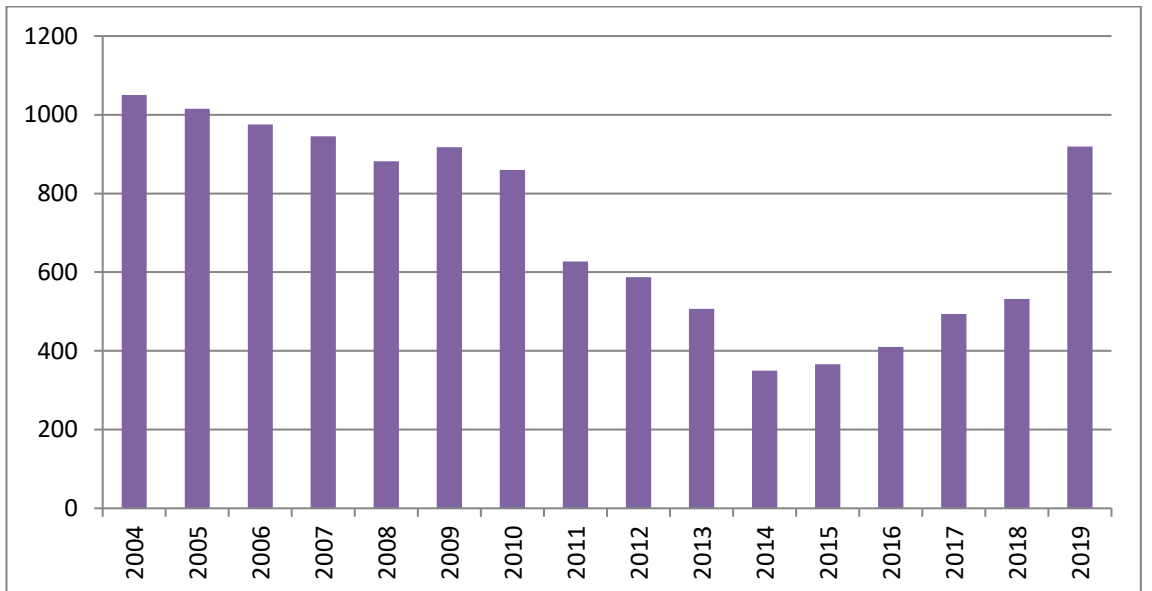
Fotoğraf 3.10. Gerze İlçesinde Küçükbaş Hayvanlardan Koyun ve Keçi Beslenmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi küçükbaş hayvanların çok büyük bölümünü koyun oluşturmaktadır (Fotoğraf 3.10). Ancak verilerin değerlendirildiği dönemde (2003-2019) sayının önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. Nitekim, 2004 yılında 11120 baş olan koyun sayısı 2008'de 10585'e, 2013'te ise 5450'e düşmüştür. Daha sonraki yıllarda Kaymakamlık tarafından yapılan teşvikler neticesinde tekrar artış göster göstererek 2018 yılında 8119'a ulaşmıştır. Ancak 2019'da yeniden azalarak, 7759'a gerilemiştir (Tablo 3.19, Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Gerze İlçesinde Koyun Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

İlçede payı düşük olmakla birlikte koyun yetiştiriciliğinin yanında keçi besiciliği de yapılmaktadır (Fotoğraf 3.10). Yörede yetiştirilen koyun sayısı gibi keçi sayısı da 2004-2014 yılları arasında gerileme göstermiştir. Nitekim 2004'te keçi sayısı 1050 iken, 2014'te 350'ye kadar düşmüştür. Daha sonraki yıllardaki artışlar ile 2019'da 532'ye ulaşmıştır (Tablo 3.19, Şekil 3.7). Keçi sayısında son yıllarda yaşanan artış, koyun sayısında olduğu gibi Kaymakamlık tarafından yapılan teşvik çalışmalarının sonucudur.

Şekil 3.7. Gerze İlçesinde Keçi Varlığının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

Küçükbaş hayvan varlığında değerlendirilen özelliklerden biri de kırkılan hayvan sayısıdır. Bu bağlamda 2004 yılı itibari ile kırkılan küçükbaş hayvan sayısı 12045'tir. Bunun 11120'si koyun geri kalanı keçidir. Bu sayı 2006'da 11770, 2007'de 11853 olmuştur. Kırkılan hayvan sayısı 2013 yılında 5945 baş ile en düşük seviyeye ulaşmıştır. Son olarak 2019'da 8238 hayvanın kırkım işlemi yapılmıştır (Tablo 3.20). Kırkılan hayvan sayısında 2013 yılına kadar azalma olurken, daha sonra yeniden artışın görülmesi aynı yıllarda küçükbaş hayvan sayısında görülen azalma ve artışla paralellik göstermektedir.

Tablo 3.20. Gerze İlçesinde Kırkılan Hayvan Sayısının (Baş) Türlerine Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Koyun (Merinos)	Koyun (Yerli ve diğer)	Keçi	Toplam
2004	-	11120	925	12045
2005	-	11600	895	12495
2006	-	10910	860	11770
2007	-	11015	838	11853
2008	-	10585	782	11367
2009	-	8271	810	9081
2010	-	8195	750	8945
2011	-	7493	550	8043
2012	-	6940	512	7452
2013	0	5450	495	5945
2014	230	7460	341	7801
2015	205	6915	351	7266
2016	240	6884	382	7266
2017	331	7542	479	8021
2018	337	7782	516	8298
2019	349	7410	828	8238

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

Küçükbaş hayvanlar sağım durumuna göre incelendiğinde, 2004 yılında sayının 6938 olduğu görülür. Bunun da 6264'ü koyun, 674'ü ise keçidir. Daha sonraki yıllardan 2013'te sağılan hayvan sayısının 3559'a gerilemiş olduğu, bunun da 3219 koyun, 340 ise keçiden oluşmaktaydı. Bir yıl sonra (2014) ise sağılan keçi sayısı 165'e gerilediği halde, koyun sayısı 4885'e yükselerek toplam sayısı 5050 olmuştur. Diğer yıllarda zaman zaman artış ve azalışlar söz konusu olmuştur. Son yıl (2019) itibariyle sağımı yapılan koyun sayısı 3950 olup, bunun 3828'ini yerli ırk, 122'sini ise besiciliğine 2014 yılından itibaren başlanan merinos ırkı oluşturmuştur. Aynı yıl sayımı yapılan keçi sayısı ise 231'dir (Tablo 3.21).

Tablo 3.21. Gerze İlçesinde Sağılan Küçük Baş Hayvan Sayısının (Baş) Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Koyun (Merinos)	Koyun (Yerli ve diğer)	Keçi	Toplam
2004	-	6264	674	6938
2005	-	5699	684	6383
2006	-	5525	669	6194
2007	-	5533	655	6188
2008	-	5394	606	6000
2009	-	4350	631	4981
2010	-	4220	582	4802
2011	-	4350	437	4787
2012	-	4089	407	4496
2013	0	3219	340	3559
2014	154	4731	165	5050
2015	136	4439	170	4745
2016	152	4427	183	4762
2017	94	4936	192	5222
2018	96	5046	220	5362
2019	122	3828	231	4181

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

3.2.3. Yük ve Çeki Hayvancılığı

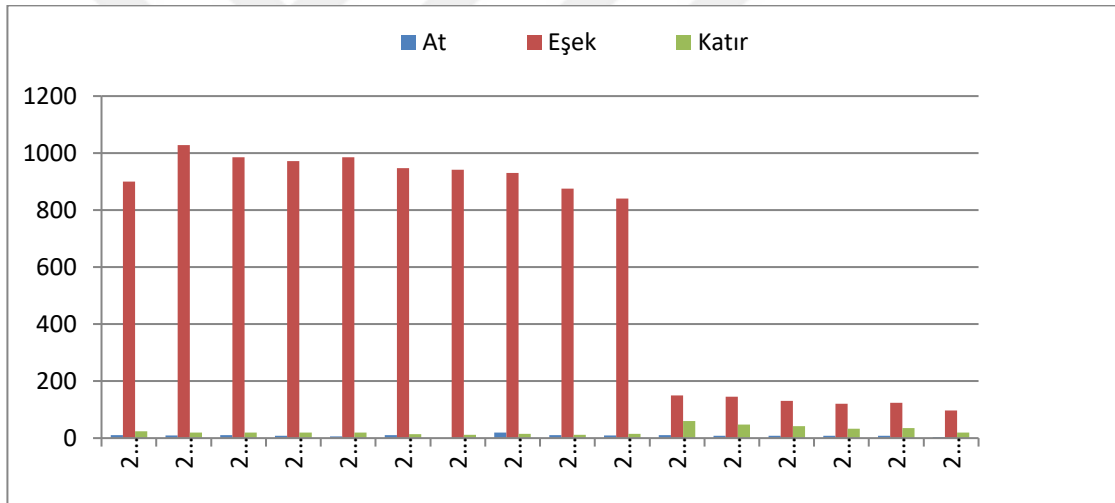
Yük ve çeki hayvanları, yani tek tırnaklı ve toynaklılardan gerek at gerekse eşek ve katır, dağlık ve yüksek bölgeler ile kalkınmada henüz çok geri olan toplumlar tarafından, yük ve binek hayvanı olarak kullanılmak üzere beslenirler (Doğanay ve Coşkun, 2015: 384). Bu bağlamda araştırma sahası da yükselti ve engebenin hâkim olduğu bir yöredir. Bu nedenle uzun yıllardır yük ve çeki hayvanlarından yararlanılmaktadır. Ancak son yıllarda sayıları oldukça azalmıştır. Şüphesiz bunda, yöre yolların iyileştirilmesi ve motorlu araçların sayısındaki artış etkili olmuştur.

İlçede mevcut yük ve çeki hayvanları içinde sayıca en fazla olanı eşektir. İkinci sırada katır gelir. At sayısı ise çok düşüktür. Bu hayvanların yıllara göre dağılışı incelendiğinde, en fazla beslendikleri dönem 2004-2008 arası olmuştur. Nitekim 2004'te 935 olan sayı 2005'e gelindiğinde 1057 yükselmiştir. Bunun da 1028'i eşek, 20'si katır ve 9'u attan oluşmaktaydı. Daha sonraki yıllarda ise sayıları sürekli azalmıştır. Nitekim bu sayı 2019 yılında 97'si eşek, 20'si katır ve 4'ü de at olmak üzere 121'e düşmüştür (Tablo 3.22, Şekil 3.8).

Tablo 3.22. Gerze İlçesinde Yük ve Çeki Hayvanlarının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	At	Eşek	Katır	Toplam
2004	11	900	24	935
2005	9	1028	20	1057
2006	10	985	19	1014
2007	8	972	19	999
2008	6	985	19	1010
2009	10	947	14	971
2010	0	942	12	954
2011	20	930	15	965
2012	11	875	12	898
2013	9	840	15	864
2014	11	150	60	221
2015	8	145	48	201
2016	8	131	42	181
2017	8	121	33	162
2018	8	124	35	167
2019	4	97	20	121

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

Şekil 3.8. Gerze İlçesinde Yük ve Çeki Hayvanlarının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

3.2.4. Kümes Hayvancılığı

Araştırma sahası kırsalında kümes hayvanlarından büyük çoğunluğu tavuk olmak üzere az sayıda hindi, kaz ve ördek beslenmektedir. Bu faaliyet, ilkel metot ve tekniklerle daha çok geçim tipi şeklinde yapılmaktadır. Ailelerin beslediği tavuk sayısı 2 ila 10 arasında değişmektedir. Tavuk besiciliği, etinden ziyade ailelerin yumurta ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak bütün kırsal yerleşmelerde sürdürülmektedir. Diğer kümes hayvanlarının sayısı ise oldukça az olup, çok az sayıda aile tarafından beslenilmektedir. Başka bir anlatımla bu türlerin yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmamaktadır.

İlçede, Hacı Kadı Tavuğu ve Horozu⁶ olarak bilinen yöreye özgü tür yetiştirilmektedir (Fotoğraf 3.11). Bu türün gerek koruma altına alınması gerekse ekonomiye kazandırılması amacı ile çalışmalar başlatılmıştır. Bu amaçla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü veteriner hekim ve mühendisleri kontrolünde proje çalışmaları başlatılmıştır. Bu bağlamda 2010 yılında deneme üretimi amaçlı 150 civciv elde edilmiştir. Bir sonraki yıl (2011) projenin ikinci aşamasına geçilmiş damızlık horoz ve tavuk yetiştirmek amaçlı çalışmalar yapılmıştır. Amaca yönelik olarak İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü hizmet binası bahçesinde açık alanı da olan, 3 bölmeden oluşan 30 civciv kapasiteli bir kümes yaptırılmıştır.

Proje ile 700 civciv üretilerek talep eden çiftçilere dağıtılmıştır. Böylece yok olma tehdidi altında olan ırk yapılan çalışmalar neticesinde kurtarılmıştır. Proje başarı kazanmış olup, üreticiler tarafından yoğun talep görmüştür. Böylece bir yandan genetiği korunurken, diğer taraftan da ekonomiye fayda sağlanmıştır (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü). Siyah parlak tüyleriyle benzersiz olması yöre halkının yanı sıra meraklıları ve hayvan severlerin ilgisini çekmektedir. Bu da hem tavuk hem de horozuna olan talebi arttırmaktadır. Normal horoz ve tavuk fiyatlarının çok üstünde alıcı bulmaktadır. Bu yönüyle de ilçe ekonomisine katkı sağlamaktadır. İlçenin tanıtımına da önemli katkısı vardır.

Fotoğraf 3.11. Gerze İçin Simgeleşmiş Hacı Kadı Horozu.

⁶ Hacı Kadı Horozu'nun simsiyah ve parlak tüyleriyle asil bir görünüşü vardır. Bu yönüyle birçok türden ayrılır. Bunun yanı sıra ayak ve mahmuzlarının uzun olması yemini çökerek yemesine neden olur. Bu da horoz için ayırtıcı bir özelliktir. Seher vakti ötmeye başlayan horozun; öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde ötmesi de dikkat çekicidir. Seher vakti başlayan süreç gece 12'deki düzenli ötüşüyle tamamlanmış olur. Sahibini çok iyi tanıyan, kışkanç, disiplinli ve dövüşçü bir horozdur. Hacı Kadı Horozunun aksine tavuğu uysal ve yumuşak başlıdır. Ancak dış görünüşleri ile horozlarına çok benzerler. İri yapılıdırlar. Eti oldukça lezzetli ve yumurtası çift sarıdır (Bilgi: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü).

Yapılan araştırma sonucu yörede uzun yıllardır tavuk, hindi ve ördek, 2011 yılından itibaren ise kaz yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yöre halkı tavuk başta olmak üzere kümes hayvancılığını geçim türü olarak yapmakta, ihtiyaç fazlası olan çok az üretimi yerel pazarlara sunmaktadır.

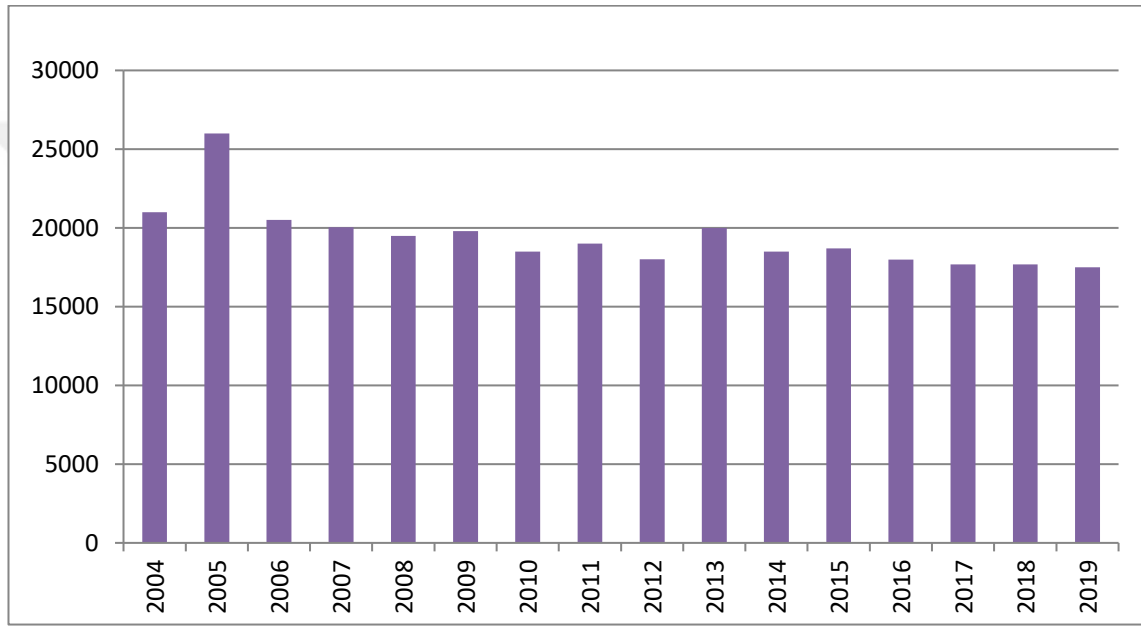
Tablo 3.23. Gerze İlçesinde Kümes Hayvancılığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Tavuk	Hindi	Kaz	Ördek	Toplam
2004	21000	650	0	180	21830
2005	26000	650	0	210	26860
2006	20500	370	0	140	21010
2007	20050	365	0	142	20557
2008	19500	350	0	140	19990
2009	19800	360	0	145	20305
2010	18500	350	0	140	18990
2011	19000	300	50	150	19500
2012	18000	250	40	140	18430
2013	20000	200	30	130	20360
2014	18500	170	27	102	18799
2015	18700	157	57	119	19033
2016	17995	165	65	127	18352
2017	17686	146	65	123	18020
2018	17690	167	65	125	18047
2019	17500	235	182	111	18028

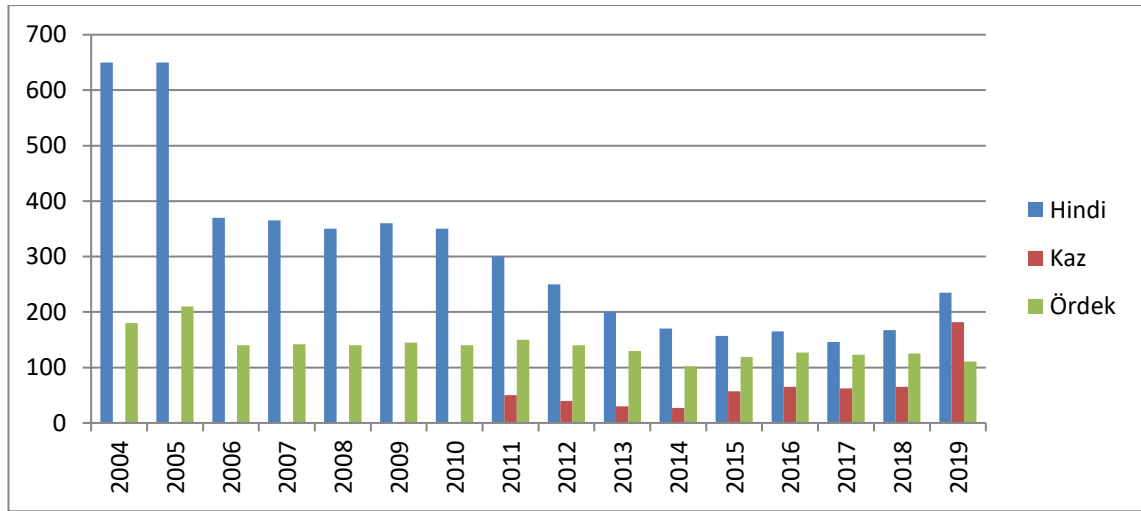
Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve TÜİK Verileri

Faaliyetin ticari olmaktan ziyade aile tavukçuluğu şeklinde yapılması kümes hayvanlarının sayısında yıllar itibarı ile değişiklikler yaşanmasına neden olmaktadır. Nitekim kümes hayvanları ile ilgili verilerin değerlendirildiği dönemde (2014-2019), tavuk sayısının en fazla olduğu yıl 26000 tavuk ile 2005 olup, takip eden yılda (2006) sayıda 5500 kadar azalma olmuştur (Tablo 3.23, Şekil 3.9). Bu düşüş, 2005 yılında Dünyada görülen kuş gribi salgınından kaynaklanmıştır. Yurt dışı kaynaklı olan ve göçmen kuşlar vasıtasıyla ülkemize de taşınan kuş gribi hastalığı ölümcül nitelikte taşımaktaydı. Kanatlı hayvanlardan insanlara bulaştığı için salgının yayılmasını önlemek amacıyla söz konusu yılda çok sayıda hayvan itlaf edilmiştir. Buna bağlı olarak tavuk sayısında önemli bir düşüş yaşanmıştır. Bu yıldaki azalma sonrasında çok belirgin bir artış olmamakla birlikte en çok artış 2013 yılında olmuştur. Bu artışta etkili olan faktör ise Hacı Kadı Tavuğu üretiminin teşvik edilmesi ve buna yönelik çalışmaların yapılmasıdır. Ancak 2013 yılını izleyen dönemde genel bir azalma eğilimi söz konusudur. Bu durumun nüfusun köyden kente doğru kayma eğiliminden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yörede tavuktan sonra en çok yetiştirilen kümes hayvanı hindidir. Tavuk üretiminde olduğu gibi geçim türü olarak üretilmektedir. Hindi sayısında da 2005 yılında önemli bir azalma söz konusudur. Nitekim 2003 ve 2004 yıllarında 650 olan hindi sayısı kuş gribi nedeniyle yaşana itlaflardan dolayı 370'e gerileyerek neredeyse yarı yarıya azalmıştır. Daha sonrasında ise hindi sayısı hemen her yıl azalarak 2017 yılında 146'ya kadar inmiştir. Tarımsal üretime yönelik teşviklerin artması neticesinde 2018 yılında 167'ye çıkan sayı 2019'da daha da artarak 235'e kadar yükselmiştir (Tablo 3.23, Şekil 3.10).

Şekil 3.9. Gerze İlçesinde Tavuk Sayısının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

Şekil 3.10. Gerze İlçesinde Hindi, Kaz ve Ördek Sayısının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

Kümes hayvanları yetiştiriciliği sıralamasında üçüncü sırada ördek üretimi gelmektedir. Nitekim 2004 yılında 180 olan ördek sayısı 2005 yılında belirgin bir artış göstererek, 210'a yükselmiştir. Ancak diğer türlerde olduğu gibi kuş gribi salgınının etkisiyle 2006 yılında 140'a gerilemiştir. Takip eden yıllarda küçük dalgalanmalarla hemen hemen aynı seyirde kalmıştır. Buna karşılık düşüş eğilimine girerek 2013'te 130'a, 2014'te ise 102'ye gerilemiştir. Ördek sayısının 2015 itibari ile tekrar yükselme eğiliminde olduğu gözlenmiştir, ancak 2019 yılında tekrar azalarak 111'e düşmüştür (Tablo 3.23, Şekil 3.10).

Bahsi geçen üç türe ek olarak 2011 yılında kaz yetiştiriciliği başlamıştır. Ancak sayılara bakıldığında çok fazla tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Nitekim ilk yıl 50 adet olan kaz sayısı takip eden yıllarda azalmış ve sayı 2014 yılında 27'ye düşmüştür. Bundan sonraki yıllarda çok fazla olmamakla birlikte artış göstermiş ve 2019 yılında 182'ye yükselmiştir (Tablo 3.23, Şekil 3.10).

3.2.5. Arıcılık

Yöredeki ekonomik faaliyetlerden bir diğerini arıcılık oluşturmaktadır. Ancak henüz arzu edilen düzeyde olduğunu belirtmek mümkün değildir. Bu durum yıllar itibariyle değişen kovan sayısı ve bal üretiminden de anlaşılmaktadır. Bu bağlamda faaliyeti önemli kılmak ve yaygınlaştırmaya yönelik olarak çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan birini de Sinop Valiliği'nin 2012 yılı Ekim ayında planlamış olduğu "Bal Ormanı Projesi" oluşturmıştır. Bu kapsamda Gerze Kaymakamlığı ve Sinop Orman İşletme Müdürlüğü işbirliği ile Sorkun köyünde yaklaşık 30 dönümlük bir alanda bal verimi yüksek olan 500 adet akasya ve 150 adet ıhlamur fidanı dikimi yapılmıştır.

Ancak buna rağmen bu faaliyetin yöre insanı tarafından sahiplenildiğini söylemek çok da gerçekçi değildir. Çünkü gerek kovan sayısı ve gerekse üretim gözden geçirildiğinde bazı yıllar arasında önemli farklılıklar söz konusu olsa da son dönemlerde kovan sayısının hemen hemen aynı kaldığı anlaşılmaktadır. Gerçi son yıllarda bu faaliyeti gerçekleştirenlerin sayısında bir artış görülmektedir. Ancak bu üretime pek de yansımamıştır.

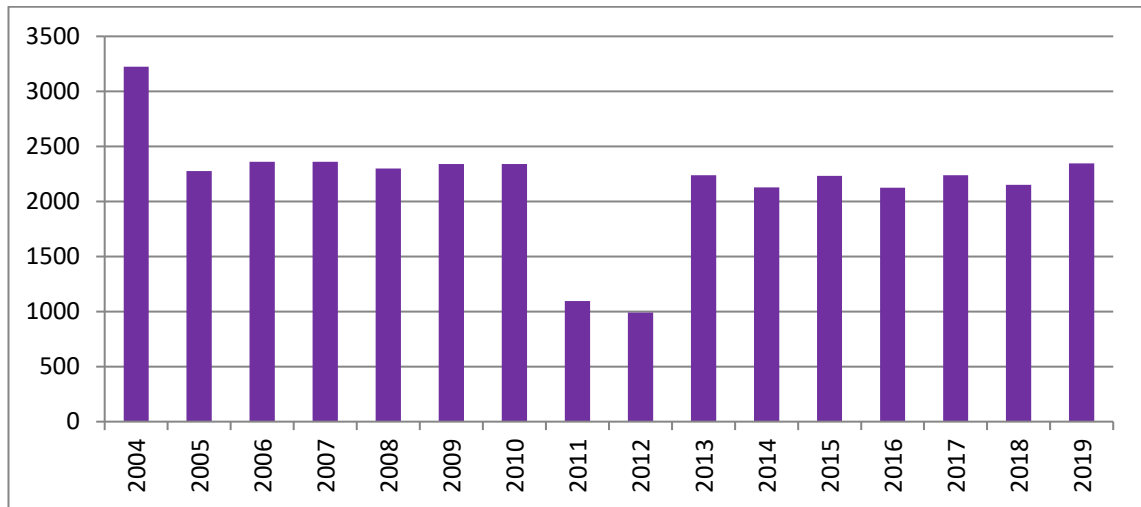
İlçede 2004 yılı itibari ile toplam 3225 arı kovanı mevcuttu. Bu sayı 2004-2019 dönemi dikkate alındığında tüm yıllar içinde en yüksek rakamdır (Tablo 3.24). Takip eden yıllarda bu sayı 2-3 bin civarında seyretmiştir. Ancak 2011 yılında 1095, 2012'de ise 990'a düşmüştür. Devam eden yıllarda Sinop Valiliği, Gerze Kaymakamlığı ve İl Orman

İşletme Müdürlüğü'nün yapmış olduğu çalışmalarla kovan sayısı tekrar yükselmiştir. Kovan sayısı 2019 yılında 2347'ye çıkmıştır (Tablo 3.24, Şekil 3.11). Ancak yapılan çalışmalara karşılık önemli bir artış olmamıştır. Sadece aile sayısında ciddi bir artış olmuştur. Gerçekten de 2004 yılında 37 olan arıcılık yapan aile sayısı 2019 yılında 191'e yükselmiştir. Bu dönemde kovan sayısı 3225'ten 2347'ye, bal üretimi de 48 tondan 36.3 tona gerilemiştir (Tablo 3.24). Başka bir anlatımla bu dönemde (2014-2019) aile başına düşen kovan sayısı 87'den 13'e düşmüştür. Aynı durum bal üretimi için de söz konusudur. Bu da ailelerin çoğunun bu işi, ticari değil geçim tipi şeklinde yaptığını göstermektedir.

Tablo 3.24. Gerze İlçesinde Arı Kovanı, Bal ve Balmumu Üretiminin Yıllara Göre Dağılımı (2004-2019).

Yıllar	Kovan Sayısı	Bal Üretimi (Ton)	Balmumu (Ton)	Arıcılık Faaliyeti Yapan Aile Sayısı
2004	3225	48,4	0,49	37
2005	2276	32,3	0,32	40
2006	2360	33,8	0,204	40
2007	2360	34,4	0,205	41
2008	2300	34,0	0,2	40
2009	2339	33,3	0,21	41
2010	2341	33,3	0,215	40
2011	1095	10,0	0,15	30
2012	990	9,5	0,14	32
2013	2237	40,0	0,4	243
2014	2128	38,5	0,3	240
2015	2232	32,0	0,208	202
2016	2124	30,1	0,204	198
2017	2237	33,1	0,203	196
2018	2150	32,3	0,195	197
2019	2347	36,3	0,19	191

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

Şekil 3.11. Gerze İlçesinde Arı Kovanı Sayılarının Yıllara Göre Değişimi (2004-2019).

Ancak çok az sayıda da olsa bu faaliyeti ticari olarak da yapanlar vardır. Bunlardan iki aile Kirençukuru köyünün Avlağısökö Mahallesi'nde bu faaliyeti gerçekleştirmekteydi. Arazi çalışmaları sırasında görüşmede bulunduğumuz bu ailelerin her ikisinin de 200'den fazla kovani mevcuttu ve bu işi modern yöntemlerle ticari arıcılık şeklinde yapmaktaydılar (Fotoğraf 3.12). Görüşme esnasında bu aile fertleri, atadan-dedenen öğrenilen yöntemlerle ormanlık alandaki meşe ve gürgen ağaçları kovuklarında, yaban arıların yaptıkları doğal balları da topladıklarını ve bunları kendilerinin tükettiğini, ürettiklerini ise pazarladıklarını ifade etmişlerdir.

Fotoğraf 3.12. Avlağısökö Mahallesi'ndeki Arı Kovanları, ve Geleneksel Yöntemlerle Ormanlık Alanda Ağaç Kovuklarından Elde Edilen Doğal Bal.

3.3. BALIKÇILIK

Gerzen'in deniz kıyısında kurulmuş olması sebebiyle eskiden beri balıkçılık uğraşılan ekonomik faaliyetlerden birini oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, tarihi kaynaklarda Gerze'in küçük bir balıkçı limanı durumunda olduğundan bahsedilmektedir. Hiç şüphesiz geçmişten beri yerleşmenin (Gerze) kurulup, gelişmesinde etkili olan limanı, dolayısıyla da deniz ulaşımı ve balıkçılık önemli rol oynamıştır. Gerçekten de Gerze, hemen bu liman içine kurulmuş ve kara ulaşımının kısıtlı olduğu antik çağlardan itibaren limanı kullanarak gelişim göstermiştir.

Bu dönemlerde balıkçılık, daha çok yerel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak yapılmaktaydı. Bu yıllarda balıkçılık, ilkel tekneler ile araç-gereçlerle gerçekleştiriliyordu. Hatta, 1965-1970’li yıllara kadar kıyı balıkçılığı, çoğunlukla kürekle çekilen kayıklarla yapılırken, günümüzde bunların yerini büyük ölçüde motorlu tekneler, elle örülen ağların yerini ise naylon ağlar almıştır. Boyu 12 m ve daha uzun tekneler, gırgır ve troller ile donatılmıştır. Bu dönüşüm, 1982 yılından itibaren sağlanan teşviklerle hızlanmıştır. Böylece bu yıldan sonra balık avcılığında, kullanılan teknelerin sayısal artışının sağlanması yanında, avlanma gücü ve kapasitelerinin de arttırılması mümkün olmuştur. Ayrıca, tüketim fazlası balığın sanayide değerlendirilmesi ve iyi de kazanç sağlaması sonucu, daha büyük, modern araç ve gereçlerle donatılmış tekneler yapılmaktadır. Bu tekneler, su ürünlerini yatay olarak tarayan 2000 m yarıçaplı sonarlar ile dikey olarak balık sürülerinin yerini tespit eden echosounder adı verilen cihazlar ile donatılmışlardır (Çelikkale 1997’den aktaran Zaman, 2004: 355, 356). Motorsuz kayak ve tekneler ise yok denecek kadar azalmıştır.

Karadeniz kıyılarında balıkçılık faaliyetleri bölgesel ekonomi içerisinde yüksek öneme sahiptir. TÜİK istatistiklerine göre Türkiye kıyılarında 12 balık türünün ekonomik önemi bulunmaktadır (URL 3). Karadeniz’deki yürütülen avcılık faaliyetlerinin neredeyse tamamı bu 12 tür üzerine yoğunlaşmaktadır. Sınıflandırmak gerekirse ilk grubu küçük pelajikler (hamsi, istavrit, çaça ve tirsi), ikinci grubu büyük pelajikler (palamut, lüfer ve kefal türleri), üçüncü grubu ise demersal balıklar (mezgit, barbunya ve kalkan) oluşturmaktadır. Ekonomik değere sahip olduğu için avlanan deniz ürünleri arasında bentik ticari türler de (beyaz kum midyesi ve deniz salyangozu) yer almaktadır. Günümüzde avlanmaya devam edilen, öte yandan ekonomik değeri 1970 ve 1980’li yıllarla kıyaslandığında çok düşük kalan türler ise kolyoz, uskumru, zargana, sardalye, kırlangıç, kötek, izmarit, pisi gibi balık türleri sayılabilir. Bu türlerin dışında mersin balıkları, köpek balığı, orkinos ve yılan balığı gibi tamamen Karadeniz’deki popülasyonları tükenme noktasına gelen veya tümüyle kaybolan türler de mevcuttur (Zengin, 2019: 54).

Gerze’de, deniz balıkları avcılığı ve kültür balıkçılığı olmak üzere iki tip balıkçılık yapılmaktadır. Deniz balıkçılığı; sahile yakın bölgelerde kıyı balıkçılığı, açıklarda ise kıyı ötesi deniz balıkçılığı şeklinde gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 3.13). Gerçekten de Sinop ilinde deniz balıkçılığının yürütüldüğü dört limandan biri Gerze’de yer almaktadır. Diğer

limanlardan ikisi Aklıman ve Sinop, diğeri ise Ayancık'ta yer alır. Karadeniz'de av mevsiminin başlaması ile bu dört liman daha da önem kazanmaktadır. Ayrıca Türkiye'de deniz balıkları avcılığının ortalama % 5-7'si Sinop ili tarafından karşılanır. Ayrıca balık unu ve yağının yarısından fazlasının (% 52) üretilmesi de ili, işletmeleri ile birlikte önemli bir balıkçılık merkezi haline getirmektedir. Yerel pazarda tüketilen, dış piyasaya verilen ve işleme tesislerine hammadde sağlayan deniz ürünleri amatör tekneler ve endüstriyel balıkçı gemileri aracılığıyla karşılanmaktadır (Korkmaz ve Coşkun, 2015: 209).

Fotoğraf 3.13. Gerze Kıyılarında Sahile Yakın Bölgelerde Kıyı Balıkçılığı, Açıklarda ise Kıyı Ötesi Deniz Balıkçılığı Yapılmaktadır (Fotoğraf: URL 6).

Bir liman kenti olan Gerze'de balık üretim miktarları her yıl çeşitlilik göstermektedir. Gerze kıyı şeridi, Karadeniz'deki balık türlerinin göç yolu üzerinde bulunduğu için burada tüm balık çeşitleri avlanmakta olup en yüksek oranda yakalanan balık türü hamsidir. Başka bir deyişle hamsi, Gerze için başlıca geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Hamsi doğrudan tüketimin yanı sıra ilçede bulunan tesislerde işlenerek balık unu ve yağı üretiminde de kullanılmaktadır (URL 2).

Genelde 12 m' den küçük teknelerle sürdürülen kıyı balıkçılığı ile hamsi dışında mezigit, barbun, kefal ve zargana türü balıklar, büyük teknelerle yapılan kıyı ötesi deniz balıkçılığı ile de hamsi, palamut, istavrit, tirsı, lüfer, barbun ve izmarit gibi balıklar avlanmaktadır. Kıyı ötesi balıkçılığında, yüksek beygir gücüne sahip motorlar ile gırgır, trol, sonar ve echosounder gibi modern teçhizatlarla donatılmış 20-40 tonluk veya daha fazla, süratli, manevra kabiliyeti yüksek tekneler kullanılmaktadır. Bu şekilde gerçekleştirilen avcılık genelde Ağustos'ta başlamakta ve Nisan ayına kadar sürmektedir. Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında ise bu faaliyet, olta balıkçılığı şeklinde sürdürülmekte olup, mezigit ve istavrit avlanmaktadır (Zaman, 2004: 356, 357). Gerze'de

balıkçıların yıllara göre avladıkları balık miktarı hakkında veri elde edilememiştir. Bunun için rakamsal verilerden söz etmek mümkün olmamıştır.

Gerze’de balıkçı barınağına ek olarak olta balıkçılığına imkân veren balıkçı iskelesi de mevcuttur (Fotoğraf 3.14). Ayrıca iki balık işleme tesisinin yanı sıra Balıkçılık İstihsal Kooperatifi bulunmaktadır (Karaçar vd., 2017: 189). Balıkçı barınağı ve iskelenin varlığı küçük çaplı tekne sahiplerinin ve olta balıkçılığı yapanların da bu imkândan yararlanmalarını sağlamaktadır. Bunun yanında Samsun-Sinop karayolu üzerinde, şehrin doğu yakasındaki Yenikent mevkiinde Töngel Sokağı olarak adlandırılan alanda bulunan bir balıkçı barınağının varlığı da kırsal kesimde ikamet eden nüfusun da balıkçılık faaliyetleriyle ilgilendiğini göstermektedir. Nitekim çoğunluğu şehirde olmak üzere ilçe genelinde bu faaliyet kolu ile uğraşan aile sayısı 62 kadardı.

Fotoğraf 3.14. Gerze’de Balıkçı Barınağına Ek Olarak Balıkçı İskelesi de Mevcuttur.

İlçede ikinci balıkçılık şekli, kültürel balık yetiştiriciliğidir. Bu bağlamda Samsun-Sinop karayolunun Boyabat yol ayrımında Yaykıl köyü sınırları içinde balık çiftliği kurulmuştur. Tesiste gökkuşağı alabalık cinsi üretilmekte olup üretim hacmi Sinop İl Tarım ve Orman Müdürlüğü’nden alınan verilere göre 2019 yılında 15 tonu bulmuştur. Bununla birlikte, aynı yıl itibarıyla açık deniz kafes balık yetiştiriciliği iki ayrı işletmede sürdürülmekteydi. Bu tesislerde 76000 m² alanda toplam 666.5 ton gökkuşağı alabalık

üretimi yanında yine aynı tesislerde toplamda 101400 m² kafes alanında 2833.4 ton/yıl levrek üretimi gerçekleşmiştir. Buna göre 177450 m² toplam kafes alanı içinde her iki tür balık üretim miktarı 2019 yılında, yıllık 3.5 ton olarak gerçekleşmiştir (Fotoğraf 3.15).

Fotoğraf 3.15. Yaykıl Köyündeki Balık Çiftliğinde Gökkuşağı Alabalık Cinsi Üretilmektedir.

3.4. ORMANCILIK

Kıyı çizgisinden başlayan ormanlar yükseklerde yoğunlaşarak yayılış göstermektedir. Kuzeyden (kıyıdan), güneye (iç kesimlere) doğru uzanarak oldukça geniş bir yer tutar. Meşe, gürgen, çınar, ıhlamur, kızılgağaç, kayın, dişbudak, karaağaç, kavak ve karaçam yaygın görülen türlerdir. Bu ormanlar doğal olarak gelişmiş ve oldukça yaşlı ağaçlardan oluşur. Kıyılarda görülen maki türlerine karşılık yükseklerde ormanlar genellikle kayın ve gürgen ağaçları yanı sıra iğne yapraklılardan meydana gelmiştir. Yüksek rakımlı ve orman alanlarında yayılış gösteren köy nüfusu için bahsedilen ormanlar ekonomik faaliyet alanı olma özelliği gösterir.

İlçe, orman örtüsü ve zenginliği bakımından oldukça önemli bir yöreyi oluşturur. Nitekim 507.7 km² olan ilçe arazisinin % 55'i (279.3 km²) orman alanlarından oluşmaktadır. İklim ve toprak özellikleri ile yükselti ve bakı durumu gibi faktörler, yörenin

doğal orman sahası niteliği kazanmasına ve kıydan itibaren türce zengin orman örtüsünün gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Ormancılık; yetiştirme, koruma, üretim, taşıma ve pazarlama faaliyetleri ile bir bütün oluşturmaktadır. Bu faaliyetler, ormanların yayılış alanlarına bağlı olarak çok çeşitli olup, birbirinden farklı koşullarda ve mekanlarda sürdürülmektedir (Şeçkin, 1984: 59). Doğal döngünün devam etmesindeki rolünün yanında ekonomiye katlı sağlayan önemli kaynaklardan biridir. Ormanların Türkiye’de ekonomiye katkısı *yapacak üretimi* olarak ifade edilen birincil ürünler ve *yakacak üretimi* şeklinde ifade edilen ikincil ürünler olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır (Atalay, 2011: 229).

Gerze ilçesi ormanları da ülke genelinde olduğu gibi gerek yapacak gerekse yakacak ürünleri üretimi ile ilçe ekonomisine katkı sağlar. Bu katkı özellikle ilçenin yüksek kesimlerinde gelişmiş iğne yapraklı ormanlar sahası ekonomik faaliyetler açısından yöre halkının önemli geçim kaynağıdır. Bu alanda özellikle tomruk üretimi kendini gösterir. Tomruklara ayrıldıktan sonra nispeten daha ince malzemeler yakın çevre atölyelerinde hammadde olarak değerlendirilir. Bir kısmı da ilçe dışına sevk edilir. Ayrılan yongalar ise başta laminant sanayii olmak üzere ham madde olarak değerlendirilir. Yöre halkı tomruk ve diğer ürünlerin üretimine katıldığı gibi Orman İşletme Şefliği’nin yapılması gereken işlerini de üstlenmekte ancak yeterli işgücü oluşturmamaktadır.

Orman altı bitkileri arasında Manisa laleleri, yabani menekşe, çuha çiçekleri, Cezayir menekşesi ve eğrelti otları tahribat görmüş bir orman alanında birkaç yıl içinde yetişebilirler (Başhan, 1949: 13). Bu türler daha çok yerel pazarlarda halka sunulur. Ayrıca orman altı ve çevresinde yetişen böğürtlen, yaban mersini, töngel gibi ürünler de yerel pazarlarda alıcı bulmaktadır (Fotoğraf 3.7). Ayrıca çeşitli mantar türleri mevcuttur. Yemeklik olarak tüketilen bu mantarlar yılın farklı dönemlerinde yerel pazarlarda satılmaktadır (Fotoğraf 3.16). Bununla birlikte yazın yetişen mantarların önemli bir kısmı kurutulur. Kurutulan mantarlar yurt dışında alıcı bulur. Bir kısmı da kışın tüketilmek üzere saklanır.

Fotoğraf 3.16. İlçe Ormanlarından Elde Edilen Ürünlerden Biri de Mantarlardır.

İğne yapraklı ormanlar sahası ekonomik faaliyetler açısından yöre halkının önemli geçim anlarındandır. Ormancılık bu alanda gelişmiştir. Kesilen ağaçlardan elde edilen tomruklar ile tomruklar ayrıldıktan sonra ortaya çıkan odun ve dallar endüstri hammaddesi olarak ticarete konu olur. Bir kısmı yerel kuruluşlarda değerlendirilirken, bir kısmı Türkiye'nin farklı alanlarına sevk edilir.

Kıyı yakını alanlarda defne, zeytin, sandal (kocayemiş), mersin, kızılçık, gibi türler ile çınar, karaağaç, karaçam ve yer yer kızılçam bu kuşaktaki ağaç türlerine örnektir. Sahil kuşağındaki ağaç boyları daha çok maki türleri olmasından dolayı yer yer nispeten kısadır. Ayrıca böğürtlen gibi çalı formunda türleri oldukça sık bir şekilde görmek mümkündür. Defne ilçe halkı için önemli gelir kaynağıdır. Özellikle Ağustos ayında yapılan hasat ile İzmir başta olmak üzere Türkiye'nin farklı illerine sevkiyat yapılır. Ticareti yapılan defne özellikle kozmetik sanayinde yağı çıkarılarak kullanılmaktadır. Bunun yanında gıda sanayi için önemlidir. Sandal, mersin, kızılçık ve böğürtlen gibi bitkilerin meyveleri ise mevsiminde yerel pazarlarda tüketicilere sunulur (Fotoğraf 3.7). Zeytin ile ilgili yapılan çalışmalara tarım konusunda ayrıntılı yer verilmiştir.

Anlaşılabacağı üzere, sahadaki ormanlardan farklı şekillerde yararlanılmaktadır. Ancak bu faydalanma sadece günümüze ait bir durum değildir. Başka bir deyişle, araştırma sahasında da muhtemelen yerleşme tarihiyle başlayan ormana yönelme, ondan faydalanma arzusu günümüze dek hiç eksilmeden, artarak devam etmiştir. Bu da, ülke genelinde olduğu gibi, araştırma sahasında da ormanların giderek azalmasına neden olmuştur. Nitekim bir taraftan yerleşme ve tarım alanı kazanmak için ormanlar tahrip edilirken, diğer taraftan yakacak ve kereste temin etmek arzusu, bu azalışın başlıca nedenleridir (Zaman, 2004: 360).

3.5. SANAYİ

Sanayi sözlük anlamıyla hammaddelerin işlenmiş duruma sokulup değerlendirilmesi, kullanılacak ürünler durumuna getirilmesine yarayan bilgilerin, araçların ve yöntemlerin tümü anlamına gelmektedir. Farklı türlerdeki ham maddelerin ve yarı işlenmiş ürünlerin, çeşitli amaçlarla kurulmuş üretim tesislerinde belli işlemlerden geçirilmesi ve ortaya ürün çıkartılmasına sanayi veya endüstri adı verilir (Doğanay, 1995: 384). Hammadde, yeraltı ve yerüstü kaynakları, su ürünleri gibi doğal kaynaklar enerji ve iş gücü marifetiyle sanayilerde ürüne dönüştürülür. Bu noktada sermayenin de önemi göz önünde bulundurulmalıdır. İnsanların yaşam şartlarını ve refah seviyesini doğrudan etkileyen önemli bir faaliyet koludur.

Başka bir ifadeyle sanayi; işgücü ve makineler, iş aletleri ve kimyasal-biyolojik işleme veya formülasyon kullanılmasıyla ekonomik değeri olan kullanım veya satış amaçlı malların üretimidir. Sanayi terimi, el işçiliğinden yüksek teknolojiye kadar bir dizi insan faaliyetine atıfta bulunabilir ancak en yaygın tanımı, birincil sektördeki hammaddelerin büyük ölçekte bitmiş ürünlere dönüştürüldüğü endüstriyel tasarım şeklinde yapılır. Bu tür mallar, diğer daha karmaşık ürünlerin (uçak, ev aletleri, mobilya, spor malzemeleri veya otomobiller gibi) üretimi için diğer üreticilere satılabilir veya üçüncül endüstri yoluyla son kullanıcılara ve tüketicilere pazarlanır. Sanayi ürünlerinin genellikle toptancılar aracılığıyla perakendecilere satışı yapılır, ardından bireysel müşterilere satışı gerçekleşir. Hammaddenin üretim tesisine ulaşımı ve ortaya çıkan ürünlerin alıcıya ulaşmasında lojistik önemli rol oynamaktadır. Günümüzde Türkiye'nin her bölgesi kesintisiz bir ulaşım ağına sahiptir ve sapada kalan ilçeler hatta köyler bile mallarını yerel, bölgesel ve küresel çapta satışa sunabilmektedir (Ertgin, 1998: 1969). Yurt dışına yapılan satışlar Türkiye'nin döviz kazanımında önemli rol oynamaktadır.

Tablo 3.25. Sinop İline Ait Organize Sanayi Bölgesi Tesisleri Dağılımları (2019).

OSB Adı	Alan (Ha.)	Parsel Sayısı	Tahsis Edilen Parsel	Boş Parsel	Üretimdeki Parsel	İnşaat Halindeki Parsel	Proje Aşamasında Parsel
Sinop	103,0	65	48	17	40	5	3
Boyabat	71,7	24	5	19	2	1	2
Toplam	174,7	89	53	36	42	6	5

Kaynak: Sinop İli Sanayi Durum Raporu.

Gerze'deki ticaret hacminden dolayı bir organize sanayi bölgesi bulunmamaktadır. Gerze, bölgesel olarak da Sinop Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlıdır (Tablo 3.25). Sinop OSB konum olarak Sinop Merkez ilçe sınırlarında olsa da Sinop-Gerze karayolu üzerinde bulunması nedeniyle Gerze'ye göre erişilebilir konumdadır. Sinop OSB'de Gerze sermayeli işletmeler olduğu gibi, bilhassa servis araçlarıyla burada istihdam edilen Gerze'de meskûn nüfus söz konusudur (Sinop İli Sanayi Durum Raporu, 2018).

Buna karşın inşaatı 1994-2002 yılları arasında tamamlanan küçük sanayi sitesi tam kapasitede, 150 işyeri ile faaliyet göstermektedir. İlçede 13 işletme imalat sanayisinde faaliyetlerini sürdürmektedir (Sinop İl Sanayi Durumu Raporu, 2018). Küçük sanayi sitesinde bulunan işletmeler kapasitelerine göre ilçe halkı için istihdam ortamı oluşturmakta ve 300 kadar kişinin iş sahasıdır. Sinop İli Sanayi Durum Raporu incelendiğinde 150 adet sanayi sitesi işyerinin tamamı dolu olup tam kapasitede hizmet vermektedir (Tablo 3.26). Küçük sanayi sitesindeki işletmeler ağaç işleri grubu, metal işleri alanı, oto tamir grubu ve diğer meslek grupları olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (URL 5).

Tablo 3.26. Sinop İli Sanayi Sitelerinin Durumu (2019).

Sanayi Sitesinin Adı	Toplam İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı (%)
Ayancık Sanayi Sitesi	100	100	0	100
Boyabat Sanayi Sitesi	302	302	0	100
Gerze Sanayi Sitesi	150	150	0	100
Sinop Merkez Sanayi Sitesi	200	196	4	98
Sinop İl. Kısım Sanayi Sitesi	138	93	44	67
Toplam	889	841	48	95

Kaynak: Sinop İli Sanayi Durum Raporu.

İlçede sanayi sicil belgesine kayıtlı 39 firma ile bu sektörlerde istihdam edilen 795 çalışan söz konusudur (Tablo 3.27). İnşaat sektöründeki 673 çalışan ile birlikte sayı 1468'i bulmaktadır. Bu verilere göre ilçe, Sinop genelinde istihdam sayılarına göre ele alındığında 3. sırada olup toplam istihdamın %11.0'ine ev sahipliği yapmaktadır (Sinop İli Sanayi ve Ekonomi Analizi, 2018: 31). Gerze özelinde faaliyette bulunan firmalar incelendiğinde gıda, orman ürünleri, plastik ürünlerinin imalatının yanı sıra tekstil ve metal parçaları ve tarımsal makinelerin varlığı söz konusudur.

Tablo 3.27. Gerze’de Bulunan Sanayi Sicil Belgeli Firmalar-Sektörel Dağılım (2017).

Sektör	Firma Sayısı	Sinop Toplamı	Sinop Geneli-%	İstihdam Sayısı	Sinop Toplamı	Sinop Geneli-%
Madencilik	2	29	6,9	1	156	0,64
İmalat	35	412	8,5	789	6.949	11,4
İnşaat	1	4	25,0	4	11	36,4
Ticaret	1	4	25,0	1	82	1,2
Toplam	39	452	8,6	795	7.409	10,7

Kaynak: Sinop Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü (Hesaplamalar KUZKA tarafından hazırlanmıştır.)

Gerze, Sinop ilinin en büyük üçüncü sanayi büyüklüğüne sahip ilçesidir. Aynı zamanda ilin de en büyük imalat tesislerinden birine ev sahipliği yapmaktadır. Sinop Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü’nden derlenen verilere göre (2017: 32) Betareks Tekstil tesisi 421 çalışanı ile ilçenin toplam imalat sektörünün yaklaşık % 48.2’sini karşılamaktadır (Fotoğraf 3.17). Bu sayı il genelinde en fazla çalışanı olan ikinci işletme olma özelliği taşır. İlçede bulunan başlıca 5 imalat tesisi, sanayi istihdamının % 88.3’ünü oluşturmaktadır. Aynı tesislerin il genelindeki oranı ise % 9.5’e karşılık gelmesi ilçenin sanayi göstergeleri bakımından büyük öneme sahiptir (Tablo 3.28).

Fotoğraf 3.17. Gerze’de Bulunan Betareks Tekstil, Aynı Zamanda İlin de En Büyük Sanayi Tesislerinden Biridir.

Tablo 3.28. Gerze’de En Yüksek İstihdam Sağlayan 5 İşletme (2018).

Firma Adı	Sektör	İstihdam	% Gerze	% Sinop
Betareks Metalize İplik ve Ambalaj	Tekstil	421	48,18	5,17
Kandemir Tekstil	Tekstil	144	18,11	1,94
Barbaros Özer - Barbaros Motor	Makine	83	10,44	1,12
Yenisaray Tekstil	Tekstil	61	7,67	0,82
Nur Kimya	Kimya	31	3,90	0,42
Lider Firmaların Toplamı		702	88,30	9,47

Kaynak: Sinop Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü (Hesaplamalar KUZKA tarafından hazırlanmıştır.)

Bunların dışında ilçedeki önemli sanayi kuruluşları arasında, yörede üretilen tahılların işlendiği 2 un fabrikası ile zeytinyağı üretim tesisi bulunmaktadır. Ayrıca gerek çalıştırdığı işçi sayısı gerekse de üretimi ile öne çıkan sanayi tesislerinden bir diğeri metalize iplik ve ambalaj sanayidir. Bir başkası 45 işgücünün istihdam edildiği deterjan fabrikasıdır. Ayrıca Betareks Tekstil haricindeki diğer tekstil tesisleri yanı sıra bir de askeri personelin elbiseleri dikildiği tekstil atölyesi mevcuttur. Bunlara ilave olarak; orman ürünleri araç-gereçleri ve motorlarının üretildiği sanayi tesisi yanı sıra 2 adet balık işleme tesisi mevcuttur. Diğer sanayi işyerlerini ise oto tamirhaneleri, PVC ve alüminyum doğrama atölyeleri, çivi atölyesi ile kereste ve marangozhanelerin yanı sıra mermer atölyeleri gibi küçük işletmeler oluşturmaktadır.

3.6. TİCARET

Ticaret, kazanç sağlamak amacıyla mal alıp satma faaliyetidir. Aynı zamanda tüm mal ve ürün satma ve alma temeline dayanır. Ticareti yapılan kalemler hammadde, tarım ürünleri, hayvancılık ürünleri, sanayi malları gibi bir yelpazenin yanı sıra turizm, sağlık, eğitim, müteahhitlik gibi hizmet sektörüne ait faaliyetleri de kapsamaktadır (Doğanay, 1995: 511). Şehirlerin fonksiyonları içerisinde yer alan bu faaliyet, hinterlandları dahilindeki çeşitli gıda maddeleri üretim kuşaklarının yayılması ile merkezi sistemde bulundukları nüfus miktarlarına bağlıdır (Göney, 1984: 131). Ayrıca ulaşım imkânları da ticaretin gelişmesindeki en önemli faktörlerden birisidir. Çünkü, ticaret her şeyden önce ulaşımı, başka bir anlatımla taşımayı gerektiren bir faaliyettir. Aynı zamanda, ticaret faaliyetleri ve bu faaliyetlere bağlı olarak meydana gelen ticarî fonksiyonlar, şehir hayatının en önemli esaslarından birini temsil etmektedir. Geniş sahaları ve büyük ölçüde mal değişimini hedef tutan büyük ticarî hizmetler, bulundukları şehir çevresinde geniş bir tesir sahasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Böylece geniş sahalara yayılan

ve büyük etki bölgelerine sahip olan şehirler, tipik ticaret merkezleridir (Göney, 1984: 158).

Böylece bulundukları çevrede üretim faaliyetinde bulunan ve bu faaliyetlere hizmet sağlayan birçok işletme yer almaktadır. Bu işletmelerden bazıları faaliyetlerinin yerel olmaktan çıkarır ve bölgesel ve küresel çapta ticaret hacmine ulaşır (Tümertekin ve Özgüç, 1999: 63). Rekabetin oldukça çetin olduğu küresel ticarete çok az miktarda bir ticari paya sahip olmak yerel ekonomik döngü için hayati öneme sahiptir.

Bu bağlamda Gerze, yerleşme bakımından oldukça eski bir tarihe sahiptir. Böylece şehrin ekonomik fonksiyonlarından ticaret üzerinde, hiç şüphesiz geçmişten beri yerleşmenin (Gerze) kurulup, gelişmesinde etkili olan limanı önemli rol oynamıştır. Gerçekten de Gerze hemen bu liman içine kurulmuş ve kara ulaşımının kısıtlı olduğu antik çağlardan itibaren sahip olduğu bu özelliğini kullanarak gelişim göstermiştir. Bu bağlamda Gerze'nin, mevcut duruma erişmesinin hiç şüphesiz en önemli varlık sebeplerinden biri olarak limanın değerlendirilmesi icap eder. Çünkü ticaret her şeyden önce ulaşımına bağlıdır. Başka bir ifadeyle taşınmayı gerektiren bir faaliyettir. Aynı zamanda ticaret faaliyetleri ve bu faaliyetlere bağlı olarak meydana gelen ticaret fonksiyonu, şehir hayatının en önemli esaslarından birini temsil etmektedir. Çünkü, şehir çevresinde geniş bir etki sahasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda şehirdeki ticari faaliyetlerin gelişmesinde ulaşımın etkisi son derece büyüktür. Nitekim şehirler ulaşım bakımından iyi mevkide oldukları taktirde, özellikle ticari amaçlarına ulaşmışlardır. Gelişen ticari faaliyetlere paralel olarak tüccarlar, müsait yerlerde koloniler kurmuşlardır. Ülkemizin batı, güney ve kuzeyindeki kıyılarda, bu amaçla pek çok koloniyel şehir kurulmuştur (Göney, 1984: 158-161).

Bunlardan birini de liman özelliğinden dolayı Gerze oluşturunuyordu. Böylece yerleşme tarihinde olduğu gibi ticari faaliyetlerde çok eski dönemlere kadar gitmektedir. Nitekim Pontus Krallığı döneminde Gerze'nin de içinde olduğu bu kıyılarda deniz ticareti oldukça ilerlemişti. Öyle ki, bu yıllarda (M.Ö. 300) bu kıyılarda Sinop dışındaki önemli yerleşme Gerze idi. Daha önce de ifade edildiği gibi, bu dönemde Sinop ve Gerze limanlarından zeytin, zeytinyağı ve yörede üretilen amforalar ihraç edilirdi. Yine önemli ihraç maddeleri arasında kırmızı mürekkep, gemi ve tahta mobilya üretiminin önemli hammaddesini oluşturan kırmızı toprak bulunmaktaydı (Tok, 2000: 70). Şehirde

günümüz itibariyle de üretim faaliyetleri gelişmiştir. Böylece gerçekleştirilen üretim faaliyetleri ticari hareketlilikte önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim şehirdeki hizmet sektörü içerisinde bankacılıkla birlikte ticaret alanında çalışanların (539 kişi) oranı % 11.0'dır.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de ticarî faaliyetler, idarî merkez olma yanında, elverişli ulaşım imkânlarına ve çevresine göre merkezi konumda olması sebebiyle Gerze şehrinde toplanmıştır. Gerçekten de, şehir kara ve deniz ulaşımı bakımından elverişli bir konumda bulunmasından dolayı çevresindeki kırsal yerleşmelere ait tarımsal üretimin toplanıp, pazarlandığı ve ihtiyacı duyulan malların temin edilip, dağıtıldığı bir merkez özelliğine sahiptir. Öte yandan tekstil ürünleri yanı sıra çeşitli mamullerin üretilip, ülke içi ve az da olsa dışına pazarlandığı bir yerleşmeyi oluşturmaktadır. Böylece yönetim bölgesi dışına taşan geniş bir hinterlanda sahip olmasının Gerze'nin ticarî faaliyetlerinin gelişmesinde önemli rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda bu saha, ticarî faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan şehrin etki bölgesini oluşturmaktadır. Şehir, bu etki bölgesi içerisindeki nüfusun ihtiyaç duyduğu gıda ve giyim ile ev eşyalarının yanı sıra, yöresel gıda maddeleri, üretilen bazı tarımsal ve hayvansal ürünlerin (Fotoğraf 3.18) toplanma ve dağıtma merkezi konumundadır (Zaman, 2004: 377). Bu özelliğe bağlı olarak gerçekleşen ticarî faaliyetlerde, hem perakende hem de toptan ticarete yöneliktir. Bu bağlamda ticarî faaliyetleri, günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik perakende ticaret ile ülke içi ve dışına da mal pazarlayan toptan ticaret faaliyetleri şeklinde değerlendirmek mümkündür. Şehirde perakende ticarî faaliyetlerin en canlı olduğu günü, haftalık gıda ve giyim pazarının kurulduğu cuma oluşturmaktadır. Böylece perakende ticaret ve gıda ürünlerinin üretimi ve pazarlanması da ticari hayatta hareketliliğe neden olan ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır.

Fotoğraf 3.18. Gerze Şehri Aynı Zamanda Yöresel Gıda, Tarım ve Hayvan Ürünlerin Toplanma ve Dağıtma Merkezidir.

Gerze’de bulunan işletmeleri şahıs işletmeleri, sermaye işletmeleri, kooperatifler ve diğer şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Şehirde esnaf faaliyet kollarına bakıldığında hizmet sektöründe yer alan kolların fazla olduğu anlaşılmaktadır. Hizmet sektörü içinde daha çok insan taşımacılığı, inşaat, bakkaliye, nakliye gibi iş kolları öne çıkmaktadır. İmalat ve tamirat kollarına bakıldığında yine, oto tamirciliği, hazır giyim ve mobilya üretimi ve pazarlamasından bahsetmek mümkündür (URL 2).

3.7. ULAŞIM

Coğrafyanın ana inceleme konularından biri de hiç şüphesiz ulaşım faaliyetleridir. En genel tanımıyla insan veya eşyanın bir yerden başka bir yere sevk edilmesi anlamına gelir. Buna karşılık günümüzde ulaşılan küreselleşmenin etkisi ile bilgi, para ve hizmetlerin de mekânlar arasında yer değiştirmesi ulaşımın bir parçası haline gelmiştir (Tümertekin, Özgüç, 2018: 495).

Bu yönüyle fazla olduğu yerlerden eksikliği hissedilen yerlere taşınan malların bu hareket sırasında değerlerinin artmasına neden olan ulaşım, ya da fikirlerin taşınmasını sağlayan haberleşme, tıpkı sanayi ya da ticaret gibi bir üretim şeklidir. Bu bakımdan ekonomik coğrafya da ele alınması gereken ulaşım faaliyetleri, aynı zamanda yeryüzünde çeşitli yerler, bölgeler arasındaki ilişkilerin meydana gelmesinde ve nihayet coğrafi görünümün şekillenmesinde önemli rol oynamakta olması nedeniyle coğrafyanın başlıca konuları arasındadır (Tümertekin, 1987:1). Bu nedenle de ulaşım imkânları, bölgelerin gelişmesinde veya geri kalmasında önemli rol oynamaktadır. Kuşkusuz ekonomik kaynakların üretime açılması ve işletilmesi yanında, yerleşmelerin kurulup, gelişmesinde ve devamlılığını sürdürmesinde yollar büyük öneme sahiptir. Ayrıca, yerleşmeler arasındaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler, daima ulaşım olanakları ile orantılıdır. Böylece ulaşım sistemi bir taraftan toplumsal faaliyetleri düzenlerken, diğer taraftan ekonomik gelişmeyi sağlamakta ve kaynakların birbirini tamamlamalarına yardım etmektedir.

Gerze konumu itibari ile gerek kara gerekse deniz ulaşımında tarihi süreç içinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim Gerze limanının ulaşımındaki öneminin antik çağlara dayandığı ifade edilmektedir (Fotoğraf 3.19). Hatta limanın tarihi M.Ö. 4000'li yıllara kadar geriye götürülmektedir. Ancak asıl önemini M.Ö. 301 yılında, Kral Mitridates tarafından kurulan Pontus Krallığı zamanında kazanmıştır. Ayrıca limanın bu derece önem kazanmasında coğrafi şartlarında etkisi söz konusudur. Nitekim bu konuda KALYONCU Gerze limanı için özellikle batıdan esen rüzgârlara karşı gemiler için korunaklı olduğunu vurgulamaktadır. Hatta Sinop'un 18 mil uzağında bu küçük limanın ticaret merkezleri arasındaki kervansaraylar kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Öyle ki Gerze'nin yerleşim alanının tarihsel öneminin deniz tarafından belirlendiğini dile

getirmektedir. Limanın, Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya mühimmat taşınmasında önemli katkıları olduğu da Nutuk'ta dile getirilmektedir (Kalyoncu, 2008: 13).

Fotoğraf 3.19. Yüzyıllardır Önemli Bir Doğal Liman Görevi Üstlenmiş Olan Gerze Limanı'nın Günümüzdeki Görünümü.

Ancak, günümüzde bu özelliklerini sürdürmekle birlikte Gerze ve keza Sinop, doğal liman avantajlarını daha iyi konumdaki Samsun'a kaptırmışlardır. Böylece bu şehirler, sahip oldukları limanlardan ekonomik bakımdan daha az yararlanırlı olmuşlardır. Böylece Samsun limanı ve işletme hacminin büyümesi, bu limanlar için stratejik liman olma konusunda dezavantaj yaratsa da hazırda liman özelliği bulunan Gerze, bu durumunu günümüz itibarıyla balıkçılık faaliyetleri ile sürdürmektedir. Başka bir anlatımla, bugün daha ön plana çıkan özelliği ise küçük bir balıkçı limanı olmasıdır. Yine de, ilçenin dış ticaret potansiyelini gerçekleştirme ve Karadeniz havzası ticaretine katılabilmesi açısından da önemli bir potansiyeli mevcuttur.

Tüm bu özelliklerin yanı sıra günümüzde ön plana çıkan taşımacılık hizmeti karayolu şeklindedir. İlçeye gelen üç ayrı kara yolu güzergâhı mevcuttur. Bunların ilki İstanbul-Kastamonu-Boyabat-Gerze, ikincisi Ankara-Kastamonu-Boyabat-Gerze ve üçüncü ise Samsun-Gerze güzergâhlarıdır. Gerze-Boyabat arası karayolu bölünmüş yol olup, yolun yaklaşık 25 km'lik kısmı Gerze topraklarında kalmaktadır. Bu yol Gerze-Boyabat sınırında 2016 m uzunluğunda bir tünelle Boyabat topraklarına geçiş yapmaktadır. Bitümlü Sıcak Karışım (BSK) cinsi yol devlet yolu olarak karayollarına bağlıdır. Gerze-Yakakent (Samsun) arasında bulunan yolun tamamı deniz kenarında olup, sathın çoğu dolgu sahası olacak şekilde 2 tünel bağlantısıyla 2014 yılında tamamlanmıştır (Fotoğraf 3.20). Bu yol yapılmadan önce dağ sırtlarından engebeli ve uzun bir yol ile ulaşım sağlanmaktaydı. Yolun yenilenmesiyle bu mesafedeki seyahat süresi ortalama 20 dakika kısalmış oldu. Bu şekilde Samsun-Sinop yolunun 34 km'lik kısmı da yine araştırma sahasında yer almaktadır (Tablo 3.29). Hemen tamamıyla

Karadeniz sahilini takip eden bu yol aynı zamanda eşsiz deniz manzarası ile seyahat edenler için bir görsel şölen alanı olarak düşünülebilir. Karayolları tarafından yol kenarında oluşturulan seyir alanları da buna ayrıca hizmet etmektedir. Samsun-Gerze istikametinde Yenikent (1600 m) ve ilçe merkezi girişinde Gerze (380 m) tünelleri yer almaktadır. Gerze topraklarının dışında Sinop istikametindeki yol da 2014 yılının ikinci yarısında tamamlanarak ulaşımına açılmıştır. Yeni yol güzergâhının hizmete girmesi ile toplamda bir saatten daha fazla süre tasarruf sağlanarak Samsun-Sinop arası karayolu ulaşımı daha hızlı ve konforlu bir hale gelmiştir. Daha önce kullanılmakta olan Samsun-Sinop yolunun Gerze topraklarında kalan kısmı ise Özel İdareye devredilerek köy yolu statüsüne geçmiş bulunmaktadır (Harita 3.2).

Fotoğraf 3.20. Yeni İnşa Edilen Samsun-Sinop Karayolundan Bir Görünüm.

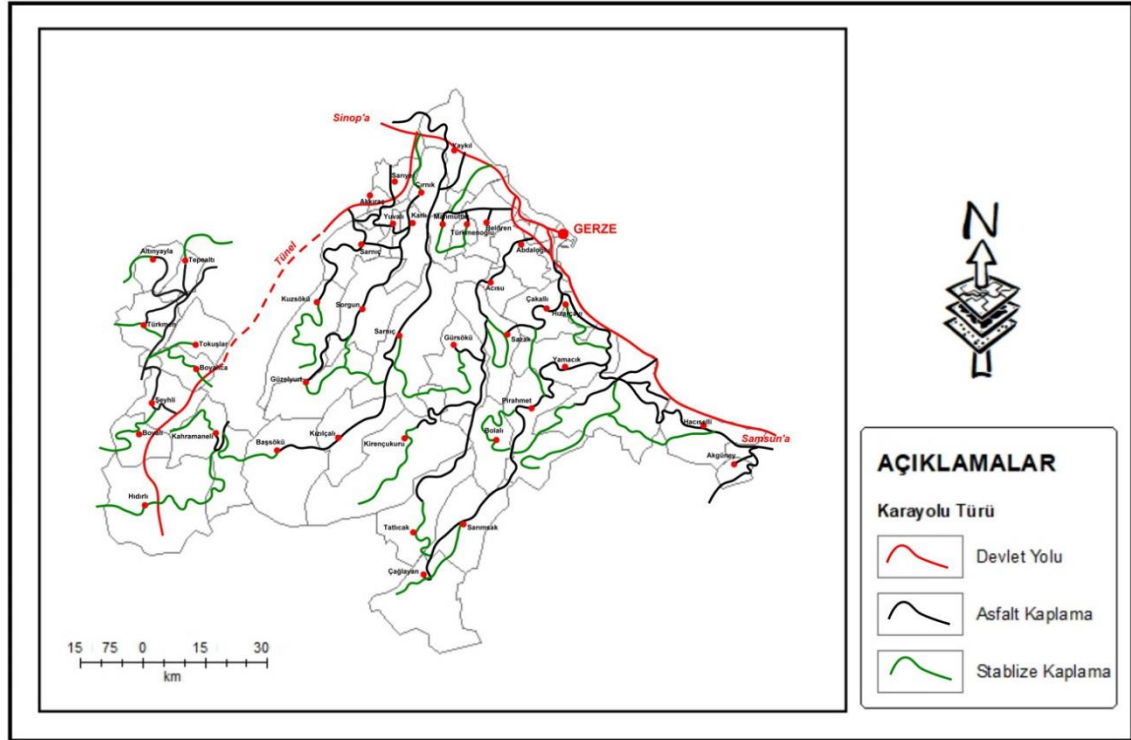
Gerze Samsun-Sinop kara yolu üzerinde Sinop'a 37 km, Samsun'a 122 km mesafede yer almaktadır. Bu nedenle doğu yönlü ulaşım Samsun-Sinop karayolu üzerinden sağlanmaktadır. Çeşitli firmalara ait günlük düzenli seferler bulunmaktadır. Bunlar içinde şehirlerarası ulaşımın yanı sıra Sarp sınır kapısından Batum'a kadar yıl boyu düzenli erişim sağlayan bir firma da mevcuttur. Zaman zaman Batum'a giden firma sayısı artmaktadır. Güney ve batı yönlü ulaşım ise Sinop-Kastamonu karayolundan sağlanır. Gerze bu hat üzerinde yer almasa da Boyabat yol ayrımı ilçe merkezine çok yakın olduğu için sefer yapan firma araçları Gerze'den düzenli yolcu alıp-bırakmaktadır. Gün içinde Ankara ve İstanbul'a hem gece hem gündüz sefer düzenleyen yerel ve ulusal firmalar bulunmaktadır. Ayrıca haftada 7 kez İzmir'e düzenli sefer yapılmaktadır. Yazın turizmin hareketlenmesiyle ya da zaman zaman Tokat üzerinden Erzurum, Ankara üzerinden Hatay ve Isparta üzerinden Muğla'ya kadar giden seferler düzenlenmektedir. Yerel ölçekte bakıldığında ise yoğun olarak Gerze-Sinop arasında düzenli bir şekilde minibüs seferleri mevcuttur. Aynı şekilde Dikmen ile de günlük düzenli seferler yapılmaktadır.

İlçede ana yol güzergâhlarının yanında Özel İdare'ye bağlı hizmet veren, köy yolu statüsünde kara yolları da önemli bir yer tutmaktadır. Gerze köylerinin birçoğu ilçe merkezine asfalt yolla ulaşırken, yer yer stabilize, tesviye, toprak ve az da olsa beton yol mevcuttur (Tablo 3.29). Asfalt harici yollar genellikle köyler veya mahalleler arasındaki tali yollar ile özellikle yükseltinin arttığı yaylalar ya da orman alanlarında bulunmaktadır. Bu nedenle Özel İdare'nin son yıllarda yapmış olduğu çalışmalarla stabilize yolların oranı artarak köy yolları içinde % 52.2'lik pay (369 km) ile ilk sırayı almıştır. İkinci sırada % 33.5 ile (237 km) asfalt yollar gelmektedir. Yine yapılan çalışmalar neticesinde toplam tesviye yol 82 km uzunluk ve % 11.6'lık payı ile üçüncü sırayı almaktadır (Tablo 3.29, Harita 3.2).

Tablo 3.29. Gerze İlçesinde Karayolları Genel Müdürlüğüne Bağlı İl ve Devlet Yolları ile İl Özel İdaresine Bağlı Köy Yollarının (km) Cinslerine Göre Dağılımı (2019).

Bağlı Olduğu Kurum	Asfalt	Stabilize	Toprak	Tesviye	SSB	BSK	Beton	Toplam
Karayolları Genel Müdürlüğü						59		59
İl Özel İdaresi	237	369	7,0	82	10,6	0,5	0,6	706,7
Toplam	237	369	7,0	82	10,6	59,5	0,6	765,7

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü ve Sinop İl Özel İdaresi.

Harita 3.2. Gerze İlçesinin Ulaşım Haritası.

Gerze'ye bağlı 42 köy mevcuttur. İlçeye en yakın mesafede olan Abdaloğlu (2 km) köyünden en uzakta bulunan Hıdırlı (46 km) köyüne varıncaya kadar tüm yerleşmelerin yolları mevcuttur. Köy yollarının önemli bir kısmı asfalt kaplamadır. Ayrıca bitümlü sıcak karışım (BKS), silindire sıkıştırılmış beton yol (SSB) ve stabilize yollar da mevcuttur (Tablo 3.30). Bu yollar yılın 12 ayı kullanılabilir durumdadır. Gerek il gerek ilçe merkezi ile yıl boyu kısa sürede bağlantı kurulabilmektedir.

Tablo 3.30. Gerze İlçesinde Yerleşmelerin İl ve İlçe Merkezlerine Uzaklıkları ve Yolların Cinsi (2019).

Yerleşmeler	İlçe Merkezine Uzaklık (km)	İl Merkezine Uzaklık (km)	Yolun Cinsi	Yerleşmeler	İlçe Merkezine Uzaklık (km)	İl Merkezine Uzaklık (km)	Yolun Cinsi
Abdaloğlu	2	36	Asfalt	Kirencükuru	25	53	Asfalt/SSB/Stabilize
Acısu	8	44	Asfalt/SSB	Kızılçalı	33	65	Asfalt
Akgüney	26	58	Asfalt	Kuzsökö	26	60	BKS/Asfalt
Akkıraç	16	26	BSK/Asfalt	Mahmuttırı	9	45	Asfalt
Altınyayla	42	78	BSK/Asfalt	Pirahmet	20	54	Asfalt/Stabilize
Başsökö	37	70	Asfalt	Sarımsak	31	68	Asfalt/SSB
Balören	6	37	BSK/Asfalt/SSB	Sarıyer	16	48	BSK/Asfalt
Bolalı	23	63	Asfalt/Stabilize	Sarnıç	23	53	Asfalt/Stabilize
Boyalı	42	75	BSK/Asfalt	Sazak	14	48	Asfalt/SSB/Stabilize
Boyalıca	38	82	BSK/Asfalt	Sorkun	23	40	Asfalt/Stabilize
Çağlayan	37	73	Asfalt/SSB	Şeyhli	41	75	BSK/Asfalt
Çakallı	7	40	Asfalt	Tathcak	30	74	Asfalt/SSB/Stabilize
Çırmık	11	46	BSK/Asfalt/SSB	Tepealtı	38	74	BSK/Asfalt
Gürsökö	18	53	Asfalt/SSB	Tokuşlar	42	60	BSK/Tesfiye/Stabilize
Güzelyurt	29	56	Asfalt	Türkmen	42	50	BSK/Asfalt
Hacıselli	22	61	Asfalt	Türkmenlioğlu	8	44	Asfalt/Beton
Hıdırlı	46	74	BSK/Asfalt	Yakadibi	18	53	BSK/Asfalt
Hızarcayı	5	42	Asfalt	Yamacık	13	50	Asfalt
Kabanlar	15	52	BSK/Asfalt/SSB	Yaykıl	8	31	BSK
Kahramaneli	44	75	BSK/Asfalt	Yenikent	13	50	BSK/Asfalt
Karlı	14	38	BSK/Asfalt/SSB	Yuvalı	16	45	Asfalt/Stabilize

Kaynak: Sinop İl Özel İdaresi

Samsun yolu güzergâhında ve Karadeniz kıyısında bulunması dolayısı ile diğer yerleşim yerlerine göre lojistik avantaja sahip olan Gerze'de 2 kargo şubesi bulunmakta ve ulaştırma hizmetlerindeki firma yoğunlaşmaları dikkat çekmektedir. Ulaştırma hizmetlerinden biri olan doğalgaz dağıtımı ise Gerze'de 2017 yılında boru hatlarının döşenmesi şeklinde başlamıştır. Yapılan çalışmalar sonucu günümüz itibariyle şehirde nüfusunun yarısından fazlası doğalgaz kullanmaya başlamıştır.

Kara ve deniz ulaşımına ek olarak 1993 yılında *Sinop Hava Alanı*'nın faaliyete geçmesi ile hava yolu ulaşımı da Gerze'nin ulaşımına katkı sağlar hale gelmiştir. İstanbul-

Sinop bağlantılı uçuşlar karayolu (29 km) ile Gerze'ye hizmet vermektedir. Ancak 1993 yılında başlayan uçuşlar 2001 yılında durdurulmuştur. Temmuz 2008'de yeniden hizmet vermeye başlayan hava alanında haftanın yedi günü uçuşlar devam etmektedir. Ayrıca 2013-2014 yılları arasında bir yıl süren çalışmalar sonucu pistin büyütülmesi, yeni bir kule yapılması ve apronda yapılan genişletme ile yıllık ortalama 150 bin yolcu kapasitesi bulunan Sinop Hava Alanı uluslararası uçuşlara uygun hale getirilmiştir.

3.8. TURİZM

Kısa bir tanım olarak, keyif amaçlı yapılan gezilere turizm adı verilir. Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre sürekli yaşanan çevreden uzaklaşıp, para kazanma amacı gütmeyen bir destinasyona seyahat etmek ve burada konaklama yapmak olan faaliyetler bütünüdür. Bazı kaynaklarda geçtiği üzere pek çok özel ve resmi kurum ve kuruluşlar tarafından turizm sektörü, turizm endüstrisi olarak kabul edilip tanımlanmaktadır. Bu görüşün olumlu ve olumsuz yanları vardır. Endüstri ve turizmin ortak ağır basan yönü ekonomik gücüne vurgu yapılması olup farklı yanı turizmin mal üretmekten çok bir hizmet üzerine odaklanmış olmasıdır. Bunun yanında turizm, yalnızca ekonomik faydaları nazara alınamayacak kadar önemli, çevreyi kullanan ve çevresel faktörlere dayalı olan, karşılıklı etkileşime sahip bir ilişkiler bütünüdür (Doğanay ve Zaman, 2016: 2). Başka bir anlatımla turizmin ekonomik etkileri yanında toplumsal-kültürel ve çevresel-ekolojik etkiler de söz konusudur (Özgüç, 1998: 184–198).

Turizm sistemi mekânsal bağlamda üç sac ayağı üzerinde incelenebilir. Bunları; turistlerin geldiği bölgeler, varış bölgeleri (destinasyonlar) ve bu iki bölge arasında yapılan seyahat faaliyetleri oluşturur. Mekân bilimi olan coğrafya bu ilişkileri turizm coğrafyası kavramı içinde ele alır. Coğrafya araştırmaları bir mekânda yer alan doğal ve beşeri kaynakları turizm etkinliğinden daha fazla fayda elde etme ve geliştirme amacıyla inceler (Özgüç, 2007: 16).

Yirminci yüzyılın en hızlı gelişen sektörlerinin başında gelen turizm, bölgeler arasındaki çekiciliklerin farklılığına bağlı olarak değişik destinasyonlar oluşturmıştır. Bir destinasyonun sahip olduğu doğal, tarihi, kültürel değerlerin yanında dinlenme ve eğlence merkezlerinin varlığı o bölgede bir turizm arzının oluşmasına ve doğal olarak da buna bağlı bir turizm talebinin gelişmesine neden olmaktadır (Zaman, 2012: 11).

Gerze, antik çağlardan kalma liman yerleşmesi olma özelliğiyle tarihi ve kültürel bir öneme sahiptir. Coğrafi konumu gereği büyüme potansiyeline sahip olmasa da kendine has yapısını korumayı başarmıştır. Çağlar değiştikçe içinde bulunduğu dönemin özelliğini barındıran hususlardan Gerze için söz etmek mümkündür. Günümüzde de kültürel yapıya önem veren ilçede, mimari yapı ve festivaller olmak üzere beşerî turistik öğeler bulunmaktadır. Öte yandan, ilçenin kent yerleşkesi dışında kalan alanlarında da doğal turistik çekicilikler güçlü bir potansiyel oluşturmaktadır. Örneğin; kıyı şeridinde falezlerin ardından yükselen kırsal yerleşme ve dağlık sahalara yakın yerlerde son yıllarda revaçta olan doğa turizmine yönelik alanlar bulunmaktadır.

Böylece ilçe sahip olduğu doğal ve kültürel çekicilikleri ile zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyel günümüzde yeterince değerlendirilememiştir. Bu durum alt yapı hizmetlerinin yetersizliği, yöre çekiciliklerinin yeterince tanıtılmamış olması gibi etmenler turizmin gelişmesini engelleyen faktörleri oluşturmaktadır. Tanıtılması ile ilgili olumsuzlukları 2017 yılında kazandığı sakin şehir (Cittaslow) unvanı ile bir ölçüde bertaraf edebilmiştir. Gerze bu bağlamda tanınırlığı açısından iyi bir reklam avantajı kazanmıştır.

Bir kıyı yerleşme olmasına rağmen deniz turizmi çok fazla gelişmemiştir. Bunun nedenlerinden biri Doğu Karadeniz Bölümü'nde dağların kıyıya paralel uzanmasından dolayı, kıyılar pek girintili çıkıntılı değildir. Dolayısıyla kıyı boyunca uzanan körfezler, burunlar ve yarımadaların azlığı, denizin kısa mesafede yani kıyı çizgisi yakınlardan derinleşmeye başlaması, geniş ve sürekli plajların bulunmaması gibi etmenler kıyı turizmin gelişmesini sınırlandırmaktadır (Doğaner, 2001: 1; Doğanay, 2001: 495-496).

Diğer önemli bir nedeni de ilçenin kıyı şeridi boyunca yükselen falezlerdir. Çünkü falezler çok kısıtlı bir alan dışında denizle olan bağlantıyı oldukça kısıtlı duruma getirmiştir. Örneğin; Gerze şehri neredeyse tamamen denizle iç içedir, ancak falezler nedeniyle turistik anlamda plajlara sahip değildir. Bu durum kıyı turizmin gelişmesini engellemektedir. Mevcut plajlar sadece falezlerin kesintiye uğradığı sınırlı alanlarda görülür. Bunlardan birini ilçe merkezinin 3 km batısında bulunan Bedre (Bedire Kayası) Plajı, diğerini ilçe merkezinde çok dar bir alana hapsedilmiş Hurma Dibi Plajı oluşturur. Deltaların birikim sahaları hariç tutulursa plajlar, genelde çakıllı bir özellik gösterirler. Bundan dolayı da turizm potansiyeli yüksek olmamakla birlikte yöre insanı için sınırlı da

olsa denize girme imkânı sunmaktadır. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen mavinin ve yeşilin iç içe olması nedeniyle kıyı kesimleri cezbedici doğal güzelliklere sahiptir. Bu bağlamda kıyıdan açıkta denize girmeyi sağlamak suretiyle deniz turizmi geliştirilebilir.

Her ne kadar falezler kıyı turizminin gelişimini engellemiş de bunların mevcut olduğu alanlarda kıyı şeridi tahribata uğramamıştır. Bu bakış açısıyla da Gerze'nin doğal turistik çekicilikleri arasında kıyı şeridinde yükselen falezlerin önem arz ettiği de bir gerçektir. Çünkü bu oluşumları ile öne çıkan Hacıselli mevki, Yelkenkayalar, Şenkayası ve Sazaklı Köyü görülmeye değer falez setleri oluşturmaktadır. Falezlerin yerleşime olan etkisi bu noktalarda sakin bir peyzaj özelliği sunmaktadır.

Anlaşılabileceği üzere, Gerze kıyı şeridi plaj bakımından zengin değildir. Bu durum kitle turizminin önündeki engellerden biridir. Bedre mevkiinde kısıtlı bir alanda kıyı yürüyüşü yapılabilirken sınırlı da olsa denize girilmektedir (Sinop İli Doğa Turizmi Master Planı, 2013). Yöre insanı ve turistler genellikle mendireklerin içinde kalan, yapay alanda denize girmek zorunda kalmaktadır.

Batıdan doğuya doğru Türkeli, Ayancık ve merkez ilçeden sonra ilin denize kıyısı olan dördüncü ilçesi Gerze'dir. İlin doğu sınırında bulunması ile birlikte ulaşımının en yoğun olduğu Samsun-Sinop karayolu üzerinde yer alır. Özellikle günübirlik tatilciler ve bireysel turizm etkinliğini tercih edenler için Sinop destinasyonuna yolculuk ederken karşılaştıkları yer olan Gerze'nin cazibesi buna göre de artış gösterir.

İlçedeki doğal turistik kaynaklardan biri de mağaralardır. Bu kaynaklar meraklıları için potansiyel mağara turizmi alanlarını oluşturur. Bu oluşumlar Akgüney Köyü, Düzdeğirmen mevki, Mahmuttırı ve Karlı ile Kahramaneli köyleri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ancak bunların turizm potansiyelini ortaya koyacak bugüne kadar yeterli çalışma yapılmamıştır. Sadece Kahramaneli köyünde yer alan mağaraya, yerel yönetimlerin girişimi ile araştırmacılar tarafından keşif gezisi düzenlenmiştir. Bu inceleme neticesinde iki farklı girişi tespit edilen mağaranın turistik açıdan çok kullanışlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Turizme hizmet edecek doğal kaynaklardan bir diğeri, Dereli köyü-Sorkun, ilçe merkezi-Güzelyurt arasındaki kanyondur. Bu alanda özellikle kanyon yürüyüşü yapma imkânı bulunmaktadır. Yine Görümcek Köyü-Sarımsak Mevkii-Çağlayan arası ve Acısu çevresi de dağ bisikleti kullanımı için uygun alanları oluşturmaktadır. Son yıllarda ilçenin

hemen doğusunda, kıyı şeridinde bulunan Yelkentepe mevkiinde gerçekleştirilen yamaç paraşütü etkinlikleri de bu anlamda önem arz etmektedir (Fotoğraf 3.21). Yelkentepe 400 m yüksekliğe ve 15 km uçuş bandına sahip olup, ülkemizin bu spora en uygun yerleri arasındadır (Sinop İli Doğa Turizmi Master Planı, 2013).

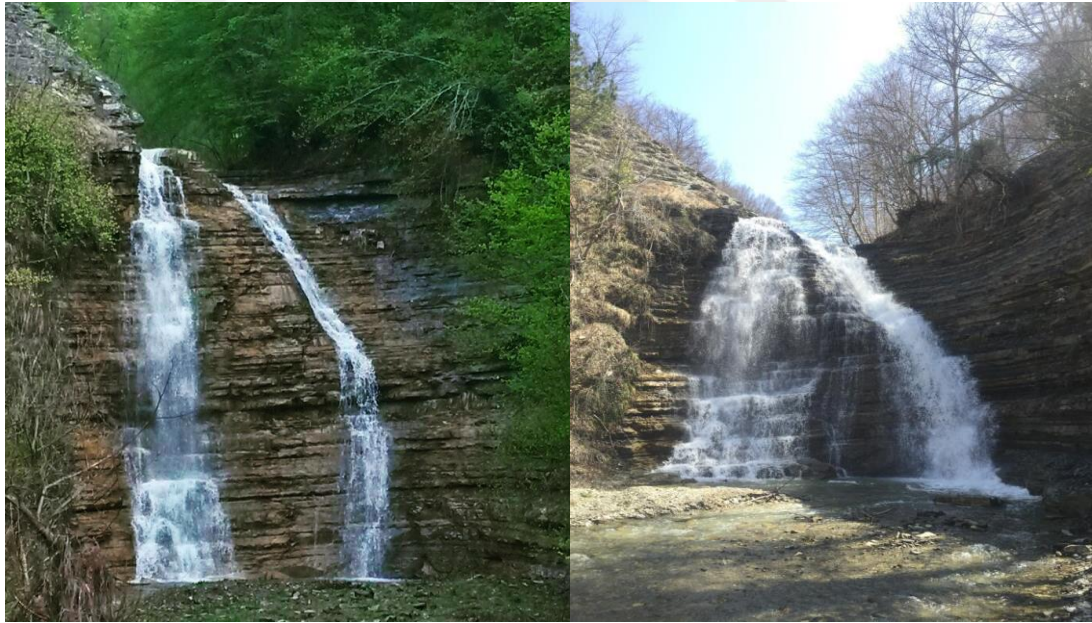
Fotoğraf 3.21. Yelkentepe’de Yapılan Yamaç Paraşütü Etkinliği (Fotoğraf: Mustafa Yoğurtçu).

Dağlık alanlar, Gerze ilçesindeki en zengin potansiyele sahip doğal turizm kaynaklarıdır. Kırsal nüfusun yanı sıra şehir nüfusunun da bir parçasıdır. Aynı şekilde ilçe çevresindeki yaylalar da sahip olduğu özellikleri ile yöre turizmin gelişmesine katkı sunacak önemli alanlardır. Birtakım faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar olan yaylalar rekreasyon amaçlı, yani çoğunlukla yazın kullanılan yerler olmakla birlikte yerel halk için ek bir geçim kaynağı alanıdır. SOMUNCU’ya göre (2005: 24) yaylalar göçebe ve yarı göçebe nüfusun yanı sıra köylerin de doğal ekonomik faaliyet alanıdır. Yaylalarda gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin başında hayvancılık gelmektedir. Ancak bu alanlar az da olsa tarımsal faaliyetlere de açıktır. Öte yandan yaylalar, kasaba veya kentli nüfusun rekreasyonel ve sosyal amaçlarla kullandıkları ve yararlandıkları alanlar olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de yaylaların turizm amaçlı kullanımı son yıllarda artış göstermiştir. Kuşkusuz bu artış, 1980’lerde başlayan ve 1990’larda hızlanan yayla turizmi konusunda yapılan çalışmaların bir sonucudur. Bu yönüyle bölge yaylaları; büyük ölçüde bozulmamış doğal yapısı, serin suları, olağanüstü doğal manzaraları, insan yaşamına uygun iklimi, doğal bitki örtüsü, geleneksel yaşam tarzı ve konutlarıyla önemli bir potansiyele sahiptir (Zaman, 2018: 331).

Kuşları doğal alanlarında gözlemlene ve tanımlama olarak ifade edilen kuş gözlemciliği Çakıroğlu Mevkii, Gürzüvet, İdemli Mevkii, Sökü Yaylası ve Sarımsak

Çayı'nda yapılabilmektedir. Bunun yanında son yıllarda Anadolu'da bulunan endemik türlerin varlığı ve bunların izlenmesi kelebek gözlemciliği türünün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Şelalelerin bulunduğu alanda, Sorkun Çayı, Kahramaneli Köyü, Sarımsak Çayı boyunca ve Tilkilikaltı mevkiinde yılın belirli dönemlerinde *kelebek gözlemciliği* etkinlikleri yapılabilmektedir.

Hidrografya zenginliği son yıllarda akarsu turizminin gelişmesine yol açmıştır. Sular ile ilgili keşfedilen ve keşfedilmeyi bekleyen zenginliklerden biri de şelalelerdir. Gerze'de Sinop yöresinde Erfelek'te bulunan şelale varlığı kadar bilinirliği yüksek olmasa da son zamanda bu zenginliğin farkına varılmış, ziyaretçilerin dikkatini şelale olan yerlere çekmeyi başarmıştır. Başka bir deyişle, doğal çekiciliklerin bir diğer unsurunu şelaleler oluşturmaktadır. Bu hidrografik unsurlardan *Çağlayan Şelalesi*, ilçe merkezine yaklaşık 36 km mesafede yer almaktadır (Fotoğraf 3.22). Bu doğal turizm kaynağına, şehirden yola çıkıldığında eski Samsun yolu güzergâhında ilerleyerek, Çakallı ve Pirahmet (Çeçe) köyü yol ayrımında asfalt yoldan köy yoluna dönülerek ulaşılır.

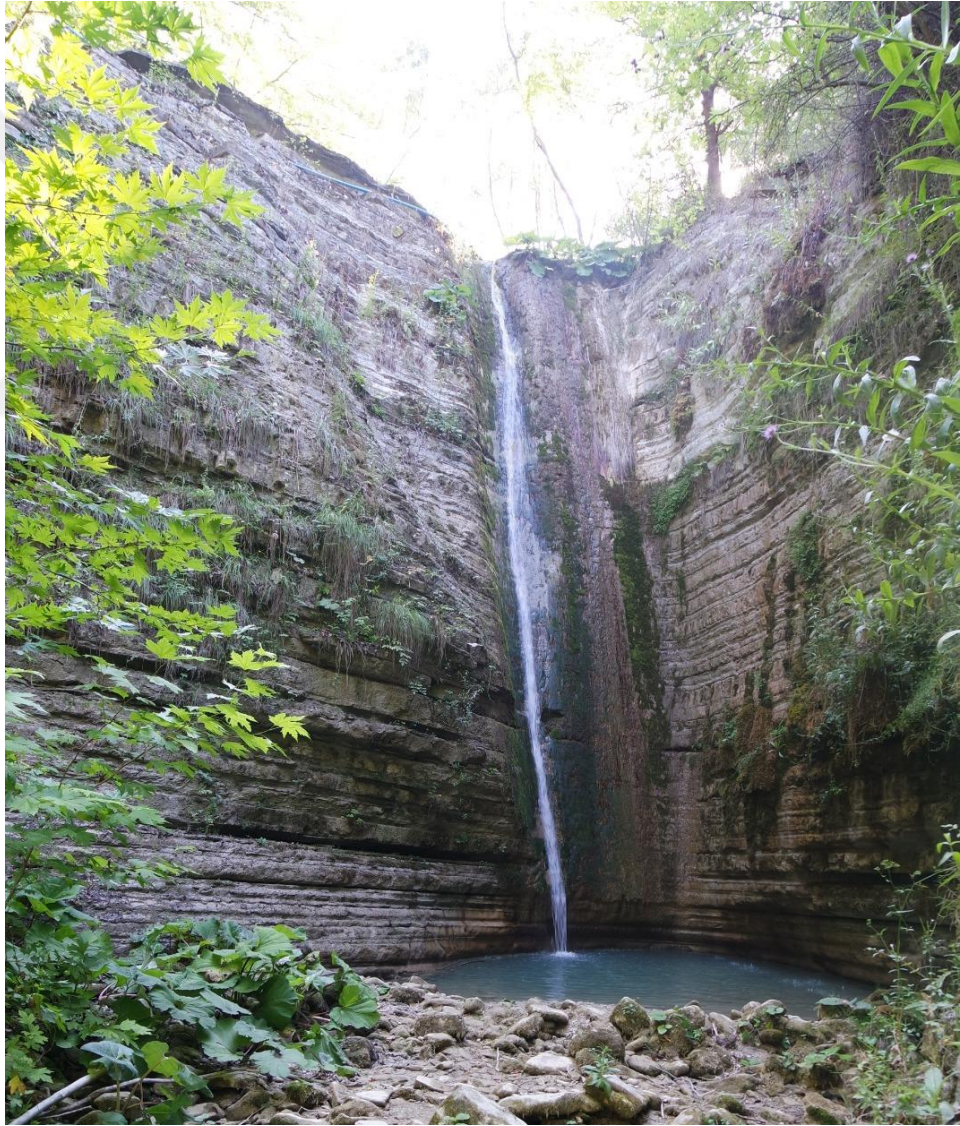

Fotoğraf 3.22. Çağlayan Şelalesi, İlçenin Önemli Doğal Turistik Çekiciliklerinden Biridir.

Çağlayan köyünün doğuda girişinde bulunan takım şelalelerin ilki yaklaşık 11 m yükseklikten dökülmektedir (Fotoğraf 3.22). Buradan başlayarak vadi boyunca ilerlendiğinde daha küçük birçok şelaleye ulaşılır. Çağlayan Şelalesi, döküldüğü yerde bir dev kazanı oluşturmuştur. Söz konusu dev kazanı derinlik ve alan olarak oldukça

küçüktür. Dev kazanının oluşturduğu gölün hemen önünde ise farklı büyüklükteki çakılların oluşturduğu bir yığınak sahası mevcuttur (Kaya Akçaoğlu ve Zaman, 2021: 90).

Araştırma alanındaki diğer şelaleler arasında; Saklıköy-Sorkun, Tatlıcak, Çağlayan ve Kirençukuru bulunmaktadır. Bunlardan düşüş yüksekliği 14 metreyi bulan Sorkun Şelalesi, oldukça ihtişamlı bir görünüme sahiptir (Fotoğraf 3.23). Türkiye’de yaşayan 400 kadar kelebek türünün yarısından fazlası Saklıköy-Sorkun Şelalesi’nde yaşam alanı bulmuştur. Sorkun Şelalesi, 2017 yılında tabiat anıtı olarak ilan edilmiştir (Eryılmaz, 2018: 265). Gerekli tanıtım ve alt yapı yatırımları gerçekleştirildiğinde yörenin önemli turizm destinasyonlarından biri olacağı muhakkaktır.

Fotoğraf 3.23. Sorkun Çayı Vadisinde Tabiat Anıtı İlan Edilerek Koruma Altına Alınan Sorkun Şelalesi.

Diğer taraftan bu şelalelere, bireysel turizm hareketliliğine ek olarak günlük turların düzenlenmesi ile birçok ziyaretçinin alanda iyi vakit geçirmesi sağlanabilir. Buralara yapılacak yatırım ve alan planlaması ilçe kırsalında yaşayan insanlar için de ekoturizm potansiyeli ortaya çıkaracaktır. Bu şekilde yörenin yalnızca doğal değerleri değil, beşerî değerleri de ziyaretçiler tarafından tanınacak ve yerel halkın turizm farkındalığı artırılacaktır (Fotoğraf 3.24). Ayrıca Çağlayan ve Saklıköy-Sorkun şelaleleri çevresi, yılın uygun dönemlerinde flora ve fauna çeşitliliğini nedeniyle *botanik gezilerinin* düzenlenmesine de olanaklı gözükmetedir (Kaya Akçaoğlu ve Zaman, 2021: 103)..

Fotoğraf 3.24. Sorkun Vadisinde Değirmene Su Taşıyan Ağaç Oluklar ve Taş Değirmeni İlgi Çeken Beşeri Turistik Kaynaklardır.

Gerze ilçesinde kültürel çekiciliklerin başlıcalarını; camiler, türbeler, konaklar ve taşhan oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle ilçenin öne çıkan kültürel özelliği mimari varlıklarıdır. Bir diğerini, şehir ve kırsalda çeşitli zamanlarda düzenlenen festivaller oluşturmaktadır. Gerze Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali⁷, Uluslararası Karikatür Günleri ve Hacıkadı Horozu Karikatür Yarışması kentsel etkinliklere, Yenikent keşkek ve güreş şenlikleri de kırsal etkinliklere örnek gösterebilir.

Gerze ilçesinde camiler önemli kültürel çekiciliklerdendir. Bu bağlamda tarihi kültürel değerlerden biri Derecuma Cami'dir. Yaklaşık 400 yıllık olan eser, Sinop-Boyabat karayolunun inşası sırasında yüklenici firma tarafından restore edilmiştir. İbadet ve ziyaret amaçlı mola yeri işlevine sahiptir. Konum olarak birkaç köye yakın mesafede

⁷ Gerze şehri, oldukça düzenli bir görünümde olması ile dikkat çekmektedir. Şüphesiz bunun en önemli nedeni, 13 Şubat 1956 tarihindeki büyük yangındır. Bu yangında 830 ev ve 300 iş yeri tamamen kül olmuş, 21 kişi de hayatını kaybetmiştir. Yangın ile özgün yapıların önemli bir bölümünün yok olmasından sonra, *Gerze Yangın Evleri* projesi hayata geçirilmiş ve tamamlanan evler, 1960 yılının 18-20 Temmuz günlerinde hak sahiplerine teslim edilmiştir. Böylece Devlet eliyle yeniden imar edilen şehir, bugünkü modern alt yapısına kavuşmuştur. Yangın evlerinin teslim tarihi olan günler festival olarak kutlanmaktadır (cittaslowturkiye.org, gerze). Ancak beşerî eserler bakımından yangının aynı zamanda olumsuz etkileri de söz konusudur. Özellikle yerel mimari ve tarihi turistik kaynakların yok olması ile turizmi olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

olan cami, civar köylerde yaşayanlar tarafından kullanılmakla birlikte yoldan geçenlerin hem ziyaret hem de ibadet için uğradığı önemli eserlerdendir (Fotoğraf 3.25).

Fotoğraf 3.25. Boyabat Yolu Üzerinde Tarihi Derecuma Camii.

Bir diğeri olan *İskele Camii*, rıhtıma yakın bir alanda yer alır. Yığma taş tekniği ile inşa edilmiştir. Geçmişte Ashabı Hayr Çarşı Camii veya Esmazade Mustafa Paşa Camii adlarıyla da bilinen yapı, büyük yangından etkilenmeyen nadir eserlerdendir. Kayıtlara göre 1704 yılında onarım görmüştür. Eski tarihli fotoğraflarda yalıların hemen önünde kolaylıkla fark edilmektedir (Fotoğraf 3.26).

Fotoğraf 3.26. Ashabı Hayr Çarşı Camisi veya Esmazade Mustafa Paşa Camii Adlarıyla da Bilinen İskele Camii.

Kültürel çekiciliklerden bir diğeri türbelerdir. Bunlardan günümüzde cami işlevi gören *Çeçe Sultan Türbesi*, ilçe merkezinden 15 km uzaklıkta, Yenikent köyünde bulunmaktadır (Fotoğraf 2.2). Selçuklu döneminden kalma olup tek katlıdır. Giriş kapısının üzerinde bulunan taş üzerine yazılmış kitabe bulunmaktadır. Kitabe tahrip durumda olmasına karşın türbe ile ilgili tarihi kayıtlar mevcuttur. Çeçe Sultan olarak bilinen şahsiyet, Sinop'taki Türk varlığı açısından tarihi öneme sahip Çepni Türkleri Beylerinden Emir Tayboğa'nın kardeşi Mehmet Çeçe Bey'dir. Horasan kökenli olup, Malazgirt Savaşı'nda yer almıştır. Sonraları türbenin bulunduğu köye yerleşmiştir (Tunç ve Özbek, 2021: 303).

Yakup Ağa Konağı, Gerze'deki en önemli sivil mimari örneklerden biridir. Binanın pencereleri giyotin tiplidir. Kıрма çatılı olup üzeri oluklu kiremitle kaplanmıştır. Bu konağın yapım 1911 olarak bilinmektedir. Yapımı için günümüzde Romanya'da bulunan Köstendil Limanı'ndan Gerze'ye taşınan fırınlanmış keresteler kullanılmıştır. Yapı ustaları özellikle Rusya'dan gelmiştir. Binanın zemin katında dört dükkân, büyük bir mutfak, bir çamaşırhane ve iki fırın yapılmıştır. Üst katlarda on iki oda, altı tuvalet ve altı küçük banyo yer alır. O dönem tomruk tüccarı olduğu bilinen Yakup Ağa, konağın üst katlarındaki tavanları da yine Rusya'dan getirtilen sanatçılara yağlı boya tekniğinde boyatmıştır. İç mekanda bulunan dolaplarda klasik Türk mimarisinden örnekler görülür (Kıran, 2018: 52).

Taşhan, Lala-Yaykıl köyleri arasında Sinop-Gerze yolu üzerindedir. Han, klasik Osmanlı döneminden kalmadır. Yan duvarlar tuğladan inşa edilmiştir. Giriş cephesindeki geniş kemerli kapı bölümü kesme taştandır. Kitabesi düşmüştür. Ana ve ön bölüm olarak iki bölüm halinde düzenlenen iç mekân planlamasında bölümler birbirine kemerli geçiş duvarı ile bağlanmaktadır. Yapının duvarlarındaki iki seviyeli ahşap kanallar, tonozdaki kare deliklere bağlanmaktadır. Yapının zemini toprak olup, tavan örtüsü içten tonozludur. Bina, XVI. yüzyıl Osmanlı hanı mimarisine örnektir (URL 4).

Tüm bunlardan anlaşılabacağı üzere Gerze ilçesinin önemli bir turizm potansiyeline sahip olduğu ancak var olan bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılamadığı söylenebilir. Bu bağlamda turizmi canlandırmak için gerekli alt yapı eksikliklerini tamamlayıp, tanıtım yapılmalıdır.

Belirtilen bu doğal ve beşeri çekicilikler Gerze ve çevresinde bazı turizm çeşitlerinin geliştirilebilmesine olanak tanımaktadır. Bunların başında da kıyı (deniz) turizmi gelmektedir. Ancak gerek doğal ve gerekse de beşeri nedenlerden dolayı kıyı turizmi gelişme gösterememiştir. Nitekim kıyı turizmi, denizden çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle büyük ölçüde faydalanan ve konaklama, ağırlama gibi hizmetleri kıyıya bağlı olarak sağlayan bir turizm çeşididir. Kıyı turizmin gelişmesi üzerinde iklim, kıyı jeomorfolojisi, bitki örtüsü gibi fiziki coğrafi özelliklerle birlikte yerleşme, nüfusun dağılışı, ekonomik faaliyetler ve gelir düzeyi gibi beşeri faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. Kıyı turizmi öncelikle doğal güzelliği olan, ılıman iklime sahip, doğal bitki örtüsünün kıyıya kadar indiği, seyrek nüfuslu kıyıları seçmektedir. Çünkü bu turizm çeşidi öncelikle büyük şehirlerin beton yığınlarından, sanayi tesislerinden, gürültüsünden, hava kirliliğinden kaçan insanların dinlenmek amacıyla kıylara yönelmesiyle ortaya çıkmıştır (Doğaner, 2001: 1–8).

Gerze kıyılarında sıcaklık, bağıl nem, yağış, açık ve kapalı gün sayısı, güneşlenme süresi gibi iklim elemanları ile buna bağlı olan deniz suyu sıcaklığı ve içeriye sokulan koyların ve alçak kıyılarının azlığı, denizin kısa mesafede derinleşmesi gibi kıyılarının jeomorfolojik özellikleri dikkate alındığında, ülkemizin batı ve güney kıyılarına oranla, kıyı turizmine çok daha az elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir anlatımla, iklim ve jeomorfolojik faktörler, başta falezler olmak üzere kıyı tipi, kıyı turizminin gelişmesini sınırlandırmıştır. Ancak bu durum, bu kıyılarda kıyı turizminin hiç yapılmadığı veya yapılamayacağı anlamına da gelmemektedir. Nitekim bir taraftan, bitki örtüsü özellikleri ve doğal güzellikleri ile yeşil turizme uygun şartlar gösterirken, diğer taraftan bölge kıyıları, yazları güney ve batı kıyılarına oranla daha serin ortamı, ormanları, kıyı ve kırsal-tarımsal manzaralarıyla da çekici olabilmektedir (Zaman, 2012: 383). Her ne kadar bu kıyılarda, körfezler içinde iç içe açılan koylar bulunmasa da, yüksek falezler, falezlerin önlerinde dar plajlar, birbirinden sarp burunlarla ayrılan küçük koylar, zengin bitki örtüsü ile birlikte yat turizmi için çekici bir doğal görünüm sunar. Şelfin çok dar ve denizin derin olması, bu nedenle sığlık yerlerin ve kayalıkların olmaması rüzgâr hızının az olduğu mevsimlerde yatçılara kıyıya yakın seyredip, doğa güzelliklerini yakından izleme olanağı verir (Doğaner, 2001: 42).

Alternatif turizm çeşitleri arasında yörede en iyi geliştirilebilecek turizmi hiç şüphesiz *dağ ve yayla* turizmi oluşturmaktadır. Özellikle de yaz mevsiminde orta

yükseklikteki dağlık alanların aşağı seviyelere göre ılıman iklimi, ekonomik nedenlerle yapılan yaylacılık faaliyetine öncelikle yöre halkı tarafından yapılan rekreasyon işlevi kazandırmıştır. Bu bölümdeki yaylaların yöre halkı tarafından kullanımı yüzyıllardan beri hayvancılık faaliyetine yöneliktir (Zaman, 2007: 363-369). Yani turizm bakımından değerlendirilecek yaylalar araştırma sahası içerisinde mevcut değildir. Başka bir deyişle, çevresinde bulunmaktadır. Bu bağlamda ilçe, Sinop-Gerze Kozfındık-Bozarmut Yaylası Turizm Merkezi⁸ içerisinde yer almaktadır. Bu yayla bağlamında değerlendirildiğinde yayla turizmin gelişmesi için oldukça büyük bir potansiyelin bulunduğu söylenebilir. Diğer taraftan Tatlıcak, Sarımsak, Dikmen, Yamacık mevkiileri ile Tilkilik, Sökü, Göldağı, Sarımsak, Kızılcılı, Kuzfındık-Bozarmut yaylaları yörede dağ-yayla turizmi olanağı sunmaktadır.

Yörede geliştirilebilecek turizm türlerinden bir diğeri *kültür turizmi*dir. Bu bağlamda tarihi ve kültürel değerleri turistlere çekici gelebilecek ilçe, kültür turizmi kapsamı içinde ele alınacak değerler açısından oldukça zengindir. Bunlar arasında; tarihî, ve etnografik eserler, mimariler (Fotoğraf 3.27), tarihî yerleşme yerleri, dini eserler ve yerler, sosyal ve kültürel faaliyetler sıralanabilir (Zaman, 2012: 125). Ayrıca kültür turizmi kapsamında değerlendirilebilecek diğer beşeri etkinlikleri; Gerze Kültür ve Sanat Festivali, Yenikent Kültür Tanıtım ve Güreş Festivali ile Sökü Yayla Şenlikleri vs. oluşturmaktadır (Boz vd., 2017: 53). Bunlara ilave olarak olarak; yöre halkının, yaşam biçimi ile ilişkili giyim kuşam tarzı, yöreye özgü folklorik özellikler, yöre mutfağına özgü yemek çeşitleri, yöresel düğünler, törenler, kutlamalar ve en önemlisi de yaşam biçimi diğer kültürel çekicilikleri oluşturur. Ayrıca çeşitli el sanatlarının yapımı veya dokunması bir diğer kültürel çeşitliliğidir.

---

⁸ Bu yayla, 20 Eylül 1991 tarih ve 20997 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Aynı zamanda bu yayla, Gerze İdemli Mesire yeri olarak kayıtlıdır (Aydın, 2017: 49).

Fotoğraf 3.27. Gerze Şehrinde Turistlerin İlgisini Çekebilecek Tarihi ve Kültürel Yapılardan Biri.

Bütün bu özellikler ilçede kültür turizmini ortaya çıkarabilecek kaynak değerler olarak görülmelidir. Başka bir deyişle ilçenin, kültürel kaynaklar bakımından böylesine zengin oluşu, turizm değerini oldukça arttırmaktadır.

Gerze ve çevresinde **kırsal turizmi** de geliştirmek mümkündür. Şüphesiz kırsal turizm; hem kırsal yerleşmelerle iç içe olan hem de doğal kaynaklara dayalı bir turizm türü olup; *köy turizmi*, *çiftlik turizmi*, *yeşil turizm* ve *tarım turizminin* hepsini içine alan bir kavramdır. Bu şekliyle kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabilen bir turizm türüdür. Kırsal turizm yılın her ayında yapılabilir. Bu nedenle mevsimlik olma özelliği yoktur. Böylece, belirli bir mevsime bağlı kalan turizm türlerini desteklediği gibi, onların sezonunu da uzatabilmektedir (Soykan, 2003: 1-3).

Yörenin doğal ve beşeri kaynakları dikkate alındığında buralarda kırsal turizmin hemen her mevsim yapılabilmesinin son derece olanaklı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, geleneksel kültürün zenginliği ve doğal ortamların el değmemişliği, ilçede hemen her

mevsim yapılabilecek faaliyetlerin varlığı ve uygun ortamların mevcudiyeti söz konusudur (Fotoğraf 3.6). Kısaca, kırsal turizmin başlıca iki kaynağını oluşturan *halk kültürü* ve *bozulmamış doğal ortamın*, bölgede bulunması, bu ve bununla ilişkili turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için çok önemlidir (Zaman, 2012: 388).

Netice itibariyle; yörenin kırsal yaşam biçimi, yöresel meskenleri, örf ve adetleri ve diğer faaliyetleri yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekecek potansiyeli oluşturur. Böylece kırsal turizm ile hem doğal ve kültürel mirasın korunması hem de dünyaya tanıtılmasında önemli bir işlev yerine getirilmiş olacaktır. Aynı zamanda önemli ölçüde ekonomik bir girdinin de sağlanması gerçekleştirilecektir. Ancak bunun alt yapısı mutlaka hazırlanmalıdır. Elbette ki, bu yapılırken de geleneksel öğelerin ve doğanın bozulmamasına azami önem gösterilmelidir (Zaman, 2012: 389).

İlçe, olağanüstü manzaraları ve temiz havasıyla, kampçıların sıklıkla tercih edebilecekleri yerlere sahiptir. Bu bağlamda Göldağı, Hacıselli-Yelkentepe arası, Asar zirveden şelalelere iniş rotası ve Sarnıç Köyü Çalı Mahallesi yanında Asartepesi'nden Sarnıç Köyü'ne inen güzergâh çadırlı konaklama imkânı sunmaktadır. Bu alanlarda *kamp turizmi* geliştirilebilir. Aynı zamanda belirtilen yerlerde *jeep safari* ve *doğa yürüyüşü* vs. gibi etkinlikler de yapılabilecek potansiyel mevcuttur.

Yöre, fotoğrafla ilgilenenler için de ilginç özelliklere sahiptir. Nitekim bölgenin hemen hemen her köşesi doğal ve beşeri özellikleri ile bu aktivite için olağanüstü görüntülerle doludur. Bu anlamda, hem bölge kültürünün hem de ilginç yaşam tarzının görüntülenmesi yanı sıra tarihi yapıları, kırsal mimari tarzı, çeşitli etkinlikleri ve otantik özellikleri ile kırsal meskenleri dikkat çekici unsurlardır. İlçede bu aktivitelerin gerçekleştirilrçgi yerler arasında; Acısu Mevkii, Sarımsak Mevkii, Sorkun Şelaleleri, Tatlıcak Mevkii, Başsökö, Bolalı, Görümcek, Saray, Hacıselli, Yamacık, Sazak, Kirençukuru ve Avlağsökö köyleri peyzaj güzelliği yüksek olan alanları yer almaktadır. Dolayısıyla bu alanlar fotoğrafçılar için ilginç manzaralara sahiptir (Zaman, 2012: 390).

Tatlı ve tuzlu su kaynakları mevcut olan ilçede sportif balıkçılık olanakları da bulunmaktadır. Bu aktivite; Gebeçayı, Çıraburnu, Topalhasan Çekeği, Yelken Kayalar, Fener, Değirmenler, Kargaşa, Karataş, İdemlialtı mevkileri ve Gürzüvet Burnu'nda gerçekleştirilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Gerze ilçesi, idari bakımdan Sinop iline bağlıdır. Doğal çevre şartları bakımından Karadeniz kıyı bölgesinin genel özelliklerini yansıtır. Gerze, denizle iç içe olan bir şehir yerleşmesidir. Bu bakımdan bölgenin kıyı şeridinde yer alan pek çok şehir yerleşmesi ile benzer özellikler gösterir. Devamlı kırsal yerleşmeleri oluşturan köyler ise kıyıdan itibaren 1000 m yükselti kuşağı üzerine kadar çıkmaktadır. Bu yerleşmeler başta doğal olmak üzere beşeri faktörlerin etkisiyle dağınık kısımda gevşek (yarı dağınık) dokulu özellikler gösterirler.

Araştırma sırasında yörenin doğal ve beşerî özellikleri hakkında geniş çaplı ve ayrıntılı incelemelerde bulunulmuştur. Araştırmanın amacıyla örtüşür şekilde sahanın fiziksel özellikleri, sorunları ve potansiyelini koruyan değerlerle birlikte irdelenmiştir. Bu bölümde bu sorunların çözümü ve daha güçlü bir ilçe kimliği oluşturma bakımında çeşitli önerilere de yer verilmiştir. Keza ilçenin beşerî ve ekonomi özellikleri ve diğer başlıca etkinlikleri ile ilgili yapılanların yanında yapılması gerekenler ve nüfus kaynağını kullanma adına katkı sağlayacak çeşitli öneriler araştırmanın sonuçlarını şekillendirmiştir. Öte yandan araştırma alanının doğal peyzaj alanlarının büyük ölçüde korunuyor olması, birçok potansiyel değer de henüz kullanıma sunulmamış olmasından yola çıkılarak ilçenin geleceğinin şekillendirilmesi bakımından ivme kazandırıcı etki oluşturma amacıyla da çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Araştırma sahası, topoğrafik yapı itibarıyla kıyı çizgisinden itibaren devamlı yükselti kazanarak, kısa mesafelerde belirgin bir yükseltiye erişmekte ve sahanın bir bölümü dağlık araziler üzerinde yer almaktadır. Bunun neticesinde engebe ve eğim oldukça fazladır. Nitekim ilçe arazisinin % 81.0 gibi önemli bir bölümü çok dik arazilerden oluşmaktadır. İkinci sırada %11.0'lık payı ile dik araziler gelir. Orta derecede eğimli alanların oranı % 6.1'dir. Düz araziler ise sadece % 1.8 alan kaplar.

Karadeniz ikliminin hakim olduğu araştırma sahasında, planeter ve coğrafi faktörlere bağlı olarak kıyıdan iç kesimlere doğru gidildikçe iklim şartları farklılaşmaktadır. Gerze Meteoroloji İstasyonu'nun uzun yıllık verileri incelendiğinde yıllık ortalama sıcaklık 13.4 °C olup, ortalama sıcaklığın en düşük olduğu ay Ocak (5.9 °C) ve ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu ay ise 24.1 °C ile Ağustostur. Yıllık yağış miktarı 892.7 mm olarak belirlenmiştir. Sonbahar 281.6 mm (% 31.6) ile en yağışlı

mevsimi oluşturur. Kış mevsiminde 269.0 mm (% 30.1) yağış görülür. İlkbahar 208.9 mm (% 23.4) ile üçüncü sırada yer alır. Yağışın en az olduğu mevsimi, toplam yağış miktarı 133.2 mm (%14.9) olan yazdır. Yıllık ortalama nem miktarı ise % 82.6'dır.

Araştırma sahası ve yakın çevresini güney-kuzey doğrultusunda kat eden çok sayıda sürekli ve geçici akarsu bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en önemlisi Sarımsak Çayı'dır. Bunun yanı sıra Kırıkgeçit ve Sorkun Çayı ile daha küçük dereler de mevcuttur. Bu akarsular üzerinde irili ufaklı birçok çağlayan mevcuttur. Bunlar arasında Çağlayan ve Sorkun şelaleleri öne çıkmaktadır. Diğerlerini; Tatlıcak ve Kirençukuru şelaleleri oluşturmaktadır. Bu akarsular, bir taraftan araziye yer yer parçalayarak engebeyi artırırken, aynı zamanda toprak, bitki ve iklim gibi fiziki coğrafya özelliklerinde çeşitliliğe sebebiyet vermişlerdir. Diğer taraftan denize kavuştukları ağız kısımlarında küçük de olsa alüvyon kıyı düzlükleri oluşturmuşlardır.

Araştırma alanında iklim, bitki örtüsünü zenginleştirmiş ve gür ormanların var olmasına neden olmuştur. Arazisi oldukça engebeli olan ilçenin % 55'i (279 308 dekar) orman örtüsü ile kaplıdır. Zaten araştırma sahası Kuzey Anadolu fitocoğrafya bölgesinin, Öksin flora bölümünde yer alır. Sıcaklık şartlarının elverişli, yıllık yağış miktarının yüksek oluşu, kıyıdan itibaren kısa mesafelerde yükseltinin artması ve belirgin bir kurak devrenin bulunmayışı zengin bir orman örtüsünün gelişmesine yol açmıştır.

Nemli ve yağışlı bir iklimin hâkim olduğu araştırma sahası ve çevresinde, başlıca toprak gruplarını; kahverengi orman toprakları, gri kahverengi podzolik topraklar, alüvyon ve kolüvyal topraklar oluşturmaktadır. Yörede dağılışı gösteren en yaygın toprak grubunu kahverengi orman toprakları oluşturur ve kıyının hemen gerisinden başlayıp sahanın en üst sınırına kadar olan alanın tamamında görülürler.

Gerze ilçesi, ADKNS raporlarına göre 2021 yılı itibarı ile toplamda 27 027 nüfusa sahipti. Bu nüfusun 18 453'ü ilçe merkezinde ikamet etmekteyken 8574 ise köylerde yaşamını sürdürmekteydi. Tersine göçün etkileri ve Gerze Meslek Yüksek Okulu'nun tesiriyle nüfusun artmaya devam edeceği öngörülmektedir. Nitekim emekli kesimin metropollerden geri dönmesi, eğitim için gelen öğrenciler, MYO çalışanları ve bu kişilere istinaden büyüyen hizmet sektöründe çalışan nüfus, araştırma alanında pozitif net göçün varlığından söz ettiren parametrelerdir. Ayrıca ekonomik kısıtlar nedeniyle daha önceleri büyük şehirlere göç etmiş nüfusun bir kısmı, son yıllarda yaşanan pandeminin de

tetiklemesi ile geri dönüş hareketini hızlandırmıştır. Bunlara ilave olarak son yıllarda gelişimini sürdüren Sinop Organize Sanayi Bölgesi'ne yapılan yatırımların artması Gerze'nin nüfus grafiğine yukarı yönlü etki etmektedir. Keza OSB'nin il merkezine olan mesafesi Gerze'ye olan mesafeyle hemen hemen yakındır. İlçede sürdürülebilir ve etkin bir nüfus gelişimi için eğitim, sanayi ve hizmet sektöründeki gelişmeyle birlikte ticaret hacminin de stabil hale getirilmesi gerekmektedir.

Gerze tarihte bir liman kenti fonksiyonuna sahipti. Ancak, günümüz itibariyle gerek hinterlandının olmayışı ve gerekse bu özelliğini Samsun'a kaptırması nedeniyle bu şekilde tanımlanması pek de mümkün değildir. Bugün itibariyle Gerze, fonksiyonel olarak hizmet şehridir. Bu sektörde çalışanların çoğu da toplum hizmetleri ve kişisel hizmetlerle uğraşmaktadır. Sanayi ve tarım diğer fonksiyonları oluşturmaktadır. Böylece fonksiyonları yanı sıra gerek nüfus miktarı (10 000 kriterine göre, 2021 yılı nüfusu 18 453), planlı bir yerleşmeyi oluşturmaları, yaşam tarzı ve çalışan nüfusun sektörel dağılımı gerek gelişme durumu, sosyal etkinlikleri, insan ilişkileri ve genel görünüm anlamında Gerze'nin şehir karakteri taşıdığını göstermektedir. Elbette ki, bu duruma gelinmesinde daha başka etkenlerin de rolü söz konusu olmuştur. Bunların başında da şehirde yaşamını sürdüren bireylerin davranışları, geçmişten beri bir liman yerleşmesi olması ve kültürel özellikleri gelmektedir.

İlçenin kırsal ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Nitekim tarımsal faaliyetler içerisinde baklagiller, tahıl ve yem bitkileri üretimi yanı sıra meyve ve sebze yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Bu ürünlerin tarımı daha çok geçime yönelik olup çok az bir kısmı pazarlarda satışa sunulmaktadır. İlçe, 173 985 dekar tarım alanı ile Sinop ili tarım alanlarının yaklaşık % 11.8'ini oluşturmaktadır. İl genelindeki ekili alanların ise % 14.1'i, sebze bahçelerinin % 8.5'i ve meyve alanlarının % 10.7'si ilçede bulunmaktadır. Diğer bir faaliyeti ise hayvancılık oluşturmaktadır. Geçmişte yoğun bir şekilde yapılan faaliyet günümüzde çok azalmış ve genellikle geçim tipi olarak sürdürülmektedir.

İlçede, orman arazileri 279 308 dekar alanı ile yüzölçümün (507.7 km²) % 55'ine tekabül etmektedir. İkinci sırada % 34.3'lük payı ile 173 985 dekar alan kaplayan tarım arazileri gelmektedir. Tarım arazileri ise sulu (% 4.7) ve kuru tarım (% 95.3) arazileri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Tarım alanlarını % 10.5 oranı ile tarım dışı

araziler (53 295 dekar) takip etmektedir. Son sırada 1091 dekar alanı ile yalnızca % 0.2 paya sahip olan çayır ve mera alanları gelmektedir.

Araştırma sahası coğrafi konumu itibariyle kuzeyden ve kuzeydoğudan Karadeniz ile çevrilidir. İlçenin bu denizle olan kıyısı batıdaki Merkez ilçe sınırından başlayıp, doğudaki Dikmen ilçe sınırına kadar uzanmaktadır. Bu alan arasında kalan yaklaşık 34 km'lik bir kıyı uzunluğu bulunmaktadır. Gerze'nin deniz kıyısında kurulmuş olması sebebiyle eskiden beri balıkçılık uğraşılan ekonomik faaliyetlerden birini oluşturmuştur.

Gerze, ticari faaliyetlerini geliştirmeye çalışan küçük bir şehir konumundadır. İşyerleri daha çok perakende ticaret faaliyet türünde olup yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Şehir yerleşmesi ise büyük ölçüde yarımada üzerinde ve buraya bağlantılı alanlar üzerinde gelişmiştir. Günlük tüm etkinlikler de bu yarımada ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Gerze'nin burada kurulmuş olmasında rol oynayan ana etken, şüphesiz bir doğal barınak görevinde bulunan limanıdır. Bugün ise gelişmesinde önemli paylardan biri de Sinop-Samsun karayolu üzerinde bulunmasına bağlıdır.

Gerçekten de Gerze, kara ve deniz yolu ulaşım bağlantılarının olduğu bir yerdir. Ancak deniz ulaşımının da etkisiyle gelişen Gerze, zamanla liman yerleşme özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Dolayısıyla da günümüzdeki ulaşım faaliyetleri daha çok karayolu ile yapılmaktadır. Özellikle de Samsun-Sinop karayolu üzerinde bulunması, çevresiyle ulaşım kolaylığı, ziyaretçiler için gününbirlik alternatif oluşturmaktadır. Bu da şehre hareketlilik katmaktadır.

Görüldüğü üzere şehrin tamamı denize çok yakındır ancak bir kıyı turizmi alanı olduğundan pek de söz edilemez. Çünkü çok az sayıda turist ve yöre insanı yazı kısıtlı bir alanda denize girerek geçirmektedir. Diğer denize yönelik gerçekleştirilen aktiviteler (tur gezileri, su sporları, yelkencilik vs.) ise hemen hemen hiç yapılmamaktadır.

Gerze, aynı zamanda Türkiye'nin *Sakin Şehir* (Cittaslow) ağında bulunan 21 üye şehirden biridir. Bu unvanı 2017 yılında, şehirlerarası yolun çarşı içinden daha güneye taşınmasıyla birlikte gerekli ölçütleri sağlayarak kazanmıştır. Sakin Şehir kriteriyası, birçok yerleşme için sürdürülebilir bir yaşamın, doğal çevre ile uyumun ve turizm olanaklarının ön plana çıktığı bir ölçüt olma özelliğine sahiptir. Gerze ile ilgili, ilk günlerdeki heyecanını yitirmiş olduğunu söylemek hiç de haksızlık olmaz. Şehrin girişlerinde ziyaretçileri karşılayan büyük ve turuncu logolu Sakin Şehir tabelaları

bulunmaktadır. Sakin Şehir olma durumunun yerel halk tarafından çok önemli karşılanmadığı, Gerze'nin de bundan büyük kazanımlar elde etmediği oldukça açıktır. Sakin Şehir olmanın kazanımları ve önemi günümüz iletişim araçları kullanılarak öncelikle yerel halka empoze edilmesi gerekir. Bu felsefe ışığında hareket edecek olan Gerzeliler gerek günlük yaşamlarında gerekse ziyaretçilerini ağırlamada önemli fark yaratabilirler.

Araştırma sonucunda sahada fiziki (doğal), beşeri ve ekonomik çevre ile ilgili bazı sorunlar da tespit edilmiştir. Bu sorunlara uzman görüşleri de dikkate alınarak bazı öneriler sunulmuştur. Bu sorun ve önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Araştırma sahasında fiziki çevre ile ilgili en önemli sorunlar, yeryüzü şekilleri, iklim ve eğim değerlerinin çok fazla oluşundan kaynaklanmaktadır. Nitekim inceleme bölgesinin içerisinde yer alan mahalle ve köy yerleşmelerinde sağanak yağışlardan sonra, arazide doğal denge bozulmaları meydana gelmekte; beşeri faaliyetlerin de (yol yarmaları, tarımsal faaliyetler) bunu kolaylaştırması heyelanlara neden olmaktadır. Söz konusu kütle hareketleri tarım ve orman alanlarının zarar görmesi yanında yerleşmeler ile karayollarında da önemli zararlara yol açmaktadır. Başta yerleşme ve karayolları yanında tarım ve orman alanlarını tehdit eden heyelanları önlemek için, potansiyel heyelen alanlarının kontrol altına alınması, yol yarması sonucu eğim derecesi değiştirilen yamaçlara istinat duvarlarının yapılması, yerleşme ve özellikle tarımsal faaliyetlerin kontrol altına alınması, ormanların tahrip edildiği alanların ağaçlandırılması gibi önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir (Zaman, 1996: 302).

Araştırma sahasında iklim ile ilgili sorunlardan birini, zaman zaman aşırı sağanak yağışlardan sonra görülen, sel ve taşkınların özellikle tarım ve yerleşme alanları yanı sıra karayollarına verdiği zararlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda akarsu yataklarına yakın yerlerin yerleşmeye açılmaması, gerekli tedbirler alınarak tarım alanları ile karayollarının korunması icap etmektedir. Ayrıca bu olaylarda meydana gelen zararların en az düzeye indirilmesi için dere yataklarının ıslah edilmesi, akarsu yatağının temizlenip derinleştirilmesi ve akarsu vadilerini takip eden yolların kenarlarına istinat duvarlarının yapılması gerekmektedir.

İklim ile ilgili bir diğer sorunu da, bitkilerin yetişme devresinde görülen don olayları oluşturmaktadır. Ayrıca bağıl nemin yüksek ve yağışların fazla olmasının neden

olduğu bir diğer sorun ise tarım topraklarında kireç oranının azalmasıdır. Bu sorunun çözülebilmesi için tarım arazilerinde tarım kireci kullanımının yaygınlaştırılması uygun olacaktır.

Beşeri çevre özellikleri ile ilgili en önemli sorunu özellikle de kırsal nüfusta işsizlik sebebiyle ortaya çıkan göç hareketleri oluşturur. Çünkü yörede ekonomik kaynakların yetersiz oluşunun yanı sıra nüfusun da artmasına bağlı olarak özellikle kırsalda yaşayan aileler geçim sıkıntısı çekmektedir. Bundan dolayı da daha rahat yaşayabilecek yerlere göç etmektedirler. Bu köklü sorunu ortadan kaldırmak için öncelikle istihdam imkanlarını artırıcı tedbirler almak gerekmektedir. Bu bağlamda yöreye uygun başta sanayi olmak üzere hizmetler ve tarım sektörlerine yatırımlar gerçekleştirilmelidir.

Gerze'nin kırsal kesiminde göç nedeniyle metruk durumda birçok ev ve ek yapılar bulunmaktadır. Geleneksel yapının güzel örneklerini sunan bu yapılar kaderine terk edilmiş durumda ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Özellikle “kapak” denilen yöreye özgü çatı kapama tekniği olan yassı taşlar artık ustası olmadığı için kullanılmamaktadır. Bundan dolayı bu şekilde inşa edilmiş evler, neredeyse ortadan kalkmıştır. Bu evlerin restorasyonu yapılarak kırsal turizminin hizmetine sunulması icap etmektedir. Böylece hem bu evlerin gelecek nesillere aktarılması mümkün olacak hem de mevcut turizm kaynakları çeşitlilik kazanmış olacaktır.

Gerze ile ilgili göze çarpan bir diğer konu, ilçe merkezinin güneyinden geçmekte olan, yeni çevre yolunun şehire olan etkisidir. Nitekim eski Samsun -Sinop yolunun çevresinde dar bir bant üzerinde özgünlüğünü koruyan Gerze, yeni yapılan yol yönünde konut anlamında büyüme göstermektedir. Bu bağlamda doğal peyzaj üzerinde bir baskı söz konusudur ve kent estetiği perspektifinde değerlendirildiğinde çok dikkatli hareket edilmesi gerektiği açıktır. İlk yıllarda şehrin nefes alacağını düşündüren bu süreç, zaman içerisinde özgün mimari yapısının olmaması ve hızlı bir büyüme trendi yakalamasından dolayı endişe yaratmaktadır. Bu noktada oluşabilecek kontrolsüz bir büyüme, Gerze için başta altyapı ve hizmetler konusunda çarpık bir görüntü sunma riskine sahiptir. Yerel veya merkezi idarenin bu hususta rol alması, yapılaşma ile ilgili kontrollü bir büyüme süreci yönetmesi önemli görülmektedir. Şüphesiz bu durum şehrin kendine özgün mimari değerlerinin korunması anlamında da büyük önem arz etmektedir.

Kırsal kesimde yolu olmayan yerleşme bulunmamasına rağmen, bazı yolların standartları düşüktür. Toprak tesviye veya stabilize olan yollar, özellikle sağanak yağışlardan sonra sel sularının etkisiyle bozulmaktadır. Bu sorunun çözülmesi ve ulaşım bağlantısının kolaylıkla sağlanması için köy ve mahalle yollarının bakımı ilkbahar ve sonbaharda düzenli olarak yapılmalıdır. Ayrıca sağanak yağışlardan sonra yolların bozulan kısımlar düzeltilmelidir. Diğer tarftan bilhassa kar yağışlarının ve kar örtüsünün fazla olduğu günlerde yüksek sahalarda yer alan köylere olan ulaşım bağlantıları zaman zaman kesintiye uğramaktadır. Böylece kısa süreli de olsa köylerin ilçe merkezi ile olan bağlantısı kesilmektedir. Bu sorunun yaşanmaması için yerel yönetimlerce planlamalar yapılmalı, bu durumlarda ulaşımın ivedilikle sağlanması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Araştırma sahasındaki ekonomik faaliyetleri; ekip-biçme şeklindeki tarım ile sebze ve meyve yetiştiriciliği yanı sıra hayvancılık, balıkçılık, arıcılık ve ormancılık oluşturmaktadır. Ancak bu faaliyetler ile ilgili çözülmesi gereken bazı önemli sorunlar söz konusudur.

Ekonomik coğrafya ile ilgili sorunların başında, kırsal nüfusun en önemli geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılıkla ilgili olanlar gelmektedir. Bu bağlamda yetiştirilen tarım ürünlerinde verim düşüklüğü söz konusudur. Bu sorunu ortadan kaldırmak için, verimi yüksek tohumların yanı sıra uygun gübre kullanımına önem verilmelidir. Ayrıca kuru tarım yapılan alanlarda çevre şartları müsait ise sulu tarıma geçilebilmesi için gerekli yatırımların yapılması gerekmektedir. Hayvancılık faaliyeti bakımından da yerli hayvan türlerinin yerini, daha fazla et ve süt verimine sahip kültür ırkı hayvanların almasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi yanı sıra mera hayvancılığı ile birlikte besi hayvancılığı da geliştirilmelidir.

Ayrıca çiftçilerin katılımı sağlanarak bu faaliyetlere yönelik kısa vadede tarım ve hayvancılık çalıştayları düzenlenmesi, çalıştay çıktılarına göre de tarım ve hayvancılık teşvik ve yatırımlarının önünün açılması gereklidir. Yine balıkçılık ve arıcılık faaliyetlerin geliştirilmesi için çalışmalar yapılması ve bu faaliyetler ile ilgili belirlenen sorunların ivedilikle çözülmesi icap etmektedir. Ormancılık faaliyetleri bakımından da çağın gereklerine uygun makine parkurlarının kurulması yanında orman yollarının iyileştirilmesi önemlidir. Ayrıca ağaç kesimi yapılan yerlerin hiç zaman kaybetmeden fidan dikimleri yapılmalı, kaçak ağaç kesimlerinin de önüne geçilmelidir. Belirtilen

faaliyetler ile ilgili çözümlerin gerçekleştirilmesi, hiç şüphesiz kırsal kesimden yoğun bir şekilde süren göç sorununun bertaraf edilmesine katkı sağlayacaktır.

Gerze sahip olduğu doğal ve kültürel çekiciliklerinin yanı sıra coğrafi konumu itibarıyla de zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyel bugüne kadar yeterince değerlendirilememiştir. Şüphesiz bunda alt yapı hizmetlerinin yetersizliği, yöre çekiciliklerinin yeterince tanıtılmamış olması gibi etmenler etkili olmaktadır. Bunlara ilave olarak turizm yatırımı almaması yanı sıra yöre insanının turizme bakış açısının da, bu sektörün gelişmemesindeki diğer etkenler olduğu ifade edilebilir. Bu sorunların ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından ortadan kaldırılması, turizmin ivme kazanmasına vesile olacak ve hiç şüphesiz yörede turizm hareketliliğine katkı sağlayacaktır. Kuşkusuz bunda 2017 yılında Sakin Şehir (Cittaslow) unvanı elde edilmesinin de önemli katkısı olacaktır. Bu etki hem doğal ve beşeri kaynakların korunması hem de tanıtıma yönelik gerçekleşecektir.

Gerze sanayi anlamında da arzu edilen düzeyde gelişmemiştir. Ticaret de aynı ölçüde zayıftır. Ekonomik hareketliliğin çoğunu lokomotif görevi üstlenen belli başlı birkaç üretim tesisi sürdürmektedir. Diğerleri küçük sanayi atölyelerinden ibarettir. Bu bağlamda yöreye uygun sanayi yatırımlarına ağırlık verilmesi gerekir. Bunun için de devletin yöreye yatırım yapacak özel girişimcilere her türlü desteği sağlaması çok önemlidir.

Tüm bu sorunlara bakıldığında, her birinin diğerleriyle ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada sorunların çözümü için bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yaklaşımlar ile sorunlar bir planlama dahilinde ele alınmalı ve ilçenin gerek yönetsel gerek sivil dinamikleri aynı amaç için harekete geçirilmelidir. Planlamada sorunların çözülmesi için bir takvim oluşturulması atılacak ilk gerekli adımdır. Yönetim unsurları, sivil toplum temsilcileri, meslek örgütlerinin yanı sıra akademisyenlerden oluşan bir paydaş grubunun, yöre insanının ve kanaat önderlerinin de görüşlerini alarak sürdüreceği planlamalar, belirlenen sorunların orta ve uzun vadede çözülmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu şekilde doğal, beşerî ve ekonomik çevreden kaynaklanan sorunların çözümü mümkün olacaktır.

Sonuç olarak; ilçenin mevcut coğrafi potansiyelinin tam anlamıyla kullanıldığı ve geliştirildiği söylenemez. Bu bağlamda alt yapı eksikliklerinin tamamlanması, tarım ve

hayvancılığı destekleyici yatırımların artırılması, şehir planlamalarının dikkatli yapılması, kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusun gelir düzeyini artırıcı önlemlerin geliştirilmesi ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, turizm destinasyonlarının değerlendirilmesi gibi gelişmeler sağlanırsa, bunlara bağlı olarak yöre insanının mevcut yaşanabilirlik ve ekonomik durumu mutlak surette yükselecektir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, H. (1994). “İsfendiyar (Küre) Dağları’nın Doğu Kesiminin Bitki Örtüsü İklim İlişkisi”. *Omü Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 14-51.
- Aktaş, H. (1996). “İsfendiyar (Küre) Dağları’nın Doğu Kesiminin Jeomorfolojisi ve Toprak Özellikleri”. *Akademik Açı*. (1996/1), 142-159.
- Alaeddinoğlu, F. (2006). *Van İlinin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, A. ve Arınç, K. (2018). “Silvan Şehrinin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 64-96.
- Aras, Ö. (2013). *Uluçay-Güzelceçay Arası Kıyı Kuşağında Arazi Kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Arı, Y., Kaya, İ. (2014). *Coğrafya Araştırma Yöntemleri*. Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Arınç, K. (2001). *Tatvan Şehri: Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, Erzurum: Atatürk Üniv. Yayınları, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Atalay, İ. (1983). *Türkiye Vegetasyon Coğrafyasına Giriş*. İzmir: Ege Üniv. Ed. Fak. Yay. No. 19.
- Atalay, İ. (1989). *Toprak Coğrafyası*. İzmir: Ege Üniv. Ed. Fak. Yay.
- Atalay, İ. (1989). *Türkiye Coğrafyası*. Yeniçağ Basın - Yayın San. ve Tic. Ltd.Şti.
- Atalay, İ. (1992), *Kayın (Fagus Orientalis Lipsky) Ormanlarının Ekolojisi ve Tohum Transferi Yönünden Bölgelere Ayrılması*. Orman Bakanlığı, Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müd. Yay.
- Atalay, İ. (1994). *Türkiye Vegetasyon Coğrafyası*. İzmir: Ege Üniv. Basımevi.
- Atalay, İ. (2010). *Uygulamalı Klimatoloji*. Meta Basın Matbaacılık Hizmetleri.
- Atalay, İ. (2011). *Genel Coğrafya* (2. Baskı). Meta Basım.
- Atalay, İ. (2011). *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası* (4. Baskı). Meta Basım.

- Atalay, İ. (2013). *Doğa Bilimleri Sözlüğü (2. Baskı)*. Meta Basım.
- Atalay, İ. (2015). *Türkiye Vejetasyon Coğrafyası*. Meta Basım.
- Atasoy, E. (2010). “Göçler Coğrafyası” Şahin, C. (Ed.), *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (Ss 69-93) İçinde. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydın Eryılmaz, G. & Kılıç, O. (2021). Semt Pazarında Ürünlerini Satan Çiftçilerin Görüşleri ve Memnuniyet Durumları: Sinop İli Gerze İlçesi Örneği, Türkiye. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 228-234 .
- Aydın, O. (2017). *Turistlerin Sinop İlinin Alternatif Turizm Potansiyeline Yönelik Değerlendirmelerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay: İskenderun Teknik Üniversitesi.
- Başhan, N. (1949). *Gerze Monografyası* (Yayınlanmamış Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Başoğlu, B. (1978). *Sinop İli Tarihi*. Ayyıldız Kitabevi.
- Bekdemir, Ü. (2007). *Karadeniz Kıyı Kentleri (Samsun-Hopa Arası)*. Çizgi Kitabevi.
- Birinci, S. (2013). *Bayburt İlinin Coğrafyası* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birinci, S. (2015). *Bayburt İlinin Coğrafyası Fiziki-Beşeri-Ekonomik*. Bayproje.
- Birinci, S. (2017). “Türkiye’de Göç Etkinliği, Nüfus Devinimi ve Nüfus Değişimi (2014-2015)”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (69), 81-88.
- Birinci, S., Kaymaz, Ç., Kızıllan, Y. (2017). “Turizm Açısından Perşembe İlçesi Sakin Şehir Cittaslow Hareketi” [Bildiri]. *Dokap Bölgesi Uluslararası Turizm Sempozyumu*, 23-27 Ekim 2017, (Ss. 395-409), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Bostan, M. H. (2012). *Arşiv Belgelerine Göre Karadeniz’de Nüfus Hareketleri ve Nüfusun Etnik Yapısı*. Nöbetçi Yayınevi.
- Boz, M., Yurdakul, S. B., Turdubekova, S. (2017). “Yerli ve Yabancı Turistlerin Sinop'un Kültür Turizmi Çekiciliklerine ve Altyapısına İlişkin Algıları”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(5), 49-65.

- Bulut, İ. (1998). *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Bulut, İ. (1998). *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 877, Kâzım Karabekir Eğt. Fak. Yay. No: 96, Araştırma Serisi No: 36.
- Bulut, İ. (1998). *Torul'un Coğrafi Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 876, Kâzım Karabekir Fak. Yay. No: 95, Araştırma Serisi No: 35.
- Bulut, İ. (2003). *Yozgat İlinin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, Araştırmalar Serisi.
- Cerit, S. (1980). "Genel Nüfus Sayımına Göre Türkiye'de Hane Halkı Büyüklükleri". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, (42), 1-4.
- Ceylan, S. (2009). *Enez İlçesi'nin (Edirne) Coğrafyası*. Beyaz Kalem Yayıncılık.
- Çelikkale, M.S. (1997). "Balık Avcılığında Gelişmeler. Av-Av Gücü İlişkileri". *İzmir: Akdeniz Balıkçılık Kongresi (9-11 Nisan 1997)*.
- Çellek, S. (2013). *Sinop Gerze Yöresinin Heyelan Duyarlılık Analizi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Darkot, B. (1967). "Şehir Ayırımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyonlar". *İstanbul Üniv. Coğrafya Derg.*, 9(17).
- Doğanay, H. (1983). *Erzurum'un Şehirselsorunları ve Başlıca Planlama Sorunları* (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi., Coğrafya Bölümü.
- Doğanay, H. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Gazi Büro Kitabevi.
- Doğanay, H. (1995). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Öz Eğitim Yayınları.
- Doğanay, H. (1991). *Demografya (Nüfus Bilimi)*. Erzurum: Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. Coğrafya Bölümü Ders Notları.
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay. No: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 877, Eğitim Dizisi No: 10.
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Eğitim Dizisi, Milli Eğitim Basımevi.

- Doğanay, H. (2011). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. (5. Baskı). Pegem Akademi.
- Doğanay, H. ve Coşkun, O. (2015). *Tarım Coğrafyası*. (3. Baskı) Pegem Akademi.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Pegem Akademi.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2016). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (5. Baskı). Pegem Akademi.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çantay Kitabevi.
- Efe, İ. (2004). *Milli Mücadele Yıllarında Sinop* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Ekren, G. (2022). “Sinop İle İlgili Turizm Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Journal of Humanities And Tourism Research*, 12(2), 332-346.
- Emekli, G. (2006). “Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(1-2), 51-59.
- Emiroğlu, M. (1972). “Türkiye’de Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği”. *Ankara Üniv. D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Enst. Coğrafya Araştırmaları Derg. Sayı: 1-2*, 139-174.
- Emiroğlu, M. (1975).” Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirsiz Nüfus”. *Ankara Üniv. D.T.C.F., Coğrafya Araştırma Derg. Sayı: 7*.
- Engin, B., Mut, H. (2017). “Farklı Yonca Çeşitlerinin Ot Verimi ve Bazı Kalite Özelliklerinin Belirlenmesi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 27(2), 212-219.
- Erdem, A., Özakin, R. (2012). “Yokolmuş Bir Kentin Yeni Simgesi: Gerze Yangın Evleri”. *Mimarlık Dergisi*, (365), 72-77.
- Erdinç, Z. (2017). “Türkiye’de Şeker Sanayinin Gelişimi ve Şeker Sanayinde İzlenen Politikalar”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 9-26.
- Ekren, G., (2022). “Sinop İle İlgili Turizm Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Journal of Humanities And Tourism Research*, 12 (2), 332-346
- Ergüven, M.H. (2011). “Cittaslow Yaşamaya Değer Şehirlerin Uluslararası Birliği: Vize Örneği”. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 201-210.

- Erinç, S. (1996). *Klimatoloji ve Metodları*. Alfa Basın Yayın Dağıtım.
- Erinç, S. (1984). *Klimatoloji ve Metodları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayını.
- Erinç, S., İnandık, H. (1955). “Les Depots Pleistocenes Observees Sur La Cote Nord De La Turquie”. *Review of the Geographical Institute of the University of İstanbul*, (2), 85-92.
- Erol, O. (1993). *Genel Klimatoloji* (4. Baskı). Gazi Büro Kitapevi.
- Erol, O. (1999). *Genel Klimatoloji* (5. Baskı). Çantay Kitabevi.
- Ertin, G. (1998). “Türkiye’de Sanayi”. *Türkiye Coğrafyası*, (20), 163-183.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Yelken Tepe Yayınları.
- Eryılmaz, C. (2018). “Yerel Basında Çevre Haberlerinin Sunumu: Sinop Örneği” (The Presentation of Environmental News In Local Press: Sinop Case). *Sosyal Bilimciler Gözüyle Sinop*, 249-275.
- Esemenli, D. (1990). *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gedik, A., Korkmaz, S. (1984). “Sinop Havzasının Jeolojisi ve Petrol Olanakları”. *Jeoloji Mühendisliği, Tmmob Jeoloji Mühendisleri Yayın Organı*, (19), 53-79.
- Gerze Kaymakamlığı (2013). Gerze Kaymakamlığı Faaliyet Raporu.
- Göney, S. (1984). *Şehir Coğrafyası I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay., Coğrafya Bölümü Yay.
- Göney, S. (1984). *Şehir Coğrafyası*. Acar Matbaacılık Tesisleri.
- Göney, S., (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No: 1895, Coğrafya Enst. Yay. No: 79.
- Göney, S., (1984). *Şehir Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniv. Ed. Fak. Yay. No. 2274, Coğrafya Enst. Yay. No. 91.
- Gül, H. (2019). *Gerze İlçesinin Fiziki Coğrafya Etüdü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

- Gül, H. (2019). “Genel Adları İle Gerze Jeomorfolojisi”. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 57-68.
- Gül, S. (2018). “Sinop’un Kültür Coğrafyası.” Ogün Kıran (Ed.), *Sosyal Bilimciler Gözüyle Sinop* (Ss 41-76) İçinde. Berikan Yayıncılık.
- Güner, İ. (1997). *Bodrum ve Milas Yörelerinin Coğrafi Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 838, Kazım Kârabekir Eğt. Fak. Yay. No: 77, Araştırma Serisi No: 18.
- Güner, İ. (2010). “Nüfus Coğrafyası” Şahin, C. (Ed.), *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (Ss 1-67) İçinde. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Güner, İ., Ertürk, M. (2015). “Nesnelerine ve Kökenlerine Göre Milas İlçesi Yer Adları”. Serhat Zaman, Ogün Coşkun (Ed.). *Coğrafya 'ya Adanmış Bir Ömür. Prof. Dr. Hayati Doğanay* (Ss 137-193) İçinde. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Güngördü, E. (1993). *Coğrafyada Öğretim Metot ve İlkeleri*. Kayı Yayıncılık.
- Gürbüz, M., Oğuz, H. ve Zengin, M. (2013). *Göksun İlçesinin Turizm Potansiyeli*. Gazi Kitabevi.
- Hadimli, H. (2008). *Akseki İlçesinin Coğrafyası* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hapçıoğlu, B. (1987). *Ülkelerin Sağlık Planlamasında Tıbbi Coğrafyanın Yeri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Her Yönü İle Sinop* (1992). Sinop Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Hoşgören, Y. (2018). *Hidroğrafya'nın Ana Çizgileri I*. Çantay Kitabevi.
- İnandık, H. (1956). “Sinop-Terme Arasındaki Kıyıların Morfolojik Etüdü”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (15-16), 21-45.
- İpar, M. S. ve Tırıl, A. (2014). “Sinop İlının Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmelerine Yönelik Öneriler”. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 45-54.
- İzıbrak, R. (1984). *Türkiye*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Koca, H. (1999). *Düziçi'nin Coğrafi Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 899, Kâzım Karabekir Eğit. Fak. Yay. No: 111, Araştırma Serisi No: 46.

- Kadioğlu, Y., Bekdemir, Ü. (2004). “Akçaabat’ta Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(11), 221-246.
- Kalyoncu, H. (2008). *Antik Carusa Şirin Gerze*. Karabük.
- Kantürk, G. (2009). *Ege Bölgesi’nde İnsan Sağlığı ve Mekân Arasındaki İlişkiler (Guatr Örneğinde)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karaboran, H.H., (1989). “Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar”. *Elazığ: Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg.* Cilt: 3, Sayı 1.
- Karaçar, E., Bayram, A.T., Bayram, G.E. (2017). “Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Yavaş Şehir Gerze”. *Kastamonu Üniversitesi, 1. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi, Bildiri Kitabı*, 187-197.
- Kaya Akçaoğlu, N., Zaman, M. (2021). Çağlayan Şelalesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(Özel Sayı), 87-105.
- Kaya, G. (2016). *Tirebolu İlçesinin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1157, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 143. Isbn: 978-975-442-832-2.
- Kaya, M., Yılmaz, C. (2018). “Bir Anadolu Kentinin Kuruluş ve Gelişmesinde Sanayinin Etkisi: Ayancık Örneği.” *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 167-188.
- Khgm. (1996). *Sinop İli Arazi Varlığı*. T.C. Başbakanlık Khgm Yayınları.
- Koday, S. (2005). *Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık*. Atatürk Üniversitesi Yay., Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., Araştırmalar Serisi.
- Koday, Z. (2014). *Fındıklı İlçesinin Coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1045, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 141, Araştırmalar Serisi No: 117, Mega Ofset Matbaacılık.
- Konopski, M.. (2021). “The Role of Administrative Borders in Determining Regional Identity: The Case of Podlasie. Poland”. *Moravian Geographical Reports*, 29(1), 53-70.
- Kopar, İ. (2007). *Hasan Dağı ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası*. Gündüz Eğitim Yayınları.

- Met, Ö. (2012). “Turizm İle Yöresel Gelişme: Sinop İçin Bir Turizm Gelişim Stratejisi Önerisi”. *Karadeniz Araştırmaları*, 34(34), 163-179.
- Nişancı, A. (1975). *Sıcaklık Dağılımları ve Hava Durumlarına Bağlılık İçinde Türkiye'nin Yağış Şartlarının İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 381.
- Nişancı, A. (1988). “Karadeniz Bölgesi'nin İklim Özellikleri ve Farklı Yöreleri”. *Samsun: Ondokuz Mayıs Üniv. Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi* (13-17 Ekim 1986).
- Nişancı, A. (1989). “Orta Karadeniz Bölümünde Mevsimlik Hava Tipleri Bakımından Önemli Devreler”. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, (1), 69-84.
- Özçağlar, A. (1997). *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler)*. Ankara: Ekol Yayınevi.
- Özçağlar, A. (2003). *Coğrafyaya Giriş-Sistemantik. Kavramlar, Yöntemler*. Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özçağlar, A. (2009). *Coğrafyaya Giriş*. Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özçağlar, A. (2011). *İdari Coğrafya*. Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özdemir, M. (2002). *Bolaman Çayı Havzası'nın Coğrafyası*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst.
- Özdemir, M. (2017). *Mesudiye İlçesi'nin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1216, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 146, Araştırmalar Serisi No: 122, Zafer Medya.
- Özdemir, N. (2005). “Sinop İlinde Etkili Bir Doğal Afet Türü: Heyelan”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (5), 67-106.
- Özey, R. (2014). *Kültürel Coğrafya*. Aktif Yayınevi.
- Özgüç, N. (2007). *Turizm Coğrafyası (Özellikler ve Bölgeler)* (5. Baskı). Çantay Kitabevi.
- Özgür, E.M. (2000). *Türkiye Nüfus Coğrafyası*. Ankara: GMC Basın Yayın Ltd. Şti.

- Özışık Yapıcı, O. & Ünüvar, Ş. (2020). “Yavaş Şehirlerde Sosyal Değişme ve Yaşam Kalitesi İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Gerze Örneği”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23 (2) , 565-576.
- Öztürk, S., Işınkaralar, Ö., Yılmaz, D. (2019). “Cittaslow Hareketi ve Toplumsal Farkındalık: Gerze (Sinop) Örneği”. *Academic Studies On Social And Education Sciences*, 1, 13-28.
- Saner, S. (1980). “Batı Pontidler’in ve Komşu Havzaların Oluşumlarının Levha Tektoniği Kuramıyla Açıklanması, Kuzeybatı Türkiye”. *MTA Dergisi*, (93-94), 1-19,
- Sarı, C., Tepeli, Y. (2012). “Türk Kültür Coğrafyasında Yerleşme Adları: Teke Yöresi Örneği”. *Karadeniz Araştırmaları*, (35), 161-179.
- Sarıkaya, A. Y. (2012). *Bir İnci Memleketim*. Ceylan Ofset.
- Seçkin, Ö. B. (1984). “Orman Yol Şebekesi ve Yol Aralığı”. *İstanbul Üniv. Orman Fak. Derg. Seri: B*, 34(2), 59-67.
- Sever, R., Kopar, İ. (2009). “Maral Şelalesi (Borçka-Artvin), Doğal Ortam Özellikleri ve Ekonomik Potansiyeli”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (52), 17-29.
- Sinop Doğa Turizmi Master Planı (2013). Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, X. Bölge Müdürlüğü.
- Sinop İli Arazi Varlığı (1996). T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay.
- Sinop İli Sanayi ve Ekonomi Analizi (2018). T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı.
- Somuncu, M. (2005). *Aladağlar: Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Soykan, F., (2003). “Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi”. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı:12, 1-11.
- Sözer, A.N. (1983). “Türkiye’nin Kırsal Yerleşim Coğrafyasına İlişkin Terminolojik Sorunlar ve Tipolojik Yaklaşımlar”. *Ege Coğrafya Derg. Ege Üniv. Edeb. Fak. Coğrafya Böl. Sayı:1*, 1-13.
- Şahin, C. (2005). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- Şahin, İ.F. (2011). “Coğrafi Faktörlerin Az Gelişmişlik Üzerine Etkileri ve Refahiye (Erzincan) Örneği”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(25), 45-66.
- Tandoğan, A. (1989). *Türkiye’de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniv. İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. Yay. No: 5,
- Tandoğan, A. (1989). *Türkiye’de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını.
- Tandoğan, A. Kılıçarslan, A., Tunç, M. (1994). *Değirmendere-Fol Deresi Arasındaki Sahada Doğal Çevre Faktörlerinin Ekonomik Yapı Üzerinde Etkileri*. Trabzon: Ktü. Proje Sıra No: 226.
- Tanoğlu, A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. Taş Matbaası.
- Tarkan, H. (1941). *Sinop Coğrafyası*. Halkevi Yayınları.
- Taş, B. (2016). *Türkiye’nin Kırsal Yerleşmeleri*. Yeditepe Yayınevi.
- Tırıl, A. (2010). *Cumhuriyet Döneminde Sinop (1923-1950)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Tok, Z. (2000). *Sinop Yarımadası ve Yakın Çevresinin Turizm Coğrafyası* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Tolun-Denker, B. (1970). *Balıkesir Ovası’nda Yerleşme ve İktisadî Faaliyetler*. İstanbul: İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 1530, Coğrafya Enst. Yay. No: 59.
- Tolun-Denker, B. (1976). *Şehir İçi Arazi Kullanılışı: Gelibolu, Malkara ve Babaeski’de Örnek Araştırmalar*. İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Tolun-Denker, B. (1977). *Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniv Yay., Coğrafya Enstitüsü Yay.
- Tolun-Denker, B., (1976). *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. 2054, Coğrafya Enst. Yay. 83.
- Tosunoğlu, A. (1993). *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*: İstanbul Üniversitesi.
- Tunç, Z., Özbek, A. (2021). “Sinop’ta Selçuklu Mirası”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (48), 285-312. [Doi:10.21563/Sutad.856661](https://doi.org/10.21563/Sutad.856661)

- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye İskân Coğrafyası. Kır İskânı (Köy-Altı İskan Şekilleri)*. İstanbul: İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yay., Coğrafya Enstitüsü Yay.
- Turoğlu, H. (2012). “Sinop-Gerze Arası Sahil Kesiminin Uygulamalı Jeomorfolojisi”. *Coğrafya Dergisi*, 0(7), 357-374.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iucografya/issue/25056/264544>
- Tümertekin, E. (1968). *Türkiye’de İç Göçler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay., Coğrafya Enstitüsü Yay.
- Tümertekin, E., (1973). *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No: 1840, Coğrafya Enst. Yay. No: 72.
- Tümertekin, E. (1984). *Beşerî Coğrafyaya Giriş*. İstanbul: Erenler Matbaası.
- Tümertekin, E. (1987). *Ulaşım Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No: 2053, Coğrafya Enst. Yay. No: 85.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (1999). *Ekonomik Coğrafya: Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2009). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2018). *Ekonomik Coğrafya: Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2019). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür ve Mekân* (18. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkan, O. (2021). “İdari Coğrafya ve Yerleşme Coğrafyası Açısından Mahalle Kavramı”. *Coğrafya Dergisi*, 0(42), 229-250.
- Uğur A. (2003). “Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2), 41-62.
- Umar, B. (1993). *Türkiye’de Ki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Umar, B., (1993). *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Uzun, A. (1995). *Gerze-Alaçam Arası Kıyı Bölgesinin Jeomorfolojisi*. Öz Eğitim Yayınları.

- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ünal, M. A. (1989). “Sinop İskele Mukataasına Ait Bir Temessükât Defteri - XVII. Yüzyıl Başları”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 92-140.
- Ünal, M. A. (1990). “Tahrir Defterlerine Göre Sinop” [*Bildiri*]. *İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri* 1-3 Haziran 1988, Samsun.
- Ünal, M. A. (2008). *Osmanlı Devrinde Sinop: Xv. Yüzyıldan Xviii. Yüzyıla Sinop Kazâsı*. Fakülte Kitabevi.
- World Health Organization (WHO), (1946). *Constitution of the World Health Organization As Adopted*. By The International Health Conference.
- Yavuz, F. (2005). *Türkiye’de Tarım*. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları.
- Yazıcı, H., (1995). “Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt”. *Türk Coğrafya Derg.*, Sayı: 30, 189-218.
- Yerebasmaz, H. (2006). *Gerze Kentsel Dönüşüm Örneğinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, M. (2018). *Yakakent İlçesinin Coğrafyası*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yılmaz C. (2011), “Samsun Şehri; Kuruluş Yeri, Nüfus ve Kentsel Gelişim Özellikleri” [*Bildiri*], *Samsun Sempozyumu*, 13-16 Ekim 2011, Samsun.
- Yılmaz, B. (2019). *1/25000 Ölçekli Topografik Haritalara Göre Sinop Merkez, Erfelek, Gerze, Dikmen İlçeleri Yer Adları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, C. (2020). “Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17(34), 519-560.
- Zaman, M. (1996). *Tonya’nın Coğrafi Etüdü* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Zaman, M. (2001). *Tonya İlçesinin Coğrafi Etüdü*. Trabzon: Tonya Belediyesi Kültür Yayınları, No:1.
- Zaman, M. (2004). *Vakfikebir İlçesinin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay., Fen-Edebiyat Fakültesi Yay.
- Zaman, M. (2005). “Orta ve Doğu Karadeniz’de Balıkçılık”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 31-78.
- Zaman, M. (2010). “Yerleşme Coğrafyası” Şahin, C. (Ed.), *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (Ss 109-133) İçinde. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Zaman, M. (2018). “Doğu Karadeniz Bölümü Sahil Yöresindeki Kırsal Yerleşmeler ve Özellikleri”. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 323-346.
- Zaman, M., Doğanay, S. (2000). “Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Gümüşhane”. *Atatürk Üniv. Doğu Coğrafya Derg.*, Sayı: 3, 245-285.
- Zaman, S., Coşkun, O. (2008). “Rize İlinin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 263-283.
- Zengin, M. (2019). “Karadeniz Türk Balıkçılığının Yüz Yıllık Tarihine Genel Bir Bakış”. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 31-67.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1: <http://www.demographia.com/db.worldua2015.pdf> (18.03.2020)

URL 2: <https://www.kuzka.gov.tr/planlama-detay.asp?PD=318&PlanlamaDetay=2018-yili-sektorel-raporlar-ve-analizler> (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

URL 3: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=97&locale=tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2022)

URL 4 : <http://www.gerze.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.09.2021)

URL 5: <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu2603011670> (Erişim Tarihi: 03.10.2021).

URL 6: https://www. search?q= karadeniz%27de+balıkçılık&sxsrf=AJOqlzU7ZDuJVvMKD _fdwiQ9dR6xPDLBtA:1674142804934&source (Erişim Tarihi: 03.10.2022).

<http://www.gerze.gov.tr/ekonomi> (Erişim Tarihi: 17.10.2020)

<http://www.sakinsehir.net/index.html>

<https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-gerze/> (Erişim Tarihi: 13. 07. 2020)

<https://cittaslowturkiye.org/tr/uyelik-sureci-ve-kriterler/> (Erişim Tarihi: 13.07.2020)

<https://www.amasyadsyb.org/sut/yembitki/13.> (Erişim Tarihi: 19.04.2021)

<https://www.gerzegundemhaber.com/banner.php?id=357> (Erişim Tarihi: 18.11.2022)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Neslihan AKÇAOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E Posta Adresi	
Tarih 28.12.2022	